

Yaritilix

Hudaning aləmni yaritixi

¹ Muqəddəmdə Huda asmanlar bilən zeminni yaratti. □ ■ ² U qaʼqda yər bolsa xəkilsiz wə kəpəkurək hāləttə boldi; karangʻolulək qongkūr sularning yüzini kəplidi; Hudaning Rohi qongkūr sular üstidə lərzan pərwaz kılatti. □

³ Huda: «Yorukluk bolsun!» dewidi, yorukluk pəyda boldi. ⁴ Huda yoruklukning yahxi ikənlikini kərđi; Huda yorukluk bilən karangʻoluləkni ayridi. ⁵ Huda yoruklukni

---

□ **1:1 «Huda»** — Ibraniy tilida «Əlohim» deyilidu. Bu toqʻruluk «Təbirlər»ni kərüng. **«Asmanlar»** — Muqəddəs Kitab boyiqə üç kətlam asman bar; birinqi kət asman «atmosfera», ikkinqi kət asman «aləm boxlukı», üçinqi kət asman Hudaning ərxidur. Xunga «asman» kəp yərlərdə «asmanlar» deyilidu. ■ **1:1** Ayup 38:4; Zəb. 33:6; 89:11; 136:5-6; Ros. 14:15; Ibr. 11:3 □ **1:2 «boldi»** — Bəzi tərjimilərdə «idi» yaki «turatti» dəp elinoqan. Alimlarning bu ayət üstidiki üç hil kərxii toqʻruluk «koqumqə sez»imizni kərüng. **«qongkūr sular»** — dengiz-okyanlarni kərsitidu. **«kəplidi»** — yaki «kəplioqanidi». **«lərzan pərwaz kılatti»** — muxu hālətni ibraniy tilida «(tuhum besiwatqan) kūrək tohudək hāləttə turidu» dəp qūxünūxkimu bolidu.

«küdüz», qarangoʻlulukni «keqə» dəp atidi. Xu tərīkidə keq bilən səhər ət̄ti, bu tunji kün boldi. □

6 Andin Huda: — Sularning arilikida bir boxluk bolsun wə sular *yukiri-təwən* ikkigə ayrilip tursun, dedi. □ ■ 7 Xuning bilən Huda bir boxluk hasil qilip, sularni boxlukning astioʻa wə boxlukning üstigə ayriwət̄ti; ix ənə xundak boldi. □ ■ 8 Huda bu boxlukni «asman» dəp atidi. Xu tərīkidə keq bilən səhər ət̄ti, bu ikkinqi kün boldi.

9 Andin Huda: «Asmanning astidiki sular bir yərgə yioʻilsun, kuruk tuprak kərünsun!» dewidi, dəl xundak boldi. ■ 10 Huda kuruk tuprakni «yərg», yioʻiloʻan sularni bolsa «den-gizlar» dəp atidi. Huda bularning yahxi boləanlikini kər̄di.

11 Andin Huda yənə: «Yər hərhil əsümlüklərni, urukluk otyaxlarni, mewə beridioʻan dərəhlərni tür̄liri boyiqə əzidə ündürsun! Mewilərning iqidə urukliri bolsun!» dewidi, dəl xundak boldi; 12 yərdiki əsümlüklərni, yəni uruk qikidioʻan otyaxlarni əz tür̄liri boyiqə, mewə beridioʻan, yəni mewilirining iqidə urukliri

---

□ **1:5 «keq bilən səhər»** — «tunji küni»də «keq bilən səhər» boləanikən, undakta «tunji kün» adəttiki bir künni, yəni 24 saətlık bir künni kərsətgən boluxi mumkin. Adəttə Mukəddəs Kitabtiki barlık hatirilərdə, xundakla bügüngə kədər ibraniy-larda «kün»ning bexi keq yaki ahxam bilən baxlinidu degən qarax bar. □ **1:6 «bir boxluk»** — ibraniy tilida «yeyiloʻan bir nərsə». ■ **1:6** Zəb. 33:6; 104:3; 136:5-6; Pənd. 8:28; Yəx. 42:5; Yər. 10:12; 51:15 □ **1:7 «sularning ayrilixi»** — bu toqʻruluk «kəoxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. ■ **1:7** Zəb. 33:7; 136:6; Pənd. 8:24; Zəb. 148:4 ■ **1:9** Ayup 26:10; 38:8; Zəb. 24:2; 136:6

boloqan dərəhlərnı  z türliri boyiq   nd rdi. Huda bularning yahxi boloqanlikini k rdi. ¹³ Xu t rikid  k q bil n s h r  tti, bu Üqinqi k n boldi.

¹⁴ Huda y n : «K nd z bil n keqini ayrip berix  q n asmanlarda yorukluk jisimlar bolsun. Ular k nl r, p sillar w  yillarni ayrip turuxka b lg  bolsun;■ ¹⁵ ular asmanlarda turup nur qik roquqi bolup, y r y zige yorukluk b rsun!» dewidi, d l xundak boldi.■ ¹⁶ Huda ikki qong nur qik roquqi jisimni yaratti; qong nur qik roquqini k nd zni baxkuridioqan, kiqik nur qik roquqni keqini baxkuridioqan kildi. H md  y n  yul-tuzlarnimu yaratti. ¹⁷⁻¹⁸ Huda bularni y rg  yorukluk berip, kündüz bil n keqini baxkurup, yorukluk bil n karangoqulukni ayrisun d p asmanlarning g mbizige orunlaxturdi. Huda buning yahxi boloqanlikini k rdi. ¹⁹ Xu t rikid  k q bil n s h r  tti, bu tətinqi k n boldi.

²⁰ Huda yənə: «Sularda miş-miş janiwarlar bolsun, uqar-qanatlar yərning üstidə, asman boxlukida uqsun» dedi.

²¹ Xundak kilip Huda sudiki qong-qong m hluklarni, xundakla sularda miş-miş janiwarlarni  z türliri boyiq  w  h rhil uqar-qanatlarni  z türliri boyiq  yaratti. Huda buning yahxi boloqanlikini k rdi.□ ²² Huda bu janliklaroqa b ht-bərikət ata kilip: «N sillinip, kəpiyip, dengiz sulirini toldurunglar, uqar-qanatlarmu y r yüzidə awusun» dedi.■ ²³ Xu

■ **1:14** Z b. 136:7 ■ **1:15** K n. 4:19; Y r. 31:35 □ **1:21** «qong-qong məhluklar» — bu söz gahı waqıtlarda «ejdiha»ni bildüridu. ■ **1:22** Yar. 8:17.

tərikidə kəq bilən səhər ötti, bu bəxinqi kün boldi.

²⁴ Huda yənə: «Yər janiwarlarni öz türliri boyiqə qikarsun — mal-qarwilarni, ɵmüligüqi janiwarlarni wə yawayi Һaywanlarni öz türliri boyiqə apiridə kilsun» — dewidi, dəl xundak boldi. ²⁵ Xundak kılıp Huda yərdiki yawayi Һaywanlarni öz türliri boyiqə, mal-qarwilarni öz türliri boyiqə wə yər yüzidə ɵmüligüqi barlık janiwarlarni öz türliri boyiqə yaratti. Huda buning yahxi boləanlıqini kərđi. ²⁶ Andin Huda: «Əz sürət-obrazimizda, Bizgə ohxaydioqan kılıp insanni yaritaylı. Ular dengizdiki beliklarəqa, asmandiki uqar-kanatlarəqa, barlık mal-qarwilarəqa, pütkül yər yüzigə wə yər yüzidiki barlık ɵmiligüqi janiwarlarəqa igidarqilik kilsun» dedi.□

²⁷ Xundak kılıp, Huda insanni Əz sürət-obrazida yaratti;

Uni Əzining süritidə yaratti;

Ularini ərəkək-qixi kılıp yaratti.■

²⁸ Huda ularəqa bəht-bərikət ata kılıp: «Silər nəşillinip, kəpiyip, yər yüzini toldurup boysundurunglar; dengizdiki beliklar, asmandiki uqar-kanatlarəqa, xuningdək yər yüzidə yüridioqan Һərbir Һaywanlarəqa igidarqilik kilinglar» dedi.■ ²⁹ Andin Huda yənə: «Mana, Mən pütkül yər yüzidiki urukluk

□ **1:26 «Hudaning sürət-obrazida bolux»** — bu toqruluk wə «Hudaəqa ohxaydioqan kılınıx», xundakla Hudaning bu ayəttə «Biz, Bizning» degini toqruluk «koxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. ■ **1:27** Yar. 5:1; 9:6; 1Kor. 11:7; Əf. 4:24; Kol. 3:10. ■ **1:28** Yar. 8:17; 9:1, 2, 7.

otyxlar bilən urukluk mewə beridioqan hər bir dərəhləni silərgə ozukluk bolsun döp bərdim;■ 30 xundakla yərdiki barlik janiwarlar bilən asmandiki barlik uqar-kanatlar wə yər yüzidə barlik əmiligüqilərgə, yəni barlik janiwarlarəqə ozukluk bolsun döp barlik gül-giyahlarıni bərdim» dewidi, dəl xundak boldi.■ 31 Huda yaratkanlırining həmmisigə səpsəlip qaridi, wə mana bularning həmmisi nahayiti yahxi boləqanidi. Xu tərəkidə kəq bilən səhər ətti, bu altinqi kün boldi.■

2

1 Xundak kəlip asman bilən zemin, pütkül məwjudatlıri bilən qoxulup yaritilip boldi.□

2 Huda yəttinqi künigiqə kilidioqan ixini tamamlidi. U yəttinqi küni barlik yaritix ixini tohtitip aram aldi.□ ■ 3 Yəttinqi küni Huda barlik yaritix ixliridin aram aləqan kün boləqanlıki üqün, xu künni bəhtlik kün kəlip, uni «mukəddəs kün» döp bekitti.□

■ 1:29 Yar. 9:3; Zəb. 104:14, 15 ■ 1:30 Zəb. 104:13-14

■ 1:31 Kan. 32:4; Mar. 7:37. □ 2:1 «**pütkül**

məwjudatlar» — ibraniy tilida «barlik qoxunlıri». Bu söz, xübhəsizki, barlik janiwarlarınila əməs, asmandiki barlik yultuzlar wə kerub-pərixtilərnimu öz iqigə alidu. □ 2:2 «**aram**

aldi» — Hudaning «aram elix»i toqruluk «qoxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ 2:2 Mis. 20:11; 31:17; Kan. 5:14; İbr. 4:4. □ 2:3 «**mukəddəs kün**» — «Mukəddəs Kitab»ta,

«mukəddəs» degən söz «Hudaəqə məhsus ataləqan», «Hudaning ixlitixigə məhsus ayriləqan», «Hudaəqə ilə mənsup» degəndək mənidə ixlitilidu.

«*Asman-zeminning tarihliri*» {2:4-4:26} •••
Erəm baq — Adəm'atini yaritix jaryani

⁴ Pərwərdigar Huda zemin bilən asmanni yaratqan künidə, asman-zeminning yaritilix jeryanining tarihliri mundak: —□⁵ Zeminda tehi heq gül-giyah, yərdə heq otyax ünmigənidi; qünki Pərwərdigar Huda yər yüzigə həl-yeoqin yaoqdurmioqanidi, xundakla yər teriydioqan adəmmu yok idi.□⁶ Lekin yərdin bulak süyi qikip, tamam yər yüzini suqardi.□⁷ Andin Pərwərdigar Huda adəmni yərning topisidin yasap, hayatlik nəpəsini uning burnioqa püwldi; xuning bilən adəm tirik bir jan boldi.□ ■⁸ Andin

□ **2:4 «Pərwərdigar»** — muxu kitabta elinoqan «Pərwərdigar» bolsa, ibraniy tilidiki «Yahwəh» degənniğ tərjimisidir. «Yahwəh» Hudaning yənə bir ismi bolup, «Mənggülik Boloquqi», «Əzüm bardurmən», «Əhdisidə mənggü turoquqi Huda» degənni bildüridu. Bu toqruluk yənə munasiwətlik təbirləni kəring. **«Asman-zeminning yaritilix jeryanining tarihliri mundak»** — ibraniy tilida: «asman-zeminlarning dəwr-tarihliri mundak boldi». «Kirix səz»imizdə eytkinimizdək, «Aləmning Yaritilixi» degən kitabta on bir «tolidot» («tarih») bolup, hər biri «bular palanqi-pokunqi dəwrining tolidoti (tarihi)...» degən səzlər bilən baxlinidu. Bu yərdə bayan qilinawatqini tarihninğ birinçisidir (2:4-4:26). «Pərwərdigar Huda zemin bilən asmanni yaratqan küni» degən muxu yərdə bəlkim 24 saətlik bir kün əməs, bəlkim 2:4-4:26də bayan qilinoqan pütkül məzgilni kərsətsə kerək. □ **2:5 «heq gül-giyah, yərdə heq otyax ünmigənidi»** — bu jümlidə bəlkim Erəm beoqida əlahidə boluoqan əhwal kəzdə tutuloqan boluxi mumkin.

□ **2:6 «bulak süyi»** — yaki «birhil tuman». □ **2:7 «Adəm wə «topa»** — ibraniy tilida «topa» wə «adəm» degən səzning tələppuzi yəkin; u yənə «kizil» degən səz bilən munasiwətlik (Ottura Xərktə topa kıziloqa mayil bolidu). ■ **2:7** 1Kor. 15:45, 47.

keyin Pərwərdigar Huda məxriq tərəptə Erəm degən jayda bir baq bina qilip, yasioğan adəmni xu yərgə orunlaxturdi. □ ⁹ Pərwərdigar Huda yərdin kəzni qamlaxturidioğan qiraylik, *mewil-iri* yeyixlik hərhil dərəhni ündürdi; u yənə baqning otturisida «hayatlik dərīhi» wə «yahxi bilən yamanni bilgüzgüqi dərəh»ni ündürdi. □ ■ ¹⁰ Baqni suqirixka Erəmdin bir dərya ekip qikti; andin bəlünüp, tət ekın boldi. ¹¹ Birinqi ekinning nami Pixon bolup, altun qikidioğan pütkül Həwilah zeminini aylinip etidu. ¹² Bu yurtning altuni nahayiti esil idi; xu yərdə puraklik dewirkay bilən aq həkikmu qikidu. □ ¹³ Ikkinqi dəryaning nami Giḥon bolup, pütkül Kux zeminini aylinip etidu. ¹⁴ Üqinqi dəryaning nami Dijlə bolup, Axurning xərkidin ekip etidu, tətinqi dəryaning nami Əfrat idi. □

¹⁵ Pərwərdigar Huda adəmni elip Erəm beojoğa ixləp, pərwix kilsun dəp uni xu yərgə koyup koydi. □ ¹⁶ Pərwərdigar Huda adəmgə əmr qilip:

□ **2:8 «Erəm»** — ibraniy tilida «Edən». Mənisi «ləzzət», «huzur». □ **2:9 «Hayatlik dərīhi» wə «yahxi bilən yamanni bilgüzgüqi dərəh»** — bu dərəhlər toqiruluk «kozumqə səz»imizni kerüng. ■ **2:9** Wəh. 2:7. □ **2:12 «dewirkay»** — yaki «mərwayit». □ **2:14 «Dijlə»** — ibraniy tilida «Hiddəkəl». «Axur» — Asuriyəning qədimki nami. □ **2:15 «pərwix kilsun»** — ibraniy tilida «pərwix kilix» muxu yərdə yənə «koqodax, mudapiə kilix, qarax» degən mənini öz iqigə alidu. Enikki, insanning əmgək-hizmət kilixi insanning gunaḥkar bolqanliqining nətijisi əməs, bəlki Huda insanlaroğa ata qilqan birhil bəht-bərikəttur. Biraq insanlarning gunaḥka petip qaloqandin keyinki qilqan əmgiki bək jalalik bolidu.

baqdiki hərbir d r h mewiliridin halioqiningq  y ; ¹⁷  mma «yahxi bilən yamanni bilgüzgüqi d r h»ning mewisidin yemigin; q nki uningdin yeg n k n ngd  j zm n  lis n, — dedi.

Hawa'anining yaritulixi

¹⁸ Andin P rw rdigar Huda yənə s z qilip: — Ad mning yaloquz turuxi yahxi  m s; Mən uningqə mas kelidioqan bir y rd mqi h mrahnini yasap ber y, — dedi. □

¹⁹ P rw rdigar Huda tupraqtin daladiki barlik janiwarlar bilən asmandiki h mm  uqarqanatlarni yasioqanidi; ularqə adəmning nem  d p at qoyidioqanlikini bilix  q n, U ularni adəmning aldioq  kəltürdi. Adəm hərbir janiwarq  nem  d p at qoyq n bolsa, uning eti xu bolup qaldi. ²⁰ Bu t rikid  adəm h mm  mal-q rwilarq , asmandiki uqarqanatlaraq  w  daladiki hərbir janiwarlarq  at qoydi; w hal nki, adəm  zig  mas kelidioqan heqbir y rd mqi h mra  uqratmidi.

²¹ Xuning bilən P rw rdigar Huda adəmgə bir qattiq uyq  saldi; u uhlap qaldi. U uhlawatqanda, U uning bikiqidin bir az elip, andin uning ornini  t-g x bilən etip qoydi. □

²² Xuning bilən P rw rdigar Huda adəmning

□ **2:18** «uningqə mas kelidioqan» — yaki « zig  ohxax». «y rd mqi h mra » — bu söz h rgiz ayal kixining  r kixidin məlum tərəptə t w n turidioqanlikini k rs tm ydu. Q nki Mukəddəs Kitabtiki bəzi yərlərdə Huda  zining insanoq  «y rd mqi» bolidioqanliki k rsitilidu (məsilən, «Z b.» 10:14, 30:10, 46:1, 54:4d ). □ **2:21** «bikiqidin bir az elip» — yaki «bir tal q wuroqisini elip».

bik'inidin aloqan xu q'isimdin bir ayalni yasap, uni ad'əmning q'exioq'a ək'əldi. ■ 23 Ad'əm'ata huxal bolup: — Mana bu s'əngəklirimdiki s'əngək, etimdiki ət bol'oq'aq, «ayal» d'əp atalsun; q'ünki u ərdin elin'oq'andur, — dedi. □ ■

24 Xuning üq'un ər kixi ata-anisidin ayrilip, öz ayaliq'a ba'oqlinip bir bolup, ikkisi bir tən bolidu. □ ■

25 Ad'əm'ata bilən ayali h'ər ikkisi yalingaq bol-simu, h'eq uyalmaytti. □ ■

3

Ad'əm'atining Hudaning əmrigə hilapliq k'ilixi

1 Y'ər y'üzidə yilan R'əb P'ərwərdigar yaratq'an dal-adiki h'aywanlarning h'əmmisidin h'iylig'ər idi. U ayaldin: — Huda rasttinla ba'oqdiki d'ərəhl'ərnin

---

■ 2:22 1Kor. 11:8. □ 2:23 «ayal» — ibraniy tilida: «ixxah», «ər kixi» «ix» degən s'öz bilən ipadiliniidu. Bu s'özlər ərəbqə «insan» wə «nisa» degən s'özlər bilən munasiwətlik. ■ 2:23 Mal. 2:14; Əf. 5:30,31. □ 2:24 «ba'oqlinix» — ibraniy tilida: «ba'oqlinix» degən bu s'özning mənisi «yilim bilən qaplinix» degəngə yeq'indur. «bir tən» — yaki: «bir ət». «bir tən bolidu» — yaki: «bir tən boluxioq'a to'oq'ra kelidu». ■ 2:24 Mat. 19:5; Mar. 10:7; Əf. 5:28, 29, 31; 1Kor. 6:16. □ 2:25 «yalingaq bolsimu, h'eq uyalmaytti» — bu muh'im ayət to'oq'ruluk biz «q'oxumq'a s'öz»imizdə azraq to'htilimiz. ■ 2:25 Yar. 3:7.

hëqkaysisining mewisidin yemənglar, dedimu? — dëp soridi.□

² Ayal yilanoqa jawab berip: — Baqdiki dërəhlərnıng mewilirini yesək bolidu. ³ Əmma baqning otturidiki dërəhning mewisi toqrisida Huda: «Buningdin yemənglar, qolmu tægküzmənglar, bolmisa əlisilər» degən, dedi.□

⁴ Yilan ayaloqa: — Undaq əmäs! Hərgiz əlməysilər!■ ⁵ Bəlki silər uni yegən kününglarda, Huda kəzünglarning eqilip, Hudaoqa ohxax yahxi bilən yamanni bilidioan bolup qalidioanliqınglarni bilidu, — dedi.■

⁶ Ayal dërəhning *mewisining* yeməklik üqün yaxilikini, uning kəzni qamlaxturidioanliqını kərüp, həmdə dërəhning adəmni əkillik qilidioan jəlpkarliqını kərüp, mewidin yedi wə uningdin yenida turoan erigimu bərdi; umu

□ **3:1** «yilan... dëp soridi» — bizdə guman yokki, yilanni ixlitip söz qiloquci Xəytan idi («Wəh.» 12:9, 20:2ni kərüng). Oqurmənlər xuni baykayduki, Xəytan «Huda» degini bilən, «Rəb» yaki «Pərwərdigar» degən namlarni kət'iy ixlətməydu. U ayaldin soal sorioqanda Hudaning eytqan səzidiki «haliojiningqə» degən səzni qikiriwetidu. □ **3:3** «**Baqdiki dërəhlərnıng mewilirini yesək bolidu**» — Həwa'animiz Hudaning tapiliojınini eytqanda, birinqidin «haliojiningqə» degən səzni deyixni untup qaloan, ikkinqidin Hudaning səzigə: «qol tægküzmənglər» degənni qoxup qoyidu (2:4). Ləkin Həwa'animiz muxu səzlərnı biwasitə Hudadin anglioan əmäs, eri Adəm'atimiz uningqə toqra yətküzüxi kerək idi; xunga bu hatalıqning məs'uliyiti Adəm'atimizdimu boluxi mumkin. Yənə dikqət qilimizki, gərqə «baqning otturidiki» ikki dërəh bolsimu, Həwa'animiz pəqət «baqning otturidiki dërəh» dëp, birla dërəhni tiloqa alidu. Uning kəngli allıqəqan xu dërəhkə məptun bolup qaloan boluxi mumkin. ■ **3:4** 2Kor. 11:3. ■ **3:5** Yh. 8:44.

yedi. □ ■ 7 Yeyixi bilənla hər ikkisining közliri eqilip, özlrining yalingaq ikənlikini bilip, ənjür yopurmaklirini elip bir-birigə ulap tikip, özlrigə yapkuq kilip tartti.

8 Kün salkinliqanda, ular Pərwərdigar Hudaning baqda mangoan xəpisini anglap kelip, adəm ayali bilən Pərwərdigar Hudaning hazır bolqinidin keqip baqdiki dərəhlərnin arisioa yoxurunuwaldi. □ 9 Lekin Pərwərdigar Huda towlap adəmni qakirip uningoa: Sən nədə? — dedi.

10 Adəm'ata jawab berip:

— Mən baqda xəpəngni anglap, yalingaq turoqinim üqün kərkup ketip, yoxurunuwaldim, — dedi.

11 Huda uningoa: — Yalingaq ikənlikingni sanga kim eytti? Mən sanga yemə, dəp əmr kiloan dərəhning mewisidin yedingmu-ya? — dedi.

12 Adəm jawab berip: — Sən manga həmrah boluxka bərgən ayal dərəhning mewisidin manga bərgənidi, mən yedim, — dedi.

13 Pərwərdigar Huda ayaloa: — Bu nemə kiloqining? — dedi. Ayal jawab berip: — Yılan

---

□ 3:6 «Ayal ... kərdi» — Həwa'ana uqrioan azduruluxni Məsih Əysa uqrioan sinak bilən selixtursak ularda ohxax üq amil məwjut — «Luqa» 4:1-14 wə «1Yuh.» 2:16ni kəring. Injil boyiqə Həwa'animiz aldinip qaloquqi, toluq gunah sadir kiloquqi Adəm'atimizdur; qünki u heq qarxilik kərsətməy, bilip turup xu mewidin yedi («1Tim.» (1)» 2:14ni kəring). Adəm'atimiz Həwa'anining yenida bolqini bilən, yənila uni mewini yeyixtin tosumidi. ■ 3:6 Rim. 5:12, 14-21; 1Tim. 2:14. □ 3:8 «kün salkinliqanda» — yaki «künning salkin xamal waqtida». «Künning salkinlixix waqti» Ottura Xərkətə kəqkurun baxlinidu.

meni aldap azdursa, mən yəp saptimən, — dedi.

Hudaning yilan, Adəm'ata wə Həwa'anini jazalixi

¹⁴ Pərwərdigar Huda yilanoqa mundaq dedi: —
«Bu qiloqining üçün,

Sən həmmə mal-qarwilardin,

Daladiki barliq haywanatlardin bəkrək lənətkə qalisən;

Qorsiqing bilən beoqirlap mengip,

Əmrüngning barliq künliridə topa yəysən. □

¹⁵ Wə mən sən bilən ayalning arisioqa,

Sening nəsling bilən ayalning nəslining arisioqa
əqmənlik salimən;

U sening bexingni dəssəp zəhimləndüridu,

Sən qopup uning tapinini *qeqip*

■ **3:13** Wəh. 12:13. □ **3:14 «Pərwərdigar Huda yilanoqa mundaq dedi»** — Huda yilandin heçqandak soal sorimaydu. **«bəkrək lənətkə qalisən»** — baxqa birhil təjirisi: «pəxət sənla xu lənətlərgə qalisən...». Əmma Adəm'atimizning gunahı üçün barliq jan igiliri lənətkə qelip əlidu; xunga biz 3:14diki təjirini tooqra dəp qaraymiz. **«Topa yəysən»** — Yilanlarning ozuqi topa əməs, əlwəttə, birak ular hərdaim ozuk yegəndə topa yeməy qalmaydu. Bu ix yilanning pəsləstürülgənlikini, nomusqa qalduruloqanlikini təkitleydu.

zəhimləndürisən». □ ■

16 Andin Huda ayaloqa: — «Sening hamilidarliqingning japa-muxəkəkətlini kəpəytimən;

Sən qattik toloqak iqidə boxinisən;

Sən eringdin üstün turuxka həwəs kılsangmu,

U üstüngdin hojilik kılidu» — dedi. □ ■

17 Andin U Adəm'atiqə: — «Sən ayalingning səzigə kulak selip,

Mən sanga yemə, dəp əmr kıloqan dərəhtin yegining tüpəylidin,

Sening tüpəylingdin yər-tupraq lənitimgə uqraydu;

Əmrüngning barlik künliridə pəkət japalik

□ **3:15** «U sening bexingni dəssəp zəhimləndüridu» — ayalning nəsli xundak kılidu. «U sening bexingni dəssəp zəhimləndüridu, sən kəpup uning tapinini qekip zəhimləndürisən» — muxu bexarəttə kərsitilgən ix xuki, ayal kixining nəsli Xəytanning bexini puti bilən dəssəp yanqioqanda, Xəytanmu uningoqa hujum kılip tapinini yarilanduridu. Bu bexarətni dunyaqə kelidioqan Qutkuzoquqi toqruluk, dəp ix-inimiz. Buning üstidə «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

■ **3:15** Mat. 4:1; Kol. 2:15. □ **3:16** «Hamilidarliqingni. ... kəpəytimən» — insan əlidioqan kılinoqəqə, ayal kixi kəprək bala tuquxi kerək. «Sən eringdin üstün turuxka həwəs kılsangmu, u üstüngdin hojilik kılidu» — baxka birhil tərjimisi: «Xundaqtimu, eringgə küqlük ixtiyak baqlaysən wə u seni baxkuridu». Əmma Hudaning muxu həkümi bilən gunah tüpəylidin ə-ayal arisida ziddiyət wə kürəx pəyda boldi, degənliktur, dəp qaraymiz. Ohxax peillarni ixlətkən, ohxax xəkillik bir jümlə 4:7də tepilidu. ■ **3:16** 1Kor. 14:34; 1Tim. 2:11,12; Tit. 2:5; 1Pet. 3:6.

ixləpla, andin uningdin ozuklinisən. □

18 Yər sanga tikən bilən qaməqak ündüridu; Xundaqtimu sən yərdiki ziraət-otyaxlarni yəysən. □

19 Taki sən tupraqqa kaytkuqə yüz-közüng tərgə qümgəndə, andin nan yeyələysən; Qünki sən əsli tupraqtin elinoqansən; Sən əslidə topa boləq, Yənə topioqa kaytisən» — dedi.

20 Uning ayali barliq jan igilirining anisi bolidioqini üqün adəm uningə «Hawa» dəp at qoydi. □

21 Pərwərdigar Huda Adəm'ata bilən uning ayaloqa haywan teriliridin kiyim qilip kiydürüp qoydi. □ ■

Adəm'ata bilən Həwa'anining Erəm bəoqdin qooqlinixi

□ **3:17 «ayalingning səzigə»** — ibraniy tilida «ayalingning awazioqa». «... **dərəhtin yegining tüpəylidin**» — əlwəttə, Adəm'atining bu dərəhning mewisini yeyixini kərsitidu. Əsliy tekist ibraniy tilida «dərəhtin» dəp elinidu. □ **3:18 «Sən yərdiki ziraət-otyaxlarni yəysən»** — Nuh pəyoqəmbərnin dəwrigiqə insanlarəqa pəkət ziraət-otyax (gəxni əməs) yeyixkə ruhsət idi (1:29ni kərüng). □ **3:20 «Həwa»** — ibraniy tilidiki «hayatliq» degən səz bilən ahangdax. Adəm'atining bu səzliri bexarətlik idi; qünki Həwa'ana tehiqə bala tuoqmioqanidi. □ **3:21 «Haywan teriliri»** — bu terilərnə ixlitix üqün məlum gūnahsiz haywanatlar əlüxi kərek. Bu bəlkim birinqi qurbanliqlar boluxi mumkin. Hudaning Adəm'ata wə Həwa'animizəqa eytqan səzliri wə qiloqan muamilisi toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ **3:21** 2Kor. 5:1-5

22 Pərwərdigar Huda söz kılıp: — Mana, adəm Bizlərdin birigə ohxap qaldı, yahxi bilən yamanni bildi. Əmdi kolini uzitip həyatlik dərihidin elip yəwəlip, ta əbədgiqə yaxawərməsliki üçün *uni tosuximiz kerək*, dedi.□

23 Xuning bilən Pərwərdigar Huda uni Erəm baqdin qoqlap qikiriwətti; xundak kılıp uni yərgə ixləydiqan, yəni əzi əsli apiridə kiliqan tupraqqa ixləydiqan kılıp koydi. 24 Adəmni qoqliwetip, həyatlik dərihigə baridiqan yolni muhəpizət kiliq üçün, u Erəm beqining məxriq tərpiqə kerublarni wə tət tərəpkə pirkiraydiqan yalkunluq bir xəmxərnə koyup koydi.□

4

Qabil bilən Həbil

1 Adəm'ata ayali Həwa bilən billə boldi; Həwa həmilidar bolup Qabilni tuqup: «Mən bir adəmgə igə boldum — U Pərwərdigardur!» —

□ **3:22 «Bizlər»** — toqruluq yənə «qoxumqə səz»imizni (1:26 toqruluq) kərüng. **«Uni tosuximiz kerək»** — muxu səzlər əyni tekistə yoq. □ **3:24 «Kerublar»** — bəlkim aləmdiki əng küqlük wə əng yukiri dərijilik pərixtilər yaki məhluklar boluxi mumkin. «Təbirlər»ni kərüng.

dedi.□

² Andin u yənə Qabilning inisi Habilni tuqdi. Habil padiqi boldi, Qabil bolsa terikqi boldi.□

³ Bekitilgən xundak bir waqit-saettə xundak bir ix boldiki, Qabil tuprakning hosulidin Pərwərdigarğa hədiyə kəltürdi.□ ⁴ Habilmu padisidin koylirining tunjiliridin, yəni ularning yeqidin hədiyə sundi. Pərwərdigar Habilni wə uning sunoqan hədiyəsini qobul kildi.□ ■ ⁵ Lekin Qabil wə uning sunoqiniqə qarimidi. Xu wəjidin Qabilning tolimu aqqiqi kelip, qirayi tutuldi.

⁶ Xuning bilən Pərwərdigar Qabiloqə: Ne-

□ **4:1 «Adəm'ata ayali Hawa bilən billə boldi»** — ibranij tilida «Adəm'ata ayali Həwani tonidi» bilən ipadilini. **«Qabil»** — ibranij tilida «Qayin» yaki «Kayin» deyilidu. «Qayin» degən isim ibranij tilida «igə boldum» degən səz bilən ahangdax. **«Mən bir adəmgə igə boldum — u Pərwərdigardur!»** — baxqa bir hil tərjimisi: «Pərwərdigarning yardimi bilən bir oquloqə igə boldum». Əyni tekst «Mən bir adəmgə igə boldum — Pərwərdigar!» degən məzmundidur. Bizningə Həwa'animiz «Hudaning Qutkuzoquqi toqruluk wədisi həzir mən tuoqkan bala bilən əməlgə axuruldi!» dəp oylap qaloqan bolsa kerək. U nahayiti tezla Qabilning wədə qilinoqan Qutkuzoquqi əməslikini bilip yetidu, əlwəttə. □ **4:2 «Habil»** — ibranij tilida «həbəl» bolup, mənisi «bir tinik», «hər», «bus» «heqnama» degəndəktur. Xühisizki, bu isim Həwa'animiz yaki Adəm'atimizning birhil ümidsizlinixini bildüridu. □ **4:3 «Bekitilgən xundak bir waqit-saettə»** — ibranij tilida «künlarning ahirida» degən səzlər bilən ipadilini. Bu səzgə qariloqanda, Huda Habil wə Qabiloqə Əzining huzuriqə kiridoqan bir künni bekitip bərgən boluxi mumkin. □ **4:4 «ularning yeqi»** — qoylarning əng esil qismi dəp qarilatti. **«Pərwərdigar Habilni uning sunoqan hədiyəsini qobul kildi»** — ibranij tilida «Pərwərdigar uning əzigə wə uning sunoqan hədiyəsigə qaridi». ■ **4:4** Ibr. 11:4.

mixka aqqiklinisən? Nemə üqün qiraying tutulup ketidu? ⁷ Əgər durus ix kılsang, sən kətürülməmsən? Lekin durus ix kılmisang, mana gunah ixik aldida *seni paylap* beqirlap yatidu, u seni öz ilkiğə almakçı bolidu; lekin sən uningdin oqalip kelixing kerək, dedi.□

⁸ Qabil inisi Həbiloqa: «Daliqqa qıkip keləyli!» dedi. Dalada xu wəkə boldiki, Qabil inisi Həbiloqa kol selip, uni öltürdi.□ ■

⁹ Pərwərdigar Qabiloqa: Ining Həbil nədə? — dəp soridi. U jawab berip: Bilməymən, mən inimning bakkuqisimu? — dedi.

¹⁰ Huda uningqqa: — Sən nemə kılding? Mana, iningning keni yərdin manga pəryad kətürüwatidu!■ ¹¹ Əmdi iningning qolungda təkülgən kənini qobul kılixka aqzini aqқан yərdin qooqlinip, lənətkə uqraysən.□ ¹² Sən yərgə ixlisəngmu u buningdin keyin sanga qıwwitini bərməydu; sən yər yüzidə sərsan

---

□ **4:7 «Əgər durus ix kılsang, sən kətürülməmsən?»** — ibraniy tilida «Əgər durus ix kılsang, kətürülux bolmamdu?» deyilidu. Əmdi nemə kətürülidu? Yaki Qabilning yüzi yaki elip kəlgən qurbanlıqı (toqra bolsa) kətürülidu yaki qobul kılinidu. Yənə bir mumkinqiliki bar tərjimisi xuki: — «Sən (Qabil) iningdin yukiri (aka süpitigə layik) kətürilisən» degəndək bolidu. **«durus ix kılmisang...»** — Nemixka Qabilning hədiyəsi qobul kılinmidi? «Qoxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz. □ **4:8 «Qabil inisi Həbiloqa: «Daliqqa qıkip keləyli!» dedi»** — əng kona kəqürmilərdə pəqət «Qabil inisi Həbil bilən səzlixip turup, dalada...» deyilidu. ■ **4:8** Mat. 23:35; 1Yuha. 3:12; Yəh. 11. ■ **4:10** İbr. 12:24. □ **4:11 «aqzini aqқан yərdin qooqlinip...»** — demək: (1) yər-zemin Həbilning kənini qobul kılixka aqzini aqқан wə (2) Qabil xu zemindin qooqlanqan.

bolup, sərgərdan bolisən, — dedi.■

¹³ Buni anglap Qabil Pərwərdigarğa jawab kılıp: — Mening bu jazayimni adəm kətürəlmigüdək!

¹⁴ Mana, Sən bugün meni yər yüzidin qoqliding, mən əmdi Sening yüzüngdin yoxurunup yürimən; yər yüzidə sərsən bolup sərgərdanlığta yürimən; xundak boliduki, kimla meni tepiwalsa, öltürüwetidu!, — dedi.□ ■

¹⁵ Ləkin Pərwərdigar uningğa jawab berip: — Xundak boliduki, kimki Qabilni öltürsə, uningdin yəttə həssə intikəm elinidu, — dedi. Xularni dəp Pərwərdigar Qabilğa uqriğan birsi uni öltürüwətmisun dəp uningğa bir bəlgə qoyup qoydi.

¹⁶ Xuning bilən Qabil Pərwərdigarning huzuridin qikip, Erəmning məxriq tərpidiki Nod degən yurtta olturaklıxip qaldı.□

Qabilning əwladliri — «mədiniyət»ning baxlinixi

¹⁷ Qabil ayali bilən billə bolup, ayali həmilidar bolup Hənohni tuqdi. U waqıtta Qabil bir xəhər bina qiliwatatti; u xəhərnin namini oqlining

---

■ **4:12** Pənd. 28:17. □ **4:14** «kimla meni tepiwalsa, öltürüwetidu!» — roxənki, xu waqıtta yər yüzidə adəmlər allıkağan kəpiyip kətkənidi. «Kimla meni tepiwalsa öltürüwetidu!» — Qabil kəyərgila barsa xu yərdiki tupraq ünməs bolup qalidu. U mengiwatқан bir apəttur, xunga uni kərgənla kixi uni yökıtixni oylaydu. ■ **4:14** Ayup 15:20, 21.

□ **4:16** «Nod» — mənisi «sərgərdanlıq», «biaramlıq».

ismi bilən Hanoḥ dəp atidi. □ 18 Hanohtin Irad tərəldi, iradtin Məḥuyail tərəldi, Məḥuyaildin Mətuxail tərəldi, Mətuxaildin Ləməḥ tərəldi.

19 Ləməḥ əzigə ikki hotun aldi. Birining ismi Adah, yənə birining ismi Zillah idi. □ 20 Adah Yabalni tuoqdi. U qedirda olturidioqan kəqmən malqilarning bowisi idi, □ 21 uning inisining ismi Yubal idi. Bu qiltar bilən nəy qaloquqilarning bowisi idi. □ 22 Zillah yənə Tubal-qayin degən bir oqulni tuoqdi. U mis-təmür əswablarni sokquqi idi. Tubal-qayinning Naamah isimlik bir singlisi bar idi.

23 Ləməḥ bolsa ayallirioqa səz kilip:

— «Əy Adah bilən Zillah, səzümni anglanglar!
Əy Ləməḥning ayalliri, gepimgə kulak selinglar!
Meni zəhimləndürgini üqün mən adəm öltürdüm,
Tenimni zedə kiloqanliqi üqün bir yigitni öltürdüm.

24 Əgər Qabil üqün yəttə həssə intikam elinsa,
Ləməḥ üqün yətmix yəttə həssə intikam elin-

□ 4:17 «**Qabilning ayali**» — Qabilning ayali bəlkim uning singlisi yaki nəwrə singlisi bolsa kerək («Yar.» 5:4ni kəring). Xu waqıtta yeqin tuoqanliri bilən nikaḥlinix mən'i qilinoqan əməs; yənə bir tərəptin, bundaq nikaḥlinix dəsləpki dəwrlərdə heqkandak irkiy (genetikilik) kəmtüklük yaki kesəl kəltürüp qikarmaytti. □ 4:19 «**Ləməḥ əzigə ikki hotun aldi**» — bu ərləning tunji qetim ikki ayal elixi idi. Gərqə xu qaoqda Huda bu toqruluk biwasitə əmr bərmigən bolsimu, roxənki, U Adəm'atimizioqa pəkət bir Həwa'animizni yaritip bərgənidi («Mat.» 19:3-6ni kəring). □ 4:20 «**bowisi**» — yaki «piri», «asasqisi» □ 4:21 «**Enox**» — yaki «piri», «asasqisi».

idu!» — dedi. □ ■

Xet bilən Enox

²⁵ Adəm'ata yənə ayali bilən billə boldi. Ayali bir oşul tuşup, uningõa Xet döp at qoyup: Qabil Håbilni eltürüwætini üqün Huda uning ornioqa manga baxqa bir əwlad tiklöp bərdi, dedi. □

²⁶ Xettinmu bir oşul tuşuldi; u uningõa Enox döp at qoydi. Xu waqittin tartip adəmlər Pərwərdigarning namioqa nida qilixqa baxlidi. □

5

Adəm'atining əwladliri — Nuḥ
pəyoqəmbərgiqə
1Tar. 1:1-27

¹ Bu Adəm'atining əwladlirining nəsəbnamisidur: —

□ **4:24 «Ləməh bolsa ayallirioqa söz kilip... dedi»** — Ləməhning bu sölzlrining hatirilinixidiki məxsət bəlkim insaniyətning omumən naḥayiti təkəbburlixip, mənəmənqilikkə petip kətkənlikini kərsitix üqün boluxi mumkin. ■ **4:24** Yar. 4:15. □ **4:25 «Xet»** — ibraniy tilida «bekitilgən» yaki «tiklängən» degən mənədə boluxi mumkin. □ **4:26 «Enox»** —

«(ajiz) insan» degən mənədə. Bu söz ərəbqidin uyoqur tiliõa kirip «insan» bolup qalõan. «Adəmlər Pərwərdigarning namioqa nida qilixqa baxlidi» — bu ibarə Hudaõa ibadət-dua qilixni bildüridu («Yoel» 2:32, «Ros.» 2:21, «Rim.» 10:13, «1Kor.» 1:2ni kərüng).

Huda insanni yaratqan künidə, uni Əzigə ohxax qilip yaratti. □ ■ ² U ularni ər jinis wə ayal jinis qilip yaritip, ularoqa bəht-bərikət ata qilip, yaritiloqan künidə ularning namini «adəm» dəp atidi. □ ■

³ Adəm'ata bir yüz ottuz yaxqa kirgəndə uningdin əzigə ohxaydioqan, əz sürət-obrazidək bir oqul tərəldi; u uningoqa Xet dəp at koydi.

⁴ Xet tuquloqandin keyin Adəm'ata səkkiz yüz yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. □ ■ ⁵ Adəm'atimiz jəmiy tokquz yüz ottuz yil kün kərüp, aləmdin ötti.

⁶ Xet bir yüz bəx yaxqa kirgəndə uningdin Enox tərəldi. ■ ⁷ Enox tuquloqandin keyin Xet səkkiz yüz yəttə yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. ⁸ Xet jəmiy tokquz yüz on ikki yil kün kərüp, aləmdin ötti. ⁹ Enox tokşan yaxqa

□ **5:1 «Bu Adəm'atining əwladlirining nəşəbnamisidur»** — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritulixi»ning ikkinqi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Adəm'atining tolidoti» («Adəm'atining əwladlirining nəşəbnamisi») (5:1-6:8). baxlinidu («tolidot» toquruluk «kirix söz»ni kərüng). **«bu Adəm'atining əwladlirining nəşəbnamisidur»** — muxu jümlə yənə kelip bəlkim Adəm'ata əzi hatiriləp qalduroqan qışmining hatimisi boluxi mumkin wə kitabning yengi bir qışmining, yəni 3-qışmining baxlinixidur (5:1-6:8). ■ **5:1** Yar. 1:26; 9:6; 1Kor. 11:7. □ **5:2 «Ularni ər jinis wə ayal jinis qilip yaritip,...»** — 1-ayəttə insan «uni» deyilidu; 2-ayəttə «ularni» deyilidu. Demək, 1-ayəttə ər-ayalning bir gəwdə ikənliki kərsitilidu; xunga insan «u» deyilidu. ■ **5:2** Yar. 1:26; Mat. 19:4; Mar. 10:6. □ **5:4 Xet tuquloqandin keyin Adəm'ata səkkiz yüz yil əmür kərüp...»** — ibranıy tilida «Xet tuquloqandin keyin Adəm'atining künliri səkkiz yüz yil boldi». Bu bəbtiki ohxax xəkıllik jümlilərnıng ibranıy tilidiki xəkli xundək. ■ **5:4** 1Tar. 1:1. ■ **5:6** Yar. 4:26.

kirgəndə uningdin Kenan tərəldi.■ 10 Kenan tuquloqandin keyin, Enox səkkiz yür on bəx yil ömür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi.

11 Enox jəmiy tokkuz yüz bəx yil kün kərüp, aləmdin ötti.

12 Kenan yətmix yaxka kirgəndə uningdin Maḥalalel tərəldi. 13 Maḥalalel tuquloqandin keyin Kenan səkkiz yüz kırık yil ömür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. 14 Kenan jəmiy tokkuz yüz on yil kün kərüp, aləmdin ötti.

15 Maḥalalel atmix bəx yaxka kirgəndə uningdin Yarəd tərəldi. 16 Yarəd tuquloqandin keyin Maḥalalel səkkiz yüz ottuz yil ömür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. 17 Maḥalalel jəmiy səkkiz yüz toqsan bəx yil kün kərüp, aləmdin ötti.

18 Yarəd bir yüz atmix ikki yaxka kirgəndə uningdin Ḥanoh tərəldi.■ 19 Ḥanoh tuquloqandin keyin Yarəd səkkiz yüz yil ömür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. 20 Yarəd jəmiy tokkuz yüz atmix ikki yil kün kərüp, aləmdin ötti.

21 Ḥanoh atmix bəx yaxka kirgəndə uningdin Mətuxəlah tərəldi.■ 22 Mətuxəlah tuquloqandin keyin Ḥanoh üq yüz yiləiqə Huda bilən bir yolda mengip, yənə oqul-qizlarni tapti.■

23 Ḥanohning yər yüzidə barlıq kərgən künliri üq yüz atmix bəx yil boldi; 24 U Huda bilən bir yolda mengip yaxaytti; u *tuyuksiz közdin* oqayib boldi; qünki Huda uni Öz yenioqa elip kətkənidi.

■ 5:9 1Tar. 1:2. ■ 5:18 1Tar. 1:3. ■ 5:21 Yəh. 14. ■ 5:22 1br. 11:5.

□ ■

²⁵ Mətuxələh bir yüz səksən yettə yaxqa kirkəndə uningdin Ləməh tərəldi. ²⁶ Ləməh tuquloqandin keyin Mətuxələh yettə yüz səksən ikki yil ʻmür kərüp, uningdin oqul-qizlar tərəldi. ²⁷ Mətuxələh jəmiy tokkuz yüz atmix tokkuz yil kün kərüp, aləmdin ʻtti.

²⁸⁻²⁹ Ləməh bir yüz səksən ikki yaxqa kirkəndə bir oqul tepip, uning ismini Nuḥ atap: — Pərwərdigar tupraqqa lənət kildi; xunga biz *yərgə* ixluginimizdə həmdə qollirimizning japalik əmgikidə bu bala bizgə təsəlli beridu, — dedi.□ ³⁰ Nuḥ tuquloqandin keyin Ləməh bəx yüz tokşan bəx yil ʻmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. ³¹ Ləməh jəmiy yettə yüz yətmix yettə yil kün kərüp, aləmdin ʻtti.

³² Nuḥ bəx yüz yaxqa kirkəndin keyin, uningdin Xəm, Ḥam wə Yafət tərəldi.

6

Hudaning insanlarning rəzillikidin azablinixi

□ **5:24 «Ḥanoh... Huda bilən bir yolda mengip yaxaytti»** —Ḥanoh bolsa pəyoʻləmbər idi; u Hudaning qūxūridioqan jazaliri toqruqluq aqahalanduratti («Yəḥ.» 14-ayətni kərüng). «Ibr.» 11:5nimu kərüng. Uning oqlini «Mətuxələh» dəp atixi bəlkim bexarət boluxi mumkin idi. Qünki «Mətuxələh»ning mənisi «U ʻlgəndə, (xu ix) barliqqa kelidu!» degən mənədə. Oqurmənlər ḥesablap kərsə, Mətuxələh ʻlgən yili Hudaning jazasi boləqan topan apiti yər yüzigə qūxkənlikini bilidu. ■ **5:24** Ibr. 11:5.

□ **5:28-29 «Nuḥ»** — bu isimning mənisi «aram» degənlik bolup, ibraniy tilida «təsəlli» degən səzgə yəqin kelidu.

¹ Wə xundak boldiki, insanlar yər yuzidə kəpiyixkə baxliqanda, xundakla qizlarmu kəpləp tuquloqanda, ² Hudaning oqulliri insanlarning qizlirining qirayliklikini kərüp, halioqanqə tallap, əzligə hotun qilixka baxlidi. □ ■

³ U waqıtta Pərwərdigar söz qilip: —

— Mening Rohim insanlar bilən mənggü kürəx qiliwərməydu; qünki insan əttur, halas. Kəlgüsidə ularning əmri pəkət bir yüz yigirmə

□ **6:2 «Hudaning oqulliri»** — bu toqruqluk tət hil qüxənqə bar: — (1) insan əməs, bəlki ərxniki bir hil zatlar; pərixtilər yaki rohlardin ibarəttur. (2) insan əməs, bəlki jinlar yaki yaman rohlardin ibarəttur. (3) hər jəhəttin adəttiki insanlardin yukiri adəmlər, padixah yaki həkümdar. (4) Qabilning hudasiz əwladliridək əməs, bəlki Huda yolida mangidioqan xetning ihlasmən əwladliridur. Biz birinçi kəzqaraxta bolimiz; «Ayup» 1:6, 2:1, 38:7ni kərüng. Buning səwəbini «qoxumqə səz»imizdə berimiz. ■ **6:2** Yəh. 6-7

yaxtin axmisun! — dedi.□

⁴ Xu künlərdə (wə xundaqla keyinki künlərdimu), Hudaning oşulliri insanlarning qizlirining yenioqa berip, ulardin balilarni tapkinida, gigantlar yər yüzidə pəyda boldi. Bular bolsa kədimki zamanlardiki danglik palwan-baturlar idi.□ ⁵ Pərwərdigar insanning ötküzüwatkan rəzilliki yər yüzidə kəpiyip kətkənlisini, ularning kənglidiki niyətlirining

---

□ **6:3 «Insan əttur»** — «ət» degən ibarə (wə uningoa ohxap ketidoğan baxka ibarilər) insanlarning gunahlıri bilən mu-nasiwətlik həlda tiləa elinoğanda, daim degüdək insanlarning gunahka əsir bolup kəlixini, yəni öz etidiki həwəs-ixtiyaqlirioqa əsir bolup kəlixini təkitləydu. «ət» degən söz Muqəddəs Kitabta muxu yərdə birinçi kətim insanning təbiitini kərsətkən. «Rimliklarə»diki kirix səznimu kəring. «**Mening Rohim in-sanlar bilən mənggü kürəx kiliwərməydu**» — bu jümlining baxka birhil tərjimisi: «Mening Rohim insanlar bilən mənggü yaxawərməydu». Ləkin bizningqə Huda bu ayəttə Öz Rohining adəmninğ gunahını qəkləx üqün uning wijdanida kürəx kiliديوانlığını kərsətkən boluxi kərək; bu tərjimini aldi-kəynidiki bayanlarəa əng muwapik tərjimə dəp qaraymiz. Huda adəmninğ gunahlıriəa qək koyux üqün uning əmrigə qək (120 yax) koyidu («Tesalonikaliklarəa (2)»diki «koxumqə söz»imiznimu kəring. Oqurmənlər xuni baykayduki, Nuhtin ilgiri adəmlər birnəqə yüz yil yaxaytti. «Kəlgüsidə ularning əmri pəkət bir yüz yigirmə yaxtin axmisun» degəninğ baxka birhil qüxəncisi: «Birak ularəa yənila bir yüz yigirmə yil (topan kəlgüqə) əmür berimən». □ **6:4 «gigantlar»** — ibraney tilida «nəfilim» degən söz bilən ipadilinidu. «Nəfilim» degəninğ əslidiki mənisi «yikiloğanlar» boluxi mumkin. «**danglik pal-wan-baturlar**» — ular gərəqə «palwan-baturlar» bolsimu, ular Hudaning nəziridə intayin rəzil idi (5-ayətni kəring).

hərqaqan yaman boluwatqinini kərdi. □ ■

⁶ Xuning bilən Pərwərdigar yər yüzidə adəmni apiridə kıləqinioqa puxayman kılıp, kənglidə azablandı. ⁷ Buning bilən Pərwərdigar: —

Əzüm yaratqan insanni yər yüzidin yokitimən — insandin tartip mal-qarwilaroqiqə, əmiligüqi haywanlardin asmandiki kuxlaroqiqə, həmmisini yok kılımən; qünki Mən ularni yaratqinimoqa puxaymən kildim, — dedi.

⁸ Lekin Nuḥ bolsa Pərwərdigarning nəziridə xəpkət tapqanidi.

Nuḥning kemə yasixi

⁹ Nuḥ wə uning ix-izliri təwəndikiqə: —

Nuḥ həkqaniy, öz dəwridikilər arisida əyibsiz adəm idi; Nuḥ Huda bilən bir yolda mengip yaxaytti. □ ■ ¹⁰ Nuḥtin Xəm, Həm, Yafət degən üç oqul tərəldi.

¹¹ Pütkül jaḥan Hudaning aldida rəzillixip, həmmə yər zorawanlıkqa tolup kətkənidi.

¹² Huda yər yüzigə nəzər seliwidi, mana, jaḥan rəzilləxkənidi; qünki barlıq ət igilirining yər

---

□ **6:5 «hərqaqan»** — ibraniy tilida «pütkül künidə». ■ **6:5**

Yar. 8:21; Ayup 15:16; Pənd. 6:14; Yər. 17:9; Mat. 15:19; Rim.

3:10,11,12; 8:6. □ **6:9 «Nuḥ wə uning ix-izliri təwəndikiqə:**

—» — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritilixi»ning üçinqi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Nuḥning tarihi» yaki «nuḥning tolidoti» (6:9-9:29) baxlinidu («tolidot» toqruluk «kirix səz»ni kərüng).

■ **6:9** Yar. 5:22.

yuzidə kıliwatkini yuzukqilik idi. □ 13 Xuning bilən Huda Nuhqa: —

Mana, aldimoqa barlik et igilirining zawalliki yetip keldi; qunki putkul yer-jahanni ularning sawebidin zorawanlik kaplidi. Mana, Men ularni yer bilən qoxup halak kilimen. 14 Emdi sen ezungge gofer yaoqiqidin bir kemə yasap, kemining iqida belme-hanilarni kilip, iqi-texini qarimay bilən suwa. □ 15 Sen uni xundaq yasioqin: — Uzunluqi uq yuz gez, kengliki allik gez we egizliki ottuz gez bolsun. □ 16 Kemining pexaywini astioqa bir oquqqilik yasa, uning egizliki bir gez bolsun; ixikini kemining yenifa orunlaxtur; kemini asti, ottura we usti kilip uq kewet yasa. □

17 Qunki mana, Men Ezum asmanning astidiki hayatlik tiniki barliki herbir et igisini halak kilidioqan su topanni yer yuzige kelturimen;

□ **6:12 «et igiliri»** — bu ibare Mukaddes Kitabta adette insannarni korsitidu (6:3ning izahatinimu korung). Bazi waqitlarda «et igiliri» (masilen, 19-ayette) haywanlarni ez iqige alidu (6:4ni korung). **«Barlik et igilirining ... kiliwatkini yuzukqilik idi»** — ibraniy tilida «barlik et igiliri... ez yolini buzoqanidi».

□ **6:14 «gofər yaoqiqi»** — yaki «arqa yaoqiqi». **«kemə»** — muxu yerdə «sanduq» degən söz bilən ipadilnidu. Uzunluqi, kengliki we egizliki we bularning bir-birige bolqan nisbiti hazirki zamandiki eng qong kemilarningkige ohxap ketidu. Lekin xekli pəkət sanduqtək idi. Sawəbi, xu kemining maksiti dengizda mengix əməs, pəkət löylöp yürəxtin ibarət idi. □ **6:15 «gez»** — Mukaddes Kitabta ixlilitgən «gez» adəmning kolning jəynəktin barmaqning uqioqiqə bolqan ariliki (təhminən 45 santimetr) idi. □ **6:16 «Kemining pexaywini astioqa bir oquqqilik yasa»** — bu jumlining kəp hil tərjimiliri bar, lekin asasiy mənisi ohxax.

buning bilən yər yuzidiki barlik məhluklar tinikidin tohtaydu. ¹⁸ Lekin sən bilən əhdəmni tüzimən. Sən özüng, oqulliring, ayaling wə kelinliringni elip birliktə kemigə kiringlar.■
¹⁹ Özüng bilən təng tirik saqlap qəlix üqün, barlik jandarlardin hərқaysisidin bir jüp, yəni ərkikidin birini, qixidin birini kemigə elip kirgin;□ ²⁰ Tirik qəlix üqün kuxlarning hər bir tür liridin, mal-qarwilarning hər bir tür liridin wə yərdə əmiligüqi janiwarlarning hər bir tür liridin bir jüpi qəxingoqa kiridu. ²¹ Özüng wə ularning ozuklukı üqün hər hil yeməklıklərdin elip, yen-ingoqa oəmligin, — dedi.
²² Nuḥ xundəq kildi; Huda əzigə buyruoqan həmmə ixni u bəja kəltürdi.■

7

Topan balasi

¹ Pərwərdigar Nuḥқа mundəq dedi: — «Sən pütün əydikiliring bilən kemigə kirgin; qünki bu dəwrdə aldimda seni həkқaniy dəp kərdüm.■ ²⁻³ Həmmə həlal həywanlarning ərkək-qixisidin yəttə jüptin, həram həywanlarning ərkək-qixisidin bir jüptin elip, xuningdək asmandiki uqar-qanatlarningmu ərkək-qixisidin yəttə jüptin

■ **6:18** 1Pet. 3:20; 2Pet. 2:5. □ **6:19** «barlik jandarlar» — ibraniy tilida «ət igiliridin». Bəzi waқitlarda «ət igiliri» (məsilən, 7:15də) həywanlarni əz iqigə alidu. ■ **6:22** Yar. 7:5; Ibr. 11:7.
 ■ **7:1** Yar. 6:9; 2Pet. 2:5.

elip, ularning nəslini pütkül yər yüzidə tirik saklax üqün özüng bilən billə əkir. □ ■ 4 Qünki yəttə kündin keyin uda kırık keqə-kündüz yər yüzigə yamoqur yaqdurimən; Özüm yasioqan həmmə janiwarlarni yər yüzidin yokitimən».

5 Xuning bilən Nuḥ Pərwərdigar uningə buyruqinining həmmisigə əməl kildi. ■ 6 Yər yüzini topan baskanda Nuḥ altə yüz yaxta idi. 7 Topandin *qutulup qelix* üqün Nuḥ bilən oqulliri, ayali wə kelinliri billə kemigə kirdi. ■ 8-9 Həlal ḥaywanlar bolsun, ḥaram ḥaywanlar bolsun, kuxlar bilən yərdə əmiligüqi janiwarlar bolsun, *ḥərbir türdin* bir jüp-bir jüptin ərkək-qixi bolup, Huda Nuḥқа buyruqandək kemigə, Nuḥning kexioqə kirdi. 10 Wə xundaq boldiki, yəttə kündin keyin, yər yüzini topan besixқа baxlidi.

11 Nuḥning əmrining altə yüzinqi yili, ikkinqi eyining on yəttinqi künidə qongqur dengizlarning təgliridiki barlıq bulaqklar yerilip, asmanning pənjiriliri eqilip kətti. □ 12 Yamoqur uda kırık

□ 7:2-3 «**Həmmə həlal ḥaywanlarning ərkək-qixisidin yəttə jüptin**» — yaki «həmmə həlal ḥaywanlarning ərkək-qixisidin yəttidin». «**həlal**» wə «**ḥaram**» — Nuḥning dəwridə «həlal» wə «ḥaram» degən uqum yegili bolidioqan wə yegili bolmaydioqan ḥaywanlarni kərsətkən əməs (9:3-34ni kəring), bəlki qurbanlıqқа nemini sunuxқа bolidioqan yaki bolmaydioqanlıqini kərsətkənidi (8:20ni kəring). «**uqar-kanatlarınqmu ərkək-qixisidin yəttə jüptin**» — yaki «uqar-kanatlarınqmu ərkək-qixisidin yəttidin». ■ 7:2-3 Law. 11. ■ 7:5 Yar. 6:22. ■ 7:7 Mat. 24:38; Luқа 17:27; 1Pet. 3:20. □ 7:11 «**qongqur dengizlarning təgliridiki barlıq bulaqklar**» — yaki «yərning (astidiki) qongqur təgliridiki barlıq bulaqklar».

keqə-kündüz yər yüzigə tohtimay yaođi.

¹³ Dəl yamoqur baxlanoqan küni, Nuh, Nuħning Xəm, Ĥam, Yafət degən oqulliri, Nuħning ayali bilən üq kelini kemigə kirdi. ¹⁴ Ular bilən billə hərhil yawa haywanlar tür-türi boyiqə, hərhil mal-qarwilar tür-türi boyiqə, yərdə emiligüqi hərhil janiwarlar tür-türi boyiqə wə hərhil uqar-qanatlar, yəni hərhil qanatlıq janiwarlar tür-türi boyiqə kemigə kirdi. ¹⁵ Ət igiliridin, yəni barlıq hayatlıq tinikı boləqan hərhil jandarlardin, bir jüp-bir jüp bolup, kemigə nuħning kexioqa kirdi. ¹⁶ Kirgənlər Hudaning nuħka buyruoqinidək ət igilirining hərtürining ərkək-qixisi idi. Andin Pərwərdigar ixikni etiwətti. □

¹⁷ Topan yər yüzini uda kırık kün besip, sular uloıyıp kətti. Kemə yər üstidin kətürölüp ləyləp qaldı. ¹⁸ Su uloıyıp, yər üstidə tehimu egizləp kətti; kemə su üstidə dawaloqur turatti.

¹⁹ Sular yər yüzidə tolimu uloıyıp, pütkül asmanning astidiki barlıq egiz taqlarnimu besip kətti. ²⁰ Sular *taqlardin* yənə on bəx gəz ərləp, taq qoqkılirimu su astida qaldı.

²¹ Buning bilən yər yüzidə yürgüqi həmmə ət igiliri, uqar-quxlar, mal-qarwilar, yawayi haywanlar, yərdə emiligüqi həmmə janiwarlar, jümlidin pütkül adəmlər həmmisi əldi; ■

²² quruklukta yaxioquqi, burnida hayatlıq tinikı bar boləqanlarning həmmisi əldi. ²³ Yər yüzidiki jeni barlarning həmmisi, insan bolsun, mal-qarwilar bolsun, emiligüqi haywanlar bolsun,

□ **7:16** «Pərwərdigar ixikni etiwətti» — ibranıy tilida «Pərwərdigar uni iqiğə solap koydi». ■ **7:21** Luqa 17:27.

asmandiki quxlar bolsun, həmmisi halak bolup yər yüzidin yok kilindi; pəqət Nuh wə kemidə uning bilən billə turoqanlar kutulup kaldi.■

²⁴ Bir yüz əllik künqiçə yər yüzini su besip turdi.□ ■

8

Topanning yenixi

¹ Huda Nuhni, xundakla kemidə uning bilən billə boləqan barliq yawayi haywanlar bilən barliq mal-qarwilarni əslidi. Xuning bilən Huda bir xamal qikirip yər yüzini yəlpütti wə sular yenixka baxlidi. ² Qongkur dengizlarning təgliridiki bulaklar wə asmanning pənjiriliri etilip, asmandin təkülgən yamoqur tohtidi. ³ Sular barəqanseri yər yüzidin yandi; bir yüz əllik kün ötkəndin keyin heli azlidi.

⁴ Yəttinçi ayninq on yəttinçi küni, kemə Ararat taq tizmiliridiki birining üstidə tohtap kaldi.□

⁵ Sular oninçi ayəqiçə barəqanseri aziyip, oninçi ayninq birinçi küni taq qəqkiliri kərünüxkə baxlidi.

⁶ Kirik kündin keyin Nuh kemigə əzi ornatkan dərizini eqip, ⁷ bir kuzəqunni sirtka qikardi. U yər yüzidiki sular tartilip boləquçə uyan-buyan uqup yürdi. ⁸ Uningdin keyin Nuh sularning yər

■ 7:23 2Pet. 2:5. □ 7:24 «yər yüzini su besip turdi» — yaki «su yər yüzining üstidin əqalib kəldi». ■ 7:24 Zəb. 29:10; 93:1-4; 104:6-9 □ 8:4 «tohtap kaldi» —ibraniy tilida «dəm aldi». «Ararat taqliri» xərkiy Türkiyədə boluxi mumkin.

yuzidin tartiloqan-tartilmoqanlikini bilix üqün, bir kəptərnı qıkardı. □ ⁹ Lekin sular tehiqə pütkül yər yüzini kaplap turoaqqa, kəptər putini koyoqudək jay tapalmay, Nuhning kexioqa kemigə yenip kəldi. Xuning bilən Nuh qolini sunup uni tutup, kemigə əkiriwaldi. ¹⁰ U yəttə kün saklap, bu kəptərnı kemidin yənə sirtka qıkardı. ¹¹ Kəptər kəqtə uning kexioqa yenip kəldi; mana, uning tumxukida yengi üzüwaloqan zəytun yopurmiki bar idi. Buni kərüp Nuh sularning yər yuzidin tartiloqinini bildi. ¹² U yənə yəttə kün saklap, kəptərnı yənə sirtka qıkardı, əmma bu kətim kəptər uning yenioqa kaytip kəlmidi.

¹³ Nuh altə yüz bir yaxka kirgən yili, birinqi ayning birinqi künidə su yər yuzidin quruoqanidi. Nuh kemining kapkikini eqip qariwidi, yərninq quruoqinini kərdi. ¹⁴ İkkinqi ayninq yigirmə yəttinqi küni, yər yüzi pütünləy qurup boldi.

¹⁵⁻¹⁶ U wakitta Huda Nuhka söz qilip: — Sən özüng, ayaling, oqulliring wə kelinliring kemidin qikinqlar. ¹⁷ Özüng bilən billə boloqan barlik ət igiliridin hər bir türdiki janiwarlarnı, yəni uqar-qanatlarnı həm mal-qarwilarnı, yərdə əmiligüqi haywanlarning həmmisini özüng bilən koxup kemidin elip qikkin; xuning bilən ular yər yuzidə tarilip-tarkilip, nəsilinip zeminda kəpəysun, — dedi. ■

¹⁸ Xuning bilən Nuh, ayali, oqulliri wə kelinliri

□ **8:8** «kəptərnı» — yaki «pahtək». İbraniy tilida bu kux «yona» dəp atilidu. «Yona» ibraniy tilida həm kəptərnı həm pahtəkni mu kərsitidu. ■ **8:17** Yar. 1:22, 28; 9:1.

bilən billə sirtka qikti. ¹⁹ Janiwarlarning hëmmisi, barlik ëmiligüqi haywanlar, barlik uqar-kanatlar, yërdə midirlap yüridiqanlarning hërkaysisi öz türliroi boyiqə kemidin qikixti.

Nuħning Hudaoqa atap qurbanlik sunuxi

²⁰ Xu qaşda Nuħ Përwërdigarəqa atap bir qurbangahni yasidi; u halal janiwarlar bilən halal kuxlarning hër türidin elip kelip, qurbangahning üstidə «këydürmə qurbanlik» ötküzdi. □ ■ ²¹ Xundak qilip Përwërdigar huxbuy purap *məmnun boldi*; Përwërdigar kënglidə: — «Insanning këngül-niyiti yaxliqidin tartip rəzil bolsimu, Mən insan tüpəylidin yërgə yənə lənət okumaymən wə əmdi bu qetimkidək hëmmə jandarlarini urup yökitiwətməymən. □ ■

²² Bundin keyin, yër məwjut künliridə,
Terix bilən orma,
Soşuk bilən issik,
Yaz bilən qix,

□ **8:20** «**këydürmə qurbanlik**» — sunuxta haywanning hëmmə qismi Hudaoqa atap këydürülidu. ■ **8:20** Law. 11.

□ **8:21** «**huxbuy**» — ibraniy tilida «aram bərgüqi purak» degən sözlər bilən ipadilinidu. Təwratta qurbanliqlardin qikқан «huxbuy» deyilgəndə adəttə «aram bərgüqi purak» degən söz bilən ipadilinidu. «**yaxliqidin tartip**» — yaki «kiqikidin tartip». «**Mən ... yërgə yənə lənət okumaymən wə əmdi bu qetimkidək hëmmə jandarlarini urup yökitiwətməymən**» — ahirkı zamanda Huda pütkül yəni topan bilən əmës, bəlki ot bilən yökitudu (9:11ni, «2Pet.» 3:6-7, «Wəh.» 21:1ni kërüng).

■ **8:21** Yar. 6:5; Pənd. 22:15; Mat. 15:19. Mar. 7:21-23

Kündüz bilən keqə üzülməy aylinip turidu» — dedi. □ ■

9

Hudaning Nuh bilən əhdə tüzüxi

¹ Huda Nuh bilən uning oqullirioqa bəht-bərikət ata kılıp, ularoqa mundaq dedi: —

«Silər jüplixip kəpiyip, yər yüzini toldurunglar.■

² Yər yüzidiki barlıq janiwarlar, asmandiki barlıq kuxlar, barlıq yər yüzidə midirlap yürüqilər wə dengizdiki barlıq beliklarning həmmisi silərdin qorkup wəhimidə bolsun; bular qolunglaroqa tapxuruloqandur. ³ Midirlap yüridioqan hərəkəndəki janiwarlar silərgə ozuq bolidu; Mən silərgə kək otyaxlarni bərgəndək, bularning həmmisini əmdi silərgə bərdim.■

⁴ Lekin silər gəxni iqidiki jeni, yəni qeni bilən qoxup yeməslikinglar kerək.■ ⁵ Qeninglar, yəni jeninglardiki qan təkülsə, Mən bərhək uning hesabini alimən; hərəkəndəki haywanning ilkidə qeninglar bar bolsa Mən uningoqa tölətküzimən; insanning qolida bar bolsa, yəni birsining qolida öz qerindixining qeni bar bolsa, Mən uningoqa xu qanni tölətküzimən.■

⁶ Kimki insanning qenini təkəsə, Uning qenimu insan təripidin təkülidu;

□ **8:22** «Terix bilən orma, soquq bilən issik, yaz bilən qix» — Ottura Xərktə «yilning altə pəsli» dəp qarilidu. ■ **8:22** Yər. 33:20,25. ■ **9:1** Yar. 1:28; 8:17. ■ **9:3** Yar. 1:29. ■ **9:4** Law. 3:17; 7:26; 17:14; 19:26; Qan. 12:23. ■ **9:5** Mis. 21:12,28.

Qünki Huda insanni Öz sürət-obrazida yaratqandur.■

⁷ Əmdi silər, jüplixip көpiyip, yər yüzidə tarilip-tarkilip көpiyinglar».■

⁸⁻⁹ Andin Huda Nuh bilən uning oşullirioşa sөz қilip mundaқ dedi: — «Mana Əzüm silər bilən wə silərdin keyin kelidioşan əwladliringlar bilən, xundaқla silər bilən billə turоşan hərbir jan igisi, uқarқanatlar, mal-қarwilar, silər bilən billə turоşan yər yüzidiki hərbir yawayi һaywanlar, kemidin қiққанlarning һөmmisi bilən — yər yüzidiki һeqbir һaywannı қaldurmay, ular bilən Öz əһdәмni түzimән.■

¹¹ Mən silər bilən xundaқ əһdə түzimәнki, nə барliқ ət igiliri topan bilən yokitilmas, nə yərni wəyran қilidioşan һeqbir topan yənə kəlməs».□

¹²⁻¹³ Huda yənə: — «Mən Əzüm silər bilən wə қexinglardiki һөmmə jan igiliri bilən mөnggүlүk, yəni pүtkүl əwladliringlarоiqə bekitkən muxu əһdәмning bəlgisi xuki: — Mana, Mən Əzüm bilən yərning otturисida bolоşan əһdining bəlgisi bolsun dəp һəsən-һүsinimni bulutlar iqigə қoyimән; ¹⁴⁻¹⁵ wə xundaқ boliduki, Mən yərning üstigə bulutlarnı қiқarоşinimda, xundaқla һəsən-һүsən bulutlar iqidə ayan bolоşinida, Mən silər bilən ət igiliri bolоşan барliқ janiwarlar bilən түzgən əһdәмni yad etimән; bununıdin keyin sular һөrgiz һөmmə jandarlarnı һalak қiloуқи topan bolmas. ¹⁶ Һəsən-һүsən bulutlar arisida pөyda

■ **9:6** Yar. 1:27; Yioq. 4:13; Mat. 26:52; Wəһ. 13:10. ■ **9:7** Yar. 1:28; 8:17. ■ **9:8-9** Yəx. 54:9. □ **9:11** «əһdә» — ibraniy tilida «əһdәm».

bolidu; Mən uningqa qaraymən wə xuning bilən Mənki Huda yər yüzidiki ət igiliri boloqan barliq janiwarlar bilən otturimizda bekitkən əhdəmni yad etimən», — dedi.

¹⁷ Huda Nuhqa yənə: — «Mana bu Mən Özüm bilən yər yüzidiki barliq ət igiliri otturisida bekitkən əhdəmning nixan-bəlgisidur», — dedi.

Nuh wə uning oşulliri; Nuhning öz oşulliri toşrulux bexariti

¹⁸ Nuhning kemidin qikqan oşulliri Xəm, Həm wə Yafət idi. Həm Qanaanning atisi boldi. □ ■

¹⁹ Bu üqi Nuhning oşulliri bolup, pütkül yər yüzigə taraloqan ahalə xularning nəsil-əwladlidiridur. ²⁰ Nuh terikqilik klixqa baxlap, bir üzümzarliq bərpa kildi. □ ²¹ U uning xarabidin iqip, məst bolup kelip, öz qediri iqidə kiyim-keqəklirini seliwetip, yalingaq yetip qaldi. ²² Qanaanning atisi Həm kelip, atisining əwritini kərüp, sirtka qikip ikki kərindixioqa eytti. ²³ Xəm bilən Yafət kopup yepinjini elip, mürisigə artip, kəyniqə mengip kirip, atisining yalingaq bədinini yepip koydi. Ular yüzini aldi tərəpkə klixp, atisining yalingaq tenigə qarimidi. □ ²⁴ Nuh xarabning kəypidin oyoqinip, kənji oşlining özigə nemə kilöqinini bilip: —

□ **9:18 «Qanaan»** — muxu «Qanaan» degən kixi «Qanaaniylar»ning əjdadi idi. ■ **9:18** Yar. 6:10. □ **9:20 «terikqilik klixqa baxlap»** — ibraniy tilida «tupraq əhli idi» degən sözlər bilən ipadiliduru. □ **9:23 «yepinqi»** — muxu yərdə bəlkim atisining kiyimini kərsitixi mumkin. Bu sözdin qarioqanda, Həm uni dadisining qediridin elip qikqan boluxi mumkin.

25 **Qanaanoga lənət boləyay!**
U qerindaxlirining qulining quli bolsun,
— dəp qarəjidi. □

26 U yənə: —

Xəmning Hudasi boləyan Pərwərdigarəya
təxəkkür-mədhiyə kəltürülgəy!
Qanaan Xəmning quli bolsun.

27 Huda Yafətəni awutqay!

U Xəmning qedirlirida turəyay,
Qanaan bolsa uning quli boləyay! — dedi.□

28 Nuḥ topandin keyin üq yüz əllik yil əmür
kərđi. 29 Bu tərīkidə Nuḥ jəmiy tokqüz yüz əllik
yil kün kərüp, aləmdin ətti.

10

*Nuḥning üq oşlining əwladliri — «Əlləning
nəsəbnamisi»*

1Tar. 1:1-27

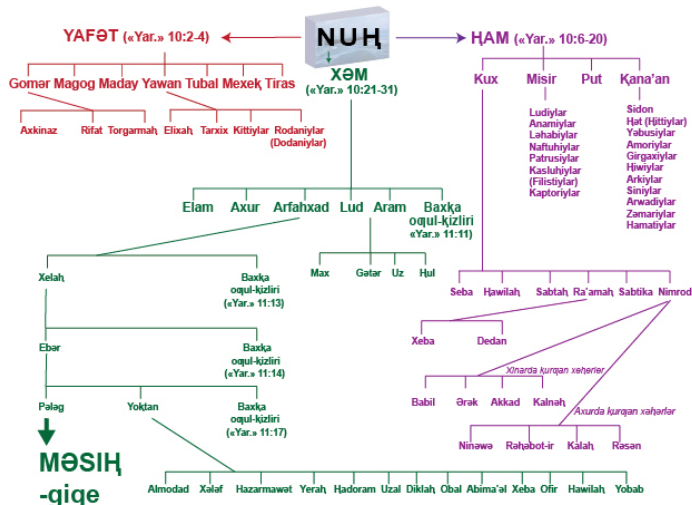
1 Təwəndikilər Nuḥning oşullirining
əwladliridur: — uning oşulliri Xəm, Həm

□ **9:25 «Qanaanoga lənət boləyay!»** — Yaman ix qiloqini Həm tursa, nemixqə oşli Qanaan lənətkə qaldı? Bu məsilə toşruluk, xundakla Nuḥ pəyoşəmbərnin bu bexaritining baxqə kişimliri üstidə «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. □ **9:27 «Nuḥ pəyoşəmbərnin 25-27-ayəttiki bexariti»** — Nuḥ pəyoşəmbərnin bu bexariti üstidə «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

wə Yafət bolup, topandin keyin ulardin oqullar tərəlgən: —□ ■

«ƏLLƏRNING NƏSƏBNAMISI»

Əllərnin nəsəbnamisi

² Yafətnin oqulliri bolsa, Gomər, Magog, Maday, Yawan, Tubal, Məxək wə Tiras idi. ■

³ Gomərnin əwladliri: Axkinaz, Rifat wə Torgaməh idi.

⁴ Yawanning əwladliri: Elixah, Tarxix, Kittiylar

□ **10:1 «izahət»** — muxu bəbtiki nəsəbnamidiki bəzi təpsilatlar wə nəsəbnamidiki yətmix əlnin hazırkı kəysi əl ikənliki toqruluk «qoxumqə səz»imizni, xundakla munasiwətlik həritini kəring. **«Təwəndikilər Nuhning oqullirinin əwladliridur:** — » — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritilixi»ning tətinqi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Nuhning oqullirinin tolidoti» («Nuhning oqullirinin əwladlirinin tarihi») (10:1-11:9) baxlinidu. ■ **10:1** 1Tar. 1:4

■ **10:2** 1Tar. 1:5.

wə Dodaniylar idi. □ ⁵ Bularning əwladliri dengiz boylirida wə arallarda ayrim-ayrim yaxioqan həlkələr bolup, hərқaysisi öz tili, öz ailə-kəbililiri boyiqə öz zeminlirida tarkilip olturaqlaxqan.

⁶ Ҳамning oқulliri Kux, Misir, Put wə Қanaanlar idi. □ ■

⁷ Kuxning oқulliri Seba, Ҳawilah, Sabtah, Raamah wə Sabtika idi. Raamahning oқulliri Xeba wə Dedan idi. ⁸ Kuxtin yənə Nimrod tərəlgən; u yər yuzidə nahayiti küqtünggür adəm bolup qikti. □ ■ ⁹ U Pərwərdigarning aldida küqtünggür owqi boldi; xu səwəbtin «palanqi bolsa Nimrodtək, Pərwərdigarning aldida küqtünggür owqi ikən» degən gəp

---

□ **10:4 «bularning əwladliri»** — Bəzi alimlar «Yafətning barliq əwladliri»ni kərsitidu, dəp қaraydu. Yənə bəzilər pəқət Yawanning əwladlirini kərsitidu, dəp қaraydu. Biz ikkinqi pikirgə mayil. □ **10:6 «Misir»** — ibraniy tilida «mitsraim». **«Put»** — «Liwiyə»dikilərnəng əjdadi boldi. ■ **10:6** 1Tar. 1:8.

□ **10:8 «Nimrod»** — bu isim «asiy» «isyən kətürgüqi» degən mənidə. Xübhisizki, bu isim uningə keyinrək қoyulup, uning Hudaqə qarxi қiққанliқini kərsətkən. ■ **10:8** 1Tar. 1:10.

tarkaloqan. □ 10 Uning padixahlikı Xinar zem-
inidiki Babil, Ərək, Akkad wə Kalnəh degən
xəhərlərdə baxlanoqanidi. □ 11-12 U bu zemindin
Axur zeminiqə qıqıp Ninəwə, Rəhobot-İr, Kalah
wə Ninəwə bilən Kalahning otturisdiki Rəsən
degən xəhərlərnimu bina qildi (bular qoxulup

□ **10:9 «U Pərwədigarning aldida küqtünggür owqi boldi»** — bu sözlər bəlkim Nimrodning ismini qüxəndüridu. «Owqi» muxu yərdə bəlkim həywanlarnıla əməs, insanlarni owlaydioqanlikini kərsitixi mumkin; bu yərdə «owqi» degən sözning «jahəngir» degən mənisimu bar. Kona yəhudiy ustazlar («rabbilar»)ning həmmisi: «Pərwədigar aldida küqtünggür owqi boldi» degən sözlər uning Hudaqə qarxi turoqanlikini kərsitidu, dəp qaraytti. Qünki Nimrod keyin bərpa qiloqan xəhərlər, jümlidin Babil xəhəri Huda wə uning həlkiqə qarxi qikqan, xundakla Hudaqə qarxi qikixning simwoli bolup qaloqan. **«palanqi bolsa Nimrodtək, Pərwədigarning aldida küqtünggür owqi ikən»** — bu sözning mənisi intayin səlbıy boluxi mumkin: «u nahəyiti hətərlık adəm», «nahəyiti təkəbbur bir jahəngir», «hətta Pərwədigarqə qarxi qikixka petinidu» degəndək mənilərnı kərsitidu. □ **10:10 «Xinar»** — «Babil» yaqi «Babilon»ning baxka bir namidur. **«ayətning baxka hil tərjimisi»** — «uning padixahlikining asasi Xinar zemnidiki Babil, Ərək, Akkad wə Kalnəh degən xəhərlər idi».

«Katta Xəhər» boldi).□

¹³ Misirning əvladliri Ludiylar, Anamiylar, Ləhəbiylar, Naftuhiylar, ¹⁴ Patrosiylar, Kasluhiylar (Filistiylər Kasluhiylardın qıkkən) wə Kaftoriylar idi.

¹⁵ Qanaandin tunji oqul Zidon tərilib, keyin yənə Hət tərəlgən. ¹⁶ uning əvladliri bolsa Yəbusiylar, Amoriylar, Girgaxiylar, ¹⁷ Hiwiylar, Arkiylar, Siniylar, ¹⁸ Arwadiylar, Zəmariylar wə Həmatiylar idi. Xuningdin keyin, Qanaaniylarning kəbililiri hər tərəkə tərkiyip kətti. ¹⁹ Qanaaniylarning yurt qegrisi bolsa Zidondin tartip, Gərar tərikipə sozulup, Gazaqə qikip, andin Sodom, Gomorra, Admah bilən Zəboim tərikipə tutixip, Lexaşiqə yetip baratti.

²⁰ Yukirikilar bolsa həmning oqulliri bolup, öz kəbilisi wə tilliri boyiqə kowm bolup öz zeminlirida olturaklaxkanidi.

²¹ Xəmmu oqul pərzəntlik boldi; Xəm bolsa

□ **10:11-12 «Axur»** — yəni «Asuriyə». Mumkinqiliki barki, Nimrod Babil xəhiridə Hudaqə qarxi bolqan hərəkətkə baxlamqi bolqanidi; xunga keyin (insan tilliri qalaymikanlaxturuloqanda) u Babil xəhiridin qikip ketixkə məjbur boldi. «U bu zemindin Axur zeminiqə qikip» degəning baxka birhil tərjimisi «Axur xu zemindin qikip,...». **«bular koxulup «Katta Xəhər» boldi»** — demək, Ninəwə degən «katta xəhər»ni kərsitidu («Yun.» 1:1, 3:2, 3:3, 4:11ni kərüng). Qünki keyinrək, bu Ninəwə, Rəhobot-Ir, Kalah wə Rəsən degən tət xəhər birlixip bir qong katta xəhər, yəni «Ninəwə xəhər»i boldi. Bəzi alimlar «Katta Xəhər» pəkət Kalah bilən Rəsəndin ibarət ikki xəhərni kərsitidu, dəp qaraydu; bizningqə «katta xəhər» Ninəwə, Rəhobot-ir, Kalah wə Rəsənlərnig həmmisini öz iqigə alidu.

Yafətning akisi, Ebərləarning ata-bowisi boldi.

²² Xəmning oqulliri Elam, Axur, Arfahxad, Lud, Aram; ²³ Aramning oqulliri Uz, Hūl, Gətər, Max idi. □

²⁴ Arfahxadtin Xelaḥ tərəldi, Xelaḥtin Ebər tərəldi. □ ²⁵ Ebərdin ikki oqul tərəlgən bolup, birining ismi Pələg idi, qünki u yaxioqan dəwrədə yər yüzidə bəlünūx boldi; Pələgning inisining ismi Yoqtan idi. □

²⁶ Yoqtandin Almodad, Xələf, Hazarmawət, Yerah, ²⁷ Hadoram, Uzal, Diklah, ²⁸ Obal, Abimaəl, Xeba, ²⁹ Ofir, Həwilaḥ wə Yobab tərəldi. Bularning həmmisi Yoqtanning oqulliri idi.

³⁰ Ularning olturoqan jayliri bolsa Mexadin tartip, Səffar degən rayonning xərək tərpididiki taṣkiqə sozulatti.

³¹ Yukirikilar bolsa Xəmning oqulliri bolup, öz kəbilisi wə tilliri boyiqə kowm bolup öz zeminlirida olturaqlaxkanidi.

³² Yukiridikilər Nuḥning əwladliri bolup, ular

■ **10:22** Yar. 11:10; 1Tar. 1:17. □ **10:23** «**Max**» — yaki «Məxək». □ **10:24** «**Ebər**» — mənisi bəlkim «(dəryadin) ötküqi». «Ibraniy» degən səz bəlkim bu səzdin çiqқан. ■ **10:24**

1Tar. 1:18. □ **10:25** «**Pələg**» — bu səzning tələppuzi «bəlünūx»kə yekındur. «U yaxioqan dəwrədə yər yüzidə bəlünūx boldi» — bu səz həktə üq hil imkaniyət bar: (1) bu səzlər Babil munari wəkəsidə (11-bab), Hudaning tilni bəluxi bilən əllərnimu bəlgənlikini, xundaqla «yər yüzidikiləarning bəlünūp kətkən»likini kərsitidu; (2) yər-zeminning əzining bəlünūp kətkənlikini kərsitidu («Yar.» 1:9 boyiqə yər-zemin əslidə birlə

qurukluq idi, qoqum keyinqə məlum waqitta həzirki Asiya, Yawropa, Afrika, Amerika, Awstraliyə wə Antarktika kīt'əlidir bəlūngən); (3) yukirida tiləqa elinoqan ikki imkaniyətning təng yüz bərgənlikini kərsitidu.

öz nəsəbliri wə qowmliri boyiqə hatiriləngən. Topandin keyinki yər yüzidiki barliq qowmlar ularning iqidin tarkaloqan. ■

Əllərninq yər yüzidə tarkaqlaxturuluxi

11

«Babil munari wəqəsi» — Hudaning insanlarning tilini parqiliwetixi

¹ U zamanda pütkül yər yuzidiki til həm söz birhil idi. □ ² Lekin xundak boldiki, adəmlər məxriq tərəpkə səpər kılıp, Xinar yurtida bir tüzlənglikni uqritip, xu yərdə olturaqlaxti. ■

³ Ular bir-birigə: — Kelinglar, biz hix kuyup, otta pixurayli! — deyixti. Xundak kılıp, ular quruluhta taxning orniqa hix, layning orniqa qarimay ixlətti. ⁴ Ular yənə: — Kelinglar, əmdi özimizgə bir xəhər bina kılıp, xəhərdə uqi asmanlarəqa taqaxkudək bir munar yasayli! Xundak kılıp özimizgə bir nam tikliyələymiz. Bolmisa, pütkül yər yuzigə tarilip ketimiz, — deyixti. □ ■

⁵ U waqıtta Pərwərdigar adəm baliliri bina kiliwatқан xəhər bilən munarni kərgili qüxti.

⁶ Pərwərdigar: — «Mana, bularning həmmisi

□ **11:1 «pütkül yər yuzidiki til ... birhil idi»** — bu til qaysi til boluxi kerək? Biz uni ibraniy tili, dəp qaraymiz. Səwəbi: (1) «Aləmning Yaritilixi»da uqraydıoğan, «Babil munari» wəxəsidin ilgiriki barlıq nam-isimlar ibraniy tilidiki nam-isimlar idi; (2) «Aləmning Yaritilixi» 1-11 bablardiki kəp ayətlərdə «söz oyuni» ixltilənglikni bizgə məlum (məsilən, 2:32, 11:9 wə xuningəqa munasiwətlik izahətlarni kəruŋg). Əgər xu zamandiki til ibraniy tili bolmioğan bolsa, undaқта, «Aləmning Yaritilixi»da xundak «söz oyuni»ning ixltilixi mumkin bolmaytti. ■ **11:2** Yar. 10:10.

□ **11:4 «uqi asmanlarəqa taqaxkudək bir munar yasayli»** — ularning muxu məksiti bir hil məqrurlukni bildürüpla qalmaq, bəlki yənə munar arqilik asmandiki roqlar (jin-xəytanlar) bilən alaqə kilix («Əf.» 2:2), palqilik kilix məqsitiningmu barlıqini ipadiləydu. Demək, u munar Hudaning yoliqa qarimuqarxi boləğan. Uning üstigə ularning bundak əzlrini tarilip ketixtin saqlax tədbiri Hudaning adəmlərgə: «silər jüplixip kəpiyip, **yər yuzini toldurunglar**» (9:1) degən əmrigə hilap idi. ■ **11:4** Kan. 1:28

bir qowmdur, ularning hëmmisining tilimu birdur; bu ularning ixining baxlinixidur! Bundin keyin ularning niyät kiloqan hërkindak ixini heq tosuwaloqili bolmaydu. ⁷ Xunga Biz tawengä quxüp ularning bir-birining gäplirini uqalmasliki üqün ularning tilini *baxqa-baxqa kilip* qalaymikanlaxturuweteyli» — dedi.

⁸ Xundak kilip Përwërdigar ularni u jaydin pütkül yër yüzigä taritiwëtti. Xuning bilën ular xähärni yasaxtin tohtap qaldi. ■ ⁹ Xunga bu xähärning nami «Babil» döp ataldi; qünki u yerdä Përwërdigar pütkül yër yüzidikilärning tilini qalaymikanlaxturuwëtti. Xundak kilip Përwërdigar ularni u jaydin pütkül yër yüzigä taritiwëtti. □

Xämning nasəbnamisi

1Tar. 1:1-27

¹⁰ Tawëndikilär Xämning əwladliridur: — topan ötöp ikki yildin keyin, Xäm yüz yexida, uningdin

---

■ **11:8** Qan. 32:8; Ros. 17:26 □ **11:9** «**Babil**» — bu sözning ikki mənisi bar: — «Hudaning dərwezisi» wə «qalaymikanqilik»; xühşisizki, xähärni quruquqilar «muxu xähär bilën asmanlarğa yetimiz» degän məxsəttə xähərgə «Hudaning dərwezisi» degän mənilik namni qoyuqan; ləkin keyin «Babil» degän sözning «qalaymikanqilik» degän ikkinçi mənisi xu xähərgə däl munasip kəldi. «**Përwërdigar ularni u jaydin pütkül yër yüzigä taritiwëtti**» — bu wəqə 10-babtiki yətmix əl-qowmning qaysi yol bilën bir-biridin ayrilip kəktlənlikini, xundakla Nimrodning Babil xähiridin qikip kətkənlikini quxəndüridu. Yənə bir mumkinçiligi barki, Babildikilär keyinki dəwrlərdə qoquqan ilah «Marduk» yaki «Mərodak» əslidə Nimrodning əzi idi.

Arfakxad tərəldi. □ ■ 11 Arfakxad tuquloqandin keyin Xəm bəx yüz yil ɵmür kɵrɵp, uningdin yənə oqul-kizlar tərəldi.

12 Arfakxad ottuz bəx yaxka kirgəndə uningdin Xelah tərəldi. 13 Xelah tuquloqandin keyin Arfakxad tət yüz ɵq yil ɵmür kɵrɵp, uningdin yənə oqul-kizlar tərəldi.

14 Xelah ottuz yaxka kirgəndə uningdin Ebər tərəldi. 15 Ebər tuquloqandin keyin Xelah tət yüz ɵq yil ɵmür kɵrɵp, uningdin yənə oqul-kizlar tərəldi.

16 Ebər ottuz tət yaxka kirgəndə uningdin Pələg tərəldi. 17 Pələg tuquloqandin keyin Ebər tət yüz ottuz yil ɵmür kɵrɵp, uningdin yənə oqul-kizlar tərəldi.

18 Pələg ottuz yaxka kirgəndə uningdin Rəu tərəldi. ■ 19 Rəu tuquloqandin keyin Pələg ikki yüz tokkuz yil ɵmür kɵrɵp, uningdin yənə oqul-kizlar tərəldi.

20 Rəu ottuz ikki yaxka kirgəndə uningdin Serug tərəldi. 21 Serug tuquloqandin keyin Rəu ikki yüz yəttə yil ɵmür kɵrɵp, uningdin yənə oqul-kizlar tərəldi.

22 Serug ottuz yaxka kirgəndə uningdin Nahor tərəldi. 23 Nahor tuquloqandin keyin Serug ikki yüz yil ɵmür kɵrɵp, uningdin yənə oqul-kizlar tərəldi.

24 Nahor yigirmə tokkuz yaxka kirgəndə un-

□ **11:10** «Tɵwəndikilər Xəmning əwladliridur: — » — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritulixi»ning bəxinqi «tolidoti» («tarihi»), yəni «Xəmning tolidoti» («Xəmning əwladlirining tarihi») (11:9-11:26) baxlinidu. ■ **11:10** Yar. 10:22-31; 1Tar. 1:17. ■ **11:18** 1Tar. 1:25

ingdin Tərah tərəldi. ²⁵ Tərah tuquloqandin keyin Nahor bir yüz on tokkuz yil ömür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi.

²⁶ Tərah yətmix yaxka kirkəndə uningdin Abram, Nahor wə Həran tərəldi.

Tərahning nəsəbnamisi

²⁷ Tərahning əwladliri təwəndikiqə: — Tərahın Abram, Nahor wə Həran tərəldi; Hərandin Lut tərəldi. □ ■ ²⁸ Ləkin Həran tuquloqan yurti boləqan, kaldiyələning Ur xəhiridə atisi Tərahning aldidə, Tərahın ilgiri əldi. □ ²⁹ Abram bilən Nahor ikkisi əyləndi. Abramning ayalining ismi Saray, Nahorning ayalining ismi Milkah idi; Milkah Həranning kizi idi; Həran bolsa Milkah wə Iskahning atisi idi. ■ ³⁰ Ləkin Saray tuqmas boləqəqka, uning balisi yəq idi. ■

³¹ Tərah bolsa oqlı Abramni, nəwrisi Lut (Həranning oqlı)ni wə kelini, yəni Abramning ayali Sarayni elip, Kanaan zeminiqə berix üqün kaldiyələning Ur xəhiridin yoləqə qıkti; biraq ular Həran degən jayəqə yetip kəlgəndə, xu yərdə olturəklıxip qaldı. □ ■ ³² Tərahning kərgən

---

□ **11:27 «Tərahning əwladliri təwəndikiqə: —»** — muxu jümlə bilən «Aləmming Yaritilixi»ning altinqi «tolidot»i («tar-ihı»), yəni «Tərahning tolidoti» («Tərahning əwladlirining tar-ihı») (11:27-25:11) baxlinidu. ■ **11:27** Yə. 24:2; 1Tar. 1:26.

□ **11:28 «Kaldiyələr»** — ibraniy tilidə «kasdiyələr». ■ **11:29** Yar. 22:20. ■ **11:30** Yar. 16:1, 2; 18:11, 12. □ **11:31 «Kanaan zeminiqə berix üqün kaldiyələning Ur xəhiridin yoləqə qıkti»** — həritə betini kəring. ■ **11:31** Yə. 24:2; Nəh. 9:7; Ros. 7:4.

künliri ikki yüz bəx yil bolup, Həranda aləmdin ötti. □

12

Hudaning İbrahim, yəni Abramni tallixi — İbrahimning etikadi

¹ Pərwərdigar əslidə Abramğa mundak degənidi: —

Sən öz yurtungdin, öz uruq-tuoqanliringdin wə öz ata jəmətingdin ayrilip, Mən sanga kərsitidigan zeminğa barəyin. ■ ² Xundak kilsang Mən seni uluq bir həlk kılıp, sanga bəht-bərikət ata kılıp, namingni uluq kilimən; xuning bilən sən özüng baxkilarğa bəht-bərikət bolisən; ³ kimlər sanga bəht-bərikət tilisə Mən ularni bərikətləymən, kimki seni horlisa, Mən qoqum uni lənətkə qaldurimən; sən arkilik yər yüzidiki barlıq ailə-qəbililərgə bəht-bərikət ata kilinidu! — dedi. □ ■

□ **11:32** «İbrahimning səpəri» — munasiwətlik həritini kərüng. ■ **12:1** Ros. 7:3; İbr. 11:8. □ **12:3** «seni horlisa» — yaki «seni təwən kəsə», «seni pəs kilsa». «sən arkilik yər yüzidiki barlıq ailə-qəbililərgə bəht-bərikət ata kilinidu!» — Hudaning bu intayin muhim əhdisi wə xərtliri toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. ■ **12:3** Yar. 18:18; 22:18; 26:4; Ros. 3:25; Gal. 3:8.

IBRAHIMNING SƏPİRİ (Yaritilix 12-bab)

Ibrahımning səpiri

4 Abram Pərwərdigar uningə aytkini boy-iqə *Harandin* ayrıldı; Lutmu uning bilən billə mangdı. Abram Harandin qıkkınida yətmix bəx yaxta idi.

5 Abram ayali Saray bilən inisining oqlı Lutni elip, ularning yiołkan barlıq mal-mülükini koxup, Haranda igidarqılıq kılolan adəmlərnı billə ketip, Kanaan zeminiğa berix üqün yoloğa qıkti; xundak kılıp ular Kanaan zeminiğa yetip kəldi. ■ 6 Abram zeminni kezip, Xəkəm degən jaydiki «Morəhning dub dərihi»ning yenioğa kəldi (u qaoqda u zeminda Kanaaniylar turatti). ■

7 Pərwərdigar Abramoğa kərünüp, uningə: — Mən bu zeminni sening nəslinggə ata kılımən, — dedi.

■ 12:5 Ros. 7:4. ■ 12:6 Yar. 10:18,19; 13:7.

Xuning bilən u xu yərdə özigə körüngən Pərwərdigarğa atap bir qurbangah saldı. □ ■
 8 Andin u bu yərdin yetkilip, Bəyt-Əlning xərkiđiki taoƣka bardi; oƣərb tərpidə Bəyt-Əl, xərƣ tərpidə Ayi degən jay bar idi; u xu yərdə qedir tikti. U xu yərdə Pərwərdigarğa atap bir qurbangah yasap, Pərwərdigarning namini qaqirip ibadət kildi. □ 9 Andin keyin Abram tədrijiy kəqüp, jənubidiki Nəgəw ray-onioƣa qarap yetkəldi.

Abramning Misiroƣa qüxüxi

10 Zeminda aqarqilik boləjanidi; Abram Misiroƣa qüxti; u xu yərdə waƣtinqə turmaqci boləjanidi,

---

□ **12:7 «U... Pərwərdigarğa atap bir qurbangah saldı»** — ƣizik bir yeri xuki, Abram birnəqqə qurbangah salidu, lekin sunoƣan ƣurbanliƣliri toƣrisida heƣƣandəƣ hatirə yoktur. Bəlkim u kənglidə: — «Pərwərdigar manga xundəƣ xapaət kərsətkən tursa, uningə ibadət yolida məlum bir ƣurbanliƣ sunuxum kerək» dəp oylioƣan bolsimu, lekin nemini ƣurbanliƣ süpitidə sunuxning muwapıƣ bolidioƣanliƣini bilməy, yasioƣan ƣurbangahlar ƣurbanliƣsiz ƣuruk turup ƣaloƣan boluxi mumkin. ■ **12:7** Yar. 13:15; 15:18; 17:8; 24:7; 26:4; Ƙan. 34:4.

□ **12:8 «Pərwərdigarning namini qaqirip ibadət kildi»** — yaki «Pərwərdigarning namini qaqirip nida kildi». 4:26ni kəring.

qünki zeminda aqarqilik bæk eoqir idi. □ 11 Əmma xundak boldiki, u Misiroqa yekinlaxkanda, ayali Sarayoqa: — Mana, mən sening həsün-jamalingning güzəllikini bilimən. 12 Xundak boliduki, misirliklar seni kərsə, «Bu uning ayali ikən» dəp, meni öltürüwetip, seni tirik qalduridu. 13 Xuning üqün sening: «Mən uning singlisi» deyixingni ətinimən. Xundak kılsang, mən seningdin yahxilik tepip, sən arkilik tirik qalimən, — dedi. ■

14 Abram Misiroqa kirgəndə xundak boldiki, misirliklar dərwekə ayalning güzəl ikənlikini kərđi. 15 Pirəwnning əmirilirimu uni kərüp, Pirəwngə uning tərıpini kıldi; xuning bilən ayal Pirəwnning ordisiqa elip kirildi. □ 16 Pirəwn Sarayning səwəbidin Abramqa yahxi muamilə kıldi; xuning bilən u qoy, kala, hangga exəklər, qul-dedəklər, mada exəklər wə təgilərgə erixti. 17 Əmma Pərwərdigar Pirəwn wə əyidikilirini Abramning ayali Sarayning səwəbidin tolimu eoqir wabalarqa muptila kıldi. ■ 18 Xuning üqün Pirəwn Abramni qaqirip uningqa: — «Bu zadi sening manga nemə kıloqining? Nemixka

---

□ **12:10** «qüxti» — İbraniylarqa nisbətən ular Hudaning «mukəddəs zemin»i boləjan Qanaan (Pələstin)din qikip hərəkaysi jaylarqa (ularning juqrapiyilik orni egiz bolsun, pəs bolsun) mangsa, «qüxüx» degən peil bilən ipadiliniđu; xuningdək hərəkaysi yərdin Pələstingə qarap mangsa, «qikix» degən peil bilən ipadiliniđu. «**Abram Misiroqa qüxti**» — Abram (İbrahım)ning Misiroqa qüxüxi toqruluk «qoxumqə səz»imiz («İbrahımning həyatidin alidiəjan sawaqlar wə ibrətlər»)də azrak tohtilimiz. ■ **12:13** Yar. 20:12; 26:7. □ **12:15**

«**Pirəwn**» — Misirning padixahining omumiy unwani idi.

■ **12:17** Zəb. 105:14-15

uning öz ayaling ikənlikini manga eytmiding?
 19 Nemixka uni «singlim» dəp mening uni ho-
 tunlukka eliximoqa səwəbkar boloqili tas qalisən!
 Mana bu ayaling! Uni elip kətkin! — dedi.

20 Pirəwn öz adəmlirigə Abram tooqrisida əmr
 qildi; ular uni, ayalini wə uning barlıqini qoxup
 yoloqa seliwətti.

13

Abram bilən Lutning ayrilip ketixi

1 Xuning bilən Abram ayali wə uning barlıq
 nərsilirini həmdə Lutni elip Misirdin qikiq,
 Qanaanning jənubidiki Nəgəw yurtioqa mangdi.

2 U qaqda Abramning mal-waran wə altun-
 kümüxliri kəp bolup, helila bay idi.

3 U kəqüp yürüp, jənubtiki Nəgəwdin Bəyt-
 Əlgə, yəni Bəyt-Əl bilən Ayining otturisdiki
 əslidə qedir tikkən jayoqa, ■ 4 kurbangah
 yasioqan jayoqa kaytip kəldi. Abram xu yərdə
 Pərwərdigarning namini qakirip ibadət qildi. ■

5 Abram bilən billə mangoqan Lutningmu qoy-
 kala padiliri wə qedirliri bar idi.

6 Əmdi ular billə tursa, zemin ularni
 qamdiyalmaytti; ■ 7 bu səwəbtin Abramning
 padiqiliri bilən Lutning padiqilirining arisida
 jedəl qikti (u wakitta Qanaaniylar bilən

■ 13:3 Yar. 12:8. ■ 13:4 Yar. 4:26; 12:8. ■ 13:6 Yar. 36:7.

Pərizziylər xu zeminda turatti).□ ■ 8 Xunga Abram Lutqa: — «Biz bolsaq kərindaxlarmiz, sən bilən mening aramda, mening padiqilirim bilən sening padiqiliring arisida talax-tartix pəyda bolmisun. 9 Mana, aldingda pütkül zemin turmamdu? Əmdi sən məndin ayrilojin; əgər sən sol tərəpkə barsang, mən ong tərəpkə baray; əgər sən ong tərəpkə barsang, mən sol tərəpkə baray», — dedi.■

10 U waqıtta Lut nəzər selip kərdiki, Iordan wadisidiki barlıq tüzlənglikning Zoar xəhiringiqə həmmila yərning süyi intayin mol idi; Pərwərdigar Sodom bilən Gomorrani wəyran kılıxtin ilgiri bu yər bəəyni Pərwərdigarning beoqi, Misir zeminidək idi.□ 11 Xuning bilən Lut əzigə Iordan wadisidiki pütkül tüzlənglikni talliwaldi; andin Lut məxriq tərəpkə kəqüp bardı. Xundak kılıp ikkiylən ayrıldı. 12 Abram Qanaan zeminida olturaqlaxtı; Lut bolsa tüzləngliktiki xəhərləarning arisida turdı; u bara-bara qədirlirini Sodom xəhiri

---

□ 13:7 «U waqıtta Qanaaniylar bilən Pərizziylər xu zeminda turatti» — «Qanaaniylar wə Pərizziylər»ning tiloqa elinixining səwəbi bəlkim (1) İbrahımning ailisidə iqki jedəl bolsa, ətrapidiki butpərəslər aldida İbrahımning Huda toqruluk bərgən guwahlikiqə daoq quxətti; (2) iqki jedəl ailini ajzlasturuwetətti, xuning bilən ətrapidiki kəbililər pirsəttin paydilinip ularoqa hujum kılıximu mumkin idi. ■ 13:7 Yar. 12:6. ■ 13:9 Yar. 20:15; 34:10. □ 13:10 «barlıq tüzlənglik... süyi intayin mol idi» — bu yərlər hazır «Əlük Dengiz» ətrapidiki kıpıquruk kaqjirak jaylardur. «Pərwərdigarning beoqi» — demək, Erəm beoqi. «Misir zeminidək» — Misir zemini, bolupmu Nil dəryasi ətrapi tolimu munbət, süyi mol zemindur.

tərəpkə yetkidi. ¹³ Sodom həlki rəzil adəmlər bolup, Pərwərdigarning nəziridə tolimu eqir gunahkarlar idi.■

Abramning Hebronğa kəqūxi

¹⁴ Lut Abramdin ayrilip kətkəndin keyin, Pərwərdigar Abramğa: — Sən əmdi bexingni kətürüp, özüng turoqan jaydin ximal wə jənobka, məxriq wə məqrıp tərəpkə qarıqin; ¹⁵ qünki sən hazır kəruwatqan bu barliq zeminni sanga wə nəslinggə mənggülük berimən.□ ■ ¹⁶ Sening nəslingni yərdiki topidək kəp kəlimən; xundaqqi, əgər birsi yərdiki topini sanap qıqalisa, sening nəslingnimu sanap qıqalixi mumkin bolidu.■ ¹⁷ Ornungdin tur, bu zeminni uzunluqi wə kəngliki boyiqə aylinip qıqqin; qünki Mən uni sanga ata kəlimən, — dedi.

¹⁸ Xunga Abram qədirlirini yetkəp, Hebron xəhriqə yeqin Mamrədiki dubzarliqning yenioğa berip olturaqlaxti; u xu yərdə Pərwərdigarğa atap bir qurbangah yasidi.■

■ **13:13** Yar. 18:20; Əz. 16:49. □ **13:15** «sən hazır kəruwatqan bu barliq zeminni sanga ... berimən» — u kəruwatqan zemin Lut talliwaloqan Iordan wadisini öz iqigə alatti. Bu Hudaning birinçi kətim zeminni İbrahımning nəsligila əməs, bəlki yənə İbrahımqımu berimən, dəp wədə kəlixı idi. Ləkin əməliyyəttə, İbrahım əmridə Pələstin zeminidin pəkət bir parqə yərlikla setiwaloqan (23-bab); xunga Hudaning bu wədisi İbrahımning tiriloqanda, zeminğa mirashor bolidioqanlıqini kərsitidoqan bir bexarət bolsa kerək. ■ **13:15** Yar. 12:7; 15:7,18; 17:8; 26:4; Qan. 34:4; Ros. 7:5. ■ **13:16** Yar. 15:5; 17:4; Qan. 10:22; Yər. 33:22; Rim. 4:17,18; İbr. 11:12. ■ **13:18**

Yar. 14:13.

14

Abramning Lutni qutquzuxi

¹ Xinarning padixahi Amrafel, Əllasarning padixahi Ariok, Elamning padixahi Kedorlayomər wə Goyimning padixahi Tidalning künliridə xu wəqə boldiki, ² ular birlixip Sodomning padixahi Bera, Gomorraning padixahi Birxa, Admahning padixahi Xinab, Zəboimning padixahi Xəm'ebər wə Bela (yəni Zoar)ning padixahioğa qarxi hujumğa atlandi.

³ Bu *bəxining* həmmisi kelixip Siddim wadisiğa, yəni «Xor Dengizi» wadisiğa yiqildi. □ ⁴ Ular on ikki yil Kedorlayomərgə bekindi boldi, on üqinqi yilğa kəlgəndə, Kedorlayomərgə qarxi isyan kətürdi.

⁵ On tətinqi yili Kedorlayomər wə uningğa ittipakdax bolğan padixahlar həmmisi yiqilip, Axtarot-Karnaim degən yərdə Rəfayıylarğa, xundakla Həm degən yərdə Zuziylarğa, Xawəh-Kiriatayimda Emiylarğa hujum kilip ularni yəngdi; ■ ⁶ andin ular Horiylarni ularning Seir teqida məqlup kilip, qəlning yenidiki Əl-Paranoiqə sürüp-toqay kildi.

⁷ Arkidinla, ular Ən-Mixpatka (yəni Qadəxkə) yenip kelip, Amaləkləning pütkül yurtini bulang-talang kildi; Həzazon-Tamarda olturuxluq Amoriylarnimu hujum kilip məqlup kildi. ⁸ Xuning bilən Sodomning padixahi, Gomorraning padixahi, Admahning padixahi, Zəboimning padixahi wə Belaning (yəni

□ **14:3 «Xor dengizi»** — « Əlük Dengiz » dəpmu atilidu. ■ **14:5** Yar. 15:20; Qan. 2:10,11.

Zoarning) padixahı qikip, Siddim wadisida ularoqa qarxi jəng kilixka səp tizdi; ⁹ muxu *bəxəylən* Elamning padixahı Kedorlayomər, Goyimning padixahı Tidal, Xinarning padixahı Amrafəl, Əllasarning padixahı Ariok qatarliklar bilən sokuxti; yəni tət padixah bilən bəx padixah əzara sokuxti. ¹⁰ Siddim wadisidiki həmmila yərdə qarimay *orəkliri* bar idi. Sodom wə Gomorraning padixahliri keqip, orəklərgə quxüp kətti. Əmma qaloqanlar bolsa taolqa keqip kətti.

¹¹ *Olalib kəlgən tət padixah bolsa* Sodom bilən Gomorraning həmmə mal-mülkini wə barlik ozuq-tülükini elip kətti. ¹² Ular yənə Abramning jiyəni Lutnimu malliri bilən koxup elip kətti; qünki u Sodomda olturaklaxkanıdi.

¹³ Həlbuki, qutulup qaloqan birsi berip bu ixlarni ibranıy Abramoa eytti. Xu qaoqda u Amoriy Mamrəning dubzarlikining yenida turatti. Mamrə bolsa Əxkol wə Anərning akisi idi; bu üqəylən Abram bilən ittıpaqdax idi. □ ■ ¹⁴ Abram kerındixining əsir bolup qaloqanlıqini anglap, əz əyidə tuquloqan, alahidə tərbiyiləngən

□ **14:13** «**ibranıy**» — bu yərdə «ibranıy» degən söz birinçi qetim tiloqa elinoqan. «ibranıy» degən söz təwəndikidək ikki hil mənıdə boluxi mumkin: — (1) İbrahım Ebər degən kixining əvladi (21:10); (2) «ət küqi». «İbranıy» degənnıng bəlkim «abar» («ətmək») degən peil bilən munasiwiti boluxi mumkin. İbrahım Qanaan zemında turuwatqanlaroqa nisbətən «dəryadin ətkən kixi» — demək, u «uluş dərya» (Əfrat dəryasi)din etüp kəlgən kixi idi. «**bu üqəylən Abram bilən ittıpaqdax idi**» — səl toqırırak tərijmə kılsaq «Abram bu üqəylən bilən ittıpaqdax idi».

■ **14:13** Yar. 13:18.

üq yüz on səkkiz adəmnı baxlap qikip, *tət padixahni* qoqlap danoiqə bardı. □ ¹⁵ Keqisi u adəmlirini guruppıaroğa bəlüp, ular bilən birliktə hujum kılıp ularni məqlup kılıp, ularni Dəməxkning ximal tərıpidiki Həbah degən jayoiqə qoqlap berip, ¹⁶ pütkül *olja aloğan* mal-mülükni kayturuwaldi; öz qerındixi Lutni, uning mal-mülki wə hotun-kızlırini, xundakla *barlıq qaloğan* adəmlərni yandurup kəldi.

Məlkizədəkning Abramoğa bəht tilixi

¹⁷ Abram Kedorlayomər wə uning bilən it-tipakdax padixahlarni məqlup kılıp, kaytip kəlgəndə, Sodomning padixahi Xawəh wadisi (yəni Han wadisi)oğa uning aldioğa qıkti.

¹⁸ Salemning padixahi Məlkizədəkmu nan bilən xarab elip aldioğa qıkti. U zat bolsa, Həmmidin Aliy Təngrining kahini idi; □ ■ ¹⁹ u *Abramni* bəht-bərikətləp: — «Abram asman bilən zeminning Igisi boləğan Həmmidin Aliy Təngri tərıpidin bərikətlənsun! □ ²⁰ Xundakla düxmənliringni öz qolungoğa tapxuroğan Həmmidin Aliy Təngrigə Həmdusana okuloğay!» — dedi.

Abram bolsa oəniymət aloğan nərsiləring ondin birini uningə bərdi.

□ **14:14** «**Abram ... tət padixahni qoqlap danoiqə bardı**» — təhminən 150-200 kilometrəiqə qoqlıoğan. □ **14:18** «**Məlkizədək**» — bu zat toqruluk «Zəbur» 110-küydiki izahatlarni, xundakla «İbraniylaroğa»diki 5-7-bablarni wə xularning izahatlıri, «qoxumqə səz»inimu kərüng. ■ **14:18** İbr. 7:1, 2, 3. □ **14:19** «**Asman bilən zeminning Igisi**» — yaki «asman bilən zeminning Yaratquqisi».

21 Andin Sodomning padixahi Abramoga: — Adamlarni manga bərgəyla, oʻqaniymətlarni əzligə aloqayla, — dedi.

22 Lekin Abram Sodomning padixahioja jawab berip: — Mən bolsam asman bilən zeminning Igisi bolqan Həmmidin Aliy Təngri Pərwərdigaroga kəl kətürüp qəsəm qilqanmənki, ²³ mən səndin hətta bir tal yip nə bir tal boʻlquqinimu nə sening baxqa hərəkandək nərsəngni almaymən; bolmisa, sən keyin: «mən Abramni bay qilip qoydom» deyixing mumkin.

24 Xunga yigitlirimning yegən-iqkini, xundakla manga həmrəh bolqanlar, yəni Anər, Əxkol wə Mamrəlargə tegixlik ülüxtin baxqa, mən oʻqaniyməttin heq nərsə almaymən; xular əzligə tegixlik ülüxini alsun, — dedi. □

15

Hudaning Abramoga kərünüp, uning bilən əhdə tüzüxi

¹ Bu ixlardin keyin Pərwərdigaroning səz-kalami Abramoga alamət kərünüxtə kelip: «Əy Abram, qorkmioqin; Mən Əzüm qalkining wə zor

---

□ **14:24 «yigitlər»** — Ibrahımning öz hizmətkarlarini kərsitidu. Ibrahımning həmrəhliri Anər, Əxkol wə Mamrə bəlkim Pərwərdigaroga etiqad qilquqilar bolmiojaqqa, Ibrahım əzigə qoyqan kattik tələpni (heq oʻqaniymət almaymən degəndək) ularning üstigə koymaydu.

in'amingdurmən» — dedi. □ ■ ² Lekin Abram: — Əy Rəb Pərwərdigar, mənə nemə berisən? Mana, mən balisiz tursam, əy-bisatlırimoşa warislik kıləuqi muxu Dəməxklik Əliezərle bardur, — dedi.

³ Abram yənə: Mana, Sən mənə heq nəsil bərmiding, mana əyümdə turuwatqanlardın biri mənə waris bolidu, dedi.

⁴ Xu həman Pərwərdigarning söz-kalami uningə kelip: «Bu kixi sənə waris bolmaydu, bəlki əz puxtungdın bolidioğan kixi sənə waris bolidu», — dedi.

⁵ Xuning bilən Pərwərdigar uni taxkiriəə elip qıkip: — Əmdi asmanəə kərap yultuzlarni sənə — Kəni, ularni sanıyalamsənkin?! — dedi. Andın uningəə: — Sening nəslingmu xundak bolidu, — dedi. ■

⁶ Abram Pərwərdigarəə ixəndi; Pərwərdigar uningdiki bu *ixənqni* uning həkəkaniylıki dəp həsablidi. ■ ⁷ Yənə uningəə: Mən bu zeminoşa igə kılıxka seni Kaldiyədiki Ur xəhiridin elip qıkkan Pərwərdigardurmən, — dedi. ■

⁸ Lekin Abram: — I Rəb Pərwərdigar, mən uningəə jəzmən igə bolidioqinimni kəndak bilimən? — dəp soridi.

⁹ *Pərwərdigar* uningəə: — Mən üqün üq yaxlık bir inək, üq yaxlık bir qixi əqkə, üq yaxlık bir kəqkar bilən bir kəptər wə bir bajka elip kəlgin,

---

□ **15:1** «Mən Əzüm kəlkining wə zor in'amingdurmən» — baxka birhil təjıimisi: «Mən sənə zor in'am bərgüqidurmən».

■ **15:1** Zəb. 16:5; 18:2; 19:11 ■ **15:5** Mis. 32:13; Kən. 10:22; Rim. 4:18; İbr. 11:12. ■ **15:6** Rim. 4:3,9,18,22; Gal. 3:6; Yəq.

2:23. ■ **15:7** Zəb. 105:9-13

— dedi.

¹⁰ Xunga u bularning hëmmisini elip, ularning hërbirsini yerimdin ikki parqə kilip, yerimini yənə bir yerimioğa udulmu'udul kilip qoyup qoydi; əmma kuxlarni parqilimidi. □ ¹¹ Kaşa-quzoqunlar taplarning üstigə qüxkəndə, Abram ularni ürkütüp hëydiwətti.

¹² Lekin kün patay degəndə, Abramni eoqir bir uyku basti wə mana, uning üstigə dəhxətlik bir wəhimə, tom qarangoquluk qüxti. ¹³ Andin Pərwərdigar Abramğa: — Jəzmən bilixing kerəkki, sening nəsling əzlrining bolmioğan bir zeminda musapir bolup, xu yərdiki həlkning qulluqida bolidu wə xundakla, bu həlk ularğa tət yüz yiloqə jəbir-zulum salidu. ■ ¹⁴ Lekin Mən ularni qulluqqa saloquqi xu taipining üstidin həküm qikirimən. Keyin ular nuroqun bayliqlarni elip xu yərdin qikidu. ■ ¹⁵ Əmma sən bolsang, aman-hatirjəmlik iqidə atabowiliringğa qoxulisən; uzun əmür kərup

---

□ **15:10** «qüxənmə» — kona zamanlarda ikki tərəp bir-biri bilən əhdə tüzməkqi bolsa, awwal kala yaki koyni soyup, ikki parqə kilip parqilaytti; andin ikki tərəp soyup ikki parqə kiloğan malning otturisidin təng otüp bir-birigə kəsəm qilatti. Bu ixning mənisi, «qaysimiz əhdini buzsak, Huda uni bu soyoğan malğa ohxax qilsun!» deməklik boluxi mumkin. Xunga ibraniiy tilida «əhdə tüzüx» adəttə «əhdə kesix» deyilidu. «Yər.» 34:8, 18-20-ayətlərnə kərüng. ■ **15:13** Mis. 12:40; Ros. 7:6; Gal. 3:17. ■ **15:14** Mis. 3:22; 11:2; 12:35,36.

andin dəpnə qilinisen. □ ■ 16 Lekin xu yərdə tət əwlad ətüp, *nəsling* bu yərgə yenip kelidu; qünki Amoriylarning kəbihlikining zihi tehi toxmidi, dedi. □ ■

17 Xundak boldiki, kün petip qarangoşu bolqanda, mana, gəxləning otturisdin ətüp ketiwatqan, is-tütək qikiş turoşan bir otdan bilən yalqunluq bir məx'əl kəründi.

□ 18-19 Dəl xu küni Pərwərdigar Abram bilən əhdə tüzüp uningqə: — «Mən sening nəslinggə bu zeminni Misirning ekinidin tartip Uluq dərya, yəni Əfrat dəryasioşiqə berimən; yəni Keniylər, Kəniyyəylər, Kadmoniylər, ■ 20 Hittiylər, Pərizziylər, Rəfayiyar, 21 Amoriylər, Qanaaniylər, Girgaxiyar wə Yəbusiylarning

□ 15:15 «ata-bowiliringqə qoxulisən» — bu səz eytiloşan obyektqə qarap mənisini bekitxə mumkin. Anglioşuqi etikadlıq kixi bolsa əlgəndin keyin uning rohi həqqaniylarning rohlirining qəxişə ketidu; etikadsiz bolsa, ularning rohi etikadsizlar bilən billə bolidu («Luqa» 16:13-19 wə «qoxumqə səz»nimu kərüng). ■ 15:15 Yar. 25:7, 8. □ 15:16

«Amoriylarning kəbihliki» — Amoriylər Qanaan zeminida turuwatqan kəbilələr iqdə «yətəkqi kəbilə» həsablinatti. «Amoriylarning kəbihlikining zihi tehi toxmioşanidi» — demək, Huda ularqə towa qilix pürsiti bərsimu, ular towa qilmay, yənila gunaşqə petip, Huda bekitkən qəkkə yətkəndə, İbrahımning əwladliri bolqan İsrailar arqilik ularni jazalaydu; İsrailar ularni zeminidin həydəp yokişidu. Bu ixlar «Qəl-Bayawandiki Səpər», «Qanun Xərqi» wə «Yəxua»da təpsiliy təswirlinidu. «Misirdin qikiş»tiki «qoxumqə səz»imiznimu kərüng. ■ 15:16 Mis. 12:40. □ 15:17 «qūxənmə» — bu nərsilərnin əhmiyiti, xundakla Huda İbrahım bilən baqlişqan xu əhdə toşrisida «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ 15:18-19 Yar. 12:7;

13:15; 24:7; 26:4; Mis. 32:13; Qan. 1:8; 34:4.

yurtini ularningki qilimən» dedi.

16

Ismailning tuquluxi

¹ Əmma Abramning ayali Saray uningqə həq bala tuqup bərmidi; ləkin uning Həjər isimlik misirlik bir dediki bar idi; ² Saray Abramqə: — Mana, Pərwərdigar meni tuquxtın tosti. Əmdi sən mening dedikimning qəxiqə kirgin; bəlkim u arqilik ana bolup tiklinixim mumkin, — dedi. Abram bolsa Sarayning səzini qəbul kərdi. □

³ Xuning bilən Abramning ayali Saray dediki misirlik Həjərnı öz eri Abramqə toqəllıqqa apirip bərdi (u waqıtta Abram Qanaan zeminida on yıl olturoqanıdı). ⁴ Abram Həjərnıng qəxiqə kirdi wə u həmilidar boldi. Əmma u özining həmilidar boləqinini bilginidə, u ayal hojayinini kəzgə ilmas bolup qaldı. ⁵ Saray Abramqə qeyidap: — Manga qüxkən bu horluq sening bəxiqə qüxsun! Mən öz dedikimni kuqıkingqə selip bərdim; əmdi u özining həmilidar boləqinini kərgəndə mən uning nəziridə kəzgə ilinmidim. Həyr, Pərwərdigar

□ **16:1 «Həjər»** — bu isim ibranıy tilida «Həgar» dəp elinidu. Biraq bəzi oqurmənlər İsmailning apisini «Həjər» dəp ataxqa adətləngən. □ **16:2 «bəlkim u arqilik ana bolup tiklinixim mumkin»** — ibranıy tilida «bəlkim u arqilik quruluqum mumkin». Əyni waqıttiki ər-p-adətlər boyiqə, ayal hojayinıng dediki ayal hojayinıng erigə bala tuqup bərsə, balini ayal hojayinıng balisi həsablaxqa bolatti.

sən bilən mening otturimizda həküm qikarsun! — dedi.

⁶ Abram Sarayqa: — Mana, dediking öz qolungdidur; sanga nemə layıq kərünsə uningqa xuni kılqin, — dedi. Buning bilən Saray uningqa kattiklik kılıxka baxlıdi; buning bilən u uning aldidin keqip kətti.

⁷ Əmma Pərwərdigarning Pərixtsi uni qəldiki bir bulaqning yenida, yəni Xur yolining boyidiki bulaqning yenidin tepip, uningqa: ⁸ Əy Sarayning dediki Həjər, nədin kəlding, nəgə barisən? — dəp sorıdi. U jawab berip: — Mən hojayinim Sarayning aldidin keqip qıktim, — dedi.

⁹ Pərwərdigarning Pərixtsi uningqa: — Ayal hojayiningning kexıqa kaytip berip, uning qol astıda bol, — dedi.

¹⁰ Pərwərdigarning Pərixtsi uningqa yənə: — Sening nəslingni xundaq awutimənki, kəplükidin uni sanap bolqili bolmaydu, — dedi.

¹¹ Andin Pərwərdigarning Pərixtsi uningqa: Mana, sən hamilidarsən; sən bir oqul tuqup, uningqa Ismail dəp at koyqin; qünki Pərwərdigar sening jəbir-japayingni anglıdi.

¹² U yawa exək kəbi bir adəm bolidu; uning qoli hər adəmgə qarxi uzitilidu, xuningdək hər adəmning qoli uningqa qarxi uzitilidu; u

---

16:7 «Pərwərdigarning Pərixtsi» — «Təbirlər»ni kərüng. «Pərwərdigarning Pərixtsi» Təwrat dəwridə intayin alahidə bir xəhs idi. Bəzi ixlarda U Hudaning ornıda kərünətti (məsilən, yənə 7-14-ayət, 18-babni kərüng). **16:11 «Ismail»** — ibraniy tilida «Ixmail». Mənisi «Huda anglıdi».

qerindaxlirining udulida ayrim turidu, dedi. □ ■
 13 Həjər öz-əzigə: «Mən muxu yərdə meni Kərgüqini arkisidin kərdüm» dəp, əzigə səz kılqan Pərwərdigarni: «Sən meni kərgüqi Təngridursən» dəp atidi. □ 14 Xuning bilən u quduk: «Bəər-lahay-roy» dəp ataldi. U Qadəx bilən Bərad xəhirining arilikididur. □ ■
 15 Həjər Abramqa bir oqul tuqur bərdi. Abram Həjər uningqa tuqur bərgən oqligqa Ismail dəp at qoydi. ■ 16 Həjər Abramqa Ismailni tuqur bərgəndə Abram səksən altə yaxta idi.

17

Hudaning Öz əhdisini bəkitixi; əhdə bəlgisi — hətnə

1 Abram tokxan tokquz yaxka kirgəndə, Pərwərdigar Abramqa kərünüp uningqa: — Mən Qadir Təngridurmən. Sən Mening aldimda

---

□ **16:12** «U qerindaxlirining udulida ayrim turidu » — yaki «xərk tərripidə turidu». Məyli qaysi tərjimisi toqra bolsun, bəxarətning asasiy mənisi xuki, Ismail (wə uning əwladliri) baxkilar bilən, hətta öz uruk-tuqqanliri bilən arilaxmay ayrim turidu yaki ularqa eqmənlikdə yaxaydu. ■ **16:12** Yar. 25:18. □ **16:13** «meni Kərgüqini arkisidin kərdüm» — yaki pəkət «meni Kərgüqini kərdüm». Yənə baxka birhil tərjimisi: «Meni kərgüqini kərüpmu, yənə tirik qaldim!». □ **16:14** «Bəər-lahay-roy» — mənisi «meni Kərgüqining qudukı». ■ **16:14** Yar. 24:62; 25:11. ■ **16:15** Gal. 4:22.

mengip, kamil boləjin. □ ■ 2 Mən Özüm bilən sening arangda əhdəmni bekitip, seni intayin zor kəpəytimən, — dedi. ■

3 Abram özini taxlap yüzini yərgə yekip yatti; Huda uning bilən yənə səzlixip mundaq dedi: —

4 Özümgə kəlsəm, mana, Mening əhdəm sən bilən tüzülgəndur: — Sən nuroqun əl-millətlərnin atisi bolisən. □ ■ 5 Xuning

üqün sening isming buningdin keyin Abram atalmaydu, bəlki isming İbrahim bolidu; qünki Mən seni nuroqun əl-millətlərnin atisi kildim. □

6 Mən seni intayin zor kəpəytimən; xuning bilən səndin kəp əl-qowmlarni pəyda kəlimən, puxtungdin padixahlar qikidu. ■ 7 Mən sən wə səndin keyinki nəslingning Hudasi bolux üqün

Özüm sən wə səndin keyinki nəslingning arisida əbədiy əhdə süpitidə bu əhdəmni tikləymən; ■

8 Mən sanga wə səndin keyinki nəslinggə sən hazır musapir bolup turoqan bu zeminni, yəni pütkül Qanaan zeminini əbədiy bir mülük

□ **17:1 «Kadir Təngri»** — ibraniy tilida «Əl-Xadday». «Xadday» degən səz bəlkim «mürə» degən mənədikə sözdin qikқан — xuning bilən «xadday» «mən yələngən mürəm» degəndək yekimlik mənini bildüridu. **«Mening aldimda mengip»** — Hudaroqə etiқad қiloquқilaroqə Hudaning təyyarlıoqan bir yoli bar, ular uningda mengixi kerək. Demək, etiқadқilar «Huda meni kərup turidu, wijdanim boyiqə mengixim kerək» degən uқumda yaxaydu. ■ **17:1** Yar. 5:22. ■ **17:2** Yar. 12:2; 13:16; 15:5, 18; Mis. 2:24; 6:4; Law. 26:42. □ **17:4 «mana, Mening əhdəm sən bilən tüzülgəndur:** — — yaki «mana, Mən sən bilən tüzgən əhdəm xudur: -».

■ **17:4** Rim. 4:17. □ **17:5 «İbrahim»** — ibraniy tilida «Awraқam». Buning mənisi «nuroqun əwladlırining atisi» yaki «kəpligən həlkərnin atisi». ■ **17:6** Mat. 1:6. ■ **17:7** Yar. 13:15.

süpitidə ata kılıməni; wə Mən ularning Hudasi bolimən, — dedi.■

⁹ Andin Huda İbrahimoğa yənə: — Sən özüng Mening əhdəmni tutqin, özüng wə səndin keyinki nəslingmu əwladtin-əwladқа buni tutuxi kerək. ¹⁰ Mən sən bilən wə səndin keyinki nəsling bilən tüzgən, silərning tutuxunglar kerək boləjan əhdəm xuki, aranglardiki hər bir ərkək hətnə kılınsun.□ ¹¹ Xuning bilən silər hətnilikinglarni kesiwetixinglar kerək; bu Mən bilən silərning aranglardiki əhdining bəlgisi bolidu.■ ¹² Barlıq əwladliringlar, nəsilin-nəsilgə aranglarda, məyli öydə tuquloqanlar bolsun, yaki əwladliringlardin bolmay yatların puloğa setiwelinoqanlar bolsun, həmmə ərkək səkkiz künlük boləjanda hətnə kılınsun.■ ¹³ Öyüngdə tuquloqanlar bilən pulungoğa setiwəloqanlarıning həmmisi hətnə kılınıxi kerək. Xundak kıləjanda, Mening əhdəm tənlinglarda ornap, əbədiy bir əhdə bolidu. ¹⁴ Lekin hətniliki turup, tehi hətnə kılınımoqan hər bir ərkək Mening əhdəmni buzoqan hesablinip, üzüp taxlinidu, — dedi.

¹⁵ Huda İbrahimoğa yənə söz kılıp: — Ayaling Sarayni əmdi Saray dəp atimioqin, bəlki ismi

---

■ **17:8** Yar. 15:18; Qan. 1:8. □ **17:10** «Mən sən bilən...» — ibraniy tilida «Mən silər bilən...». Bu «silər» İbrahim wə barlıq öyidiki adəmlərni kərsitixi kerək. ■ **17:11** Ros. 7:8; Rim. 4:11.

■ **17:12** Law. 12:3; Luqa 2:21.

Sarah bolsun. □ 16 Mən uningõa bæht-bærikæt berip, uningdinmu sanga bir oõul berimæn. Mæn dærwæxæ uni bærikætlæymæn; xuning bilæn u æl-millætlærning anisi bolidu; hælkælærning padixahõirimu uningdin qikidu, — dedi. □

17 Ibrahõim yænæ özini yærgæ etip düm yetip külüp kætti wæ kænglidæ: «Yüz yaxka kirkæn adæmmu balilik bolalarmu? Toksan yaxka kirkæn Sarahmu bala tuõarmu?!», — dedi. □

18 Ibrahõim Hudaõa: — Ah, Ismail aldingda yaxisa idi! dedi. □

19 Huda uningõa: — Yaq, ayaling Sarah jæzmæn sanga bir oõul tuõup beridu. Sæn uningõa «Ishak» dæp at koyõin. Mæn uning bilæn öz æhdæmni tüzimæn; bu uningdin keyin kelidioõan næsli bilæn baõliõan æbædiy bir æhdæ süpitidæ

□ **17:15 «Sarah»** — mænisi «mæning mælikæm». Lekin «Sarah» bolsa pæxæt «mælikæ» degæn mænidæ. Buning æhmiiyti bækim xuki, xu qaoõdin baxlap Sarah pæxæt Ibrahõim øzigila «mælikæ» bolupla qalmay, bæki Huda aldidimu etiõadi tûpæylidin «mælikæ» dæp hæsablinidu («Ibr.» 11:11ni kørüng). □ **17:16 «... u æl-millætlærning anisi bolidu»** — Sarahdin bolõan xu æl-millætlær «Yæhuda», «Israil» (on kæbilæ) wæ «Edom» bolidu. On kæbilæ sürgün bolõandin keyin ulardin hæzirki birnæqqæ millæt xækillængæn boluxi mumkin. □ **17:17 «Ibrahõim ... külüp kætti»** — Ibrahõim yænæ özini yærgæ etip düm yetip külüp kætti ibrahõimning külgænliki bækim yerim ixænq, yerim ixænqsizliktin, yerim gumandin, yerim huxalliktin bolsa keræk. Lekin «Rim.» 4:17-21dæ deyilgænlar boyiqæ, Ibrahõim tezla toluq ixænqkæ kældi. Uning bolõqusi oõli «Ishak»ning ismining mænisi «külkæ»dur. □ **17:18 «Ismail Sening aldingda yaxisa idi!»** — Mænisi, bækim, «Ismail sæn Hudaning bæht-bærikætiõæ erixsun!» degændæktur. Heli roxænki, Ibrahõim muxu waõitkõiqæ Ismailni Huda wædæ kõilõan oõlum, dæp ümid kõilip kælõnidi.

bolidu. □ ■ ²⁰ Ismailoʻga kelsək, uning toʻqrisidiki duayingni anglidim. Mana, Mən uni bərikətləp, nəslini kəpəytip, intayin zor awutimən. Uning puxtidin on ikki əmir qıqıdu; Mən uni uluq bir həlk qilimən. □ ■ ²¹ Birəq əhdəmni bolsa Mən kelər yili dəl muxu waqıtta Sarah sanga tuoʻup beridoʻan oʻqul — Ishəq bilən tüzimən, — dedi. ■ ²² Huda İbrahım bilən səzlixip bolup, uning yenidin yukirioʻga qıqıp kətti.

²³ Xuning bilən xu künila İbrahım əz oʻqli Ismailni, əz əyidə tuoʻuloʻanlar wə puloʻa setiwaləanlarning həmmisini, yəni uning əyidiki barlık ərkəklərnı elip, Huda uningə eytkandək ularning hətnilikini kesip hətnə qildi.

²⁴ İbrahımning hətniliki kesilip, hətnə qilinoʻanda, tokşan tokkuz yaxka kirgənidi.

²⁵ Uning oʻqli Ismailning hətniliki kesilip, hətnə qilinoʻanda, on uq yaxta idi. ²⁶⁻²⁷ İbrahım bilən uning oʻqli Ismail dəl xu künning əzidə hətnə qilindi wə xundakla uning əyidiki həmmə ər kixilər, məyli əyidə tuoʻuloʻan bolsun yaki yattin puloʻa setiwelinoʻanlar bolsun, həmmisi uning bilən billə hətnə qilindi.

18

Ərxin qüxkən üq mehman

□ **17:19** «**Ishak**» — mənisi «külkə». ■ **17:19** Yar. 18:10; 21:2.

□ **17:20** «**uluq bir həlk**» — bu ərəblərdur. ■ **17:20** Yar. 16:10; 25:12,16. ■ **17:21** Yar. 21:2.

¹ Pərwərdigar Mamrədiki dubzarlıqning yenida İbrahimoğa kərüندی; bu kün əng issioqan waqit bolup, u öz qedirining ixikidə olturatti. ² U bexini kətürüp nəzər seliwidi, mana uning udulida üq kixi ərə turatti. Ularni kərüp u qedirining ixikidin kəpup, ularning aldioğa yügürüp berip, yərgə təgküdək təzim kəlip:■

³ — i Rəbbim, əgər pekir nəzərliridə iltipat tapqan bolsam, ətünimənki, kullirining yenidin ətüp kətmigəyla;□ ⁴ azoqina su kəltürölsun, silər putliringlarni yuyup dərəhning tegidə aram eliwelinglar. ⁵ Silər öz kəlunglarning yenedin ətəkənəkənsilər, mən bir qixləm nan elip qikay, silər hərdükənglarni qikirip, andin ətüp kətkəysilər, dedi. Ular jawab berip: — Eytqiningdək kəloqin, dewidi, ⁶ İbrahim qedirioğa Sarahning kəxioğa yügürüp kirip, uningoğa: — Üq das esil undin tez hemir yuoqurup tokaq ətkin, — dedi.□

⁷ Andin İbrahim kala padisioğa yügürüp berip, yumran obdan bir mozayni tallap, qakirioğa tapxurdi; u buni tezla təyyar kildi.

⁸⁻⁹ Andin İbrahim serik may, süt wə təyyarlatqan mozayni elip kelip, ularning aldioğa tutup, əzi dərəhning tegidə ularning aldida ərə turdi; ular ulardin yedi. Ular uningdin: ayaling Sarah nədə, dəp soriwidi, u jawab berip: — Mana, qedirda, dedi.

■ **18:2** İbr. 13:2. □ **18:3** «**Rəbbim**» — ibraniy tilida «Adonay». Bu sözigə qarışanda İbrahim bu mehmanın Pərwərdigar ikənlikini bilip yətkənidi. □ **18:6** «**üq das**» — ibraniy tilida «üq seah». Üq seah bəlkim 22 litr un boluxi mumkin idi.

10 Birsi: — Mən kelər yili muxu waqıtta kexingəyə jəzmən kaytip kelimən, wə mana u waqıtta ayaling Sarahning bir oqlı bolıdu, — dedi. Sarah bolsa uning kəynidiki qedirning ixikidə turup, bularnı anglawatatti. □ ■

11 İbrahim bilən Sarah ikkisi yaxınip, kərip qaloqanıdi; Sarahıta ayal kixilərdə bolıdıoqan adət kəruş tohtap qaloqanıdi. ■ 12 Xunga Sarah öz iqidə külüp: — Mən xunqə kərip kətkən tursam, rasttinla ləzzət kərelərmənmu? Erimmu kərip kətkən tursa? — dəp hiyal kildi. ■

13 Pərwərdigar İbrahiməyə: — Sarahning: «Mən kərip kətkən tursam, rasttinla bala tuoqarmənmu?» dəp külgini nemisi?

14 Pərwərdigarəyə mümkün bolmaydıoqan tilsimat ix barmu? Bekitkən waqıtta, yəni kelər yili dəl bu qaqda kaytip kelimən wə u waqıtta Sarahning bir oqlı bolıdu, — dedi. ■

15 Əmma Sarah kərkup ketip: — Külmidim, dəp inkar kildi. Ləkin U: — Yaq, sən küldüng, — dedi.

İbrahimning Hudadin jiyəni Lut üqün ətünuxi

16 Andin bu zatlar u yərdin kəpup, Sodom tərəpkə nəzirini aqıdurdi. İbrahimmu ularni uzitip, ular bilən billə mangdi.

17 Pərwərdigar: — Mən kildioqan iximni İbrahimdin yoxursam bolamdu? ■ 18 Qünki İbrahimdin uluq wə küqlük bir əl qıqıdu wə

□ **18:10** «Birsi» — ibraniy tilida «u». ■ **18:10** Yar. 17:19,21; 21:2. ■ **18:11** Yar. 17:17; Rim. 4:19; İbr. 11:11. ■ **18:12** Hək. 19:26; 1Pet. 3:6. ■ **18:14** Mat. 19:26; Luqa 1:37. ■ **18:17** Am. 3:7.

xuningdæk yər yuzidiki barliq əl-millətlər u arkilik bəht-bərikətkə muyəssər bolidioqan tursa?■ ¹⁹ Qünki Mən uni bilip tallioqanmən; u qoqum öz balilirini wə uning öyidikilərnı özıgə əgəxtürüp, ularoqa Pərwərdıgarning yolını tutup, həkkanıylikni wə adalətnı yürgüzüxnı əgıtidu. Buning bilən Mənki Pərwərdıgar İbrahım toqruluk kılqan wədəmni əməlgə axurımən, — dedi.□

²⁰ Andın Pərwərdıgar mundak dedi: — «Sodom wə Gomorra toqruluk kətürülgən dad-pəryad nahayiti küqlük, ularning gunahı intayın eoqır bolqını üqün,□ ²¹ Mən hazırla qüximən, kilmıxlırı rastınla xu dad-pəryadlardın Manga məlum bolqandək xunqə rəzılnı, bilip baqay; unqə rəzil bolmıqandımu, Mən unı bilixim kerək».

²² Xuning bilən bu kixilər u yərdın qozqılıp, Sodom tərəpkə yol aldı. Ləkin İbrahım yənıla Pərwərdıgarning aldıda ərə turattı.□

²³ İbrahım yeqın berip: — Sən rastınla

■ **18:18** Yar. 12:3; 22:18; 26:4; Ros. 3:25; Gal. 3:8.

□ **18:19** «**Qünki Mən uni bilip tallioqanmən; u qoqum öz balilirini wə uning öyidikilərnı özıgə əgəxtürüp...**» — baxqa birhil təjımisı: «Qünki Mən... u öz balılrıoqa egətsun dəp uni bilip tallıwaldım». Ləkin bundak təjımə ayətnıng ikkıncı qısmıoqa anqə mas kəlməydu. □ **18:20** «**Sodom bilən Gomorra toqruluk kətürülgən dad-pəryad**» — bu pəryad xübhısızki, Sodom bilən Gomorra tərıpidın horlanqan wə zulum yegənlərdın kətürülgən bolsa kerək («Əz.» 16:49nı kərüng).

□ **18:22** «**bu kixilər**» — keyıncı bayanlar boyıqə, Pərwərdıgar İbrahım bilən qaldı; qalqan ikkı zat Sodomıoqa mangıdu wə xu yərdə (19-bab) Lutnı kütquzuwalıdu. Xu ikkı zat pərixılər ıdı (19:1).

həkkaniylarni rəzillər bilən qoxup həlak qilamsən? ²⁴ Xəhərdə əllik həkkaniy kixi bar boluxi mumkin; Sən rastinla xu jayni həlak qilamsən, əllik həkkaniy kixi üqün u jayni kəqürüm qilmamsən? ²⁵ Yağ, yağ. Bu ix Səndin neri boləqay! Həkkaniylarni rəzillərgə qoxup öltürüp, həkkaniylarəqa rəzillərgə ohxax muamilə qilix Səndin neri boləqay! Pütkül jahanning sorəqçisi adalət yürgüzməmdü? — dedi.■

²⁶ Pərwərdigar jawab berip: — Əgər Mən Sodom xəhəridə əllik həkkaniyni tapsam, ular üqün pütkül jayni ayap qalimən, — dedi.

²⁷ Andin İbrahim jawab berip: — Mana mən pəkət topa bilən küldin ibarət bolsammu, mən Igəm bilən sözləxkili yənə petinalidim.

²⁸ Mubada xu əllik həkkaniydin bəx kixi kəm bolsa, Sən bu bəx kixining kəm boləqini üqün pütkül xəhərnə yokitamsən? — dedi.

U: — Əgər Mən xu yərdə kırık bəxni tapsammu, uni yokətməymən, dedi.

²⁹ İbrahim Uningəqa səzini dawam qilip: — Xu yərdə kırık kixila tepilixi mumkin, dewidi, *Pərwərdigar*: — Bu kırıkı üqün uni yokətməymən, — dedi.

³⁰ U yənə səz qilip: I Igəm, hapa bolmioqaysən, mən yənə səz qilay. Xu yərdə ottuzi tepilixi mumkin? — dedi.

U: — Əgər Mən u yərdə ottuzni tapsammu, yokətməymən, — dedi.

³¹ U yənə səz qilip: — Mana əmdi mən Igəm bilən sözləxkili jür'ət qıldim; xu yərdə yigirmisi

tepilixi mumkin, — dedi.

Pərwərdigar səz kəlip: bu yigirmisi üqün u yərnəi yəkatmaymən, — dedi.

³² U səzləp: — I İgəm, həpə bolmiəqay, mən pəkət muxu bir kətimlə səz kəlay! Xu yərdə oni tepilixi mumkin, dewidi, u jawab berip: — Mən oni üqün uni yəkatmaymən, — dedi.

³³ Pərwərdigar İbrahım bilən səzlixip boləqandin keyin kətti; İbrahımmu əz jayiqə qaytip kətti.

19

Sodom xəhridikilərnin rəzilliki

¹ İkki pərixətə kəqtə Sodoməqə yetip kəldi; xu qəqda Lut Sodomning dərwasisida olturatti. Lut ularni kərüplə ornidin turup, aldioqə qikip yüzi yərgə təgküdək təzim kəlip: □ ² — Mana, əy hojilirim, kəminilirinin əyigə qüxüp putlirlərnəni yuyup kənop qələqaysilə; andin ətə səhər kəpup yoləqə qiqsanglarmu bolidu, dewidi, bular jawabən: — Yəq, biz xəhər məydanida kəqləymiz, — dedi. ■

³ Əmma u ularni qinq tutuwidi, ahir ular uning bilən berip əyigə kirdi. U ularəqə dastihan selip, petir toqəqlərnəni pixurup bərdi, ular oqizalandi. ■

⁴ Ular tehi yatmiəqanidi, xəhərdikilər, yəni Sodomning ərkəkliri, yax, kəri həmmisi

---

□ **19:1** «dərwasisida olturatti» — kona zamanlarda pəkət xəhərnin mətiwərliri wə əksəqalliri dərwasida olturuxqə muyəssər idi. Xunga Lut Sodom xəhridə «mətiwər» həsəblinatti. ■ **19:2** Yar. 18:4. ■ **19:3** İbr. 13:2.

hərəkəysi məhəllilərdin kelip öyni qorxiwaldi;
5 ular Lutni qakirip uningqa: — Bügün kəqtə seningkigə kirgən adəmlər qeni? Ular ni bizgə qikirip bər, biz ular bilən yeqinqilik qilimiz, — dedi.

6 Lut dərwezining aldiqa, ularning kexioqa qikip, ixikni yepiwetip, 7 ularqa: — Əy buradərlirim, mundak rəzillikni qilmanglar! 8 Mana, tehi heq ər bilən billə bolmioqan ikki qizim bar; ularni silərgə qikirip berəy. Ular bilən halioqininglarni qilinglar. Əmma bu adəmlər əgzəmninğ sayisi astioqa kirgənikən, silər ularni heqnemə qilmanglar! — dedi.

9 Lekin ular jawab berip: «Neri tur!» deginiqə, yənə: — Bu yərdə turuxqa kəlgən bu musapir həkim bolmaqimikən? Əmdi sanga ularqa qiləandinmu bəttər yamanlik qilimiz! — dər Lutni kistap, ixikni qeqixqa basturup kəldi. ■

10 Əmma u ikki kixi qollirini uzitip Lutni öygə öz kexioqa tartip əkiriwelip, ixikni taqiwaldi 11 wə öyning dərwezisining aldidiki adəmlərnəni kiqikidin tartip qongioiqə korlukqa muptila qildi; xuning bilən ular dərwezini izdər, həlidin kətti.

Lutning Sodomdin qeqixi

12 Andin ikkəylən Lutqa: — Muxu yərdə yənə birər kiminğ barmu? Küy'oqul, oqul yaki qizlirinğ wə yaki xəhərdə baxqa adəmlirinğ bolsa ularni bu yərdin elip kətkin! 13 Qünki biz bu yərnəni yəqitimiz; qünki ular toqruluk

■ 19:9 Mis. 2:14; Ros. 7:27; 2Pet. 2:7, 8.

kötürülgən dad-pəryad Pərwərdigarning aldida intayin küqlük boləraq, Pərwərdigar bizni uni yokitixka əwətti, — dedi.

¹⁴ Xuning bilən Lut taxkiriəqa qikip, kizlirini alidiəlan *boləqusi* küy'ooqullirining kexiəqa berip: «Əmdi qopup bu yərdin qikip ketinglar; qünki Pərwərdigar xəhərni yokitidu» — dedi. Əmma u *boləqusi* küy'ooqullirining nəzirigə qaqqak kiloəndək kəründi.

¹⁵ Tang atkanda, pərixtilər Lutni aldiritip: — Əmdi qopup ayaling bilən kexingdiki ikki kizingni aloqin; bolmisa xəhərninğ kəbihlikigə qetilir kəlip, həlak bolisən, — dedi.

¹⁶ Əmma u tehiqə arisaldi bolup turoəanda, Pərwərdigar uningəqa rəhim kiloəanliki üqün, u ikkiylən Lutning kolini, ayalining kolini wə ikki kizining kollirini tutup, ularni xəhərninğ sirtiqə əqikip, orunlaxturup koydi. ¹⁷ Ularini qikəroəandin keyin xu ix boldiki, ulardin biri uningəqa: — Jeningni elip kaq, həlak bolmasliğinğ üqün kəyninggə qarimay, tüzləngliktiki heq yərdə tohtimay, taəka kaqkin! — dedi.

¹⁸ Lekin Lut ularəqa: — Undak bolmioəay, əy hojam, ətünüp qalay!□ ¹⁹ Mana, kəminəng kəzüngdə iltipət tapti, jenimni kutkuzdung, mənə zor mərhəmət kərsəting; əmma mən taəka kaqalmaymən; undak kilsam, mənə birər apət qüxüp, əlöp ketərmənmikin.

²⁰ Kara, awu xəhərgə keqip barsa boləqudək nahayiti yəkin ikən, xundakla kiqik xəhər ikən! Ətünüp qalay, mening xu yərgə keqiximoəa yol

□ **19:18** «**hोजam**» — yaki «**Rəbbim**».

qoyqaysən! U kichik xəhər əməsmu?! Jenim xu yərdə aman qalidu! — dedi.

²¹ Pərixətə uningqə jawab berip: — Həyr, bu ix-timu sanga maqul bolay, sən eytkən xu xəhərni wəyran kilmay. ²² Əmdi u yərgə tezdin qeqip barqin; qünki sən xu yərgə yetip barmioquqə heq ix kılalmasmən, — dedi. Xunga u xəhərning ismi «Zoar» dəp ataloqan.□

Sodom bilən Gomora xəhərlirining wəyran kılınıxi

²³ Lut Zoaroqə yetip barqanda kün nuri yər yüzigə qeqiloqanidi. ²⁴ Xu qaoqda Pərwərdigar ərxtin, öz yenidin Sodom bilən Gomorraning

---

□ **19:22 «Zoar»** — mənisi «kichik». Lutning bu iltiması tolimu qəlitə idi: (1) Zoar əslidə «tüzləngliktiki bəx xəhər»din biri bolup (14:2), Sodom bilən yeqin munasiwəttə idi. Xundaqla Sodomqə ohxax gunahlarqə petip qaloqan boluxi mumkin idi. Xunga pərixətilər əslidə Zoarni yoqatmaqqi bolqan (22-ayət); (2) Lut Sodom xəhərlirining gunahlrini wə hətərlirini obdan bilip turupmu, yənla uningqə ohxaydioqan yənə bir xəhərgə qaqməqqi boldi; (3) gərgə Huda əjayib yol bilən uni wə aillidiklrini qutquzoqan bolsimu, u yənla «taoqka qeqix»tin qorqti, u bəlki «birər apət beximoqə qüxüxi mumkin» dəp oylioqan boluxi mumkin. Bular uning etiqadsizliqi idi. (4) bizningqə, uning xundaq iltimas kılixining səwəbi, u ««sepillik xəhər» iqidə tursam aman-esən bolimən» dəp bildi. İbrahım bolsa Hudaning baxpanahliqioqə ixinip, sepilsiz qedirlarda turup, tolimu hatirjəm yaxidi. (5) ahir berip Lut Zoarda hatirjəm bolalmay yənla taoqka qikqip xu yərni makan kildi (30-ayət). Bu wəqələr toqruluk yənə «qoxumqə səz»imizdimu azraq tohtilimiz.

üstigə günggürt wə ot yaqdurup, ²⁵ xu xəhərlərni, pütkül tüzlənglikni həmdə xəhərlərdiki barlıq ahalilər wə yərdin üngənlərni qoxup bərbat qildi.

²⁶ Lekin Lutning arkisidin mangoʻan ayali kəynigə qariwidi, tuz tüwrükkə aylinip qaldi. ■

²⁷ Ətisi tang səhərdə, Ibrahım qopup ilgiri Pərwərdigarning aldida turoʻan jayoʻa qikip, ²⁸ Sodom bilən Gomorra tərəpkə, xundakla tüzlənglikning həmmə yerigə nəzər seliwidi, mana, yər yuzidin humdanning tütünidək tütün ərləwatkinini kərđi. ²⁹ Əmma xundak boldiki, Huda u tüzləngliktiki xəhərlərni wəyran qiloʻanda, U Ibrahımnı esigə elip, Lut turoʻan xəhərlərni bərbat qiloʻanda uni bal-ayiʻapətning iqidin qikirip qutkuzdı. □

Lut wə uning qizliri

³⁰ Əmma Lut Zoar xəhiridə turuxtin qorqkaqqa, Zoardin ketip, taqqa qikip, ikki qizi bilən xu yərdə makanlaxti. U ikki qizi bilən bir əngkürdə turđi. ³¹ Əmdi qong qiz kiqikigə: — Atimiz bolsa qerip kətti; dunyaning qaidə-yosuni boyiqə bu yurtta bizgə yeqinqilik qilidoʻan heq ər kixi qalmidi. ³² Qeni, atimizni xarab bilən məst qilip koyup, uning bilən billə yatayli; xundak qilsak, biz pərzənt kərüp atimizning urukini qalduralaymiz, — dedi.

■ **19:24** Qan. 29:22; Yəx. 13:19; Yər. 20:16; 50:40; Yioq. 4:6; Əz. 16:50; Hox. 11:8; Am. 4:11; Zəf. 2:9; Luqa 17:29; 2Pet. 2:6; Yəh. 7. ■ **19:26** Luqa 17:32. □ **19:29** «u Ibrahımnı esigə elip...» — ibraniy tilida «Huda Ibrahımnı esigə elip...».

³³ Xuning bilən ular u keqisi atisioqa xarab iqküzüp *məst qilip* qoyup, qong kızı kirip atisi bilən yatti. Lekin Lut uning kirip yatkininimu, qopup kətkininimu heq səzmidi.

³⁴ Ətisi xundaq boldiki, qongi kiqikigə: — Mana, mən ahxam atam bilən yattim; bugün kəqtimu uningəyə yənə xarab iqküzəyli; xuning bilən sən kirip uning bilən yatkin; xundaq qilip, hər ikkimiz pərzənt kərüp atimizning nəslini qalduralaymiz, — dedi.

³⁵ Xuning bilən ular u keqisi atisioqa xarab iqküzüp *məst qilip* qoyup, kiqik kızı ornidin turup uning bilən billə yatti. Əmma Lut uning kirip yatkininimu, qopup kətkininimu heq səzmidi.

³⁶ Xundaq qilip, Lutning ikkila kızı öz atisidin hamilidar bolup qaldı. ³⁷ Qongi bolsa oqul tuqup, uning etini Moab qoydı; u bugünki Moabiylarning atisidur.□

³⁸ Kiqikimu oqul tuqup, uning etini Bən-Ammi qoydı. U bugünki Ammoniylarning atisidur.□

20

Ibrahım bilən Abimələk

¹ Ibrahım u yərdin qikip, jənub tərəptiki Nəgəwgə kəqüp kelip, Qadəx bilən Xurning arilikida turup qaldı; bir məzgildin keyin Gərarda olturaqlaxtı. ² Xu yərdə Ibrahım ayali Sarah toqrisida: «U mening singlimdur»,

□ **19:37** «**Moab**» — «atining süyi» yaki «atidin boləqan».

□ **19:38** «**Bən-Ammi**» — mənisi: «həlqimning oqli».

degənidi. Xuning bilən Gərarning padixahı Abimələk adəm əwətip, Sarahni *əzigə* hotun boluxka eliwaldi.■

³ Lekin *bir küni* keqisi qüxidə Huda Abimələkkə kelip uningə: — Mana, sən özünggə eliwaləjan ayal səwəbidin əmdi əlgən adəmdursən; qünki u baxka birsining ayalidur — dedi.

⁴ Əmma Abimələk uningə tehi yeqinqilik qilmioqanidi. U Hudaə: — I Rəb, həkkanıy bir həlknimu həlak qilamsən?□ ⁵ U özimu manga: «U mening singlim» dəp eytmidimu? Yənə kelip, bu ayalmu «U mening akam», dəp eytkanidi. Mən bolsam sap kənglüm wə durus niyitim bilən bu ixni kildim, — dedi.□

⁶ Huda qüxidə uningə yənə: — Bu ixni sap kəngül bilən qiləningni bilimən; xu səwəbtin Mən seni aldında gunah qilixtin tosüp, uningə tegixinggə qoymidim. ⁷ Əmdi u kixining ayalini *əzigə* qayturup bər; qünki u Pəyqəmbər, u sening həkkingdə dua qilidu wə sən tirik qalisən. Əgər uni yandurup bərmisəng xuni bilip qoyqinki, sən wə həmmə adəmliring qoxulup jəzmən əlisilər, — dedi.

⁸ Abimələk ətigən tang səhərdə qopup, həmmə hizmətkarlırini qaqirip, bu səzləning həmmisini ularning qulaqlirioqa saldi; bu

■ 20:2 Yar. 12:13; 26:7. □ 20:4 «**həkkanıy həlknimu həlak qilamsən?**» — Abimələkning eyidikilərgə, bolupmu qiz-ayallarə bir hil waba qüxkənidi (18-ayət). Xuning bilən muxu yərdə u pəkət əzi üqünla əməs, bəlki əz həlki üqün rəhim tiliməkqi. Abimələkning kəp jəhətlərdə heli yahxi tərəpliri bar. □ 20:5 «**sap kənglüm wə durus niyitim bilən...**» — ibraniy tilida «kolumning pakliki bilən...».

adamlar nahayiti qorquxup ketdi. ⁹ Andin Abimelak Ibrahimni qakirip uningoa: — Bu bizga nemə qiloining? Mən sanga zadi nemə gunah kildim, sən mən wə padixahlikimoğa eoqir bir gunahni yükləp qoydung? Manga qilmaydioxan ixlarni kilding! — dedi.

¹⁰ Abimelak Ibrahimoga yənə: — Sən zadi bizning nemə iximizni kergining üqün muxu ixni kilding? — dedi.□

¹¹ Ibrahim jawab berip: — «Bu yərdə xübhisizki heqkim Hudadin qorqmaydikən, ular meni ayalim tüpəylidin öltürüwetidu», dəp oylioxanidim. ¹² Əməliyəttə, uning mening singlim ikənliki rast, lekin u mening ata bir, ana bələk singlim; keyin u mening ayalim boldi.□

¹³ Lekin Huda meni atamning öyidin qikirip sərgərdanlikka yürgüzginidə, mən ayalimoğa: — Biz kəyərgila barsaq, sən manga xundak xapaət kərsətkəysənki, mening toqramda: «Bu mening akam bolidu», degin, — dəp eytkanidim — dedi.■

¹⁴ Andin Abimelak qoy-kalilar, qullar wə dedəklərnə elip ularni Ibrahimoga bərdi wə ayali Sarahnimu uningoa qayturup bərdi.

¹⁵ Abimelak: — Mana mening zeminim bolsa aldingda turuptu; kəzünggə qaysi yər yaxsa xu

---

□ **20:10 «sən zadi bizning nemə iximizni kergining üqün muxu ixni kilding?»** — Abimelak bu ikkinqi soalni bəlkim həqiqiy kəmtərlik bilən sorioxan bolsa kerək. U xübhisizki Hudadin qorqqoğa, Hudaning Ibrahim toqruluk «U pəyoqəmbər» degən səzini esidin qikarmidi. □ **20:12 «lekin u mening ata bir, ana bələk singlim»** — ibraniy tilida «lekin u anamning kizi əməs, bəlki atamning kizi idi». ■ **20:13** Yar. 12:13.

yərdə turoqin, — dedi.

¹⁶ U Sarahqa: «Mana, mən akangoqa ming kümüx tənggə bərdim; mana bular öz yeningdikilər, xundakla həmmə adəmlərninğ kəz aldida uyatni yapkuqi bolidu; xuning bilən sən hərəkəndəq daq-əyibtin halas bolisən».

□ ¹⁷⁻¹⁸ İbrahım Hudaqa dua kildi, Huda Abimələk, ayali wə kenizəklirini saqaytti; andin ular *yənə* bala tuqalaydiqan boldi; qünki Pərwərdigar İbrahımning ayali Sarah tıpəylidin Abimələkning əyidiki həmmə hotunlarning baliyatkulirini etip qoyqanidi.

21

Ishaqning dunyaqa kelixi

¹ Əmdi Pərwərdigar wədə qiloqinidək Sarahni yoklidi; Pərwərdigar Sarahqa deginidək kildi. □ ■ ² Sarah hamilidar bolup, İbrahım qerioqanda Huda uningqa bekitkən wakitta bir

□ **20:16** «**xuning bilən sən hərəkəndəq daq-əyibtin halas bolisən**» — biz xu zamandiki ər-p-adətlərdin toluk həwərdar bolmioqaqqa, Abimələkning bu sowoqitining əhmiyitini hazir qüxiniximiz təsrək bolidu; halbuki, uning məqsiti enik kərünidu. □ **21:1** «**Pərwərdigar ... Sarahni yoklidi**» —

Təwrat-Injilda, Huda məlum kixini yaki məluk həlkni «yoklap» uningqa yaki ularqa yeqinlaxsa, yaki alahidə bəht-bərikət, xapaət kərsitidu, yaki qattik jazalaydu. Muxu yərdə bəht-bərikət yətküzüx üqün, əlwəttə. Bu ixta kizik bir yeri xuki, İbrahım baxqilar üqün «ular balilik bolsun» (20:17-18) dəp dua qiloqandin keyin əzimu pərzənt kəridu. ■ **21:1** Yar. 17:19; 18:10.

oʻqul tuʻqup bardi. ■ ³ Ibrahīm oʻzigə tərəlgən oʻqli, yəni Sarah uningʻə tuʻqup bərgən oʻqlining ismini Ishāq kʻoydi. □ ⁴ Andin Ibrahīm Huda uningʻə buyruʻqinidək əz oʻqli Ishāq tuʻqulup səkkizinʻi kuni hətne kildi. ■ ⁵ Oʻqli Ishāq tuʻqulʻən qəʻqda, Ibrahīm yüz yaxta idi. ⁶ Sarah: «Huda meni küldürüwətti; hərkim bu ixni anglisa, mən bilən təng külüxidu», dedi. ⁷ U yənə: — Kimmu Ibrahīmʻə: «Sarah bala emitidiʻən bolidu!» dəp eytalaytti? Qünki u kəriʻənda uningʻə bir oʻqul tuʻqup bərdim! — dedi.

Həjər bilən Ismailning kʻoʻqlinixi

⁸ Bala qong bolup, əmqəktin ayrildi. Ishāq əmqəktin ayrilʻən kuni Ibrahīm qong ziyapət oʻtküzüp bardi. ⁹ Əmma Sarah misirlik Həjərning Ibrahīmʻə tuʻqup bərgən oʻqulning *Ishāqni* məshirə kiliwatkinini kərüp kaldi. ¹⁰ Xuning bilən u Ibrahīmʻə: — Bu dedək bilən oʻqlini həydiwət! Qünki bu dedəkning oʻqli mening oʻqlum Ishāq bilən təng waris bolsa bolmaydu!, — dedi. ■ ¹¹ *Sarahning* bu səzi Ibrahīmʻə tolimu eʻqir kəldi; qünki *Ismailmu* uning oʻqli-də! □ ¹² Lekin Huda Ibrahīmʻə: — Balang wə dediking wəjidin bu səz sanga eʻqir kəlmisun, bəlki Sarahning sanga degənlirining həmmisigə kulak salʻən; qünki Ishāqtin bolʻqini sening

---

■ 21:2 Yar. 18:10,14; Gal. 4:23; Ibr. 11:11. □ 21:3 «Ishāq» — «külkə». ■ 21:4 Yar. 17:10. ■ 21:10 Gal. 4:30. □ 21:11 «eʻqir» — yaki «yaman».

nəsling hesablinidu. ■ 13 Lekin dedəkning oqlidinmu bir həlk-millət pəyda qilimən, qünki umu sening nəsling, — dedi. ■

14 Ətisi tang səhərdə İbrahim kəpup, nan bilən bir tulum suni elip Həjərgə berip, əxnisigə yüdküzüp, balini uningəta tapxurup, ikkisini yoloğa selip koydi. Həjər ketip, Bəər-Xebaning qelidə kezip yürdi. □ 15-16 Əmdi tulumdiki su tügəp kətkənidi; Həjər balini bir qatqalning tüwigə taxlap koyup, öz-əzigə: «Balining əlöp ketixigə qarap qidimaymən» dəp, bir oq etimqə yirakğa berip, udulida olturdi. U udulida olturup, pəryad kətürüp yioqlidi.

17 Huda oqulning yioğa awazini anglidi; xuning bilən Hudaning Pərixtsisi asmandin Həjərnı qakirip uningəta: — Əy Həjər, sanga nemə boldi? Qorkmioqin; qünki Huda oqulning yioğa awazini yatqan yeridin anglidi. 18 Əmdi kəpup, qolung bilən balini yələp turəuz; qünki Mən uni uluq bir əl-millət qilimən, — dedi. ■

19 Xuan Huda *Həjərning* kəzlidirini aqti, u bir kudukni kərđi. U berip tuluməta su toldurup, oquləta iqküzdi.

20 Huda u bala bilən billə boldi; u əsüp qong boldi. U qəldə yaxap, mərgən bolup yetixti.

21 U Paran qelidə turdi; xu waqıtlarda anisi uningəta Misir zeminidin bir kizni hotunlukğa elip bərđi.

■ 21:12 Rim. 9:7; İbr. 11:18. ■ 21:13 Yar. 16:10; 17:20.

□ 21:14 «bala» — xu waqıtta İsmail 15-16 yaxğa kirgənidi.

■ 21:18 Yar. 16:10; 17:20.

Ibrahımning Abimələk padixah bilən kelixim tüzüxi

²² U wakıtlarda xundak boldiki, Abimələk wə uning ləxkərbexi Fikol kelip Ibrahımoqa: — Kıloqan həmmə ixliringda, Huda sening bilən billidur. ²³ Əmdi sən dəl muxu yərdə manga, oqlumoqa wə nəwrəmgə hiyanət kılmaslikka Hudaning namida kəsəm kilip bərgəysən; mən sanga kərsitip kəlgən mehribanlikimdək, sənmu manga wə sən hazır turuwatqan yurtka mehribanlik kılqaysən, — dedi.■

²⁴ Ibrahım: Kəsəm kilip berəy, dedi.

²⁵ Andin Ibrahım Abimələkning qakarlıri tartıwaloqan bir kuduk toqrisida Abimələkni əyiblıdi. ²⁶ Abimələk: — Bu ixni kılqan kixini bilməymən; sən bu ixni mangimu eytməpsən; mən bu ixni pəkət bügünla anglixim, — dedi.

²⁷ Ibrahım koy-kala elip Abimələkkə təkdim kıldı; andin ular ikkilisi əhdə kılıxti. ²⁸ Ibrahım yənə padidin yəttə qixi kəzini bir tərəpkə ayrip koydi. ²⁹ Abimələk Ibrahımdin: —

Sən bir tərəpkə ayrip koyoqan bu yəttə qixi kəzining nemə mənisi bar? — dəp sorıwıdi, ³⁰ u: — Mening bu kudukni kolioqinimni etirap kılqoqinimoqa guwahlik süpitidə bu yəttə qixi kəzini kolumdin kobul kılqaysən, — dəp jawab bərdi.

³¹ Bu ikkisi xu yərdə kəsəm kilixkanlıki üqün, u xu jayni «Bəər-Xeba» dəp atıdi.□ ³² Xu

■ 21:23 Yar. 14:23. □ 21:31 «Bəər-Xeba» — «kəsəm kuduki» degən mənıdə. İbraniy tilida «kəsəm» («xeba» yaki «xebua») wə «yəttə» («xeba») degənlərnıng aqangi ohxax boləqəqka, yənə «yəttıning kuduki» degən mənısimu bar.

tərikidə ular Bəər-Xebada əhdə qilixti. Andin Abimələk wə uning ləxkərbexi Fikol qozoqilip, Filistiyləarning zeminiqə yenip kətti. □

³³ İbrahım Bəər-Xebada bir tıp yuloqunni tikip, u yərdə Əbədiy Təngri boləqan Pərwərdigarning namiqə nida qilip ibadət qildi. □ ■ ³⁴ İbrahım Filistiyləarning zeminida uzun waqitqıqə turup qaldi. □

22

Hudaning İbrahımni sinixi — İshakni qurbanlıq qilix

¹ Bu ixlardin keyin xundaq boldiki, Huda İbrahımni sinap uningqə: — Əy İbrahım! dedi. U: mana mən! — dəp jawab bərdi.

² U: — Sən oqlungni, yəni sən səyidiqəqan yaloquz oqlung İshakni elip, Moriya yurtiqə berip, xu yərdə, Mən sanga eytidiqəqan taqlarning birin- ing üstidə uni keydurmə qurbanlıq süpitidə sunoqin, — dedi. □ ■

□ **21:32 «Fikol»** — Gərar padixahning sərdarining omumiy unwani idi (26:26). □ **21:33 «bir tıp yuloqunni tikip»**

— yuloqun tikix hurapiy ix əməs, bəlki uning əhmiyiti qoxna əl bilən əhdə tüzgənliki üqün, «muxu yərdə uzun waqit turmaqimən» degəndək mənini bildürüxtin ibarət idi. ■ **21:33** Yar. 4:26. □ **21:34 «uzun waqit»** — ibraniiy tilida «nuroqun künlər».

□ **22:2 «Moriya»** — «2Tar.» 3:1ni kəring. Huda İbrahımqə kərsətkən xu taql bəlkim keyin Sulayman muqəddəs ibadəthanini saləqan jay, xundaqıla Əysa Məsih krestləngən taql (ximal təripi) boluxi mumkin. ■ **22:2** İbr. 11:17.

³ Ətisi İbrahim səhər qopup, exikini tokup, yigitliridin ikkiylən bilən İshakni billə elip, köydürmə qurbanlik üçün otun yerip, Huda uningəya eytkən yərgə qarap mangdi. ⁴ Üqinqi küni İbrahim bexini kətürüp qarap, yiraktin u yərni kərđi.

⁵ İbrahim yigitlirigə: — Silər exək bilən muxu yərdə turup turunglar. Mən balam bilən u yərgə berip, səjdə kılıp, andin kəxinglarəya yenip kelimiz, — dedi.

⁶ Xuning bilən İbrahim köydürmə qurbanlikka kerəklik otunni elip, oqlı İshakka yüdküzüp, əzi qolıya piqak bilən otni elip, ikkisi billə yürüp kətti. ⁷ İshak atisi İbrahiməya: — Əy ata! dewidi, u uningəya jawab berip: — Mana mən, oqlum, dedi. U uningdin: — Mana ot bilən otunəya bar, əmma köydürmə qurbanlik bolidiəyan kəza kəni? — dəp soriwidi, ⁸ İbrahim jawab berip: — Əy oqlum, Huda Əzi Əzigə köydürmə qurbanlik kəzini təminləydu, — dedi. Andin ikkisi birgə yolini dawamlaxturdi.

⁹ Ahirida ular Huda İbrahiməya eytkən jayəya yetip kəldi. İbrahim u yərdə qurbangah yasap, üstigə otunni tizip koydi. Andin u oqlı İshakni baqlap, uni qurbangahdiki otunning üstidə yatquzdi. ■ ¹⁰ Andin İbrahim kolini uzitip, oqlini boşuzliqlı piqakni aldi.

¹¹ Xuan Pərwərdigarning Pərixtsisi asmandin uni qakirip uningəya: — İbrahim, İbrahim! — dəp warkiridi.

■ 22:9 Yaq. 2:21.

U: — Mana mən, — dedi. □

¹² U uningoa: — Sən balioqa qolungni tægküzmingin, uni heqnemə kılmioşin; qünki Mən sening Hudadin qorqqanliqingni bildim; qünki sening oşlungni, yəni yaloşuz oşlungni Məndin ayimiding, — dedi.

¹³ İbrahım bexini kətürüp qariwidi, mana, arkisida münggüzliri qatqaloqa qırmixip qaloşan bir qoşqarni kərđi. İbrahım berip qoşqarni elip, uni oşlining ornida köydürmə qurbanlıq kılip sundi. ¹⁴ Xuning bilən İbrahım xu jayoqa «Yahwəh-Yirəh» dəp at koydi. Xunga kixilər: «Pərwərdigarning teoşida təminlinidu» degən bu söz bügüngə kədər eytilip keliwatidu. □ ¹⁵ Pərwərdigarning Pərixlisi asmandin İbrahımnı ikkinqi kətim qaqirip uningoa: —

¹⁶ Sən öz oşlungni, yəni yaloşuz oşlungni ayımay bu ixni kıloşining üqün Mən Özüm bilən kəsəm kılimənki, dəydu Pərwərdigar, ■

¹⁷ — Mən seni zor bərikətləp, nəşlingni asmandiki yultuzlardək nuroşun kəpəytip, dengiz saşilidiki qumdək oşolditimən; nəşling bolsa

---

□ **22:11 «Pərwərdigarning Pərixlisi»** — 16:7 wə izahatini kərüng. «İbrahım, İbrahım» — Hudaning adəmnıng ismini ikki kətim qaqirixi — uningoa boləşan qongqur meşir-muəşbitini wə Əzıgə tolimu əziz ikənlikini kərsitidu. □ **22:14 «Yahwəh-Yirəh»** — «Yahwəh (Pərwərdigar) təminligüqidur» degən mənıdə. **«Pərwərdigarning teoşida təminlinidu»** — Bu söz etıkdqılar arisida bir təmsil bolup qaloşanıdı. «Kəşumqə söz»imizni kərüng. ■ **22:16** Luqa 1:73; İbr. 6:13.

düxmənlirining dərwaziliriya igə bolidu. □ ■

¹⁸ Sən Mening awazimoğa kulak saloqining üqün yər yüzidiki barliq əl-yurtlar nəslingning nami bilən əzliri üqün bəht-bərikət tiləydu, — dedi. □ ■

¹⁹ Andin İbrahim yigitlirining kexioğa yenip bardı. Ular həmmisi ornidin turuxup Bəər-Xebağa yol aldı. İbrahim Bəər-Xebada turup qaldı.

Nahorning əwladliri

²⁰ Bu ixlardin keyin İbrahimya: «Mana Milkahmu ining Nahoroğa birkanqə oqul tuoqup beriptu», degən həwər yətti. ²¹ Ular bolsa tunji oqli uz, uning inisi Buz wə Aramning atisi boləqan Kəmuəl, ²² andin Kəsəd, Hazo, Pildax, Yidlaf wə Betuəl degən oqullar idi. ²³ (Betuəldin Riwkah tərəldi). Bu səkkizini Milkah İbrahimning inisi Nahoroğa tuoqup bərđi. ²⁴ Xuningdək uning keniziki Rəumahmu Tebah, Gaqam, Tahax wə Maakah degənlərnı tuoqup bərđi.

23

İbrahimning Sarahni dəpnə qilixi

□ **22:17 «dərwazilaroğa igə bolux»** — pütkül xəhərnı qoloğa aloqanoğa barawər. ■ **22:17** Yar. 24:60. □ **22:18 «yər yüzidiki barliq əl-yurtlar ... bəht-bərikət tiləydu»** — yaki «yər yüzidiki barliq əl-yurtlar nəslingning wasitisi bilən bəht-bərikət tapıdu». ■ **22:18** Yar. 12:3; 18:18; 26:4; Ros. 3:25; Gal. 3:8.

1 Sarah bir yüz yigirmə yəttə yaxşıqə ömür kərđi. Bu Sarahning ömrining yilliri idi.

2 Sarah Qanaan zeminidiki Kiriya-Arba, yəni Həbronda wapat boldi. İbrahim berip Sarah üqün matəm tutup yioqa-zar kildi. ³ İbrahim öz mərhuməsining yenidin qopup, Hıttiyloqə söz kılıp:

4 — Mən bolsam aranglarda musapir mehman, halas; silər əmdi aranglardin manga bir yərlik beringlar; xuning bilən mən bu mərhuməmni aldimda kərünüp turmisun üqün elip berip dəpnə kıluy, — dedi. □ ■

⁵⁻⁶ Hıttiyloqlar İbrahimloqə jawab berip: —

I hojam, bizgə kulak saloqlayla! Sili arimizda Hudaning bir xahzadisi hesablinila! Arimizdiki əng esil yərlikni tallap, xu yərdə mərhuməlirini dəpnə kıluyayla! Mərhuməlirini dəpnə kılıxqa heqkaysimiz öz yərlikini silidin ayimaydu, — dedi.

⁷ İbrahim ornidin turup, u zemindiki həlkə, yəni Hıttiyloqə təzim kılıp, ⁸ ularloqə: — Əgər mərhuməmning kəz aldimda turıwərməsliki üqün, uni elip berip, dəpnə kılıximni rawa kərsənglar, undaqta sözümni anglap mening üqün Zoharning oqlı Əfronloqə söz kılıp, ⁹ uning etizining ayioqlıda öziningki bololan Makpələhning oqlarini manga berixini iltimas kilinglar. U manga buni silərnıng aranglarda gərıstan boluxqa toluk nərhidə bərsun, — dedi.

¹⁰ Xu qaoqlıda Əfron Hıttiyloqlar arisida olturatti.

□ **23:4 «beringlar»** — İbrahimning «beringlar» degini bilən, bu «setip beringlar» degənni bildürıdılolan silik-sıpayə mənıdiki gəptur (9-ayətni kərüng). ■ **23:4** Ros. 7:5.

Xuning bilən ʔittiylik ʔfron ʔittiyarning aldida, yəni xəhirining dərwasidid kirgüqilərnin ʔəmmisining aldida İbrahimoʔa jawab berip: — ¹¹Yoksu, əy hojam, manga kulaq saloʔayla. Bu etizlikni, xundakla uningdiki oʔarni siligə berəy; uni əz həlkim boləan adəmlərnin aldida siligə bərdim; əz meytirini dəpnə kילוayla, — dedi.

¹²Andin İbrahım yənə zemin həlki aldida təzim kilip, ¹³Xu zemindiki həlkning kulaqliri aldida ʔfronoʔa: — İltimasimoʔa kulaq saloʔayla; mən bu etizlikning nərhi boyiqə pul berəy, uni məndin qobul kילוayla, andin mən meytimni xu yərdə dəpnə kilay, — dedi.

¹⁴ʔfron İbrahimoʔa jawab berip uningoʔa:

¹⁵Əy hojam, manga kulaq saloʔayla; tət yüz xəkəl kümüxkə yaraydioʔan bir etizlik, sili bilən mening aramda nemə idi? Sili meytirini dəpnə kילוayla — dedi.□

¹⁶İbrahım ʔfronning səzigə koxuldi; andin ʔfron ʔittiyar aldida eytkan bahani, yəni xu qaoʔdiki soda əlqimi boyiqə tət yüz xəkəl kümüxni tarazida tartip bərđi.■ ¹⁷Xundak kilip Mamrəning udulidiki Makpelaʔka jaylaxkan ʔfronning etizliki, yəni etizlikning əzi, uningdiki oʔar, xundakla etizlikning iqi wə ətrapidiki barlik dərəhlərnin ʔəmmisi■

¹⁸ʔittiyarning kəz aldida İbrahimoʔa

□ **23:15 «tət yüz xəkəl kümüxkə yaraydioʔan bir etizlik, sili bilən mening aramda nemə idi?»** — əməliyəttə bu baʔa intayin yukiri baʔa idi. İbrahım uning məksitini obdan qüxinətti. ■ **23:16** Yar. 50:13. ■ **23:17** Ros. 7:16.

tapxurulup, *yəni Əfronning* xəhiringning dərwasisidin barliq kirgüqilarning aldidida uning mülki qilip bekitildi. ¹⁹ Xuningdin keyin Ibrahım ayali Sarahni Qanaan zeminidiki Mamrə (yəni, Hebron)ning udulidiki Makpelaḥning etizliqining oqarida dəpnə kildi. ²⁰ Xu tərıqıdə u etizliq wə uningdiki oqar Hıttıylar tərıpidin Ibrahımoqa gərıstan boluxqa tayin qilindi.

24

Ibrahımning hizmətkarining Ishaq üqün kız izdixi

¹ Ibrahım qerip, yexi bir yərgə berip qaloqanidi; Pərwərdigar Ibrahımoqa hər tərəptə bəht-bərikət ata qiloqanidi. ² Ibrahım öyidiki

əng mətiwər hizmətkari, özining pütün mal-mülkini baxquridioqan oqojidarqa: — Qolungni yotamning astioqa koyoqin; □ ■ ³ Mən seni asmanlarning Hudasi xundaqla yəarning Hudasi bolqan Pərwərdigarning nami bilən qəsəm kildurimənki, sən mən hazir turuwatqan bu Qanaaniylarning arisidin oqlumoqa kız elip bərməy, ■ ⁴ Bəlki öz yurtumoqa, xundaqla öz uruq-tuqanlirimning qexioqa berip, oqlum Ishaqqa hotun elip bərgəysən, — dedi.

⁵ Hizmətkari uningqa: — Mubada u kız mən bilən bu yurtqa kəlgili unimisa, undaqta əzliri

□ **24:2** «əng mətiwər» — yaki «həmmidin yaxanoqan».

■ **24:2** Yar. 47:29. ■ **24:3** Yar. 28:1.

qikqan xu yurtqa oqullirini yandurup apiramdimən? — dedi.

⁶ Ibrahım uningqa jawab berip: — Hezi bol, oqlumni hërgiz xu yërgë yandurup barmioqin!

⁷ Meni atamning öyi bilən tuqluqlan yurtumdin yetëklëp elip këlgüqi, yëni mangu sëz kilip: — «Sening nëslinggë bu yurtni berimən», dëp mangu kësëm kiluqlan, asmanning Hudasi boluqlan Përwërdigar Öz Përixtisini aldingqa äwätidu; xuning bilən sən u yërdin oqlumuqa kiz elip kelälëysən. ■ ⁸ Xundaktimu, ägër kiz sən bilən bu yërgë këlgili unimisa, mən sanga kilduridiquqlan kësëmdin halas bolisən; ämma oqlumni u yërgë hërgiz yandurup barmioqin, — dedi.

⁹ Xuning bilən hizmëtkar qolini hojisi Ibrahımning yotisining astioqa koyup turup, bu toqrıda uningqa kësëm kilidi.

¹⁰ Andin hizmëtkar bu toqrıda hojisining tögiliridin onni, xundakla hojisining hërhil esil nërsilirini elip yoloqa qikti; u Aram-Naharaim rayoniqa sëpër kilip, Nahorning xëhirigë yetip kaldi. □ ¹¹ U xëhërnning sirtidiki bir kudukning yenida tögilirini qökündurdi: bu këqkurun, kiz-ayallarning su tartkili qikidiquqlan qeöqi idi.

¹² U dua kilip: — Äy hojam Ibrahımning Hudasi boluqlan Përwërdigar, ötünimənki, bügün mening iximni ongoqa tartkaysən,

---

■ **24:7** Yar. 12:1, 7; 13:15; 15:18; 26:4; Mis. 32:13; Qan. 34:4; Ros. 7:5. □ **24:10** «**Aram-Naharaaim**» — yaki «Mesopotamiya», yëni «ikki dëryaning otturidiki rayon».

hojam Ibrahimoʻa xapaət kərsətkəysən. □

¹³ Mana mən bu yərdə kudukning bexida turuwatimən wə xəhər həlkining kizliri bu yərgə su tartkili keliwatidu. ¹⁴ Əmdi xundaq bolsunki, mən qaysi kizoʻa: «Komzikingni qūxūrsəng, mən su iqiwalsam boptikən!» desəm, u jawab berip: «Mana iqkin, mən tēgiliringnimu suqirip qoyay», desə, u kiz sən kulung Ishakka bekitkiningning əzi bolsun. Buningdin sening hojam Ibrahimoʻa xapaət qiləiningni bilələymən, — dedi.

¹⁵ U tehi səzini tūgətməyla, mana Riwkah kozini mūrisidə kətürüp qikip kəldi; u bolsa Ibrahinning inisi Nahorning ayali Milkahtin tuquloʻan oʻqli Betuəlning kizi idi; ■ ¹⁶ Kiz intayin qiraylik bolup, heq ər kixi tēgmigən pak kiz idi. U kudukning boyioʻa qūxūp, komzikini toldurup andin qikti. ¹⁷ Hizmətkar uning aldioʻa yūgürüp berip: — Ətünüp qalay, komzikingtin azoʻina su otlivalay, dedi.

¹⁸ U jawab berip: — Iqkəyla, əy hojam! dəpla, komzəkni dərhal kolioʻa elip, uning su iqixi üqün sundi.

¹⁹ U süyidin uningə qanoquqə iqküzgəndin keyin: — Tēgilirigimu qanoquqə su iqküzüp

□ **24:12 «mening iximni ongoʻa tartkaysən»** — ibranij tilida «ixni mening aldimda yüz bərgüzgəysən!». «**xapaət**» — muxu yərdə «xapaət» ibranij tilida «həsəd» degən səz bilən ipadilinidu. Bu səzning mənisi bək qongkur bolup, kəp yərlərdə «əzgərməs muhəbbət» yaki «əzgərməs mehribanlik» dəp tərjimə kilinidu. Kəp yərlərdə bir hil əhdə bilən baqlik bolidu; xunga səzning uzunraq birhil tərjimisi: «mehir-muhəbbət əhdisidə haman turidu» degəndək bolidu. ■ **24:15** Yar. 22:23

qoyay, — dedi.

²⁰ Xuning bilən u dərhal komzəktiki suni olakka təküwetip, yənə kudukka su tartkili yügürüp bardı; u uning həmmə tögilirigə su tartip bərdi. ²¹ U kixi uningə kəzini tikkiniqə jimjit turup, Pərwərdigarning yolini ong kıləqan, kılmiəqanlikini bilix üqün kütüwatatti.

²² Təgilər su iqip kənoqanda, xundak boldiki, həliki kixi yerim xəkəllik bir altun burun halkisi bilən ikki kəliqə on xəkəllik altun biləzükni qikirip kizəqə berip uningə: ²³ Sən kimning kizi bolisən? Manga dəp bərsəng! Atangning əyidə bizgə kənoqudək jay barmu? — dəp soridi.

²⁴ Kiz uningə: — Mən Milkahning Nahəroqə tuəqup bərgən oqlı Betuəlning kizi bolimən, — dedi. ²⁵ yənə uningə: — Bizningkidə saman bilən boquz kəngri, *silərgə* kənoqili jaymu bar, — dedi.

²⁶ Xuan bu adəm engixip Pərwərdigarning aldidə səjdə kılıp: ²⁷ Əz xapaiti bilən həjamdin wapadarlikini ayiməqan, həjam İbrahımning Hudasi boləqan Pərwərdigarəqə Həmdusana okuloqay! Pərwərdigar bu səpirimdə meni həjamning kərindaxliri turoqan əygə baxlap kəldi! — dedi.

²⁸ Kiz yügürüp berip, bularning həmmisini anisining əydikilərgə eytip bərdi. ²⁹ Əmdi Riwkahning Laban degən bir akisi bar idi. Laban kudukning bexioqə, u adəmning kəxioqə yügürüp qikti. ³⁰ Qünki u singlisining burun halkisini wə kəlliridiki biləzükklərnı kərüp, həmdə singlisining: u adəm munga mundak-

---

■ 24:24 Yar. 22:23.

mundak dedi, deginini anglap, u adəmning kexioqa bardı. Mana, u kixi kudukning yenida tögilərnıng kexida turatti. ³¹ Laban uningoa: — Əy Pərwərdigarning bəht-bərikiti ata kılınoquqi, kirgəyla! Nemə üqün taxkirida turdila? Mən öyni təyyarlap koydum, tögilərgimu jay raslidim, — dedi.

³² U adəm öygə kirdi; Laban tögilərdin yükni qüxürüp, tögilərgə saman bilən boquz berip, u kixining həm uning həmrəhlirining putlirini yuqili su elip kəldi; ³³ andin u kixining aldioqa taam koyuldi; lekin u: — Mən gepimni deməy turup taam yeməymən, — dedi. Laban jawab berip: — Eytqayla, dedi.

³⁴ U: — Mən bolsam İbrahımning hizmətkarımən; ³⁵ Pərwərdigar hojamoa kəp bəht-bərikət ata kılacaqqa, u uluq bir kixi boldi. U uningoa koy bilən kala, kümüx bilən altun, kul bilən dedəklərni, tögə bilən exəklərni bərdi.

³⁶ Hojamning ayali Sarah keriqanda hojamoa bir oquq tuqup bərgənidi. Hojam *oqlioqa* özining barlikini atidi. ³⁷ Hojam meni kəsəm kıldurup: «Sən mən turuwatqan zemindiki Qanaaniylarning kizliridin oqlumoqa hotun elip bərmə, ³⁸ bəlki jəzmən atamning öyigə, öz tuqanlirimning kexioqa berip, oqlumoqa hotun elip bərgəysən», — dedi. ³⁹ U waqıtta mən hojamoa: «U kiz mən bilən kəlgili unimisiqu?» — desəm, ⁴⁰ u manga jawab berip: «Tutqan yollirim uningoa oquq bolqan Pərwərdigarım

□ **24:32 «Laban tögilərdin yükni qüxürüp»** — ibraniy tilida «u tögilərdin yükni qüxürüp».

Øz Pærixtisini sening bilæn æwætíp, yolungni ong kílidu. Bu tærikidæ sæn mening ailidikilirim arisidin, atamning jæmæti iqidin ooqlumoqa hotun elip berisæn. ⁴¹ Xundak kílíp ailæmdikilærning kexioqa yetip baroqiningda, sæn mæn kilduroqan kæsæmdin halas bolisæn; ular sanga kizni bærmisimu ohxaxla kæsæmdin halas bolisæn», — degænidi.

⁴² Xunga mæn bögün bu kudukning kexioqa kelip: — Øy, hojam Ibrahimning Hudasi bolqan Pærwærdigar, ægær sæn bu sæpirimni ong kilsang: — ⁴³ mana mæn su kudukning yenida turuwatimæn; wæ xundak bolsunki, su tartkili kælgæn kizqqa: «Komzikingdin manga bir otlam su bærgæn bolsang», desæm, ⁴⁴ u manga: «Sæn iqqin, tægilinggimu su tartip beræy», dæp jawab bærsæ, undaqta bu kiz dæl Pærwærdigar Øzi hojamning ooqli üqün bekitkæn kiz bolsun, dæp dua qilqanidim. ⁴⁵ Kænglümdæ tehi sæzüm tügimæyla, mana, Riwkah komzækni mürisidæ kætürüp qikip, kudukning boyioqa qüxüp su tartti; mæn uningqqa: — Iltipat kílíp, manga su iqqili koysang, dewidim, ⁴⁶ u dærhal komzikini mürisidin qüxürüp: «Iqqæyla, tægilirinimu suoqirip koyay», dedi. Xuning bilæn mæn iqqim; u tægilirimnimu suoqirip koydi. ⁴⁷ Andin mæn uningdin: — Kimning kizi bolisæn, dæp sorisam, u jawab berip: — Mæn Nahorning Milkahdin tuoqluqan ooqli Betuælning kizi bolimæn, — dedi. Xu qaoqda mæn uning burnioqa halka, kollirioqa bilæzüklærni selip koydum; ⁴⁸ andin engixip Pærwærdigarqqa sæjdæ kildim; hojamning kærindixining kizini

uning oqli üqün elip ketixkə mening yolumni ong kiloqini üqün, hojamning Hudasi boloqan Pərwərdigarqa həmdusana eyttim. ⁴⁹ Əmdi silər hojamoqa ihlas kilip xapaət kərsitəyli desənglar, buni manga dənglar. Əgər halimisanglar, unimu manga eytinglar, mən ong tərəpkə yaki sol tərəpkə barimən, — dedi.□

⁵⁰ Əmdi Laban bilən Betuəl jawab berip: — Bu ix Pərwərdigardin boloq, siligə ya undaq ya bundaq deyəlməymiz.□ ⁵¹ Mana, Riwkah aldilirida turidu; uni elip kətkəyla. U Pərwərdigarning deginidək öz hojilirining oqlioqa hotun bolsun, — dedi.

⁵² İbrahimning hizmətkari ularning səzlini anglap, yərgə engixip, Pərwərdigarqa səjdə kildi. ⁵³ Andin, hizmətkar kümüx buyumlarni, altun buyumlarni wə kiyim-keqəklərnə qikirip, bularni Riwkahqa bərdi; u yənə kızning akisi wə anisioqimu kimmətlik hədiyələrnə sundi.

⁵⁴ Andin u wə həmərahliri bilən billə yəp-icqip, xu yərdə qonup qaldi. Ətisi səhərdə kopup, u ularqa: meni hojamning kexioqa yoloqa selip qoyunglar, dewidi, ⁵⁵ Kızning akisi bilən anisi uningoqa: — Kiz birkanqə kün yaki on kün yenimizda tursun; andin barsun, — dedi.

⁵⁶ Əmma u ularqa: — Pərwərdigar mening

□ **24:49 «Əgər halimisanglar, unimu manga eytinglar, mən ong tərəpkə yaki sol tərəpkə barimən»** — roxənki, hizmətkar ixning qandaq boluxidin kət'iyənəzər, İbrahimning ailisidikilərnə kexioqa yetip baroqinida, ular kızni bərmisimu ohxaxla kəsəmdin halas bolidioqanlıqı eniç tursimu, u kızni izdəxtin yanmaytti. □ **24:50 «siligə ya undaq ya bundaq deyəlməymiz»** — İbraniy tilida: «siligə ya yaman ya yaxhi deyəlməymiz».

səpirimni ong kıloqanikən, meni tosmanglar; hojamning kexioqa berixim üqün meni yoloqa selip qoyunglar, — dedi.

⁵⁷ Ular uningöya: — Kızni qakirip, uning aqızidin anglap baqayli, döp ⁵⁸ Riwkahni qakirip uningdin: — Bu adəm bilən baramsən? döp soriwidi, u: — Baray, döp jawab bərđi.

⁵⁹ Xuning bilən ular singlisi Riwkahni, uning inik'anisi, Ibrahimning hizmətkari wə adəmliri bilən qoxup yoloqa selip qoydi.■ ⁶⁰ U waqıtta ular Riwkahqa bəht tiləp:

— Əy singlimiz, mingliqan on mingliqan adəmlərning anisi boləqaysən!

Nəsling düxmənlirining dər waziliriöya igə boləqay! — dedi.

⁶¹ Xuning bilən Riwkah bilən uning dedəkliri ornidin turup, tögilərgə minip, u kixigə əgixip mangdi. Xundaq kılıp hizmətkar Riwkahni elip yoloqa qikti.

⁶² Ishaq Bəer-laḥay-roy degən jaydin bayıla qaytip kəlgənidi; qünki u jənubtiki Nəgəwdə turatti;■ ⁶³ Ishaq kəqkurun istikamətkə dalaöya qikқанidi; u bexini kətürüp qarisa, mana tögilər keliwatatti. ⁶⁴⁻⁶⁵ Riwkah bexini kətürüp, Ishakni kərđi; u dərḥal tögidin qüxüp, hizmətkardin: — Səḥrada bizning aldimizöya qikiwatқан bu kixi kim bolidu? — döp soridi.

Hizmətkar: — Bu hojamdur! dedi. Riwkah dərḥal qümbilini tartip yüzini yepiwaldi.

⁶⁶ Hizmətkar əmdi kılöyan həmmə ixlirini Ishakqa eytip bərđi. ⁶⁷ Ishaq kızni anisi

Hizmətkar: — Bu hojamdur! dedi. Riwkah dərḥal qümbilini tartip yüzini yepiwaldi.

⁶⁶ Hizmətkar əmdi kılöyan həmmə ixlirini Ishakqa eytip bərđi. ⁶⁷ Ishaq kızni anisi

Sarahning qedirioqa baxlap kirdi; u Riwkahni öz əmrigə aldi; u uning hotuni boldi. U uni yahxi kərüp qaldi; bu tərکیدə Ishaq anisining wapatidin keyin təsəlli tapti.□

25

Ibrahimning baxqa əwladliri

1Tar. 1:28-42

¹ Ibrahim Kəturaḥ isimlik yənə bir ayalni aloqanidi. ² U Ibrahiməqa Zimran, Yoqḥan, Medan, Midiyan, Ixbak wə Xuahni tuoqub bərdi.■
³ Yoqḥandın Xeba bilən Dedan tərəldi; Dedanning əwladliri Axuriylar, Letuxiylar wə Leummiylar idi.□ ⁴ Midiyanning oqulliri Əfah, Efər, Hənoh, Abida wə Əldaah idi. Bular həmmisi Kəturaḥning əwladliri idi.
⁵ Ibrahim barlikini Ishaqqa atiwətkənidi;■
⁶ Ibrahim tehi Həyat waqtida kiqik hotunliridin boləqan oqullirioqa hədiyələrnı berip, andin bularnı oqli Ishaqtin yirak tursun dəp, kün qikix tərəpkə, xərkiy zeminoqa əwətiwətkənidi.□

□ **24:67 «Ishaq anisining wapatidin keyin təsəlli tapti»** — Sarah bu ixtin burun wapat boləqanidi (23-babni kərüng).

■ **25:2** 1Tar. 1:32. □ **25:3 «axuriylar»** — muxu «axuriylar» bolsa keyinki «Axurlar» yaki «Asuriylar» əməs. «Axurlar» yaki «asuriylar» bolsa xəmnıng əwladliridin idi (10:22ni kərüng).

■ **25:5** Yar. 24:36. □ **25:6 «kiqik hotunliri»** — Həjər wə Kəturaḥlar idi. Ibrahimning xundaq orunlaxturuxi, xübhisizki, keyinki waqitlarda oqulliri arisida Huda wədə kıləqan miras (Pələstin zemini) üstidə qikixi mumkin boləqan jedəllərnıng aldini elix üqün idi.

Ibrahımning  lumi w  d pn  kılınıxı

7-8 Ibrahımning  mrining künliri bir yüz yətmix yil boldi; u tolimu k rip, künliri toxup, n p stin tohtap wapat boldi; u  z kəwmining k xi qa berip kəxuldi. □ ■ 9 Uning o qulliri Ish k w  Ismail uni Mamrəning uduli qa jaylaxqan, Hıttiy Zoharning o qli  fronning etizlikidiki Makpela ning  arida d pn  kildi. 10 Bu etizlikni Ibrahım Hıttiyıldin setiwaloqanidi; mana bu y rlikk  Ibrahım d pn  kılindi, ayali Sarahmu muxu y rg  d pn  kılinoqanidi.

11 Ibrahım wapat bol andın keyin xundak boldiki, P rw rdigar uning o qli Ish kni b rik tlidi. Ish k B er-Lahay-Royning yenida turatti.

Ismailning  wladliri

12 T w ndikil r Sarahning misirlik dediki H j rdin tu uloqan, Ibrahımning o qli bol an Ismailning  wladliri: —□

13 Ismailning o qullirining, ularning n s bnamiliri w  kəbililiri boyiq  ismi təwəndikiqə: — Ismailning tunji o qli Nebayot; andin Kedar, Adb el, Mibsam, ■ 14 Mixma, Dumah, Massa, 15 H dad bilən Tema, Y tur bilən Nafix w  K d mah idi. 16 Bular bolsa Ismailning o qulliri bolup, ularning künt w 

□ 25:7-8 « z k wmining k xi qa berip k xuldi» — 15:15 w  iza atini k r ng. ■ 25:7-8 Yar. 15:15. □ 25:12

«t w ndikil r .... Ismailning  wladliri» — muxu j ml  bil n «Al mning Yaritulixi»ning y ttingi «tolidot»i («tarihi»), y ni «Ismailning tolidoti» («Ismailning  wladlirining tarihi») (25:12-18) baxlinidu. ■ 25:13 1Tar. 1:29.

qedirgahliri ularning nami bilən ataloqan bolup, ular on ikki kəbiligə əmir bolqanidi.

¹⁷ Ismailning əmrining yilliri bir yüz ottuz yəttə yil boldi; u ahirki nəpsini tartip wapat bolup, öz qowmining kexioqə berip qoxuldi.

¹⁸ *Uning əwladliri* Həwilah rayonidin tartip xuroqiqə olturaxlaxti (Xur bolsa Misirning ut-turida bolup, Axuroqə baridioqan yolda idi). Ismail əzining barliq kərindaxlirining udulida olturaxlaxti. □

Əsaw bilən Yaqubning dunyoqə kelixi

¹⁹ İbrahimning oqli İshakning nəslining bayani mundaktur: — İbrahimdin İshak tərəldi. □

²⁰ İshak Padan-Aramda olturuxluq aramiy Be-tuəlning kızı, aramiy Labanning singlisi bolqan Riwkahni hotunluqqa aloqanda kirik yaxqa kirgənidi. ²¹ Əmma Riwkah bolsa tuqmas bolqoqqa, İshak hotuni üqün Pərwərdigarqə dua-tilawət kildi; Pərwərdigar uning duasini ijabət kildi; xuning bilən ayali Riwkah hamilidar boldi. ■

□ **25:18 «Ismail əzining barliq kərindaxlirining udulida olturaxlaxti»** — bu bayan Ismail toqrisidiki ilgiriki bexarət (16:12)ning əməlgə axuruluxini kərsitidu; uningdin bəlkim Ismail wə əwladlirining öz kərindaxliri bolqan yəhudiylar wə baxkilar bilən qarxilixixining baxlanqanliqini puratqan boluxi mumkin. Muxu ayəttiki «Axur» Asuriyə əməs, bəlkim Sinay qelidiki bir rayonni kərsitixi mumkin. □ **25:19 «İbrahimning oqli İshakning nəslining bayani mundaktur»** — muxu jümlə bilən «Aləmnin Yaritulixi»ning səkkizinqi «tolidot»i («tar-ih»), yəni «İshakning tolidoti») («İshakning nəslining bayani») (25:19-35:26) baxlinidu. ■ **25:21** Rim. 9:10.

22 Əmma uning qorsikidiki ikki bala bir-biri bilən sokuxkili turdi. Xuning bilən Riwkah; — Əgər bundaklikini bilsəm, *həamilidar* bolup nemə kılattim? — dəp Pərwərdigardin səwəbini soriqlili bardı.

23 Pərwərdigar uningə: —

«Sening qorsikingda ikki əl bardur, Iqingdin ikki həlk qikip bir-biridin ayrilidu, Bir həlk yənə bir həlktin ətalib kelidu, Qongi kikiqining hizmitini kılidu» — dedi.■

24 Uning ay-küni toxkanda, mana uning qorsikida dərəkə bir jüp qoxkezək bar idi.□

25 Awwal tuqluqluqini kizuluq bolup, pütün bədini juwidək tüklük idi. Ular uning ismini Əsaw dəp koydi.□ 26 Andin inisi qoli bilən Əsawning tapinini tutqan həlda qikti. Bu səwəbtin uning ismi Yakup dəp koyuldi. Ular tuqluqluqanda Ishak atmix yaxta idi.■

Əsawning tunjilik hokukı, yəni tunji oqlulluq hokukıni setiwetixi

27 Balilar əsüp qong boldi; Əsaw mahir owqi bolup, dala-janggalda yuridiqlan adəm boldi. Yakup bolsa durus adəm bolup, qedirlarda tu-

■ 25:23 2Sam. 8:14; Rim. 9:12. □ 25:24 «Əsaw» — «tüklük».

□ 25:25 «Yakup» — mənisi «tapanqla esiluqluqı» yaki kəqmə mənidə «orun basar» yaki «muħapizətqi» degənlik idi. Keyin Əsaw Yakupqa əq bolup qelip, uning ismini «orun igiliwaluqluqı» degən səlbıy mənidə ixlitidu (27:36). ■ 25:26 Hox. 12:4.

ratti. □ 28 Ishaq Əsawning owlap kəlgən gəxidən daim yəp turoraqqa, uningora amraq idi. Lekin Riwkah Yakupqa amraq idi.

29 Bir küni Yakup *purqaq* xorpisi kaynitiwatatti; Əsaw daladin herip-eqip kaytip kəldi. 30 Əsaw Yakupqa: — Mən həlimdin kəttim! Ətünüp qalay, awu kızildin bərsəng! — Awu kızil nərsidin meni ozuklandursangqu! Mən həlimdin kəttim, — dedi (xu səwəbtin uning eti «Edom» dəpmu ataldi). □

31 Yakup uningora: — Undaq bolsa, tunjilik hokukungni manga setip bərgin, — dedi. □

32 Əsaw: — Mən ələy dəwatimən, bu tunjilik hokukining manga nemə paydisi? — dedi. ■

33 Yakup: — Əmisə hazır manga kəsəm kiləin, dewidi, u uningora kəsəm kilip, tunjilik hokukini Yakupqa setip bərdi.

34 Xuning bilən Yakup Əsawora nan bilən kızil

□ 25:27 «**qüxənmə**» — omumən eytkanda, Təwratta owqilik kilix səlbəy qarilidu. «Qedirlarda turatti» Yakupni hurun adəm degənlik əməs, bəlki ailisidiki ixlar, bolupmu qarwiqilik bilən xuqulliniwatqinini kərsitidu. Yakupning təjribilik koyqi ikənliki 29:7din kərünidu. Bəzi təjrimilərdə «Yakup **jimoqur** adəm» deyilgini bilən ibraniy tilidiki bu söz («tam» yaki «tamam») Təwratta daim «durus», «kamil» degən məninini bildüridu. □ 25:30 «**Edom**» — «kızil». □ 25:31 «**tunjilik hokuki**» — (yaki «tunji oqulluq hokuk») — Bu hokuk tət ixni əz iqiğə aləqan boluxi mumkin: — (1) pütkül ailisidikilər üqün igidarqilik məs'uliyiti; (2) baxqa oqullarora qarioranda, atisidin mirasni bir həssə kəp elix; (3) atisining bəht-bərikət tiləx həyrlik duasidin alahidə bəhriman bolux; (4) pütkül ailisidikilər üqün kahinlik (dua kilix) wəzipisini ətəx. Biz «tunjilik hokuki» toqrisida «koqumqə söz»imizdə yənə tohtilimiz. ■ 25:32 Yəx. 22:13; 1Kor. 15:32.

purqax xorpisini bardi. U yep-icqir ornidin turup ketti. Xundax kilip Əsaw tunjilik hokukioxa xunqa etibarsiz kariqanidi.

26

Ishaxning Gərada musapir bolup turuxi

¹ *Kanaan* zeminida Ibrahımning waqtidiki aqarqılıqtin baxqa yənə bir ketimlik aqarqilik yüz bardi. Xuning bilən Ishax Gərar xəhirigə, Filistiyləarning padixahi Abimələkning kexioxa bardi.□ ² Pərwərdigar uningoxa kərünüp mundax dedi: — Sən Misiroxa qüxməy, bəlki Mən sanga kərsitip beridioqan yurtta turoqin.□ ³ Moxu zemindin qıkmay musapir bolup turoqin; xuning bilən Mən sən bilən billə bolup, sanga bəht-bərikət ata kilimən; qünki Mən sən wə nəslinggə bu zeminlarning həmmisini berip, atang Ibrahımoxa bərgən kəsımimni ada kilimən;■ ⁴ nəslingni asmandiki yultuzlardək awutimən wə nəslinggə bu zeminlarning həmmisini berimən; yər yüzidiki barlıq əl-yurtlar nəslingning *nami* bilən əzlırigə bəht-

---

□ **26:1** «**Abimələk**» — xu waqıtta Gərar padixahining omumiy unwani idi. Bu «Abimələk» Ibrahımning waqtidiki «Abimələk» (20-bab) əməs. □ **26:2** «**Sən Misiroxa qüxməy**» — Gərar xəhiri Kanaan zeminining iqidə bolup, Misir zeminioxa baridioqan yol üstidə idi. ■ **26:3** Yar. 13:15; 15:18.

bərikət tiləydu; □ ■ 5 Qünki İbrahim Mening awazimoğa kulak selip, tapilmoqinim, əmrlirim, bəlgilimilirim wə qanunlirimni bəja kəltürdi, — dedi.

6 Xuning bilən İshak Gərarda turup qaldı.

7 Əmma u yərlik kixilər uning ayali toqrisida sorisa u: — Bu mening singlim bolidu, — dedi; qünki Riwkah intayin qiraylik bolmoqqa, İshak öz-özige: «Bu mening ayalim bolidu», desəm, bu yərlik adəmlər Riwkahning səwəbidin meni ɵltürüwetərmikin, — dəp qorqti.

8 Lekin u xu yərdə uzak wakit turmoqandın keyin xundak boldiki, Filistiyələning padixahi Abimələk dərızidin kariwidi, mana İshak wə ayali Riwkah bir-birigə ərkiixip turatti. □ 9 Andin Abimələk İshakni qakirip: — Mana, u jəzmən sening ayaling ikən! Sən nemə dəp: «U mening singlim», deding? — dewidi, İshak uningə: — Qünki mən əslidə uning səwəbidin birsi meni ɵltürüwetərmikin, dəp ənsirigənidim, — dedi.

10 Abimələk uningə: Bu bizgə nemə kılmoqning? Tas qaptu həlk arisidin birərsi ayaling bilən birgə bolqili?! Undak bolmoq bolsa sən bizni gunahqa patkuzmoq bolatting! — dedi.

11 Andin Abimələk həmmə həlkkə buyrup: — Kimki bu kixigə wə yaki hotunioğa qol təgküzsə jəzmən ɵltürülməy qalmaydu, — dəp yarlik

---

□ 26:4 «yər yuzidiki barlik əl-yurtlar nəslingning nami bilən ɵzligə bəht-bərikət tiləydu» — yaki «yər yuzidiki barlik əl-yurtlar nəslingning wasitisi bilən bəht-bərikət tapidu».

■ 26:4 Yar. 12:3; 18:18; 22:18.

□ 26:8 «İshak wə ayali Riwkah bir-birigə ərkiixip turatti» — yaki «İshak ayali Riwkahni silap turatti».

qūxūrđı.

¹² Ishāq u zemında terıqquılıq kıldı: u xu yılı yərdın yüz həssə həsul aldı; Pərwərdıgar unı bərikətligənıdı. ¹³ Bu kixi bax kətürüp, barəanseri rawaj tepip, tolımu katta kixılərdın bolup qaldı. ¹⁴ Uning kəy-kala padılırı wə öyıdıkı quılırı intayın kəpəyđı; Filistiyələr unıngəqa həsət kıləqılı turdı.

¹⁵ Bu səwəbtın unıng atısı İbrahımning künlirıdə atısının quılırı kolıoqan quduqlarınđıng həmmısını Filistiyələr etip, topa bilən tınduruwətti.□

¹⁶ Abımələk Ishāqqa: — Sən bizdın ziyadə küqiyip kətting, əmdi arımızdın qıqıp kətkin, — dedi.

¹⁷ Ishāq u yərdın ketip, Gərar wadısoqə qedir tikip, xu yərdə turup qaldı. ¹⁸ İbrahım həyat wəqtıdə *quılırı* birmunqə quduqlarını kəzoqanıdı; biraq İbrahım əlgəndın keyın, Filistiyələr bularını topa bilən tınduruwətkənıdı. Ishāq bu quduqlarını kəytdın kolitip, ularəqa atısı ilgiri kəyoqan isimlərini yənə kəyđı. ¹⁹ Ishāqning quılırı wədıdə quduq kolawatqanda sulırı urəup qıqıp aqıdıoqan bir quduqni tepiwaldı. ²⁰ Lekin Gəradıkı padıqılar Ishāqning padıqılıridın unı talixip: — Bu su bizningkidur, — dedi. Ular Ishāq bilən jedəlləxkəqkə, u bu quduqni «Esək» dəp atıdı.□

²¹ Ular yənə baxqa bir quduqni kolıdı, ular yənə

□ **26:15 «quduqlarınđıng həmmısını Filistiyələr etip, topa bilən tınduruwətti»** — aqarqılıq boləoqan wəqtıdə bundaq qılıx yaman ix hesablınattı həm həmaqətlik bolattı. □ **26:20 «Esək»** — «majıra».

bu kuduk toʻqrisida jedəlləxti. Xuning bilən Ishak buning ismini «Sitnah» dəp atidi.□

²² Andin u u yərdin ketip, baxqa yərgə berip, xu yərdimu yənə bir kuduk kolidi; əmdi Gəradikilər bu kudukni talaxmidi. Bu səwəbtin u uning etini «Rəhobot» koyup: «Əmdi Pərwərdigar biz üqün jay bərgənikən, bu zəmində mewilik bolimiz», — dedi.□

²³ Andin u u yərdin qikiq Bəər-Xebaqa bardı.

²⁴ Pərwərdigar xu keqisi uningqa kərünüp: — Mən bolsam atang İbrahımning Hudasiurmən; kərkmiqin, qünki Mən sən bilən billimən, seni bəht-bərikətləp, nəslingni qulum İbrahımning səwəbidin awutimən, — dedi.

²⁵ U xu yərdə bir qurbangah yasap, Pərwərdigarning namioqa nida kiliq ibadət kildi. U xu yərdə qedirini tikti, Ishakning kulliri xu yərdə bir kuduk kolidi.

Ishakning Abimələk bilən padixah kelixim tüzüxi

²⁶ Əmdi Abimələk, aqinisi Ahuzzat bilən ləxkərbexi Fikol birgə Gəradin qikiq, uning kəxiqqa bardı. ²⁷ Ishak ularqa: — Manga əqmənlik kiliq, meni aranglardin qoqliwətkəndin keyin, nemə üqün mening kəximqqa kədinglar? — dedi.

²⁸⁻²⁹ Ular jawabən: — Biz Pərwərdigarning sən bilən billə bolqinini roxən baykiduk, xuning bilən biz sening toʻqrangda: «Otturimizda bir kelixim bolsun, yəni bizlər bilən sən

□ 26:21 «Sitnah» — «qarxilik».

□ 26:22 «Rəhobot» — «azadə yər».

bir-birimizgə kəsəm berip əhdə kılıxayli» dedük; xu wəjidin sən bizgə heqkandak ziyan-zəhmət yətküzmiğəysən; biz sanga heq təgmiginimizdək, xundakla sanga yaxxılıqtin baxka heqbir nemə kilmioḡinimizdək (bəlkı seni aman-esənlık iqidə yolunḡoḡa əwətkənidük) sənmu xundak kılḡaysən. Mana həzır sən Pərwərdigar tərıpidin bəht-bərikət kərüwətisən! — deyixti.□

³⁰ Xuning bilən u ularḡa bir ziyapət kılıp bərdi. Ular bolsa yəp-iqti. ³¹ Ətisi tang səhərdə ular kḡopup bir-birigə kəsəm kılıxti; andin Ishak ularni yolḡa selip kḡoydi; ular uning kəxidin aman-esən kətti.

³² U küni xundak boldiki, Ishakning kulliri kelip, uningḡa əzi kḡolioḡan kuduk toḡrisida həwər berip: «Biz su taptuk!» dedi. ³³ U uning namini «Xibah» kḡoydi. Bu səwəbtin bu xəhərning ismi bḡüngiḡə «Bəər-Xeba» dəp atilip kəlməktə.□

Əsawning yat kəbilidin aloḡan ayalliri

³⁴ Əsaw kırık yaxka kirkəndə, Hıttıylardin bolḡan Bəərining kızı Yəhudit bilən Hıttıylardin bolḡan Elonning kızı Basimatni hotunlukka aldi.

³⁵ Əmma bular Ishak bilən Riwkahning kəngligə azab elip kəldi.■

□ **26:28-29 «əhdə kılıxix»** — «əhdə kesix» degən sözlər bilən ipadilinidu (15:10ni kərüng). □ **26:33 «Xebah» wə «Xeba»** — bu ikki söz «kəsəm» degənni bildüridu. «Bəər-xeba» degənniḡ mənisi «kəsəmning kuduki». Bu bəlkim xu yərdiki ikkinḡi kuduk boluxi mumkin; İbrahim əslidə ohxap ketidioḡan ix tüpəylidin xu yərgə ohxax isim kḡoyḡanidi (31:21nimu kərüng).

■ **26:35** Yar. 27:46.

27

Yakupning Ishakni aldixi

¹ Ishak kerip, kezliri torlixip, kezi quwa keridioqan bolup qalqanda xundak boldiki, u qong oqli Əsawni qakirip uningqa: — Oqlum! — dedi.

U: — Mana mən! — dər jawab bərđi.

² U uningqa: — Mana mən əmdi kerip kəttim, qanqilik kün keridioqinimnimu bilməymən.

³ Xunga səndin ətünimən, koralliring, yəni sadak wə okyayingni elip janggalqa qikip, mən üqün bir ow owlap kəl; ⁴ mən yahxi keridioqan məzzilik tamaktin birni etip, manga kəltürgin. Mən uni yəp, əlüxtin ilgiri kənglümdin sanga bəht-bərikət tiləp dua qilay, — dedi.

⁵ Ishak oqli Əsawqa səz qiloqanda Riwkahmu anglidi. Əsaw ow owlap kəlgili janggalqa qikip kətkəndə, ⁶⁻⁷ Riwkah oqli Yakupqa: — Mana mən atangning akang Əsawqa: «Sən ow owlap kelip, manga məzzilik bir taamni ətkin; mən uni yəp əlüp ketixtin burun Pərwərdigar aldida sanga bəht-bərikət tiləp dua qilay», — dər eytkinini anglap qaldim. ⁸ Əmdi, i oqlum, səzümgə qulak selip buyruqinimni qiloqin. ⁹ Sən dərhal padioqa berip, ətqilərnin iqidin esil ikki oqlakni elip kəlgin; mən ulardin atang üqün u yahxi keridioqan məzzilik bir taam təyyar qilay. ¹⁰ Sən uni atangning aldioqa elip kirgin. Xuning bilən u yəp, əlüp ketixtin burun sanga bəht-bərikət tiləp dua qilidu, — dedi. ¹¹ Lekin Yakup anisi Riwkahqa: — Mana akam Əsaw bolsa tüklük kixi, mən bolsam tüksiz silik tənlik

adəmmən. ¹² Mubada atam meni silap kalsa, undaқта mən uning nəziridə uni mazak kילוқи adəm bolup kəlip, beximoğa bərikət əməs, bəlki lənət taparmənmikin, dedi.

¹³ Anisi uningoğa: — Əy oqlum, sanga qūxidioğan lənət manga qūxsun; əmma sən pəkət sözümgə kulak selip, berip *oqlaklarni* elip kəl, — dedi.

¹⁴ U berip ularni elip kəlip, anisoğa bərdi. Anisi uning atisi yahxi kəridioğan məzzilik bir taamni təyyar kildi. ¹⁵ Andin Riwkah tunji oqli Əsawning əydə öz yenida saklaklik əng esil keyimlirini elip kiqik oqli Yakupka kiydürüp, ¹⁶ oqlaklarning terisini ikki kəli bilən boynining tüksiz jayioğa yөгəp, ¹⁷ andin əzi ətkən məzzilik taamlar bilən namlarni oqli Yakupning kəlioğa tutkuzdi. ¹⁸ Yakup atisining kəxioğa kirip: — Əy ata! — dedi.

U: — Mana mən! Oqlum, sən kim bolisən? — dewidi, ¹⁹ Yakup atisoğa jawab berip: — Mən qong oqulliri Əsawmən, manga eytkanliridək kildim; əmdi orunliridin turup, olturup kילוğan owumning gəxigə eoiz tegip, andin kəngülliridin manga bəht-bərikət tiləp dua kילוayla, — dedi.

²⁰ Ishak oqlioğa: — Əy oqlum, qandaqmuni xunqə tez tepip kəlding? — dewidi, u jawab berip: — Qūnki Pərwərdigar Hudaliri uni dəl yolumoğa yolukturdi, — dedi.

²¹ Ishak Yakupka: — Əy oqlum, yekınrak kəl, sən rast oqlum Əsawmu, əməsmu, silap bakay, — dedi.

²² Xuning bilən Yakup atisi Ishakning kəxioğa

yekin bardi; u uni silap turup: — Awaz Yakupning awazi, lekin qol bolsa Əsawning qolidur, — dedi.

²³ Uning kolliri bolsa akisi Əsawning kolliridək tüklük bolqini üqün uni toniyalmay, uningqa bəht-bərikət tiləp dua qildi. ²⁴ Andin u yənə: — Sən rast oqlum Əsawmusən? dəp soriwidi, u jawab berip: — Dəl mən, — dedi.

²⁵ Ishaq uningqa: — Taamni elip kəlgin, mən oqlumning ow gəxidın yəp, kənglümdin sanga bəht-bərikət tiləp dua qılay, — dedi. *Yakup* uni uning aldiqa koydi; u yedi. U xarab kəltürüwidi, unimu iqtı.

²⁶ Andin atisi Ishaq uningqa: — Əy oqlum, əmdi yekin kelip meni səygin, — dedi.

²⁷ U uning kəxiqa berip uni səydi. Atisi uning kiyimining purikini purap uningqa bəht-bərikət tiləp dua qilip: —

«Mana, oqlumning tenidiki puraq Pərwərdigar bərikətligən kəkləmzarning hux puriқиqa ohx-aydikən!□

²⁸ Huda sanga asmannıng xəbnimi, Yərning munbət küqini ata qilip, Axlık-tülük bilən xarabnimu kəp bərgəy.■

²⁹ Həklər sening qulluqungda bolqay, Əl-millətlər aldingda tizlanqay; Qerındaxliringqa hoja bolqaysən; Anangning oqulliri sanga tizlanqay; Sanga lənət qiloqlanlar lənətkə qalqay;

□ **27:27 «kəkləmzarning hux puriқи»** — demək, daladiki hərhil gül-giyahning wə ot-qəpning hux puriқи singdürülgən.

■ **27:28** İbr. 11:20.

Sanga bəht tiligənlər bəht tapqay!» — dedi.■

Əsawning İshəqtin dua tələp qilixi

³⁰ Xundak boldiki, İshək Yakupqa dua qilip bolup, Yakup atisi İshəkning kexidin qikip boluxioqa, akisi Əsaw owdin qaytip kəldi.

³¹ Umu məzzilik taamlarni etip, atisining kexioqa elip kirip, atisioqa: — Ata kəpəqayla, oqullirining ow gəxidin yəp, kəngülliridin manga bəht-bərikət tiləp dua qiloqayla, — dedi.

³² Atisi İshək uningəqa: — Sən kimsən? — dedi. U jawab berip: — Mən oqulliri, qong oqulliri Əsawmən! — dedi.

³³ Buni anglap İshək alakzadilikke qüxüp, pütün bədini jalaklap titrəp: — Undakta bayatin ow owlap elip kəlgini kim? Sən kelixtin burun uning həmmə nərsisidin yəp, uningəqa bəht-bərikət tiləp dua qildim; wə bərhək, u bəht-bərikət kəridu! — dedi.

³⁴ Əsaw atisining səzlrini anglapla intayin eqinarlık həlda ün selip aqqıq pəryad kətürüp atisioqa: — Menimu, i ata, menimu bəht-bərikətligəyla! — dedi.■

³⁵ U jawab berip: — Sening ining hiylə bilən kirip, sanga tegixlik bəht-bərikətne elip ketiptu, dedi.

³⁶ Əsaw: — Rast uning eti Yakup əməsmu?! Qünki u ikki kətim meni putlap, ornumni tartiwaldi. Awwal tunjilik həkukumni tartiwaldi wə mana hazır u manga tegidioqan bəht-bərikətne

elip kètti, — dedi, Andin yənə: — Mening üqün birər bəht-bərikət qaldurmidilimu? — dedi. □ ■

³⁷ Ishaq Əsawoqa jawab berip: — Mana, mən uni üstünggə hoja kildim; həmmə kərindaxlirini uning kullukida bolidioqan kildim; axliq wə yengi xarab bilən uni kuwwətlidim; əy oqlum, əmdi sanga yənə nemimu kılıp berələymən? — dedi.

³⁸ Əsaw atisoqa yənə: — Əy ata, silidə pəkət xu birla bəht-bərikət bar idimu? Manga, əy ata, mangimu bəht-bərikət tiləp dua kıləyayla! dedi. Andin u ün selip yioqlap kètti. ■

³⁹ Atisi Ishaq uningəqa jawab berip: — «Mana, turaləqu jaying yərning munbət küqidin neri,

Egiz asmanning xəbnimidin yirək bolur;

⁴⁰ Sən kılıqingəqa tayinip jan bakısən,

Iningning hizmitidə bolısən;

Lekin qeGRIDIN qikıp kəzginəgdə,

Sən boynungdin uning boyunturukini qikırip sunduruwetısən» — dedi.

⁴¹ Xunga Əsaw atisi uningəqa tiligən bəht-bərikət səwəbidin Yakupka əqmənlik saklap yürdi. Əsaw kənglidə: — Atamning matəm künliri yekınlixip qaldı; xu qaəda inim Yakupni ɵltürüwetimən, dəp hiyal kildi. ⁴² Lekin Riwkah qəng oqli Əsawning bu səzliridin həwər tapti. U kiqik oqli Yakupni qakırip uningəqa: —

□ **27:36** «**meni putlap, ornumni tartiwaldi**» — bu degənlik ibraniy tilida birla söz bilən ipadilinidu. Oqurmənlərnin esidə barki, «Yakup» degənnin bir mənisi «orun igiliwaləquqi» (25:26ni kəring). Muxu yərdə «putliəquqi» degən yənə bir mənisi boluxi mumkin. ■ **27:36** Yar. 25:33. ■ **27:38** İbr. 12:17.

Mana akang Əsaw seni ɵltürüwetimən dəp ɵz-ɵzidin təsəlli tepiwetiptu; ⁴³ əmdi əy oqlum, sɵzümgə kulaq selip, kɵpup Həranoƣa, akam Labanning kexioƣa kɵqip kətkin; ⁴⁴ akangning kəhri yanouqə, uning kexida birnəqqə wakit turoƣin. ⁴⁵ Akang aqqikidin yenip, sening uningə kuloƣiningni untup kətküqə xu yərdə turup turoƣin; andin mən adəm əwətip, seni u yərdin aldurup kelimən. Nemə üqün bir kündila hər ikkinglardin məhrum bolup qalay? — dedi.

Yakupning Labanning yenioƣa səpər kilixi

⁴⁶ Əmma Riwkah Ishakƣa: — Mən muxu Hittiy kizlar wəjidin jenimdin jak toydum. Əgər Yakupmu bu yurttiki kizlardin, muxundak Hittiy kizni hotunlukƣa alsa yaxioƣinimning manga nemə paydisi? — dedi.■

28

¹ Xuning bilən Ishak Yakupni qakirip, uningə bəht-bərikət tiləp, uningə jekiləp: — Sən Kanaaniylarning kizliridin hotun alma; ² bəlki kɵpup, Padan-Aramoƣa, anangning atisi Betuəlning ɵyigə berip, u yərdin anangning akisi Labanning kizliridin hotun aloƣin.■ ³ Həmmigə Qadir Təngri seni bəht-bərikətləp, awutup, səndin kɵp həklərnı qikirip kɵpəytkəy, ⁴ Xundakla Ibrahimning bəht-bərikətini sanga wə sening bilən nəslingə bərgəy; xundak kilip

sən hazır Musapir bolup turuwatқан yərni, yəni əslidə Huda İbrahimə bərgən zeminni igiləysən! — dedi.■

⁵ Xuning bilən İshak Yakupni yoləa saldi. U Padan-Aramə, aramiy Betuəlning oqlı, Yakup bilən Əsawning anisi Riwkahning akisi Labanning kexioə qarap mangdi.□

Əsawning yənə bir ayal elixi

⁶⁻⁷ Əsaw İshakning Yakupka bəht-bərikət tiləp, uni Padan-Aramə xü yərdin hotun elixka əwətkənlikini, xundakla uningə bəht-bərikət tiləp, uninga jekiləp: Sən Qanaaniylarning kıziridin hotun almioqin, degənlirini uqup, Yakupningmu öz ata-anisioə itaət kılıp, Padan-Aramə kətkinini kərginidə, ⁸ Əsaw: — qanaaniylarning kıziri atam İshakning nəziridə yaman kərinidikən, dəp bilip yətti. ⁹ U İsmailning kexioə berip, hazırki hotunlirining üstigə İbrahimning oqlı İsmailning kızı, Nebayotning singlisi Maqalatni hotunlukka aldi.

Yakupning Bəyt-Əldə qüx kərüxi

¹⁰ Yakup bolsa Bəer-Xebadin qikip, Haran tərəpkə mengip, ¹¹ bir yərgə yetip kəlgəndə, kün olturup kətkəqkə xü yərdə qonmaqqi boldi. U xü yərdiki taxlardin birini elip, bexioə yastuq kılıp qoyup, uhlioqili yatti.□

■ **28:4** Yar. 12:7; 13:15; 15:18; 24:7; 26:3; Kan. 34:4; Ros. 7:5.

□ **28:5** «aramiy» — yəni «suriyəlik». □ **28:11** «**taxlardin birini elip, bexioə yastuq kılıp qoyup,,...**» — yaki «taxlardin birini elip, uning bexioə qoyup...».

12 U bir qūx kərđi: — Mana, uqi asmanlaroqa takixidioqan bir pələmpəy yərdə tikləklik turatti; Hudaning pərixtiliri uningda qikiq-qūxūp turuxatti.■ 13 Mana, Pərwərdigar uning üstidə turatti. U: — «Mən bolsam atang İbrahimning Hudasi wə İshakning Hudasi boləqan Pərwərdigardurmən; Mən sən yatqan bu zeminni sening bilən nəslinggə bərimən.■

14 Nəsling bolsa yərning topidək kəp bolup, sən məŋrip bilən məxrikkə, ximal bilən jənubqa yeyilisən; sən wə nəslingning wasitisi bilən yər yuzidiki barliq ailə-kəbililər bəht-bərikət tapidu.■ 15 Mana, Mən sən bilən billidurmən, kəyərgə barsang seni aman-esən saqlap, bu zeminqa seni qayturup kelimən; qünki sanga eytkan səzümni ada qilmay turup, seni taxlimaymən» — dedi.

16 Andin Yaqup oyoqinip: — Bərhək, Pərwərdigar bu yərdidur, lekin mən uni bilməptimən, — dedi. 17 U qorqup ketip: Bu jay alamət dəhxətlik bir jay ikən! Bu Hudaning əyi bilən asmanning dərwazisidin baxqa heq jay əməstur, — dedi.

18 Yaqup ətisi səhər qorup, bexining astioqa qoyoqan taxni elip, *hatirə* tüwrük süpitidə tikləp, üstigə zəytun meyi quyup koydi.□ ■ 19 U jayning ismini Bəyt-Əl dəp atidi; əmma ilgiri u jayning eti Luz idi.

20 Andin Yaqup kəsəm bilən wədə qilip: —

■ 28:12 Yh. 1:52. ■ 28:13 Yar. 35:1, 3; 48:3; Qan. 12:20; 19:8.

■ 28:14 Yar. 12:3; 18:18; 22:18; 26:4. □ 28:18 «Bəyt-Əl» — «Hudaning əyi». ■ 28:18 Yar. 31:13; 35:14.

Əgər Huda mening bilən billə bolup, bu səpirimdə meni saklap, yegili nan, kiygili kiyim berip, ²¹ Mən atamning öyigə aman-esən yenip barsam, undaқта Pərwərdigar mening Hudayim bolidu; ²² Xuningdək mən hatirə tüwrük süpitidə tikləp qoyoğan bu tax Hudaning öyi bolidu; həm xundaqla sən manga beridioğan barlıq nərsilərnin ondin bir ülüxini sanga təkdım qılmay qalmaymən, — dedi.

29

Yaqupning Labanning öyigə berixi

¹ Andin Yaqup səpirini dawamlaxturup, məxriktiki qowmlarning zeminiğa yetip kəldi. ² U qariwidi, mana, yaylakta bir kuduk turatti, uning yenida üq top qoy padisi turatti; qünki həlk bu kuduktin padilarni suqiratti. Kudukning aozioğa yooğan bir tax qoyukluk idi. ³ Qaqaniki padilarning həmmisi u yərgə yioqilsa, padiqilar birliktə kudukning aozidiki taxni yumilitiwetip, qoylarni suqirip, andin taxni yənə kudukning aozioğa öz ornioğa qoyup qoyatti. ⁴ Yaqup *padiqilardin*: Əy buradərlər, silər qəyərlik? — dəp soridi. Ular: — Biz haranliqmiz, dedi.

⁵ U ulardin: — Silər Nahorning oqli Labanni tonumsilər? — dəp soridi. Ular: — Tonuymiz, dedi.

⁶ U ulardin: — U salamətmu, dəp soriwidi, ular jawab berip: — U salamət turuwatidu. Mana ənə uning qizi Rahilə qoyliri bilən keliwatidu, dedi.

7 U: — Mana, kün tehi egiz tursa, hazır tehi malning yioqilidigan waqti bolmidi; nemixka qoylarni suqirip, andin yənə berip otlatmaysilər? — dedi.

8 Ular jawab berip: — Yak, mundak qilalmaymiz. Awwal padilarning həmmisi yioqilip, padiqilar taxni kudukning aqzidin yumilitiwətkəndin keyin, andin qoylarni suqirimiz, dedi. □

9 U ular bilən gəplixip turətinida, Raqilə atisining qoyliri bilən yetip kəldi; qünki u qoy baqquqi idi.

10 Xundak boldiki, Yakup anisining akisi Labanning qoylirini kərgəndə, u kopup berip, kudukning aqzidin taxni yumilitiwetip, anisining akisi Labanning qoylirini suqardi. 11-12 Andin Yakup Raqiləni səyüp, yukiri awaz bilən yioqlap taxlidi wə Raqiləgə: — Mən sening atangning tuoqkini, Riwkahning oqli bolimən, dewidi, u yügürüp berip atisioqa həwər bərdi.

13 Xundak boldiki, Laban öz singlisining oqli Yakupning həwirini angliqanda, uning aldioqa yügürüp berip, uni kuqaklap səyüp, öyigə baxlap kəldi. Andin Yakup Labanoqa *kəqürmixlirining* həmmisini dəp bərdi. □

14 Laban uningoa: — Sən dərwəkə mening səngək bilən gəxümdursən! — dedi. Buning

□ **29:8 «padiqilar»** — ibraniy tilida «ular». Xu padiqilar bir türkün hokukluk padiqilar bolsa kerək. Yaki bolmisa ular eytkan ixlar xu yərdə bir ərp-adət bolup qaloqan bolsa kerək. □ **29:13 «kəqürmixlirining həmmisini»** — ibraniy tilida «bu ixlarning həmmisini». Demək, tərjimimizdək «yüz bərgən həmmə ixlarni», yaki u bayatin Raqiləgə eytkan ixlarni (tuqkanqilik munasiwətlirini) kərsətsə kerək.

bilən u uning kexida bir ayqə turup qaldi.

Yakupning aldinip kelixi

¹⁵ Andin Laban Yakupka: — Sən mening tuoqinim boloqə, mənə bikaqə hizmət qilamsən? Eytqina, həkkinggə nemə alisən? — dedi.

¹⁶ Labanning ikki kizi bar idi; qongining eti Leyah, kiqikining eti Rahilə idi. ¹⁷ Leyahning kəzliri yekimlik idi; əmma Rahiləning bolsa təki-turki kelixkən, həsni-jamali qiraylik kız idi. □

¹⁸ Yakupning kəngli Rahiləgə quxkən bolup Labanoqə: — Mən sening kiqik kızing Rahilə üqün sanga yəttə yil hizmət qilay, dedi. ■

¹⁹ Laban jawab berip: — Uni baxka kixigə bərginimdin sanga bərginim yahxi. Əmdi meningkidə tuoqin, dedi.

²⁰ Yakup Rahiləni elix üqün yəttə yil hizmət qildi. Əmma u uni intayin yahxi kərgəqkə, bu yillar uningə pəkət birnəqə kündəkla bilindi.

²¹ Wəqit toxkanda Yakup Labanoqə: — Mana mening künlirim toxti. Əmdi ayalimni mənə bərgin, mən uning kexioqə kirəy, dedi. ²² Laban xu yərdiki həmmə kixiləni yioqip, ziyapət kilip bərdi. ²³ Ləkin xundəq boldiki, kəq kirgəndə, u qong kizi Leyahni Yakupning yenioqə elip kəldi; Yakup uning kexioqə kirip billə boldi. ²⁴ Laban öz dediki Zilpahni kizi Leyahqə dedək kilip bərdi.

□ **29:17** «Leyahning kəzliri yekimlik» — ibranij tilida «Leyahning kəzliri mulayim» (yaxi «yumxaq»). Buning baxka hil təjmilliri bolsa: (1) tinik; (2) ajiz (yahxi kərməydiyən); (3) nursiz. ■ **29:18** Hox. 12:13.

²⁵ Ətisi xundak boldiki, mana aldida Leyah turatti! U Labanoqa: — Bu zadi munga nemə kilōining? Əjəba, mən Raḥilə üqün sanga hizmət kilmidimmi? Meni nemixka xundak aldiding?! — dedi.

²⁶ Laban: Bizning yurtimizda kīqikini qongidin ilgiri yatliq kilidioqan rəsīm-kaidə yok. ²⁷ Əmdi sən qongining yəttə künlük toy murasimini ötküzüp bolōin; andin yənə ikkinqisimumu sanga berəyli; u sening munga yənə yəttə yil kilidioqan hizmitingning həkki bolidu, — dedi.

²⁸ Yakup maqul bolup, Leyahning yəttə künlük toy murasimini ötküzüp bolōanda, Laban kizi Raḥilənimu uningōa hotunlukka bərdi.

²⁹ Laban dediki Bilḥahni kizi Raḥiləgə dedək kilip bərdi. ³⁰ Bu tərīkidə Yakup Raḥiləningmu qexioqa kirdi; u Raḥiləni Leyahdin ziyadə yahxi kərđi. Andin keyin u yənə yəttə yil Labanoqa hizmət kildi.

Yakupning pərzəntliri

³¹ Əmma Pərwərdigar Leyahning ətiwarlanmioqanlikini kərgəndə, uningōa tuoqunni nesip kildi. Lekin Raḥilə tuoqmas idi. □

³² Leyah hamilidar bolup bir oqul tuoqup: — «Pərwərdigar harlanōinimni kərđi; əmdi erim meni yahxi kərđidu» dəp uning ismini «Rubən» qoydi. □

□ **29:31 «uningōa tuoqunni nesip kildi»** — ibraniy tilida «u uning baliyatqusini aqti». □ **29:32 «Rubən»** — «qara, bir oqul bala!» degən mənīdə.

33 U yənə hamilidar bolup, bir oqul tuqurp: — «Pərwərdigar ətiwarlanmioqanlikini anglap, buni həm manga bərdi» dəp, uning ismini Ximeon koydi.□

34 U yənə hamilidar bolup, bir oqul tuqurp: — «Əmdi bu ketim erim manga baqlinidu; qünki mən uningqa üq oqul tuqurp bərdim» dəp uning ismini Lawiy koydi.□

35 U yənə hamilidar bolup, bir oqul tuqurp: — «Əmdi bu ketim mən Pərwərdigarqa həmdusana okuy!» dəp uning ismini Yəhuda koydi. Andin u tuquttin tohtap qaldi.□

30

1 Əmma Rahilə özining Yakupqa bala tuqurp berəlmiginini kərgəndə, aqisioqa həsət kilip Yakupqa: — Manga bala bərgin; bolmisa əlimən, — dedi.

2 Xuning bilən Yakupning Rahiləgə oqəzipi kelip: — Mən baliyatquning mewisini səndin ayioqan Hudaning ornidimu?! — dedi.

3 — Mana, dedikim Bilhah bu yərdə turidu; sən uning kəxioqa kirgin, u mening kuqikimoqa

□ 29:33 «Ximeon» — «anglax» yaki «angliqan» degən mənida.

□ 29:34 «Lawiy» — «baqlanoqan» yaki «ulanoqan» degən mənida. □ 29:35 «Yəhuda» — «həmd» yaki «mədhiyə» degən mənida. Leyahning səzi intayin əhmiyyətlik bolup, bu uning ihlasmənliki wə etikadini ispatlaydu. Yəhuda tuquluquqə uning barlik arzu-tiləkliri eri Yakupning muhəbbitigə erixixtin ibarət idi. Lekin həzir erixmigen bolsimu aqrinmidi, bəlki Hudaqa mədhiyə okup, uningdin təsəlli aldi.

tuoqsun; mən u arkilik balilik bolay, — dedi Rahilə.□

⁴ Xuning bilən u dediki Bilhaḥni uningoḥa hotun kilip bərdi; Yaḳup uning kexioḥa kirdi. ⁵ Bilhaḥ hamilidar bolup, Yaḳupka bir oḥul tuoḥup bərdi.

⁶ Rahilə: — «Huda mən üqün adalət yürgüzüp pəryadimni anglap, manga bir oḥul bərdi», dəp uning ismini Dan ḳoydi.□

⁷ Rahiləning dediki Bilhaḥ yənə hamilidar bolup, Yaḳupka ikkinḳi oḥlini tuoḥup bərdi. ⁸ Rahilə: — «Mən aḳam bilən bəslixip ḳattik tutuxup, yəngdim» dəp uning ismini Naftali ḳoydi.□

⁹ Leyah əzining tuoḥuttin tohtap ḳaloḥanini kərup, dediki Zilpaḥni Yaḳupka hotun kilip bərdi. ¹⁰ Leyahning dediki Zilpaḥ Yaḳupka bir oḥul tuoḥup bərdi. ¹¹ Leyah: — «Nemidegən tələylik-hə!» dəp uning ismini Gad ḳoydi.□

¹² Leyahning dediki Zilpaḥ Yaḳupka ikkinḳi oḥlini tuoḥup bərdi. ¹³ Leyah: «Mən bəhtlikturmən! Qünki hotun-ḳizlar meni bəhtlik deyixidu!» dəp uning ismini Axir ḳoydi.□

¹⁴ Buḥday ormisi künliridə Rubən ḳiqip etizlikka bardi wə etizdin birḳanḳə

□ **30:3** «**u mening ḳuḳikimoḥa tuoqsun**» — ibraniy tilida «u mening tizirim üstigə tuoqsun» — demək, dedək tuoḥḳan balilar Rahiləning ḥesablinidu. Ibraniy tilida «mən u arkilik ḳurulumən» yaki «uning wasitisi bilən mening öyüm ḳurulidu».

□ **30:6** «**Dan**» — «u ḥəḳüm ḳıḳardi» yaki «u adillik ḳildi!» degən mənida. □ **30:8** «**mən aḳam bilən bəslixip ḳattik tutuxup, ...**» — ibraniy tilida «Hudaning məḍiti bilən aḳam bilən qelixip,...».

□ **Naftali** — «elixix» yaki «qelixix» degən mənida. □ **30:11** «**Gad**» — «tələylik» yaki «onguxluḳ» degən mənida. □ **30:13** «**Axir**» — «bəhtlik» degən mənida.

muhəbbətgülini terip, bularni anisi Leyahning kexioqa əkəldi. Əmdi Raħilə Leyahqa: — Ətünüp qalay, oqlungning muhəbbətgülidin birnəqqini manga bərgin! — dedi.□

¹⁵ *Leyah* uningəja jawabən: — Erimni tartiwaləqining yətməmdü? Əmdi oqlumning muhəbbətgülünü tartiwalmaqquimüsən? — dedi. Raħilə jawab berip: — Undaq bolsa u oqlungning muhəbbətgülliri üqün bügün keqə sən bilən yatsun, — dedi.

¹⁶ Yaqup kəqkurun etizdin kaytip kəlginidə, Leyah uning aldioqa qikip: — Mening keximoqa kirixing kerək; qünki mən oqlumning muhəbbətgülliri bilən seni ijarigə aldim, — dedi. Xundaq dewidi, u bu keqə uning bilən yatti. ¹⁷ Huda Leyahning duasini anglidi; u hamilidar bolup, Yaqupqa bəxinqi oqlini tuəup bərdi. ¹⁸ Xuning bilən Leyah: «Dedikimni erimgə bərginimgə Huda əmdi manga «ijarə həkkim»ni ata kildi» dəp uning ismini Issakar koydi.□

¹⁹ Leyah yənə hamilidar bolup, Yaqupqa altinqi oqlini tuəup bərdi. ²⁰ Leyah: — «Huda manga yahxi toyluk ata kildi; əmdi erim mening bilən billə turidioqan boldi; qünki mən uningəja altə oql tuəup bərdim» dəp uning ismini Zəbulun koydi.□

□ **30:14 «muhəbbətgül»** — (yaki «mandrak») — bu əsümlük muhəbbətni kəzəqap, hamilidar bolux imkaniyitini axuridu, dəp qarilatti. □ **30:18 «Issakar»** — «ijarə» yaki «inam» degən mənədə. □ **30:20 «erim mening bilən billə turidioqan boldi»** — yaki «erim meni hərmətləyidioqan boldi». **«Zəbulun»** — «makan kiliş» yaki «hərmətləş» degən mənədə.

21 Xuningdin keyin, u bir qiz tuoqup, uning ismini Dinah qoydi.□

22 Emma Huda Raqilani yad qilip, duasini anglap uni tuoqidoqan kildi,□ 23 U hamilidar bolup, bir oqul tuoqdi. U: — «Huda meni nomustin halas kildi», dedi.

24 U: — «Pərwərdigar manga yənə bir bala bərsə» dəp, uning ismini Yüsüp qoydi.□

Yaqupning beyixi

25 Raqilə Yüsüpni tuoqandin keyin Yaqup Labanoqa: — Meni öz yurtumoqa, öz wətinimgə kətkili qoyoqin. 26 Mening sanga ixləp erixkən ix həkqim boləqan ayallirim bilən balilirimni manga bərgin; mən ketəy; qünki mening sanga ixligən jəpalik hizmitim özünggə ayan, — dedi.

27 Laban uningəja jawabən: Nəziringdə iltipət tapqan bolsam, ətünüp qalay, *yenimdin kətmə*. Qünki mən Pərwərdigarning sening səwəbingdin manga bərikət bərginini tonup yəttim, dewidi, *Yaqup* yənə: — 28 Manga alidoqan həkqingni tohtatqin; mən sanga xuni berəy, dedi.

29 *Yaqup* uningəja jawab berip: — Mən sanga qandaq hizmət qilip kəlginim, mening qolumda malliringning qandaq boləqini özünggə ayan.

30 Qünki mən kəlməstə meling az idi; əmdi nahayiti zor bir top boldi. Mening kədimim

□ 30:21 «Dinah» — «(adil) həküm» degən mənədə. □ 30:22 «uni tuoqidoqan kildi» — ibraniy tilida «baliyatqusini eqiwidi». □ 30:24 «Yüsüp» — «u yənə beridu» yaki «u qoxup beridu» degən mənədə.

kəyərgə yətsə, Pərwərdigar sanga bərikət ata kildi. Əmdi mən kaçan öz ailəm üçün igilik tikləymən? — dedi.

³¹ Xuning bilən Laban: — Mən sanga nemə berəy, dewidi, Yaqub: — Sən manga heqnemə bərmigin; pəkət mening xu iximoğa qoxulsangla, mən yənə padangni bekip, ulardin həwər alimən. ³² Mən бүгүн pütkül padangni arilap, ala-qıpar qoylarni, qara-qongur pahlanlarni, xundakla əqkilərnin iqidinmu ala-qıparlirini ayrip qikimən. Bular mening ix həkkim bolsun. ³³ Keyin, mening həkkimni təxürüp kəlgən waqtingda, həkkaniy boləqinim kəz aldingda ispatlinidu; əqkilər arisida ala-qıpar bolmioqanlirining həmmisi, pahlanlar arisida qara-qongur bolmioqanlirining həmmisi oqrilap kelingən hesablansun, — dedi.

³⁴ u waqıtta Laban: — Maqul, deginingdək bolsun, — dedi.

³⁵ Xu küni *Laban* taqıl wə ala-qıpar tekilərnı, ala-qıpar qixi əqkilərnı, xundakla az-paz aq qikimi boləqan barlıq əqkilərnı, barlıq qara-qongur qozılarnı ayrip, öz oqullirining qolioğa tapxurup, ³⁶ əzi bilən Yaqubning otturisida üq künlük arilikni qoydi. Yaqub bolsa Labanning

---

□ **30:32 «qara-qongur pahlanlar»** — Pələstində qongur yaki qara rənglik qoylar az uqraydu. **«əqkilərnin iqidinmu ala-qıparliri»** — Pələstində əqkilərnin kəpinqisi pütünləy qara yaki pütünləy qongurdur. **«bular»** — yaki «bulardin tuquloqanlar».

padilirining qaloqinini baqti. □

³⁷ Lekin Yakup terək, badam wə qinar dərəhliridin yumran qiwiklarni elip, qowzikini yolluq kilip xilip, aq siziklarni qikardi.

³⁸⁻³⁹ Andin mal küyliyən waqitlirida su iqqili kəlgəndə, u muxu xiloqan qiwiklarni padilar su iqidioqan yərlərdiki ulaklaroqa malning aldioqa tikləp koyatti. Mal bu *taoqil* qiwiklarning aldida jüpləxkəndin keyin ular taoqil wə ala-qipar qozilarni tuoqdi.

⁴⁰ Andin Yakup bu qozilarni Labanning padisidin ayrip qikardi; andin u Labanning padisining yuzlirini taoqil wə kongur qoylirioqa karitip jüpləxtürdi; xundak kilip, u öz melini Labanning melioqa qoxmay bələk koyup, əzi üqün ayrim badilarni kildi. □ ⁴¹ Saqlam küqlük mal jüpləxkinidə, Yakup qiwiklarni padining kəz aldioqa ulaklarda koyatti; mallar xu qiwiklarning yenida jüplixətti. ⁴² Lekin jüplixiwatqan mal ajiz bolsa, u qiwiklarni

---

□ **30:36 «əzi»** — yaki «ular». **«üq künlük arilikni koydi»** — demək, Laban dərhal padisidin Yakupning həqqi boləqan malni, xundakla kəlgüsida xundak nəslini qikiralaydioqanlarni ayrip, Yakuptin yiraq kildi. □ **30:40 «Labanning padisining yuzlirini taoqil wə kongur qoyliri»** — Laban bundak taoqil wə kongur qoylarni allıqəqan ayrioqan bolsimu, bu səzlərgə qarioqanda u yənıla bundaklardin bəzilirini Yakupqa tapxuroqan ohxaydu. Əgər Labanning oqulliri padilarni beqika ixənqlik bolmisa, Laban xu «taoqil wə kongur qoylar»din qong qoylarni Yakupqa kaytidin tapxuruxi mumkin. Baxqa bir imkanıyət barki, Yakupning bəzi taoqil yaki kongur qoziliri qong boləqanda u ularni Labanning aq rənglik qoyliri arisioqa qoxqan. Yakupning Laban bilən boləqan waqtidiki tarix toqruluq «qoxumqə səz»imzini kərüng.

qoymaytti. Bu tərīkidə ajizliri Labanoqa, küqlükliri Yakupqa təwə boldi. ⁴³ Xundak kılıp, bu kixi nahayiti bay bolup, malliri, dedəkliri, kulliri, təgiliri wə exəkliri heli kəp boldi.

31

Yakupning Labanning yenidin kəqixi

¹ Əmma Yakup Labanning oqullirining: — Yakup atimizning pütün mal-mülkini elip kətti; uning erixkən bu dəliti atimizning təallukatidin kəlgən, deginini anglap kaldı. □

² Yakup Labanning qırayioqa kəriwidi, mana, u əzigə burunkidək hux peil bolmıdı.

³ Bu qaşda, Pərwərdigar Yakupqa: — Sən ata-bowiliringning zeminiya, əz uruqtuşkanliringning kexioqa kaytip kətkin. Mən sening bilən billə bolimən, — dedi.

⁴ Xuning üqün Yakup adəm əwətip, Raħilə wə Leyahni əz padisi turəşan kəkləmgə qakirip kelip ⁵ ularəşanda mundak dedi: — Mən atanglarning qırayioqa kərisam manga burunkidək hux peil bolmıdı; əmma atamning Hudasi mən bilən billə bolup kəldi. ⁶ Küqümning yetixiqə atanglarəşanda ixləp bərginim silərgə ayan; ⁷ həlbuki, atanglar meni əhmək kılıp, həkkimni on kətim əzgərtti; ləkin Huda uning manga ziyan yətküzüxigə yol qoymıdı. ⁸ Əgər u: «Ala-qıpar kəzilar həkking bolıdu», desə, barlıq padılar ala-qıpar kəzilioqili turdi. U: «Taşıl kəzilar həkking bolsun»,

□ **31:1** «bu dəliti» — ibraniy tilida «bu xan-xərəpni».

desə, barlik padilar taqil qozilioqili turdi. ⁹ Bu तरीkidə Huda atanglarning mallirini tartiwelip, manga bərđi. ¹⁰ Padilar küyliğən waqıtta mən bir qetim qüxümdə beximni kətürüp xuni kərdumki, mana, mallarning üstigə jüplixixkə etiloqan qoqkar-tekilərnıng həmmisi taqil yaki ala-qıpar idi. ¹¹ Andin Hudaning Pərixıtisi qüxümdə manga: «Əy Yaqup», dewidi, mən jawab berip: «Mana mən», dedim.

¹² U manga: — «Əmdi bexingni kətürüp qarioqin; mana mallarning üstigə jüplixixkə etiloqan qoqkar-tekilərnıng həmmisi taqil wə ala-qıpardur; qünki Mən Labanning sanga kılöinining həmmisini kərdüm. ¹³ Mən Bəyt-Əldə *sanga kərüngən* Təngridurmən. Sən xu yərdə tüwrükni məsihləp, Manga kəsəm iqtıng. Əmdi sən orningdin turup, bu zemindin qıqip, uruk-tuqkanliringning zeminiqə yanqin» dedi. □ ■

¹⁴ Raqılə wə Leyah uningqə jawab berip: — Atimizning öyidə bizgə tegixlik nesiwə yaki miras qalmioqanmu? ¹⁵ Biz dərwəqə uningqə yat adəm hesablinip qaloqanmu?! U bizni setiwətti, toyluqimiznimu pütünləy yəp kətti! □

¹⁶ Xundak bolqandın keyin, Huda Atimizdin sanga elip bərgən barlik dölət biz bilən balilir-imizningkidur. Əmdi Huda sanga nemə degən

□ **31:13** «**Məsihləx**» wə «**Məsih**» — bu ixlar toqrisida «Təbirlər»ni kərüng. Bu yərdə Muqəddəs Kitabta «məsihləx» yaki «məsih kılıx» degən peilning tunji qetim ixlitilixidur.

■ **31:13** Yar. 28:13,14,15. □ **31:15** «**toyluqlirimiz**» — muxu yərdə Yaqupning Leyah wə Raqıləni elix üqün ixlugining qimmitini kərsətsə kerək.

bolsa, xuni qiløjin, — dedi.

¹⁷⁻¹⁸ Xuning bilən Yakup ornidin turup, baliliri wə ayallirini tēgilərgə mindurup, erixkən barliq malliri wə barliq təallukatini, yəni Padan-Aramda tapқан təallukatirini elip, atisi Ishakning yenioqa berixka Kanaan zeminiōqa qarap yol aldi.

¹⁹ Laban bolsa qoylirini kırkiojili kətkənidi; Rahilə öz atisiōqa təwə «əy butliri»ni oqrilap eliwaldi. □ ²⁰ Yakup aramiy Labanoqa öz qexidin oqrilikqə qeqip ketidioqanlikini ukturmay uni aldap qoyqanidi. □ ²¹ U bar-yokini elip qeqip kətti; u dəryadin etüp Gilead teq̄i tərəpkə qarap yol aldi. □

Labanning Yakupni qoqlixi

²² Üqinqi küni, Labanoqa Yakupning qaqqini tooqrisida həwər yətti. ²³ U öz tuoqanlirini elip, yəttə künlük yoləiqə kəynidin qoqlap berip, Gilead teq̄ida uningqa yetixti. ²⁴ Lekin keqisi Huda aramiy Labanning qūxigə kirip uningqa:

□ **31:19 «əy butliri»** — ibraniy tilida «tərafim». Bu butlar qolda kətürgüdək kiçik bolup, adəttə kümüxtin yasilatti. Qədimki waqitlardiki bəzi butpərəs jəmiyətlərdə «tərafim»qa igə bolqan adəm əyning barliq təallukatining igisi, hojayini dəp həsəblinatti. Xunga bu kiçik «tərafim» kümüx bolqini üqün əməs, bəlki qanuniy əhmiyiti üqün Labanoqa intayin muhım idi. □ **31:20 «uni aldap qoyqanidi»** — ibraniy tilida «uning kənglini oqrilidi» bilən ipadilinidu. □ **31:21 «dərya»** — muxu yərdə «Əfrat dəryasi»ni kərsitidu.

«Sən həzi bol, Yakupka ya aq ya kək demə!» dedi.□

²⁵ Laban Yakupka yetixip baroqanda, Yakup qedirini taqning üstigə tikgənidi. Labanmu tuoqanliri bilən Gilead teqining üstidə qedir tiki.

²⁶ Laban Yakupka: — Bu nemə kilqining? Sən meni aldap, qizlirimni uruxta aloqan oljidək elip kətting?

²⁷ Nemixka yoxurun kaqisən, manga həwər bərməy məndin ooqrilikqə kətting? Manga degən bolsang mən huxal-huramlıq bilən oqəzəl oqup, dap wə qang qelip, seni uzitip qoymamtim? ²⁸ Xundak kilip sən manga öz ooqullirim wə qizlirimni səyüp uzitip qoyux pursitinimu bərmiding. Bu ixta əhməklıq kilding.□

²⁹ Silərgə ziyan-zəhmət yətküzüx kolumdin kelətti; lekin tünügün keqə atangning Hudasi manga səz kilip: «Həzi bol, Yakupka ya aq ya kək demə» dedi. ³⁰ Hox, sən atangning əyini tolimu seqinoqining üqün kətməy qoymaysən; lekin nemixka yənə mening

□ **31:24 «Yakupka ya aq ya kək demə!»** — ibraniy tilida «Yakupka ya yahxi ya yaman gəpni kilma!». Bu səzlər bəlkim: «uningoqa bərikət tilimə yaki uni qarqima» degənlik bolsa kerək. Huda nemixka «Yakupka yahxi gəp kilma» degən? Bizningqə Huda Labanning aldamqi mahiyitini obdan bilətti; u Yakupka bərikət tilisə aldamqi niyiti bilən tiləydiqinini bilətti. Uning «yaman gəp kilix»ioqa, yəni uni qarqaxka yol qoymaytti, əlwəttə. Xunga «Yakupka ya yahxi ya yaman gəpni kilma!» degini bəlkim «pəkət həkikəttin səzlə!» degənlik boluxi mumkin. Birəq Labanning Yakup bilən boləqan səhbitigə qarisaq u yənıla yaloqanqiliktin yirəq kətməydu!

□ **31:28 «öz ooqullirim»** — Labanning «ooqullirim» degini uning hıyligərlikini ayan kilidu. Uning Yaquptin tuoquloqan nəwrə ooqulliri bar idi, lekin u ularni «mening ooqullirim» dəp həsəblaytti.

butlirimni oʻqiriliding? — dedi.

³¹ Yakup Labanoʻa javab berip: — Mən qorkup kaqtim; qunki seni kizlirini mendin majburiy tartivalamdikin, dedim. ³² Əmdi butliringoʻa kəlsək, ular kimdin qiksa xu tirik qalmaydu! Kerindaxlirimiz aldida mendin qandakla neməngni tonuwalsang, uni elip kət, — dedi. Həlbuki, Yakupning Raħiləning butlarni oʻqrilap kəlginidin həwiri yoq idi.

³³ Laban aldi bilən Yakupning qedirioʻa kirip, andin Leyahning qediri həm ikki dedəkning qedirlirioʻa kirip ahturup heqnemə tapalmidi. Leyahning qediridin qikip, Raħiləning qedirioʻa kirdi. ³⁴ Raħilə bolsa əy butlirini elip, bularni təgining qomining iqigə tikip koyup, üstidə olturuwaloqanidi. Laban pütkül qedirini ahturup, heqnemə tapalmidi.

³⁵ Raħilə atisioʻa: — Əy hojam, aldingda turalmioʻqinim uqun hapa bolmioʻqin; qunki mən hazır ayallarning adət məzgilidə turuwatimən, — dedi. Xundak qilip, Laban həmmə yərnə koymay ahturupmu, əy butlirini tapalmidi.□

³⁶ Xuning bilən Yakup aqqiklap Laban bilən jedəllixip kətti. Yakup Labanoʻa: — Sən meni kəynimdin munqə aldirap-tenəp koqlap kəlgüdək məndə nemə səwənlik, nemə gunah bar? ³⁷ Sən həmmə yūk-taklirimni ahturup qikting, əyüngning nərsiliridin birər nemə tapalidingmu? Birnemə tapqan bolsang, mening kerindaxlirim bilən sening

---

□ **31:35 «mən hazır ayallarning adət məzgilidə turuwatimən»** — ibraniy tilida: «ayallarning aditi hazır manga qūxti».

qerindaxliringning aldidida uni qoyoqin, ular biz ikkimizning arisida hokum kilsun. ³⁸ Men muxu yigirmə yil qexingda turdum; heqqaqan saqliking wə qixi eqkiliring bala taxliwətmidi; padiliringdin qoqqarliringni yeginim yok. ³⁹ Booqwetilgənlirini qexingəqa elip kəlməy, bu ziyanni ezum toldurdum; keqisi ooqrilanoqan yaki kunduzi ooqrilanoqan bolsun sən uni məndin təlitip alding. ⁴⁰ Mening künlirim xundak ottiki, kunduzi issiktin, keqisi sooquktin qiynilip, uyqu kəzumdin qaqtatti. ⁴¹ Mening künlirim muxu yigirmə yilda öyüngdə turup xundak boldi; on tət yil ikki qizing üqün sanga hizmət kildim, altə yil padang üqün hizmət kildim; uning üstigə sən ix həkkinmi on qetim özgərtting. ⁴² Əgər atamning Hudasi, yəni İbrahimning Hudasi, yəni İshakning Qorqunqisi Boloqanning Əzi mən bilən billə bolmisa idi, sən jəzmən meni quruq kol qilip qayturuwetəttin. Ləkin Huda mening tartqan jəbir-japalirimni, qollirimning muxəqkitini kərüp tünügün keqə sanga tənbiq bərdi, — dedi.

Yaqupning Laban bilən kelixim tüzüxi

⁴³ Laban Yaqupqa jawab berip: — Bu qizlar mening qizlirim, bu ooqullar mening ooqullirim, bu pada bolsa mening padam bolidu; xundakla kəz aldingdiki həmmə nərsə miningkidur; əmma mən bügün bu qizlirimni wə ularning

tuoqkan oqullirini nemə qılay? □ 44 Kəni kəl, sən bilən ikkimiz bir əhdə tüzüxəyli, bu mən bilən sening otturimizda guwah bolsun, — dedi.

45 Xuning bilən Yaqup bir taxni elip ərə tikləp tüvrük kılıp koydi. 46 Andin Yaqup kərindaxlırioqa: — Tax yioqinglar, — dewidi, taxlarni elip kelip dewilidi, xu yərdə tax dewisining yenida oizalinixti. 47 Laban bu dewini «Yəgar-Sahaduta» dəp atidi, Yaqup uningqa «Galeəd» dəp at koydi. □ 48 Laban: — Bu dewə bügün sən bilən mening otturamda guwah bolsun, — dedi. Xunga bu səwəbtin dewining nami «Galeəd» ataldi. 49 U jay yənə «Mizpah», dəpmu ataldi; qünki Laban yənə: — Ikkimiz bir-birimiz bilən kərüxmigən waqıtlarda, Pərwərdigar sən bilən mening oturamda qarawul bolup kəzıtıp tursun. □ 50 Əgər sən kızlırimni bozək kılsang, yaki kızlırimning üstigə baxka hotunlarni alsang, baxka heq kixi keximizda hazir bolmioqan təkdirdimu, mana, Huda mən bilən sening arangda guwahqidur!

51 Laban Yaqupqa yənə: — Mana, bu dewigə qara, mən bilən sən ikkimizning otturısında mən tikləp koyoqan bu tüvrükkimu qara;

52 kəlgüsidə bu dewə wə bu tüvrükmu mən

□ **31:43 «mening oqullirim»** — 28-ayəttiki izahatni kərüng. **«kəz aldingdiki həmmə nərsə miningkidur»** — muxu sezləz pütünləy hata, əlwəttə. Yaqup bularning həmmisigə öz qolining əjri bilən erixkənidi. □ **31:47 «Yəgar-Sahaduta»** — aramiy tilida, «Galeəd» ibraniy tilida «guwahlıq dewisi» degən mənədə. □ **31:49 «Mizpah»** — «kəzıtix munari» degən mənədə bolup, yənə «u kəzıtıp tursun» degən sözning ahangioqa yekın.

yaman niyət bilən bu dəwidin sening təriringgə ötməslirim üçün, seningmu niyitingni yaman kılıp bu dəwə wə bu tüwrüktin ötüp mening təriringgə kəlməsliriking üçün guwahqi bolsun.□

⁵³ İbrahimning ilaħi, Naħorning ilaħi wə bu ikkisining atisining ilaħliri arimizda həküm qıķarsun, — dedi. Yakup bolsa atisi İshakning Korkunqisi Boluquı bilən kəsəm kıldı.□

⁵⁴ Andin Yakup taq üstidə bir kurbanlıķ sunup, ķerindaxlirini əzi bilən tamaķlinixķa təkliپ kıldı. Ular həmdastihan olturdi wə keqisi taqda ķondi.□ ⁵⁵ Ətisi tang səhərdə Laban ornidin turup, nəwriliri bilən kızlirini səyüp, ularqa bəht-bərikət tiləp, öz əyigə rawan boldi.

32

Yakupning əsaw bilən kəruixuxķa təyyarlinixi

□ **31:52 «seningmu niyitingni yaman kılıp bu dəwə wə bu tüwrüktin ötüp mening təriringgə kəlməsliriking üçün guwahqi bolsun»** — əgər yukirida eytkinimizdək «əy butliri»qa igə bolux «əyning əzigə igə boluqanlıķ» həsablansa, undaķta Labanning bu səzlririning məksiti: — «Yakup yaki uning əwladliri əy butlirimni elip, mening əy-təalluķatlırimni tartiwelirix niyitidə mən tərəpkə hərgiz kəlmisun» degənliktin ibarət idi. □ **31:53 «İbrahimning ilaħi, Naħorning ilaħi wə bu ikkisining atisining ilaħliri»** — Laban, İbrahimning atisi Tərah wə Naħorlar əsasən butpərəslər idi («Yəx.» 24:2ni kəruing). □ **31:54 «tamaķlinixķa təkliپ kıldı»** — bu taam bəlkim kurbanlıķning gəxi boluxi mumkin. Undaķta u «inaklıķ ķurbanlıķi» süpitidə sunuluqan bolsa kerək («Law.» 3-babni kəruing).

¹ Yakup öz yoliqqa ketip baratti; yolda Hudaning pərixtiliri uningqqa uqridi. ■ ² Yakup ularni kərip: — Bu jay Hudaning bargahı ikən! — dəp, bu jayning namini «Maḥanaim» dəp qoydi. □

³ Andin Yakup Seir zeminidiki «Edom yayliki»qqa, akisi Əsawning qexiqqa aldın həwərqilərnı əwətip, ⁴ ularqqa jekiləp: — Silər hojamqqa, yəni Əsawqqa: «Kəminiliri Yakup mundak dedi: — Mən Labanning qexida musapir bolup, ta muxu waqitkiqə turdum. ⁵ Əmdi məndə kala, exək wə qoylar, quldedəklərmu bar; mən əzlrining nəziridə iltipat taparmənmikin dəp hojamqqa həwər yətküzüxnı layik kərdüm», dənglar, — dedi.

⁶ Həwərqilər Yakupning yeniqqa yenip kelip: — Biz akiliri Əsawning qexiqqa barduk; u tət yüz kixini elip, silining aldiliriqqa keliwatidu, — dedi.

⁷ Yakup nahayiti kərkup, qəm-qıssiqə quxüp adəmlirini qoy, kala wə təgilirigə qoxup, ikki topqa ayridi. ⁸ U: — «Əgər Əsaw kelip bir topimizqqa hujum kilsa, yənə bir top qeqip qutulup qalar» — dəp oylidi.

⁹ Andin Yakup mundak dua qildi: — I atam İbrahimning Hudasi wə atam İshaqning Hudasi! Manga: «Əz zemining wə uruqtuqkanliringning qexiqqa yenip kətkin, sanga yahxilik qilimən» dəp wədə qiloqan Pərwərdigar! ■ ¹⁰ — Mən Sening Əz qulungqqa

---

■ **32:1** Yar. 48:16. □ **32:2** «Maḥanaim» — buning mənisi «ikki bargah». Bu «ikki bargah» Yakupning bargahı wə Hudaning bargahını kərsitidu. Yakupning «bargah» deginidin qarıqanda, xu jayda kərgən pərixtilər dərwəkə intayin kəp bolsa kerək. ■ **32:9** Yar. 31:13.

kərsətkən əzgərməs barlıq məhribanlığın wə barlıq wəpadarlığın aldida heqnemə əməsmən; çünki mən bu İordan dəryasidin ətkinimdə yalquz bir hasam bar idi. Əmdi mən ikki top adəm bolup qaytiwatimən. □

¹¹ Ətünüp qalay, meni akam Əsawning qolidin kütquzoqaysən; çünki u kelip mən bilən hotun-balilirimni öltürüwetəmdikin, dəp kərkimən.

¹² Sən: «Mən jəzmən sanga zor yaxılıq kəlip, sening nəslingni dengizdiki kumdək həddi-həsabsız kəp kəlimən», degəniding, — dedi. ■

¹³⁻¹⁵ U xu keqisi xu yərdə qonup qaldı; andin u qol ilikidiki mallardin elip, akisi Əsawqa ikki yüz əqkə, yigirmə tekə, ikki yüz saqlıq, yigirmə qoqkar, ottuz qixi təgini taylaqliri bilən, kırıq inək, on buka, yigirmə mada exək, on hangga exəkni sawqat kəlip təyyarlap, □ ¹⁶ Bularni ayrim-ayrim top kəlip hizmətkarlırining qolıqa tapxurup, ularqa jekiləp: — Silər məndin burun mengip, hər topning arisida arilik qoyup həydəp menginglar, — dedi.

¹⁷ U əng aldidiki top bilən mangoqan kixikə əmr kəlip: — Akam Əsaw sanga uqriqanda, əgər u səndin: «Kimning adimisən? Kəyərgə barisən? Aldingdiki janiwarlar kimning?» — dəp sorisa,

¹⁸ Undaқта sən jawab berip: «Bular kəminiliri Yaqupning bolup, hojam Əsawqa əwətkən sawqattur. Mana, u özimu kəynimizdin keliwatidu» — degin, dedi.

¹⁹⁻²⁰ Xu tərıqıdə u ikkinqi, üqinqi wə

□ **32:10** «heqnemə əməsmən» — ibraniy tilida «intayın kiqikmən». ■ **32:12** Yar. 28:13. □ **32:13-15** «hangga

exək» — yaki «təhəy».

ulardin keyinki padilarni həydəp mangojuqi kixilərgimu ohxax əmr kılıp: — Əsaw sizlərgə uqriqanda, silərmu uningə xundak dənglar, andin: — Mana, kəminiliri Yaqup özimu arkimizdin keliwatidu, — dənglar, dedi; qünki u: — Mən aldimda barətan sowətat bilən uni meni kəqürüm kıldurup, andin yüzini kərsəm, meni kəbul kılarmikin, — dəp oyliətanidi.□

²¹ Xundak kılıp sowətat aldın əwətildi; u xu keqisi bargahda qonup qaldi.

Yaqupning Huda bilən qelixixi

²² U xu keqidə qopup, ikki ayali wə ikki dediki wə on bir oqlini elip, Yabbok keqikidin ötüp kətti. ²³ U ularni ekəndin ötküzdi, xundakla həmmə təəllukinimu u qarxi tərəpkə ötküzdi.

²⁴ Yaqup bolsa bu qatta yaləuz qaldi; bir zat kelip xu yərdə uning bilən tang atquqə qelixti.

²⁵ Ləkin bu zat uni yəngəlməydiətanlikini kərup, uning yotisining yirikioə qolini təgküzüp koydi; xuning bilən ular qelixiwatqanda Yaqupning yotisi qazandin qikip kətti.□

²⁶ U zat: — Meni koyup bərgin, qünki tang atay dəp qaldi, dedi.

— Sən meni bərikətlimigüqə, seni koyup bərməymən, dedi Yaqup.■

²⁷ U uningdin: — Eting nemə? dəp soridi.

□ **32:19-20** «uni meni kəqürüm kıldurup, andin...» — ibraniy tilida «uning yüzi aldidə kafarət kılalaymən, andin...». «Kafarət» degən ix tooquluk «Mis.» 29:33 wə izahəti, xundakla «Təbirlər»nimu kəring. □ **32:25** «yotisining yirikioə...» — yaki «yotisining ügisigə». ■ **32:26** Həox. 12:4.

U: etim Yakup, — dedi.

²⁸ U uningoa: — Sening eting buningdin keyin Yakup bolmay, bəlki Israil bolidu; qünki sən Huda bilənmu, insan bilənmu elixip oqalib kəlding, — dedi. □ ■

²⁹ Andin Yakup uningdin: — Namingni manga dəp bərgin, dewidi, u: — Nemixka mening namimni soraysən? — dedi wə xu yərdə uningoa bəht-bərikət ata kildi. □

³⁰ Xuning bilən Yakup: — Hudani yüzmu-yüz kərüp, jenim qutulup kaldi, dəp u jayning namini «Pəniəl» dəp atidi. □

³¹ U Pəniəldin ötüp mangoqanda, kün uning üstibexini yorutti; əmma u yotisi tüpəylidin aqsap mangatti .

³² Bu səwəbtin Israillar bügünqiqə yotining ügisidiki pəyni yeməydu; qünki xu Zat Yakupning yotisining yirikiqə, yəni uning peyigə qolini təgküzüp qoyoqanidi.

33

Yakupning Əsaw bilən uqrixixi

¹ Yakup bexini kətürüp qariwidi, mana Əsaw tət yüz kixi bilən keliwatatti. Xuning bilən u balilirini ayrip, Leyah, Raħilə wə ikki dedəkkə

□ **32:28 «Israil»** — mənisi «Huda bilən billə bolqan əmir» wə uning bilən təng «Huda bilən elixquci». ■ **32:28** Yar. 35:10.

□ **32:29 «Pəniəl»** — (yaki «Pənuəl») — mənisi «Hudaning jamali». □ **32:30 «Hudani yüzmu-yüz kərüp, jenim qutulup kaldi»** — bu intayin sirliq wəqə üstidə «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

tapxurdi; ² u ikki dedək wə ularning balilirini hëmmining aldida mangdurdi, andin Leyah bilən uning balilirini, əng ahirida Raħilə bilən Yüsüpni mangdurdi. ³ Əzi bolsa ularning aldioğa ətüp mangdi, u akisining aldioğa yetip baroquqə yəttə ketim yərgə bax urup təzim kildi. ⁴ Əsaw uning aldioğa yügürüp kelip, uni kuqaklap, boynioğa girə selip, uni səydi; hər ikkisi yioqlixip kətti. ⁵ Andin Əsaw bexini kətürüp qarap, ayallar wə balilarni kərüp: — Bu sən bilən billə kəlgənlər kimlər? — dəp soridi.

Yakup: — Bular Huda xapaət kilip kəminilirigə bərgən balilardur, — dedi.

⁶ Andin ikki dedək wə ularning baliliri aldioğa berip, uningəğa təzim kildi; ⁷ Andin Leyahmu uning baliliri bilən aldioğa berip, təzim kildi, ahirida Yüsüp bilən Raħilə aldioğa berip, təzim kildi.

⁸ Əsaw: — Manga yolda uqriqan axu topliringda nemə məksiting bar? — dewidi, Yakup jawab berip: — Bu hojamning aldida iltipat tepixim üqündur, dedi.

⁹ Ləkin Əsaw: — Əy kərindixim, məndə yetip axkudək bar. Səning əz nərsiliring əzünggə kəlsun, dedi.

¹⁰ Əmma Yakup: — Undək kilmioqin; əgər mən nəzərliridə iltipat tapқан bolsam, sowoqitimni qolumdin qobul qiləyayla; qünki silining meni huxallik bilən qobul qiləqanlirini kərüp, didar-lirini kərginimdə Hudaning didarini kərgəndək boldum! ¹¹ Əmdi sanga kəltürülgən, *Hu-dadin kərgən* bu bərikətlirimni qobul qiləyayla; qünki Huda manga xapaət kərsətti, həmmə

nərsilirim bar boldi, — dəp uningdin qayta-qayta ətünüwidi, u qobul kildi.

¹² Andin Əsaw: — Əmdi biz qozoqilip səpirimizni dawamlaxturayli, mən sening aldingda mangay, dedi.

¹³ U uningqa jawabən: — Hojam kərdilə, balilar kiqik, qeximda emidioqan qoza wə moza-ylar bar; əgər mən bularni bir künla aldirtip qoqlap mangdursam, pütkül pada өлüp ketidu.

¹⁴ Xunga ətünimənki, hojam kəminiliridin al-dida mangoqaq tursun; mən aldimdiki mal-qarwilarning mengixioqa, xundakla balilarn-ing mengixioqa qarap asta mengip, hojamning qexioqa Seiroqa udul baray, dedi.

¹⁵ U waqitta Əsaw: — Undaq bolsa, mən özüm bilən kəlgən kixilərdin birnəqqini qexingda qoyup ketəy, dedi. Lekin u jawab berip: — Buning nemə həjiti? Pəkət hojamning nəziridə iltipat tapsamla xu kupayə, dedi.

¹⁶ Əsaw u küni yoloqa qiqip Seiroqa yenip kətti. ¹⁷ Yaqup səpər qilip, Sukkot degən jayoqa kəlgəndə, u yərgə bir øy selip, mallirioqa lapaslarni yasidi. Xunga bu yər «Sukkot» dəp ataldi.□

¹⁸ Xu tərکیدə Yaqup Padan-Aramdin kaytip, Qanaan zeminidiki Xəkəm xəhirigə aman-esən kəldi. U xəhərning aldidə qedir tikti.■ ¹⁹ Andin u qedir tikkən yərning bir qisimini Xəkəmning atisi boləqan Həmorning oqulliridin bir yüz qəsitigə setiwelip,□ ²⁰ Xu yərdə bir qurbangah

□ **33:17** «Sukkot» — mənisi «kəpilər» yaki «lapaslar».

■ **33:18** Yə. 24:32; Ros. 7:16.

□ **33:19** «kəsitə» — pul birliki bolup, qimmiti bizgə naməlum.

selip, namini «Əl-Əlohə-Israil» dəp atidi. □

34

Xəkəmning Dinahning nomusioğa tegixi

¹ Bir küni, Leyahning Yakupka tuşup bərgən kızı Dinah yurtning kızliri bilən kərüxkili çiqti. ■

² Xu yurtning əmiri hiwiyy Həmorning oqlı Xəkəm uni kərüp kəlip, uni tutuwelip, zorlap nomusioğa təgdi. ³ Əmma uning kəngli Yakupning kızı Dinahka qüxüp, uni yahxi kərüp kaldı wə uningoa muhəbbiti bilən kəngül soridi. ⁴ Xuning bilən Xəkəm atisi Həmodin: — Bu kızni mangu hotunlukka elip bərgin, dəp tələr kildi.

⁵ Yakup *Xəkəmning* kızı Dinahning ippitigə təkənlikini anglap kaldı. Uning oqulliri malliri bilən dalalarda idi; xunga Yakup ular kəlgüqə jim turup turdi. ⁶ Xəkəmning atisi Həmor Yakupning aldioğa uning bilən səzləxkili çiqti; ⁷ Yakupning oqulliri həwəni anglapla dalalardin kaytip kəlgənidi. Bular *Xəkəmning* kilmaydioğan ixni kilip, Yakupning kızining nomusioğa tegip Israil kəbilisidə xərməndilik kılqini üqün azablinip, intayin

□ **33:20** «Əl-Əlohə-Israil» — mənisi ««Əl» Israilning Təngrisidur» (ibrani tilida «Əl» bolsa «ilah», «Huda» degənni bildüridu). ■ **34:1** Yar. 30:21.

qattik oʻzəzəpləndi. □ ⁸ Həmor ularoʻa səz kilip: — Ooqlum Xəkəmninɡ kəngli kizinglaroʻa qūxūp qəptu. Iltipət kilip uni ooqlumoʻa hotunlukqə bərsənglar! ⁹ Biz bilən kuda-baja bolup, kizliringlarni bizgə beringlar, bizning kizlirimiznimu silər elinglar; ¹⁰ Biz bilən billə turunglar. Mana, yər aldinglarda turuptu; bu yərni məkən kilip, soda kilip, əzūnglar uqūn əy-mülük elinglar, — dedi.

¹¹ Xəkəm kizning atisi bilən aka-ukilirioʻa: — Nəziringlarda iltipət tapsam dəymən; silər nemə desənglar, xuni berəy. ¹² Məndin kəngilik toyluk yaki sowoʻat tələp kilsanglar, mənə eytkininglarqə berəy; pəkət bu kizni mənə hotunlukqə bərsənglarla bolidu, dedi.

¹³ Yəqūpning ooqulliri bolsa Xəkəm wə atisi Həmorəa hiylə-mikir bilən jawab bərdi, qūnki u singlisi Dinahning ippitigə təgkənidi; ¹⁴ ularoʻa: — Biz bundək qilalmaymiz, singlimizni hətənisiz birsigə berixkə məkul deyəlməymiz; qūnki bu bizgə nomus bolidu. ■ ¹⁵ Pəkət bir xərtimizgə kənsənglarla silərgə məkul bolimiz; siləring barlik ərkəkliringlar hətəni kiling bizdək bolsa, ¹⁶ Kizlirimizni silərgə berip, siləring kizliringlarni biz elip aranglarda olturup, bir qowm bolup qalimiz. ¹⁷ Əmma bizgə kulək salmay hətəni kilingqə unimisanglar, undəkta biz kizimizni elip ketimiz, — dedi.

□ **34:7 «Israil kəbilisidə»** — ibraniy tilida «Israilda». «Israil» degən bu səz muxu yərdə «Israil kəbilisi» yaki «Israil həkəni»ni kərsətkən. Buning Mukəddəs Kitabta birinqi qətim xu mənidə ixlitilixi bolidu. ■ **34:14** Yar. 17:12,13,14.

18 Ularning sۆzliri Ҳамор wə oqli Xəkəmnning nəzirigə yaқti. 19 Yigit bu ixni kəynigə sozmidi, qўnki u Yaqўpning kiziya ejil bolup qaloyanidi; u atisining oyidə həmmidin ətiwarliқ idi. 20 Xuning bilən Ҳамор oqli Xəkəmn bilən xəhərnning dərwasisiya berip, xəhərnning adəmlirigə sөz kilip: —

21 Bu adəmlərnning biz bilən inaq otkўsi bar. Xunga ular muxu yurtta turup soda-setiқ kilsun; mana, bu jayningIkki təripi ularya yətkūdək kəngridur. Biz ularning kizlirini hotunlukka elip, əz kizlirimizni ularya berimiz. 22 Lekin pəkət arimizdiki həmmə ərkək ular hətne kilinoyandək hətne kilinsa, u adəmlər arimizda turup biz bilən bir həlқ boluxka maқul dəydu. 23 Xu tərکیدə ularning mal-təəllukati, həmmə qarpayliri bizningki bolmamdu? Biz pəkət ularya maқul desəkla, ular arimizda turidu, — dedi.

24 Xuning bilən xəhərnning dərwasisidin kirip-qikidiyanlarning həmmisi Ҳамор bilən oqli Xəkəmnning sөzigə kulak saldi. Xəhərnning dərwasisidin kirip-qikadiyanlarning həmmisi hətne kilindi. 25 Əmma ўqinqi kўni, ular tehiqə aqriқ yatқinida xundaq boldiki, Yaqўpning ikki oqli, yəni Dinahning akiliri Ximeon bilən Lawiy həkaysisi əz kiliqini elip, xəhər hatirjəmlilik iqidə turuqinida besip kirip, həmmə ərkəkni oltüruwətti; ■ 26 Ular Ҳамор bilən oqli Xəkəmnimu kiliqlap, Dinahni Xəkəmnning

---

□ **34:25 «Dinahning akiliri»** — oқurmənlərnning esidə barki, Ximeon wə Lawiy Dinahning bir tuoқan (Leyahdin tuoқuloqan) ikkinqi wə ўqinqi akisi idi. ■ **34:25** Yar. 49:6.

öyidin elip kətti. ²⁷ Andin Yakupning *barliq* oşulliri: «Ular singlimizning nomusioşa təgdi» dəp, ɵltürɵlgənlərnin jayioşa kelip, xəhərnı bulap-talang kildi.□ ²⁸ Ularning qoy-kala, exəklirini, xəhərdiki həmmını, etizliklardiki həmmını elip kətti, ²⁹ Xundakla ularning barliq mal-mülkını bulap-talap, barliq hotun-balılarnı əsir kılıp, öy iqıdiki barliq nərsilərnımu qoxup elip kətti.

³⁰ Yakup Ximeon wə Lawiynı əyıbləp: — Silər meni balaşə tikip, zemındikilər — Qanaaniylar bilən Pərizziylərnin aldidə sesittinglar. Bizning adimimiz az bir həlkturmiz; ular mangu qarxi qikip yioşilip hujum kilidu; xuning bilən mən wə jəmətım wəyran bolimiz, — dedi.□

³¹ Əmma ular jawab berip: — Əjəba, singlimizşə bir paşixə ayaloşa kilşəndək muamilə kılşə bolamdu? — dedi.□

35

Hudaning Bəyt-Əldə Yakupqə baxpanah boluxı

¹ Andin Huda Yakupqə: — Sən hazır Bəyt-Əlgə qikip, xu yərnı makan kil, ɵzüng akang

□ **34:27 «ular singlimizning nomusioşa təgdi»** — bu tolimu axuruwətkənlik bolidu. Qunki pəkət birlə adəm xundak kilşənanidi. □ **34:30 «bizning adimimiz az bir həlkturmiz»** — ıbraniy tilidə «mən sanım az adəmmən». □ **34:31 «Əjəba, singlimizşə bir paşixə ayaloşa kilşəndək muamilə kılşə bolamdu?»** — bu wəqə toşruluk «qoxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz.

Əsawdin keçip mangojiningda sanga kərüngən *Mən Təngrigə bir qurbangah yasioqin*, — dedi.■

² Xuning bilən Yakup öyidikilər wə əzi bilən billə boləqlarning həmmisigə mundaq dedi: — Aranglardiki yat ilah butlirini taxliwetip, özünqlarni paklap eginliringlarni yənggüxlənglar. ³ Andin qopup Bəyt-Əlgə qikimiz. Mən xu yərdə kiyinqilikta qaloqanda duayimni ijabat kilip, yürgən yolumda mening bilən billə bolup kəlgən Təngrigə qurbangah salay, — dedi.

⁴ Xuning bilən öz kolliridiki həmmə yat ilah butlirini, xundaqla kulakliridiki ziriləni qikirip Yakupqa bərdi. Yakup bularni Xəkəmdiki dub dərihining tüwigə kəmpü qoydi. ⁵ Andin ular səpərgə atlandi; əmma ətrapidiki xəhərləni Hudadin boləqlan bir wəhimə baskaqqa, ular Yakupning oqullirini qoqlimidi. ⁶ Bu tərəkədə Yakup wə uning bilən billə boləqlarning həmmisi Qanaan zeminidiki Luz, yəni Bəyt-Əlgə yetip kəldi. ⁷ U xu yərdə bir qurbangah yasidi; akisidin keçip mangojinida xu yərdə Huda uningə kərüngini üqün bu jayning ismini «Əl-Bəyt-Əl» dəp atidi.□ ■

⁸ Riwkahning inik'anisi Dəborah bolsa xu yərdə aləmdin ötti. U Bəyt-Əlning ayioqidiki dub dərihining tüwidə dəpnə qilindi. Bu səwəbtin xu dərəh «Yioqa-Zarning dub dərihi» dəp ataldi.□

■ 35:1 Yar. 27:43; 28:12,13.

□ 35:7 «Əl-Bəyt-Əl» —

mənisi «Bəyt-Əldiki Huda».

■ 35:7 Yar. 28:19.

□ 35:8

«Yioqa-Zarning dub dərihi» — ibraniy tilida «Allon-bakut».

Hudaning Yakupqa yənə bir qetim bəht ata kılıp, yengi ismini təkrrarlıxi

⁹ Yakup *xu yol bilən* Padan-Aramdin yenip kəlgəndin keyin, Huda uningə yənə bir qetim kərünüp, uningə bəht-bərikət ata kildi. ■

¹⁰ Andin Huda uningə: — Sening isming Yakuptur; əmma mundin keyin sən Yakup atalmay, bəlki naming Israil bolidu, dəp uning ismini Israil qoyup qoydi. ■ ¹¹ Andin Huda yənə uningə: — Mən Özüm Həmmigə Qadir Təngridurmən; sən nəsillinip, kəpəygin; bir əl, xundakla bir türküm əllər səndin pəyda bolidu; padixahlarmu sening puxtungdin qikidu. □ ■

¹² Mən İbrahim wə İshakka bərgən zeminni sanga berimən, xundakla səndin keyinki nəslinggimu xu zeminni berimən, — dedi.

¹³ Andin Huda uning bilən sözləxkən jaydin, uning yenidin yukirioqa kətürüldi. ¹⁴ Yakup Huda əzi bilən sözləxkən jayda bir tax tüwrükni tikləp, üstigə bir xarab hədiyəsini təkti wə zəytun meyi quyup qoydi. ■ ¹⁵ Yakup Huda əzi bilən sözləxkən xu jayning namini «Bəyt-Əl» dəp atidi. □

Rahiləning tuqutta əlöp ketixi

■ **35:9** Hox. 12:5. ■ **35:10** Yar. 32:27; 2Pad. 17:34.

□ **35:11** «bir əl, xundakla bir türküm əllər səndin pəyda bolidu; padixahlarmu sening puxtungdin qikidu» — bu bexarət toqurluq «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

■ **35:11** Yar. 17:1, 6; 28:3; 48:3 ■ **35:14** Yar. 28:18. □ **35:15** «**Bəyt-Əl**» — «Hudaning öyi». Bu Yakupning ikkinqi qetim bu namni xu yərgə koyuxi idi. Xübhisizki, u bu namning əhmiyyitini bir kədər toluk qüxəngini üqün xundak kildi.

¹⁶ Andin ular Bəyt-Əldin mengip, Əfratka azoqina yol qaloqanda, Raqiləni toloqak tutup ketip, qattik tuqut azabida qaldi. ¹⁷ Əmma toloqiki qattik eqirlaxqanda, tuqut anisi uningoa: — Qorkmioqin, bu qetim yəne bir oqlung bolidioqan boldi — dedi.

¹⁸ Xundak boldiki, Raqilə jeni qikix aldida, ahirki nəpisi bilən oqlioa «Bən-Oni» dəp isim koydi; əmma uning atisi uni «Bən-Yamin» dəp atidi. □

¹⁹ Raqilə wapat boldi wə Bəyt-Ləhəm dəp atilidioqan Əfratning yolining boyioqa dəpnə qilindi. ■ ²⁰ Yaqup uning kəbrisining üstigə bir hatirə texi tikləp koydi. Būgūngə kədər «Raqiləning Kəbrə Texi» xu yərdə turmaqta.

²¹ Andin Israil səpəрни dawamlaxturup Migdal-Edirning u tərpidə öz qedirini tikti. □

Yaqupning oqulliri

²² Israil u zeminda turoqan waqtida, Rubən berip öz atisining keniziki Bilqah bilən bir orunda yatti; Israil buni anglap qaldi.

Yaqupning on ikki oqli bar idi: — ■

²³ Leyahdin tuquloqan oqulliri: — Yaqupning tunji oqli Rubən wə Ximeon, Lawiy, Yəhuda, Issakar həm Zəbulun idi. ■

²⁴ Raqilədin tuquloqan oqulliri: — Yūsüp wə Binyamin idi.

□ **35:18** «**Bən-Oni**» — (ərəbqə «Ibn-Aniy») — mənisi «qayoqumning oqli». «Bən-Yamin» (Binyamin) degənniing mənisi «ong qoldiki oql» yaki «amətlik bala». ■ **35:19** Yar. 48:7. □ **35:21** «**Israil**» — Yəni Yaqup, əlwəttə. «**Migdal-Edir**» — mənisi «qoy padisi munari». ■ **35:22** Yar. 49:4. ■ **35:23** Yar. 46:8; Mis. 1:2.

²⁵ Rahiləning dediki Bilhəhdin tuşuloşan oşulliri: — Dan wə Naftali idi.

²⁶ Leyahning dediki Zilpahdin tuşuloşan oşulliri: — Gad bilən Axir idi. Bular bolsa Yakupqa Padan-Aramda tuşuloşan oşulliri idi.

Işhakning aləmdin ətüxi

²⁷ Əmdi Yakup atisi Işhakning kəxişə, İbrahim wə Işhak Musapir bolup turşan Kiriət-Arba, yəni Həbronning yenidiki Mamrəgə kəldi.

²⁸ Işhakning kərgən künliri bir yüz səksən yil boldi. ²⁹ Işhak tolimu kərip, künliri toxup, nəpəstin tohtap wəpat boldi wə öz kəwmining kəxişə berip kəxuldi. Uning oşulliri Əsaw bilən Yakup uni dəpnə kildi. □ ■

36

Əsawning əwladliri

1Tar: 1:35-54

□ **35:29 «künliri toxup,...»** — ibraniy tilida «künlər bilən toloşan bolup, ...» degən sözlər bilən ipadilinidu. **«öz kəwmining kəxişə berip kəxuldi»** — «ibraniy tilida «öz kəwmlirişə kəxuldi» — 15:15 wə izahətini kərüng. ■ **35:29** Yar. 25:8.

¹ Təwəndikilər Əsawning əwladliridur (Əsaw yənə Edom dəpmu atilidu): —□ ■

² Əsaw ayallirini Kanaaniylarning qizliridin aldi, yəni Hittiylardin boləjan Elonning kizi Adah bilən hiwiylardin boləjan Zibeonning nəwrisi, Anahning kizi Oholibamahni aldi; ³ uningdin baxka Ismailning kizi, Nebayotning singlisi Basimatnimu aləjanidi. ⁴ Adah Əsawəja Elifazni tuəjup bərđi; Basimat bolsa Reuəlni tuəjdi. ⁵ Oholibamah Yəux, Yaalam wə Korahni tuəjdi; bular Kanaan zeminida Əsawəja tuəjuləjan oəjullar idi.

⁶ Əsaw ayalliri, oəjul-kizliri, əyidiki həmmə kixilirini wə qarpaylirini, barlıq ulaəjirini, xundakla Kanaan zeminida tapkan barlıq təəllukatlirini elip, inisi Yəquptin ayrilip, baxka bir yurtka kəqəp kətti. ⁷ Qünki hər ikkisining təəllukatlıri intayin kəp boləjaqka, bir yərdə billə turalmaytti; musapir bolup turəjan zemin ularning mal-qarwilirining kəplükidin ularni bəkalmaytti.■ ⁸ Buning bilən Əsaw (Əsaw Edom dəpmu atilidu) Seir teəjəja berip, olturaklıxip kəldi.■

⁹ Təwəndikilər taəjlik rayon Seirdiki Edomiy-

□ **36:1** «Təwəndikilər Əsawning əwladliridur» — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritulixi»ning tokkuzinçi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Əsaw (Edom)ning əwladlirining tarihi» («Əsawning əwladlirining tarihi») (36:1-8) baxlinidu. «Edom» — buning mənisi «kizil» bolup, Seir rayonidiki tupraqning rəngini kərsitidu. Əsaw əzimu «kizil adəm» bolup, «kizil bir zemin»da olturaklıxkan. ■ **36:1** 1Tar. 1:35. ■ **36:7** Yar. 13:6. ■ **36:8** Yə. 24:4.

larning ata-bowisi Əsawning əwladlidiridur: —□
 10-13 Əsawning oqulliri: — Əsawning ayali adahning oqli Elifaz; Əsawning ayali Basimatning oqli Reuəl. Elifazning oqulliri: — Teman, Omar, Zəfo, Gatam wə Kənaz idi. Əsawning oqli Elifazning kiyik hotuni Timna idi; u Elifazqa Amaləkni tuqup bərdi. Yukirilar bolsa Əsawning ayali adahning əwladliri idi. Reuəlning oqulliri: — Nahat, Zərah, Xammah wə Mizzah idi; bular Əsawning ayali Basimatning əwladliri idi.

14 Əsawning ayali, yəni Zibeonning qong kizi, Anahning kizi bolqan Oholibamahning oqulliri: u Əsawqa Yəux, Yaalam wə Korahni tuqup bərdi.

15 Əsawning əwladlirining iqidin təwəndiki əmirələr qikqan: — Əsawning tunji oqli Elifazning oqulliridin: — əmir Teman, əmir Omar, əmir Zəfo, əmir Kenaz,□ 16 əmir Korah, əmir Gatam

□ 36:9 «Təwəndikilər ... Edomiylarning ata-bowisi Əsawning əwladlidiridur: —» — muxu jumla bilən «Aləmning Yaritulixi»ning oninçi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Əsawning Seirda olturaklaxqan əwladlirining tolidoti» («Əsawning Seirda olturaklaxqan əwladlirining tarihi») (36:9-37:1) baxlinidu. Əsaw awwal Kanaan zeminida turup birnəqqə pərzənt kərdi; bular 1-8-ayəttə hatirilinidu. Andin u «Seir taqlik rayoni»da turup u yərdə birnəqqə pərzəntlik bolqan; bu yərdə deyiliwatqini xularning əwladlirini kərsitidu (36:9-37:1). Məzkur tarix xu taqlik rayonluq «Həriylar»ning tarixini öz iqigə alidu. Qariqanda, Həriylar awwal Əsawlarqa boysunup, andin ular bilən assimilyatsiyilixip bir millət, yəni «Edomlar» yaki «Edomiylar» bolup qalqan. □ 36:15 «əmirələr» — muxu yərdə Əsawning nəslidin qikqan kəbililərnin əmirli (kəbilə baxliqliri)ni kərsətsə kerək.

wə əmir Amalək qıqқан. Bular Edom zeminida Elifazning nəslidin qıqқан əmirələr bolup, Adahning əwladliri idi.

¹⁷ Əsawning oqıli Reuəlning oqulliridin əmir Nahat, əmir Zərah, əmir Xammah wə əmir Mizzahlar qıqқан; bular Edom zeminida Reuəlning nəslidin qıqқан əmirələrdur; bularning həmmisi Əsawning ayali Basimatning əwladliri idi.

¹⁸ Əsawning ayali Oholibamahning oqulliridin əmir Yəux, əmir Yaalam wə əmir Korahlar qıqқан. Bular Anahning kızı, Əsawning ayali Oholibamahning nəslidin qıqқан əmirələr idi.

¹⁹ Bular Əsawning, yəni Edomning əwladliri bolup, *Edomiylarning* əmiriliri idi.

Seirning əwladliri — Horiylar

²⁰⁻²¹ Horiylardin boləqan Seirning *Edom* zeminida olturoqan əwladliri: — Lotan, Xobal, Zibeon, Anah, Dixon, Ezər wə Dixan idi. Bular Seirning əwladliri bolup, Edom zeminida Horiylarning əmiriliri idi. □ ■

²² Lotanning oqulliri Hori bilən Həmam idi; Lotanning singlisi Timna idi. ²³ Xobalning oqulliri: Alwan, Manahat, Ebal, Xefo wə Onam idi.

²⁴ Zibeonning oqulliri: — Ayah wə Anah idi. Bu Anah qəldə atisi Zibeonning exəklirini

---

□ **36:20-21 «Horiylardin boləqan Seirning Edom zeminida olturoqan əwladliri»** — Horiylar Əsawlar «Seir zemin»qa kirixtin ilgilila xu yərdə olturaxlanlar idi. Seir ularning əjdadi bolup, zemin uning ismi bilən ataloqanidi. ■ **36:20-21** 1Tar. 1:38.

bekiwetip, arxanglarni tepiwaloqan Anahning däl özi xu idi.

²⁵ Anahning pərzəntliri: oqli Dixon; Anahning kizi Oholibamah idi.

²⁶ Dixonning oqulliri: Həmdan, Əxban, Itran wə Keran idi.

²⁷ Ezərning oqulliri: Bilhan, Zaawan wə Akan idi.

²⁸ Dixanning oqulliri: Uz wə Aran idi.

²⁹⁻³⁰ Həriylarning əzlirining əmirliri: əmir Lotan, əmir Xobal, əmir Zibeon, əmir Anah, əmir Dixon, əmir Ezər wə əmir Dixan idi. Bular bolsa Həriylarning Seir zeminida öz namliri boyiqə ataloqan kəbililərnin əmirliri idi.

Edomdiki padixahlar

³¹ Israillarning üstigə heq padixah tehi səltənət qilmasta Edom zeminida səltənət kילוqan padixahlar təwəndikidək: —■

³² Beorning oqli Bela Edomda səltənət kildi; uning xəhirining ismi Dinhabah idi.

³³ Bela əlgəndin keyin, bozrahlik Zərahning oqli Yobab uning ornida səltənət kildi.

³⁴ Yobab əlgəndin keyin, temaniylarning zemini-din kəlgən Huxam uning ornida səltənət kildi.

³⁵ Huxam əlgəndin keyin, Bedadning oqli Hədad uning ornida səltənət kildi. U Moabning yaylaqlirida midiyanilaroqa hujum kilip yənggənidi. Uning xəhirining ismi Awit idi.

³⁶ Hədad əlgəndin keyin, masrəkahlik Samlah uning ornida səltənət kildi.

■ **36:31** 1Tar. 1:43.

37 Samlah ölgəndin keyin, «Dəryaning boyidiki Rəhobot»tin kəlgən Saul uning ornida səltənət kildi. □

38 Saul ölgəndin keyin, Akborning oqli Baal-ħanan uning ornida səltənət kildi.

39 Akborning oqli Baal-ħanan ölgəndin keyin, Ĥadar uning ornida səltənət kildi. Uning xəhiringi ismi Pau idi. Uning ayalining ismi Məhetabəl bolup, u Məy-Zaħabning kizi bolqan Matrədnıng kizi idi. □

40-43 Əsawning nəslidin bolqan əmirlər ularning at-isimliri, jəmətliri, nəsəbnamiliri wə turoqan jayliri boyiqə: əmir Timna, əmir Alwah, əmir Yəhət, əmir Oħolibamah, əmir Elah, əmir Pinon, əmir Kenaz, əmir Teman wə əmir Mibzar, əmir Magdiyəl wə əmir Iramlar idi. Bular Edomiylarning əmirleri bolup, əzliri igiləp olturaqlaxqan jaylar öz namliri bilən ataloqanidi. Mana xu tərıkidə Əsaw Edomiylarning ata-bowisi boldi. □ ■

□ **36:37 «Dərya»** — muxu yərdə «Əfrat dəryasi»ni kərsitidu.

□ **36:39 «Akborning oqli ... ölgəndin keyin, Ĥadar uning ornida səltənət kildi»** — qariqanda, Ĥoriylarning padixahliri sulalə tüzümi boyiqə əməs, məlum saylam yoli bilən tallinatti. □ **36:40-43 «mana xu tərıkidə Əsaw Edomiylarning ata-bowisi boldi»** — yaki «bular bolsa Edomdiki əzliri igiləp olturaqlaxqan jaylardiki əmirlər idi». «**mana xu tərıkidə Əsaw Edomiylarning ata-bowisi boldi»** — kizik bir ix xuki, Israillar tehi musapir bolup yürüwatqanda, Əsawlar allıqaqan muqim zeminlik bolup, padixahlik tüzümi bolqan, xundakla helila tərəkkiy qılqan bolsa kerək. Biraq keyin Israillar ulardin kəp tərəplərdə exip kətti. ■ **36:40-43** 1Tar. 1:51.

37

Yüsüp wə uning qerindaxliri

¹ Yakup bolsa atisi musapir bolup turoqan yərdə, yəni Qanaan zeminida olturaqlaxti. ■

² Təwəndikilər Yakup əwladlirining ix-izliridur. Yüsüp yigit bolup on yəttə yaxqa kiringən qaoqlirida, akiliri bilən billə koylarni baqatti; u atisining kiqik hotunliri Bilhah wə Zilpahning oqulliri bilən billə ixləytti. Yüsüp atisiqə ularning naqar qiliklirini eytip qoyatti. □

³ Yüsüp Israilning qeriqan waqtida tapqan balisi boloaqqa, uni baxqa oqulliridin bəkrək yahxi kərətti. Xunga u Yüsüpkə uzun yənglik ton tiktürüp bərđi. □ ⁴ Əmma akiliri atisining uni əzlriddin yahxi kəridiqinini kərüp, uningqə əq bolup qaloqanidi wə uningqə qiraylik gəp qilmatti.

⁵ Uning üstigə Yüsüp bir qüx kərgən bolup, uni akilirioqə dəp beriwidi, ular uningqə tehimu əq bolup kətti. ⁶ Yüsüp ularqə mundaq dedi: — Mening kərgən xu qüxümnı anglap bekinglar.

⁷ Mana, biz həmmimiz etizlarda axliqlarni

■ **37:1** Yar. 36:7; Ibr. 11:9. □ **37:2** «**Təwəndikilər Yakup əwladlirining ix-izliridu**» — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritulixi»ning on birinqi «tolidot»i (ahirki «tolidot» yaki «tarix»), yəni «Yakupning əwladlirining tolidoti» («Yakupning əwladlirining ix-izliri») (37:2-50:26) baxlinidu. «**Yüsüp atisiqə ularning naqar qiliklirini eytip qoyatti**» — oqurmənlər Yüsüpnin akilirining keyinki ixliridin u bərgən bu həwərnin rast yaki rast əməslikini kərələydu. □ **37:3** «**uzun yənglik ton**» — xu dəwrlərdiki əmirələr wə padixahlar öz xahzadiliri yaki esilzadilirigə xundaq «uzun yənglik ton» kiygüzətti. Baxqa birhil tərjimisi «ala rənglik ton».

baqlawatqudəkmiz. Qarisam mening oʻnqam oʻra turuptidək; siləning oʻnqanglar bolsa mening oʻnqamning qərisigə olixip təzim kilip turəudək! — dedi.

⁸ Akiliri uningdin: — Əjəba, sən bizgə padixah bolamsən? Üstimizgə həkümranlik qilamsən? — dəp soridi. Uning kərgən qüxliri wə gepidin akiliri uni tehimu yaman kərđi.

⁹ Keyin u yənə bir qüx kərđi wə qüxini akilirioʻa dəp: — Mana, mən yənə bir qüx kərdüm. Qarisam, kuyax bilən ay wə on bir yultuz manga təzim kilip turəudək! — dedi.

¹⁰ U bu qüxni atisi wə akilirioʻa dəp bərđi. Atisi uningə tənbiḥ berip: — Bu kərgining zadi qandək qüx? Əjəba, mən, anang wə aka-ukiliring aldingə berip, sanga yərgə bax urup təzim kilimizmu? — dedi.□

¹¹ Xuning bilən akiliri uningə həsət qiləyli turđi. Əmma atisi xu gəpni kəngligə püküp qoyđi.■

Yüsüpning Misiroʻa, kullukqə setilixi

¹² Əmdi Yüsüpning qerindaxliri atisining qoylirini baqqili Xəkəmgə kətkənidi. ¹³ Israil Yüsüpkə: — Akiliring Xəkəmdə pada bekiwatidioʻu? Kəl, mən seni ularning kexioʻa əwətəy, dewidi, Yüsüp: — Mana mən, dedi.

¹⁴ U uningə: — Əmdi berip akiliring aman-esənmu-əməsmu, qoylar aman-esənmu-

□ **37:10 «aka-ukiliring»** — Yüsüpning bir ukisi, yəni Binyamin bar idi. Xu waqıtta u bək kiqik idi. ■ **37:11** Ros. 7:9.

əməsmu, manga həwirini elip kəlgin, dəp uni Həbron jiloşidın yoloğa saldı; u Xəkəmgə bardı.

¹⁵ Xu yərdə birsi uning dalada tenəp yürğininini kərüp uningdin: — Nemə izdəwatisən, dəp sorıdı.

¹⁶ U: — Mən akilirimni izdəwatimən. Ularning padilirini kəyərdə bekiwatkanlığını eytip bərsingiz, dedi.

¹⁷ U adəm jawab berip: — Ular bu yərdin ketip qaldı, qünki mən ularning: «Yürüŋlar, Dotanoğa barayli» deginini anglıdim, dedi.

Xuning bilən Yüsüp akilirining arkisidin berip, ularni Dotandin taptı.

¹⁸ Ular uni yiraqtin kərüp, u tehi ularning qexioğa kəlməyla, uni ɵltürüwetixni məslihtəlxəti. ¹⁹ Ular bir-birigə: — Mana həliki qüx kərgüqi keliwatıdu. ²⁰ Kelinglar, uni ɵltürüp muxu yərdiki orəklərdin birigə taxliwetəyli, andin: — Wəhxiy bir haywan uni yəp ketiptu, dəyli. Xunda, biz uning qüxlirining nemə bolıdıoşınini kərimiz! — dedi.

²¹ Əmma Rubən buni anglap uni ularning qolliridin kutquzmaqqi bolup: — Uni ɵltürməyli, dedi. □ ■ ²² Rubən ularoğa yənə: — Qan təkməŋlar! Bəlki uni qəldiki muxu orəkkə taxliwetinglar; lekin uningoğa qol təgküzməŋlər, dedi (əməliyəttə, u uni ularning qolidin kutquzup, atisining qexioğa qayturuwətməkqi idi).

²³⁻²⁴ Yüsüp akilirining qexioğa yetip kəlgəndə ular uni tutup, uning alaħidə tonini, yəni kiyik-

□ **37:21** «kutquzmaqqi bolup...» — ıbraniy tilida «kutquzup...». ■ **37:21** Yar. 42:22.

lik uzun yənglik tonini salduruwelip, orəkkə taxliwətti. Lekin orək quruk bolup, iqidə su yok idi.

²⁵ Andin ular tamak yegili olturdi. Ular bexini kətürüp qariwidi, mana Ismaillarning bir karwini Gilead tərəptin keliwatatti. Təgilirigə dora-dərmək, tutiya wə murməkkilər artiloqan bolup, Misir tərəpkə ketiwatatti.

²⁶ Yəhuda kerindaxliriqə: — Bizning bir tuoqan kerindiximizni eltürüp, qenini yoxuroqinimizning nemə paydisi bar?

²⁷ Kelinglar, uni Ismaillaroqə setiwetayli; qandaqla bolmisun u bizning inimiz, bir tuoqan kerindiximiz; xunga uningqə kol salmayli, dewidi, kerindaxliri buningqə kulak saldi. □ ²⁸ Midiyanlik Sodigərlər xu yərdin

ətüp ketiwatqanda, ular Yüsüpni orəktin tartip qikirip, ularqə yigirmə kümüx tənggigə setiwətti. Bular bolsa Yüsüpni Misiroqə elip kətti. ■

²⁹ Rubən orəkning yenioqə kaytip kelip, Yüsüpning orəktə yoklukini kərüp, kiyimlirini yirtip, ³⁰ inilirining qexioqə berip: — Bala yok turidu! Əmdi mən nəgə baray?! — dedi.

³¹ Əmma ular Yüsüpning tonini elip, bir tekini boquzlap tonni uning qenioqə miləp, ³² Andin uzun yənglik tonni atisining qexioqə əwətip, uningqə: — Buni biz tepiwalduk; bu oqlungning tonimu-əməsmu, əzüng kərüp baqqin, dedi.

³³ U uni tonup: — Bu dərwəkə mening

□ **37:27** «u bir tuoqan kerindiximiz» — ibraniy tilida «u bizning ətlirimiz». ■ **37:28** Həq. 8:24; Zəb. 105:17-18; Ros. 7:9.

oqlumning toni ikən; bir wəhxiy haywan uni yəp kətkən ohxaydu; xübhisizki, Yüsüp titmatitma kıliwetiliptu! — dedi.

³⁴ Xuning bilən Yakup kiyimlerini yirtip, beligə bəz baqlap, nuroqun künlərgiqə oqli üqün matəm tutti. ³⁵ Uning həmmə oqlukizliri yenioqa kelip uningqə təsəlli bərsimu, u təsəllini kəbul kılmay: «Mən təhtisaraqə qüxüp oqlumning kexioqa baroquqə xundaq matəm tutimən!» dedi. Yüsüpning atisi xu peti uningqə aq-zar kətürüp matəm tutti.■

³⁶ Əmdi midiyanilər *Yüsüpni* Misiroqa elip berip, Pirəwnning bir oqjidari, pasiban bexi Potifarqə satti.□ ■

38

Yəhuda bilən Tamar

¹ U wakitlarda xundaq boldiki, Yəhuda aka-ukilirining kexidin ketip, Hiraq isimlik Adullamlik bir kixiningkigə qüxti. ² Xu yərdə Yəhuda Xua isimlik bir Kanaaniyning kizini kərdi; u uni hotunlukqa elip kexioqa kirip yatti.□ ■ ³ U hamilidar bolup bir oqlu tuqdi; Yəhuda uningqə «Ər» dəp at koydi. ⁴ U yənə hamilidar bolup, bir oqlu tuqdi wə uningqə Onan dəp

■ **37:35** Yar. 42:38; 44:29,31. □ **37:36** «pasiban bexi» — xu qaoqdiki «pasiban bexi» degən mənəp bəlkim «jallat bexi» degənnimu əz iqiğə alatti. ■ **37:36** Yar. 39:1; Zəb. 105:17-18

□ **38:2** «bir Kanaaniyning kizi» — oqurmənləning esidə barki, Kanaaniylar imansiz wə əhlaksiz bir həlk idi. ■ **38:2** 1Tar. 2:3.

at qoydi. ⁵ Andin yənə hamilidar bolup bir oqul tuqdi wə uningqa Xələh dəp at qoydi. U tuqulqanda Yəhuda Kezibda idi.■

⁶ Yəhuda tunji oqli Ərgə Tamar isimlik bir qizni elip bərdi. ⁷ Lekin Yəhudaning tunji oqli Ər Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqaqqa, Pərwərdigar uni oltürdi.

⁸ Bu qaqla Yəhuda Onanoqa: — Akangning ayalining kexioqa kirip, uni hotunlukqa elip qerindaxlik burqini Ada qilip, akang üqün nəsil qalduroqin, dedi.□

⁹ Əmma Onan bu nəsilning əzigə təwə bolmaydiqanlikini bilip, akisioqa nəsil qaldurmaslik üqün hər ketim akisining ayali bilən billə bolqanda məniysini yərgə akturuwetetti. ¹⁰ Uning bu qilmixi Pərwərdigarning nəziridə rəzil kəringəqqa, unimu oltürüwətti.

¹¹ Yəhuda əmdi kelini Tamarqa: — Oqlum Xələh qong bolquqə atangning əyidə tul olturup turqin, dedi. Qünki u iqidə: — Bumu akiliriqa ohxax əlup ketərmikin, dəp qorqti. Xuning bilən Tamar berip atisining əyidə turup qaldi. ¹² Əmdi kəp künlər otüp, Xuaning qizi, Yəhudaqa təgkən ayal əldi. Yəhuda təsəlli

---

■ **38:5** Qel. 26:20. □ **38:8** «**kerindaxlik burqi**» — qədimki zamanlarning ərpadətliroi boyiqə, birsi öz mal-mülkigə warislik qilidiqan pərzənti bolmay əlup kətsə, undaqta əlgüqining aka yaki ukisi uningqa bir waris pərzənt qaldurux üqün ayalini hotunlukqa elixi kerək idi. Bu ayaldin pərzənt tuqulsa, undaqta u əziningki əməs, bəlki əlgən kerindixining hesablinatti. Keyin bu ixni Musa pəyoqəmbər yəhudiylarqa qanun dəp bekitkən («Qan.» 25:5-10).

tapqandin keyin adullamlıq dosti Hırah bilən billə özining koy kırkıoquqilirining əhwalini bilixkə Timnahqa qıkti.

¹³ Tamaroqa: — Keynatang koylirini kırkıoqili Timnahqa yol aldi, degən həwər yətti. ¹⁴ Xuning bilən Tamar Xəlah qong boləqan bolsimu, mən uningə hotunlukka elip berilmidim, dəp qarap, tulluk kiyimini seliwetip, qümbəl tartip bədinini orap, Timnah yolining üstidə Ənaimoqa kirix eoziəqə berip olturdi.

¹⁵ Əmdi Yəhuda uni yüzi yepiklik həlda kərgəndə: — Bu bir pəhixə ayal ohxaydu, dəp oylidi. ¹⁶ U yoldin burulup uning yenioqa berip, öz kelini ikənlikini bilməy: — Kəl, mən sən bilən billə bolay, dedi. U jawab berip: — Mən bilən billə bolsang, manga nemə berisən? dəp soridi.

¹⁷ U uningə: — Padamning iqidin bir oqlakni sanga əwətip berəy, dedi. Ayal: — Sən uni əkelip bərgüqə, manga rənigə birər nərsə berəmsən? dəp soriwidi, ¹⁸ U: — Sanga nemini rənigə berəy? — dedi.

U: — Öz məhürüng bilən uning xoynisini wə qolungdiki hasangni rənigə bərgin, dewidi, u bularni berip, uning bilən birgə boldi. Xuning bilən u uningdin həmilidar bolup qaldı.

¹⁹ Andin Tamar ornidin turup mangdi; u pərənjini seliwetip, tulluk kiyimini kiyiwaldi.

²⁰ Yəhuda: — U hotunning qolidiki rənini yandurup kəlsun dəp adullamlıq dostining qoli

□ **38:15 «bu bir pəhixə ayal ohxaydu»** — xu waqıtlarda pəhixə ayalar yüzini etiwalatti; toy kıləqan ayallar wə qızlar adəttə qümbəlsiz yürətti. Pəqət toy kılidiəqan layiqi aldidila qızlar yüzini yepiwalatti (24:65ni kərüng).

arkilik oqlakni əwətti, əmma u uni tapalmidi.

²¹ U xu jaydiki adəmlərdin: — Ənaimdiki yolning boyida olturoqan butpərəs pahixə keni, dəp sorisa, ular: — Bu yərdə heqbir butpərəs pahixə boləqan əməs, dəp jawab bərdi. □

²² Buning bilən u Yəhüdaning kexioqa yenip berip: — Mən uni tapalmidim; üning üstigə u jaydiki adəmlərmu: «Bu yərdə heqbir butpərəs pahixə ayal boləqan əməs» deyixti, dedi.

²³ Yəhüda: — Boptu, u nərsilərnı u elip kətsə kətsun; bolmisa, baxkılarning məshirisigə qalimiz. Nemila bolmisun, mən uningə oqlak əwəttim, lekin sən u hotunni tapalmiding, dedi.

²⁴ Üq ayqə ötkəndin keyin birsi Yəhüdaəqa: — Sening kelining Tamar buzukqilik qildi, uning üstigə zinadin hamilidar bolup qaldi, degən həwərnı yətküzdi. Yəhüda jawabən: — Uni elip qikinqlar, keydürüwetilsun! — dedi.

²⁵ Lekin u elip qikiloqanda keynatisioqa həwər əwətip: — Bu nərsilərnıning igisi boləqan adəmdin hamilidar boldum! Əmdi sən kərüp bax, bu məhür, xoynisi wə hasining kimning ikənlikini etirap qiləqin, dedi.

²⁶ Yəhüda bu nərsilərnı etirap kilip: — U manga nisbətən həkliktur; dərwəkə mən uni oqlum Xələhqa elip bərmidim, dedi. Bu ixtin keyin

---

□ **38:21 «butpərəs pahixə»** — Kanaaniylar arisida butpərəslikning pahixiwazlik bilən ziq munasiwiti bar idi. «Kim bundak «butpərəs pahixə» bilən billə bolsa, uningəqa buttin bir bəht-bərikət kelidu» dəp qarilatti.

Yəhuda uningəya yənə yeqinqilik qilmidi.□

²⁷ Uning tuəut waqti yeqinlaxti, mana qorsikida qoxkezək bar idi.■ ²⁸ U tuəqan waqtida balilardin birsi qolini qikiriwidi, tuəut anisi dərhal bir kızil yipni elip: «Bu awwal qikti» dəp uning qolioya qigip qoydi.

²⁹ Lekin u qolini yənə iqigə tikiwaldi, mana uning inisi qikti. Xuning bilən tuəut anisi: «Sən qandaq kilip bəsüp qikting!» dedi; xuning bilən uningəya «Pərəz» degən at qoyuldi.□ ■ ³⁰ Andin qolioya kızil yip qigilgən akisi tuəuldi. Uning ismi Zərah dəp ataldi.□

39

Yüsüpning Potifarning əyidə hizmət qilixi

¹ Yüsüp bolsa Misiroya elip kelindi; uni Pirəwnning oqojidari, pasiban bexi Potifar xu yərgə elip kəlgən Ismaillarning qolidin setiwaldi.■ ² Lekin Pərwərdigar Yüsüp

□ **38:26** «**U manga nisbətən həqliktur**» — Tamarning bu ixlarda bolux məksiti kəngül huxi üqün əməs, bəlki pərzənt kərux üqün idi. Yəhuda əslidə «Mən uningdin tehimu gnahkarmən» deyixkə toqra kelətti, əlwəttə. ■ **38:27** 1Tar. 2:4.

□ **38:29** «**Sən qandaq kilip bəsüp qikting!**» — baxka birhil tərjimisi: «Sən qandaq kilip bəsüp qikting? Bundaq ix bexingəya yənə kelidu!» (əyni söz «bəsüp qikix» bexingəya yənə kelidu!). «**Pərəz**» — «bəsülgən jay» yaki «bəküqi» degən mənədə. ■ **38:29** Mat. 1:3. □ **38:30** «**Zərah**» — Babil yaki aramiy tilida «kipkızil» degən mənədə. İbraniy tilida «parkirək» degən mənədə. Bu babning tarixiy əhmiyiti toqruqluk «qoxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ **39:1** Yar. 37:28; Zəb. 105:17

bilən billə boloqaqqa, uning ixliri ongoğa tartti; u misirlik hojisining öyidə turup qaldı. ■ ³ Uning hojisi Pərwərdigarning uning bilən billə ikənlikini, xundaqla u nemə ix kılsa, Pərwərdigarning uning qolida ronak tapquzoqanlikini baykıdi. ⁴ Xuning bilən Yüsüp uning nəziridə iltipat tepip, uning has hizmətqisi boldi. Hojisi uni öyini baxquruxqa qoydi wə barlık təəllukatini uning qolioğa tapxurdi.

⁵ Wə xundaq boldiki, u uni öyi wə barlık təəllukatini baxquruxqa qoyoqandin tartip, Pərwərdigar bu misirlikning öyini Yüsüpning səwəbidin bərikətlidi; Pərwərdigarning bərikiti uning pütün ailisi wə barlık teriқqilikioğa kəldi.

⁶ Xuning bilən *Potifar* barlık ixlirini Yüsüpning qolioğa tapxurup, öz tamikini yeyixtin baxqa heqқandaq ix bilən kari bolmidi.

Yüsüp bolsa qamiti kelixkən, huxqiray yigit idi.

⁷ Birnəqqə waқit ötkəndin keyin xundaq boldiki, uning hojisining ayalining Yüsüpkə kəzi quxüp qelip: — Mən bilən yatqin! — dedi. ■

⁸ Əmma u unimay hojisining ayalioğa mundaq dedi: — Mana hojam öydiki ixlarni, xundaqla barlık təəllukatini qolumoğa tapxurdi, munga tolimu ixinip ixlirim bilən kari bolmaydu. ⁹ Bu öydə məndin qong adəm yoқ. Səndin baxqa u heqbir nərsini məndin ayimidi — qünki sən uning ayalidursən! Xundaq turuқluk mən qandaqmu bundaq rəzillikni qilip Huda aldida gunahkar bolay? — dedi.

¹⁰ Gərqə hər küni Yüsüpkə xundaq desimu,

xundaqla u uning bilən yetip uningoa yeqinqilik qilixni yaki uning bilən birgə turuxni rət kiloan bolsimu, ¹¹ xundaq bir wəxə boldiki, bir küni u öz ixi bilən öy iqigə kirgənidi, öydikilərdin heqkaysisi öyning iqidə əməs idi; ¹² bu ayal uning tonini tutuwelip: — Mən bilən yatqin! dedi. U tonini uning qolioa taxlap koyup, yügürgən peti keqip taxkiriqa qikip kətti. ¹³ Ayal Yüsüpning tonini öz qolioa taxlap keqip qikip kətkinini kərüp, ¹⁴ öyidiki hizmətqilirini qakirip ularqa: — Qaranglar, erim bizgə həkərət kəltürsun dəp bir ibraniy adəmni elip kəptu! Bu adəm yenimoqa kirip: «Sən bilən yatay» dewidi, qattik warkiridim! ¹⁵ U mening qattik warkiriqinimni anglap, tonini yenimoqa taxlap, taxkiriqa keqip kətti, dedi.

¹⁶ Xuning bilən hojisi öyigə yenip kəlgüqə u Yüsüpning tonini yenida saklap koydi. ¹⁷ Andin u erigimu xu gəpni kilip: — Sən elip kəlgən həliki ibraniy kul manga həkərət qilixqa kəximoga kirdi. ¹⁸ Lekin mən qattik warkirap-jarkirdim, u tonini kəximda taxlap, taxkiriqa keqip kətti, — dedi.

¹⁹ Uning hojisi ayalining: — Sening qulung meni undaq-mundaq kildi, degən gəplirini anglap oəzipti ottək tutaxti. ²⁰ Xuning bilən Yüsüpning hojisi uni tutup orda munarlik zindanoqa kamap koydi. Xu yərgə pəkət padixahning məhbusliri solinatti. Buning bilən u xu yərdə solaqta yetip

qaldi. □ ■

²¹ Lekin Pərwərdigar Yüsüp bilən billə bolup, uningə xapaət kərsitip, uni zindan beğining nəziridə iltipat tapturdi. ²² Xuning bilən zindan begi gundihanida yatqan həmmə məhbuslarni Yüsüpning qolioğa tapxurdi. Xu yərdə qilinidioğan hərқandaқ ix uning qoli bilən bolatti. ²³ Zindan begi Yüsüpning qolidiki heққandaқ ixtin oəm qilmatti; qünki Pərwərdigar uning bilən billə bolup, u hərnemə qilsa Pərwərdigar uni onguxluk qilatti.

40

Yüsüpning zindandaxlirining qüxlirigə təbir berixi

¹ Bu ixlardin keyin Misir padixahining saқiyisi wə bax nawiyi Misir padixahining zitiqə te-gip gunahkar bolup qaldi. ² Xuning bilən Pirəwn uning bu ikki mənəpdarioğa, yəni bax saқiy wə bax nawayoğa oəzəpliniр, ³ ularni pasiban beğining sariyioğa, Yüsüp solaklik munarlik zindanoğa solap koydi. □ ⁴ Pasiban

□ **39:20** «*Yüsüpni* tutup orda munarlik zindanoğa қамар koydi» — yukiriki izahatta eytkinimizdəк, Potifar «jallat bexi» boluxi mumkin idi. Xunga u Yüsüpni elüm jazasioğa məhkum қilixқа hоқuқluk bolatti. Uning xundaқ қilmasliki kenglidə ayalining gəplirigə guman pəyda boloanliқioğa ispat boluxi mumkin. Қaysi ayaq astida dəssilix hətirigə қaloan ayal ezini bozək қilmaqci kixining kiyimini tutuwelixni halaytti? ■ **39:20** Zəb. 105:18 □ **40:3** «*pasibanlarning bexi*» — Potifar bolsa kerək (39:1ni körung).

behi Yüsüpni ularning hizmitidə bolup ularni kütüxkə təyinlidi. Ular solakta birnəqqə kün yetip qaldı.

⁵ Ular ikkisi — Misir padixahining sakiysi wə nawiylı gundihanida solaklık turəjan bir keqide qüx kərđi. Hər birining qüxining əzigə has təbiri bar idi. ⁶ Ətisi ətigəndə, Yüsüp ularning kexioqa kiriwidi, ularning oəmkin olturoqinini kərđi; ⁷ xunga u əzi bilən billə hojisining sariyida solaklık yatqan Pirəwnning bu ikki mənəpdaridin: — Nemixka qirayinglar bügün xunqə soloqun? — dəp soridi.

⁸ Ular uningəja jawab berip: — İkkimiz bir qüx kərđük; əmma qüximizning təbirini yexip beridioqan kixi yoq, dedi. Yüsüp ularəja: — Qüxkə təbir berix Hudadin bolidu əməsmu? Qüxünglarni manga eytip beringlar, — dedi.□

⁹ Buning bilən bax sakiy Yüsüpkə qüxini eytip: — Qüxümdə aldimda bir üzüm teli turəjudək; ¹⁰ bu üzüm telining üq xehi bar ikən. U bih urup qeqəkləp, saplırida uzum pixip ketiptudək; ¹¹ Pirəwnning kədəhi qolumda ikən; mən üzümləni elip Pirəwnning kədəhiyə sikişip, kədəhni uning qolioqa sunuptimən, dedi.

¹² Yüsüp uningəja jawabən: Qüxning təbiri xudurki, bu üq xah üq künni kərsitidu. ¹³ Üq kün iqide Pirəwn kəddingni ruslitip, seni mənəşpinggə kaytidin təyinləydu. Buning bilən sən burun uningəja sakiy boləjandək

---

□ **40:8 «qüximizning təbirini yexip beridioqan kixi yoq»** — xu dəwrlərdə Misirdə «qüxni yəxküqi» dəydiəjan «aləhidə kəşp»tiki bir hil adəmlər bar idi.

Pirəwnning kədəhəni uning kəliqə sunidioqan bolisən. □ ¹⁴ Lekin ixliring onguxluk bolqanda meni yadingoqə yətküzüp, manga xapaət kərsitip Pirəwnning aldida mening toqramda gəp kilip, meni bu əydin qikartkaysən. ¹⁵ Qünki mən həkikətən ibraniylarning zeminidin nahək tutup elip kelindim; bu yərdimu meni zindanoqə saloqudək bir ix kilmidim, — dedi.

¹⁶ Bax naway Yüsüpning xundak yahxi təbir bərginini kərüp uningə mundaq dedi: — Mənmü əzümni qüxümdə kərdüm; mana, beximda aq nan bar üq sewət bar ikən. ¹⁷ Əng üstünki sewəttə nawaylar Pirəwngə pixuroqan hərhil nazunemətlər bar ikən; ləkin kuxlar beximdiki u sewəttiki nərsilərnə yəp ketiptudək, — dedi.

¹⁸ Yüsüp jawabən: — Qüxning təbiri xudurki: — Bu üq sewət üq künni kərsitidu. ¹⁹ Üq kün iqidə Pirəwn sening bexingni kesip, jəsitəngni dərəhkə asidikən. Xuning bilən uqarqanatlar kelip gəxüingni yəydikən, — dedi. □

²⁰ Üqinqi küni xundak boldiki, Pirəwnning tuquloqan küni boləqəqə, u həmmə hizmətkarlıri üqün bir ziyapət kilip bərdi, xundakla dərəkə hizmətkarlırining arisida bax saqiyning bexini kətürdi wə bax nawayning

---

□ **40:13 «Pirəwn kəddingni ruslitip...»** — ibraniy tilida: — «Pirəwn bexingni kətürüp...». □ **40:19 «Pirəwn sening bexingni kesip,...»** — ibraniy tilida: «Pirəwn bexingni üstüingdin kətürüp,...» . Muxu sözlərnə 13-ayət bilən selixturoqili bolidu.

bexini aldi;□ 21 u bax saqiyni kaytidin öz mənəsiyə təyinlidi; xuning bilən u Pirəwnning kədəhini uning kəliyə kaytidin sunidoğan boldi. 22 Ləkin bax nawayni bolsa Yüsüp ularə təbir bərgəndək esiwətti. 23 Əmma bax saqi Yüsüpni heq əsliməy, əksiye uni untup qaldi.

41

Yüsüpning padixahning qüxigə təbir berixi

1 Toptoğa ikki yil ətüp, Pirəwn bir qüx kərđi. Qüxidə u Nil dəryasining boyida turəudək.■
 2 Həm qiraylık həm semiz yəttə tuyak inək dəryadin qikip, kumuxlukta otlapudək. 3 Andin yənə yəttə tuyak inək dəryadin qikiptu; ular sət həm oruk bolup, aldinki inəklərning yenida, dəryaning boyida turuptu. 4 Bu sət həm oruk inəklər u yəttə qiraylık həm semiz inəklərni yəwetiptu. Xu waqitta Pirəwn oyoqinip ketiptu. 5 U yənə uhlap, ikkinqi ketim qüx kərđi: — Mana, bir tüp buoqday xehidin tok wə qiraylık yəttə baxak qikiptu. 6 Ulardin keyin yənə yəttə baxak qikiptu; ular həm oruk wə puqək bolup, xərək xamilida solixip qaloğanidi. 7 Bu oruk baxaklar u yəttə semiz, tok baxakni yutup ketiptu. Andin Pirəwn oyoqinip ketiptu, bu uning qüxi ikən.

□ 40:20 «bexini aldi» — ibranıy tilida bu ibarə «bexini kətürđi» degən söz bilən ipadilinidu. Ləkin bu «bax kətürük» ornini ətürük əməs, bəlki kallisini elixni kərsitidu. ■ 41:1 Zəb. 105:19

⁸ Ətisi uning kengli nahayiti biaram bolup, Misirdiki həmmə palqi-jadugərlər bilən barlık danixmənlərni qakirtip kəldi. Pirəwn öz qūxini ularoqa eytip bərdi; lekin heqkim Pirəwngə qūxlərning təbirini dəp berəlmidi. □

⁹ U qaoqda bax saqiy Pirəwngə: — Būgün mening otkūzgən hatalıqlirim esimgə kəldi. ¹⁰ Burun Pirəwn janabliri qullirioqa, yəni pekir wə bax nawayoqa aqqiklinip, bizni pasiban bexining sariyida solakka taxliqanidila; ¹¹ Xu qaoqlarda hər birimiz bir keqidə birdin qūx kərduq; hər kaysimiz kərgən qūxning təbiri baxka-baxka idi. ■ ¹² Xu yərdə biz bilən billə pasiban bexining kuli bolqan bir ibranıy yigit bar idi. Uningoqa qūxlirimizni eytiwiduk, u bizgə qūxlirimizning təbirini bayan kildi; u hər birimizning kərgən qūxigə qarap təbir bərgənidi. ¹³ Xundak boldiki, iqlar dəl uning bərgən təbiridə deyilgəndək yüz bərdi; janabliri pekirni öz mənsipimgə kaytidin təyinlidilə, bax nawayni daroqa astila, — dedi.

¹⁴ Xuning bilən Pirəwn adəm əwətip, Yūsüpni qakirdi; ular dərhal uni zindandin qikardi. Yūsüp burut-saqilini qūxürüp, kiyimlirini yənggüxləp, Pirəwnning aldioqa kirdi. ■

¹⁵ Pirəwn Yūsüpkə: — Mən bir qūx kərdüm, əmma uning təbirini eytip berələydiqan heqkim qikmidi. Anglisam, sən qūxkə təbir berələydikənsən, — dedi.

¹⁶ Yūsüp Pirəwngə jawab berip: — Təbir berix özümdin əməs; lekin Huda Pirəwngə

□ **41:8** «**uning kengli**» — ibranıy tilida: — «uning rohi».

■ **41:11** Dan. 2:2. ■ **41:14** Zəb. 105:20; Dan. 2:25.

hatirjæmlik beridioqan bir jawab beridu, — dedi.□

¹⁷ Piræwn Yüsüpkæ: — Qüxümdæ mæn dæryaning kıroqıkıda turuptimæn.□ ¹⁸ Qarısam, dæryadin hæm semiz hæm qıraylık yættæ tuyaq inæk qıqıp qumuxlukta otlaptu. ¹⁹ Andin ulardin keyin ajiz, tolimu sæt hæm oruq yættæ tuyaq inæk qıkıptu. Mæn Misir zeminida xundaq sæt inæklærni kergæn æmæsmæn. ²⁰ Bu oruq, æski inæklær bolsa awwalkı yættæ semiz inækni yæwetiptu. ²¹ Ularnı yæwætkæn bolsimu, korsıkiqıa bir nemining kirgænliki heq ayan bolmaptu, ularning kærünüxi bælki burunkidæk sæt imix. Andin mæn oyoqinip kættim.

²² Andin yænæ bir qüx kerdum, mana bir xahtin yættæ hæm tok hæm qıraylık baxaq qıkıptu.

²³ Andin yænæ yættæ puqæk, oruq baxaq qıkıptu; ular xærk xamili bilæn solixip qurup ketiptu.

²⁴ Bu oruq baxaqlar yættæ qıraylık baxakni yæp ketiptu. Mæn bu ixni palqi-jadugærlærgæ dæp bærsem, manga tæbirini eytip beridioqan heq kixi qıkmidi, dedi.

²⁵ Yüsüp Piræwngæ: — *Janabliri* Piræwnning qüxliri bir mænıdidur. Huda Əzi kılmakqi bolqan ixlirini Piræwngæ aldın bildürdi. ²⁶ Bu yættæ yahxi inæk yættæ yilni kærıtidu; yættæ yahxi baxakmu yættæ yilni kærıtidu. Bu qüxlær ohxax bir qüxtur.

²⁷ Ulardin keyin qıqқан yættæ oruq, yaman sæt

□ **41:16** «hatirjæmlik beridioqan bir jawab» — yaki «aman-esænlikkæ elip beridioqan bir jawab». □ **41:17** «dærya» — Nil dæryasi. Misirliklarqıa nisbætæn pækæt bir dærya, yæni Nil dæryasıla bardur.

inək yəttə yilni kərsitidu; xərk xamili bilən solixip kəloqan yəttə quruk baxakmu xundak bolup, aqarqilik bolidioqan yəttə yildur. ²⁸ Mən Pirəwngə dəydioqan səzüm xuki, Huda yekında kılmakqi boləqan ixni Pirəwngə ayan kildi. ²⁹ Mana, pütkül Misir zeminida yəttə yiloqıqə məmurqilik bolidu; ³⁰ andin yəttə yiloqıqə aqarqilik bolidu; xuning bilən Misir zeminida pütkül məmurqilikni unutkuzidioqan aqarqilik zeminni wəyran kildu. ³¹ Kelidioqan aqarqilikning səwəbidin zeminda boləqan məmurqilik kixilərnıng esidin kətürölüp ketidu; qünki aqarqilik tolimu eəir bolidu. ³² Lekin qüxning yandurulup, Pirəwngə ikki kətim kərünginining əhmiyiti xuki, bu ix Huda tərıpidin bekitilgən bolup, Huda uni pat arida əməlgə axuridu. ³³ Əmdi Pirəwn əzi üqün pəm-parasətlik həm dana bir kixini tepip, Misir zeminioqə qoysun. ³⁴ Pirəwn xundak kılsunki, məmurqilik boləqan yəttə yilda Misir zeminidin qıqқан axlıkning bəxtin birini toplanglar dəp zeminioqə nazarətqılərnı təyinlisun. ³⁵ Bular xu kelidioqan tokqilik yillirida barlık axlıkni tolap, xəhər-xəhərlərdə yeməklik bolsun dəp buoqday-qonaklarnı Pirəwnning qol astioqə jəm kilip saklitip qoysun. ³⁶ *Yioqiloqan* xu axlıklar Misir zeminida bolidioqan yəttə yillik aqarqiliqqa taqabil turux üqün saklınsun; xu tərıqidə zemin aqarqiliqtin həlak bolmaydu, — dedi.

Yüsüpning Misirni idarə qilixi

³⁷ Bu söz Pirəwn wə uning hizmətkarlırining nəzirigə taza yaqti.■ ³⁸ Xuning bilən Pirəwn hizmətkarlırioğa: — Bu kixidək, iqidə Hudaning rohi bar yənə birsini tapalamduk?! — dedi.■

³⁹ Pirəwn Yüsüpkə: — Huda sanga buning həmmisini ayan qiloqanikən, səndək pəmlək həm dana heqkim qikmaydu. ⁴⁰ Sən əmdi mening öyümni baxquruxka bекitilding, barlık həlkim sening aozingoa qarap əzlrini tərtpkə tizsun. Pəqət təhttila mən səndin üstün turimən, — dedi.□ ■

⁴¹ Ahirida Pirəwn Yüsüpkə: — Mana, mən seni pütkül Misir zeminining üstigə təyinlidim, — dedi.

⁴² Buning bilən, Pirəwn öz qolidin məhür üzükini qikqirip, Yüsüpnin qolioğa saldi; uningoa nəpis kanap rəhttin tikilgən libasni kiygüzüp, boynioğa bir altun zənjir esip koydi.

⁴³ Uni əzining ikkinqi xahanə hərwisioğa olturoquzup, uning aldida: «Tiz pükünglar!» — dəp jar saldurdi. Xundak qilip, Pirəwn uni pütkül Misir zeminioğa tikləp koydi.

⁴⁴ Andin Pirəwn Yüsüpkə yənə: — Mən degən Pirəwndurmən; pütkül Misir zeminida sənsiz heqkim qol-putini midirlatmisun! — dedi.□

⁴⁵⁻⁴⁶ Pirəwn Yüsüpkə Zafinat-Paanayah degən namni bərdi wə on xəhıridiki kaşın Potifi-

■ **41:37** Ros. 7:10. ■ **41:38** Zəb. 105:20-22 □ **41:40**

«**tərtpkə tizsun**» — yaki «boysunidu». ■ **41:40** Zəb.

105:21-22 □ **41:44** «**Mən degən Pirəwndurmən; pütkül**

Misir zeminida sənsiz heqkim qol-putini midirlatmisun!»

— yaki «Mən Pirəwndurmən; lekin pütkül Misir zeminida sening ruhsitingsiz heqkim qol-putini midirlatmisun!».

rahning kizi Asinatni uningoa hotunlukka elip bardi. Xundak kilip Yüsüp pütkül Misir zeminini baxkurux üqün qergilæxkæ qikti. Yüsüp Misir padixahi Pirawnning hizmitidæ boluxka bekitilgændæ ottuz yaxta idi; u Pirawnning aldidin qikip, Misir zeminining hærkaysi jaylirini kездin kæqürdi. □

⁴⁷ Mæmurqilik boløan yættæ yil iqidæ zeminning høsuli dæwæ-dæwæ boldi. □ ⁴⁸ Yættæ yilda u Misir zeminidin qikkæn axlikni yioip, xæhær-xæhærgæ toplidi; hærkaysi xæhærning ætrapidiki etizlikning axlikini u xu xæhærning øzigæ juølap koydi. ⁴⁹ Xu tærikidæ Yüsüp dengizdiki kumdæk nahayiti kœp axlik toplidi; axlik hæddi-hesabsiz boløaqqa, ular hæsablaxni tohtatti.

⁵⁰ Aqarqilik yilliri yetip kelixtin burun Yüsüpkæ ikki oøul tœrældi. Bularni Ondiki kahin Potifærahning kizi Asinat uningoa tuøup bardi. ■ ⁵¹ Yüsüp: «Huda pütün japamuxækkitim wæ atamning pütün ailisini kænglümdin kêtürüwætti» dœp tunji oøliøa Manassæh dœp at koydi; □ ⁵² andin: «Mæn azab-oqubæt qækkæn yurtta Huda meni mewilik kildi» dœp ikkinqisigæ Əfraim dœp at koydi. □

⁵³ Misir zeminida mæmurqilik boløan yættæ yil ayaølaxti. ⁵⁴ Andin Yüsüpning eytkinidæk

□ **41:45-46 «Zafinat-Paanayah»** — mænisi «Hudaning sœz kilixi bilæn u (Yüsüpni demækqi) hayat turidu» degæn boluxi mumkin. Baxka birhil tæjimi «Dunyaning Kutkuzoqusi».

□ **41:47 «dæwæ-dæwæ»** — ibraniy tilida «qanggal-qanggal».

■ **41:50** Yar. 46:20; 48:5. □ **41:51 «Manassæh»** — mænisi «untulduroqan». □ **41:52 «Əfraim»** — mænisi «ikki hæssæ mewilik».

aqarqilikning yəttə yili baxlandi. U qaşlarda baxka barlik yurtlardimu aqarqilik boldi; lekin Misir zeminidiki hər yərlərdə nan bar idi.■

⁵⁵ Aqarqilik pütkül Misir zeminni baskanda, həlk axlik sorap Pirəwngə pəryad kildi. Pirəwn misirliklarning həmmisigə: — Yüsüpning qəxiqə berip, u silərgə nemə desə, xuni kilinglar, — dedi.

⁵⁶ Aqarqilik pütkül yər yüzini besip kətti. Yüsüp hər yərdiki ambarlarni eqip, misirliklərə axlik satatti; aqarqilik Misir zeminida intayin eqir bolqili turdi. ⁵⁷ Aqarqilik pütkül yər yüzini baskan bolqacaqka, barlik yurtlardiki həlkmu axlik aloqili Misiroqə Yüsüpning qəxiqə kelətti.

42

Yüsüpning qerindaxlirining Misiroqə axlik aloqili berixi

¹ Əmdi Yaqup Misirda axlik barlikini bilginidə oşullirioqə: — Nemixka bir-biringlarəqə qarixip turisilər? — dedi.

² Andin yənə: — Manga qaranglar, angliximqə Misirda axlik bar ikən. U yərgə berip, andin xu yərdin bizgə axlik elip kelinglar; buning bilən əlöp kətməy, tirik qalimiz, — dedi.■

³ Buning bilən Yüsüpning on akisi axliq seti-waloqili Misiroqa yoloqa qikti. □ ⁴ Lekin Yakup Yüsüpning inisi Binyaminning birer yamanliqqa uqrap kelixidin qorkup uni akiliri bilən billə əwətmidi. ⁵ Xuningdək aqarqilik Qanaan zem-inidimu yüz bərgəqkə, Israilning oqulliri axliq aloqili kəlgənlər arisida bar idi.

⁶ Yüsüp zeminning waliysi bolup, yurtning barliq həlqigə axliq setip bərgüqi xu idi. Yüsüpning akiliri kelip uning aldida yüzlirini yərgə təgküzüp təzim kildi. □ ■ ⁷ Yüsüp akilirini kərüpla ularni tonudi; lekin u tonuxluk bərməy, ularoqa qopal tələppuzda gəp kilip: — Kəyərdin kəldinglar, dəp soridi. Ular jawabən: — Qanaan zemnidin axliq aloqili kəldük, — dedi.

⁸ Yüsüp akilirini tonuqan bolsimu, lekin ular uni tonumidi. ⁹ Yüsüp əmdi ular toqrisida kərgən qüxlirini esigə elip, ularoqa: — Silər jasus, bu əlning mudapiəsiz jaylirini kəzətkili kəldinglar, — dedi. □ ■

¹⁰ Əmma ular uningoqa jawab berip: — Əy hojam, undaq əməs! Bəlki kəminiliri axliq seti-waloqili kəldi! ¹¹ Biz həmmimiz bir adəmning

---

□ **42:3 «Yüsüpning on akisi ... Misiroqa yoloqa qikti»** — Yakupning oqullirining əzlrining Misiroqa berixi ailisining aqarqilik tüpəylidin namratlixip kətkənlikini kərsətsə kerək; baridioqan hizmətqilərmu qalmioqan boluxi mumkin. □ **42:6 «Yüsüpning akiliri kelip uning aldida yüzlirini yərgə təgküzüp təzim kildi»** — bu ix bilən Yüsüpning kərgən qüxliri tehi toluk əməlgə axurulmidi; atisi Yakup, inisi Binyamin wə əgəy anisining Misiroqa kelixi bilən kərgən qüxliri toluk əməlgə axurulidu. ■ **42:6** Yar. 37:7. □ **42:9 «əlning mudapiəsiz jayliri»** — ibraniy tilida «əlning yalingaq jayliri». ■ **42:9** Yar. 37:5.

oʻqulliri, sʻmimiy adʻamlʻrmiz. Kʻminiliri jasus ʻmʻs! — dedi.

¹² U ularʻʻa yʻnʻ: — Undaʻ ʻmʻs! Bʻlki zeminning mudariʻsiz jaylirini kʻrgili kʻldinglar, — dedi.

¹³ Ular jawab berip: — Kʻminiliri ʻslidʻ on ikki kʻerindax iduʻ; biz hʻmmimiz Kʻanaan zemini-diki bir adʻmning oʻqulliridurmiz; lekin kʻnji inimiz atimizning kʻxida kʻlip kʻldi; yʻnʻ bir inimiz yoʻqap kʻtti, — dedi.■

¹⁴ ʻmma Yʻsʻp ularʻʻa yʻnʻ: — Mana mʻn dʻl silʻrgʻ eytkinimdʻk, jasus ikʻnsilʻr!□

¹⁵ Pirʻwnning hayati bilʻn kʻsʻm kʻlimʻnki, kiʻik ininglar bu yʻrgʻ kʻlmigʻuʻqʻ silʻr bu yʻrdin qʻkip ketʻlmʻysilʻr; silʻr xuning bilʻn sinilisilʻr. ¹⁶ Ininglarni elip kʻlgili biringlarni ʻwʻtinglar, kʻlʻʻanliringlar bolsa solap koʻyulisilʻr. Buning bilʻn eytkininglarning rast-yaloʻanliʻi ispatlinidu; bolmisa, Pirʻwnning hayati bilʻn kʻsʻm kʻlimʻnki, silʻr jʻzmʻn jasus! — dedi.□

¹⁷ Xuning bilʻn u ularni uʻq kʻngiqʻ solap koʻydi. ¹⁸ Uʻqinqi kʻni Yʻsʻp ularʻʻa mundaʻ dedi: — Mʻn Hudadin koʻrkidioʻan adʻmmʻn; tirik kʻlixinglar uʻqʻn muxu ixni kʻilinglar: — ¹⁹ ʻgʻr sʻmimiy adʻmlʻr bolsanglar,

■ **42:13** Yar. 43:29. □ **42:14** «**mana mʻn dʻl silʻrgʻ eytkinimdʻk, jasus ikʻnsilʻr!**» — Yʻsʻpning buni degini-diki maʻtikʻ bʻlkim «Kim ʻz oʻqullirining hʻmmisini degudʻk birakʻla Misiroʻa baridioʻan hʻtʻrlik yoʻlʻa mangduratti?!» degʻndʻk boluxi mumkin. □ **42:16** «**eytkininglarning rast-yaloʻanliʻi ispatlinidu**» — ibraniiy tilida «silʻrdʻ hʻkʻkʻt bar-yoʻklʻi ispatlinidu».

qerindaxliringlardin biri silər solanoqan gundihanida solaklik turiwərsun, qaloqininglar aqarqilikta qaloqan ailənglar üçün axlik elip ketinglar; ²⁰ Andin kicik ininglarni qeximoqa elip kelinglar. Xuning bilən sөzliringlar ispatlansa, ölməysilər!, — dedi. Ular xundak qilidioqan boldi.■

²¹ Andin ular əzara: — Bərhək, biz inimizoqa qiloqan iximiz bilən gunahkar bolup qalduk; u bizgə yalwursimu uning azabini kərüp turup uningqa qulak salmiduk. Xuning üçün bu azab-oqubət beximizoqa qüxti, — deyixti.

²² Rubən ularqa jawabən: — Mən silərgə: balioqa zulum qilmanglar, degən əməsmidim? Lekin unimidinglar. Mana əmdi uning qan qərzi bizdin soriliwatidu, — dedi.■

²³ Əmma Yüsüp ular bilən tərjiman arkilik sөzləxkəqkə, ular Yüsüpning öz gəplirini uqup turuwatqinini bilmidi. ²⁴ U ulardın əzini qətkə elip, yioqlap kətti. Andin ularning qexioqa yenip kelip, ularqa yənə sөz qilip, ularning arisidin Ximeonni tutup, ularning kəz aldida baqlidi.

Yüsüpning akilirining Qanaanoqa qaytixi

²⁵ Andin Yüsüp əmr qüxürüp, ularning taqarlırioqa axlik toldurup, hər birsining pulini qayturup taqirioqa selip qoyup, səpər hazirliklirimu berilsun dəp buyruwidi, ularqa xundak qilindi. ²⁶ Xuning bilən akiliri exəklirigə axliklirini artip, xu yərdin kətti.

■ 42:20 Yar. 43:5; 44:23.

■ 42:22 Yar. 37:21,22.

²⁷ Əmma ətənggə kəlgəndə ulardin biri exikigə yəm bərgili taqirini eqiwidi, mana, öz puli taqarning aqzida turatti. ²⁸ U qerindaxlirioqa: — Mening pulumni qayturuwetiptu. Mana u taqirimda turidu, dedi. Buni anglap ularning yuriki su bolup, titrixip bir-birigə: — Bu Hudaning bizgə zadi nemə qiləinidu? — deyixti.

²⁹ Ular Qanaan zeminiqə, atisi Yaqupning qexioqa kelip, bexidin ətəkən həmmə wəkələri uningqə sözləp berip: ³⁰ — həliki kixi, yəni xu zeminning hojisi bizgə qopal gəp kildi, bizgə zeminni paylioquqi jasustək muamilə kildi; ³¹ əmdi biz uningqə: «Biz bolsaq səmimiy adəmlərmiz, jasus əməsmiz. ³² Biz bir atidin boləqan oqullar bolup, on ikki aka-uka iduk; biri yokaq kətti, kiqik inimiz hazır Qanaan zeminida atimizning yenida qaldi» desək, ³³ Həliki kixi, yəni xu zeminning hojisi bizgə mundak dedi: «Mening silərninɡ səmimiy ikənlikinɡlarni bilixim üqün, qerindaxlirinɡlarninɡ birini mening yenimda qaldurup qoyup, aq qaloqan ailənɡlar üqün axliq elip ketinɡlar; ³⁴ andin kiqik ininɡlarni qeximoqa elip kelinɡlar; xundak qilsanɡlar, silərninɡ jasus əməs, bəlki səmimiy adəmlər ikənlikinɡlarni bilələymən. Andin qerindixinɡlarni silərgə qayturup berimən wə silər zeminda soda-setik qilsanɡlar bolidu» — dedi.□

³⁵ Əmma xundak boldiki, ular taqarlrini təkəndə, mana hər birininɡ puldini öz taqarlrida turatti! Ular wə atisi əzlrininɡ

□ **42:34** «**zemin**» — Misir zeminini kərsitidu.

qigiklik pullirini kergəndə, qorqup kelixti.■

³⁶ Atisi Yakup ularoʻa: — Meni oʻqlumdin juda kildinglar! Yüsüp yoq boldi, Ximeonmu yoq, əmdi Binyaminnimu elip kətməkqi boluwatisilər! Mana bu ixlarning həmmisi mening beximoʻila kəldi! — dedi.

³⁷ Rubən atisoʻa: — Əgər mən Binyaminni kəxingoʻa kayturup elip kəlmisəm, mening ikki oʻqlumni oʻltürüwətkin; uni mening qolumoʻa tapxuroʻin; mən uni kəxingoʻa yandurup elip kelimən, — dedi.

³⁸ Lekin Yakup jawab berip: — Oʻqlum silər bilən billə u yərgə qüxməydu; qünki uning akisi oʻlup ketip, u oʻzi yaloʻuz qaldi. Mubada yolda ketiwatqanda uningoʻa birər kelixməslük kəlsə, silər məndək bir aq qaqlik adəmnı dərd-ələm bilən təhtisaraoʻa qüxüriwətisilər, — dedi.

43

Yüsüpning akilirining Binyaminni Misiroʻa elip berixi

¹ Aqarqilik zeminni intayin eoʻir baskanidi. ² Bu səwəbtin ular Misirdin elip kəlgən axlikni yəp tügətkəndə, atisi ularoʻa: — Yənə berip bizgə azoʻina axlik elip kelinglar, — dedi.

³ Lekin Yəhuda uningoʻa jawabən: — Həliki kixi bizni qattik agahlandurup: «Ininglar silər bilən billə kəlmisə, yüzümni kərimən dəp hiyal qilmanglar» degən. ⁴ Əgər inimizni biz bilən

■ 42:35 Yar. 42:25; 44:1.

billə əwətsəng, biz berip sanga axliq elip kelimiz. ⁵ Əmma əwətxkə unimisang, biz barmaymiz; qünki həliki kixi bizgə: «Ininglar silər bilən billə kəlmisə, yüzümni kərimən dəp hiyal qilmanglar» degən, — dedi.■

⁶ Israil ularoqa: — Silər nemixka manga xunqə yamanliq qilip u kixigə: «Yənə bir inimizmu bar» dedinglar, — dedi.

⁷ Ular jawabən: — U kixi bizning wə ailimizning əhwalini sürüxtürüp koqilap: «Atanglar tehi Hayatmu? Yənə bir ininglar barmu?» — dəp soridi. Biz uning xu soaliqə yarixa jawab bərduq. Uning bizgə: «Ininglarni elip kelinglar» dəydiqinini nədin biləyli? — dedi.

⁸ Yəhuda atisi Israiloqa: — Balini mən bilən əwətkin; biz dərhal kəzəqilip yoloqa qikayli; xundakta biz wə sən, bizlər həm balilirimiz əlməy, tirik qalimiz. ⁹ Mən uningqə kepil bolimən; sən uning üqün mening meningdin hesab alisən; əgər mən uni sening kəxingqə aman-esən yandurup kelip, yüzüngning aldida turəuzmisam, pütkül əmrümdə aldingda gunahkar bolay. □ ■

¹⁰ Qünki həyal bolmiqan bolsak, bu qəoqiqə ikki kətim berip keləttük, — dedi.

¹¹ Ularning atisi Israil ularoqa: — Undaq bolsa, mundaq qilinglar: — U kixigə qaqaquqanglaroqa zemindiki əng esil mewilərđin sowəqat əloqəq beringlar: yənə əzoqina tutiya, azraq həsəl, dora-dərmanlar, murmækki, pistə wə badamlarni əloqəq beringlar. ¹² Qolunglarda

■ 43:5 Yar. 42:20; 44:23; □ 43:9 «meningdin hesab alisən» — ibraniy tilida «mening qolumdin hesab alisən». ■ 43:9 Yar. 44:32.

ikki hæssə pul elip, taqarliringlarning aozidiki özünglaroqa yanduruloqan pulnimu aloqə beringlar. Ehtimal, bu ixta səwənlik kərülgən boluxi mumkin. ¹³ Ininglarnimu billə elip,

qozqilip u kixining yenioqa yənə beringlar. ¹⁴ Həmmigə Qadir Təngri Əzi siləni u kixining aldida rəhimgə erixtürgəy. Buning bilən u siləning xu yərdiki qerindixinglarni wə Binyaminni qoyup berip, silərgə qoxup qoyarmikin; özüm nawada balilirimdin juda bolsam bolay! — dedi.

¹⁵ Xuning bilən bu adəmlər xu sowqatni elip, kollirioqa ikki hæssə pulni tutup, Binyaminni elip qozqilip, Misiroqa berip Yüsüpning aldida hazir boldi. ¹⁶ Yüsüp Binyaminni ular bilən billə kərginidə, əz əyini baxquridioqan oqjidarioqa buyrup: — Bu adəmləni əyümgə baxlap kirip, mal soyup taam təyyar qiləin; qünki bu kixilər qüxlük oqizani mən bilən yəydu, — dedi.

¹⁷ U kixi Yüsüpning buyruoqinidək kilip, adəmləni Yüsüpning əyigə baxlap kirdi. ¹⁸ Ular bolsa Yüsüpning əyigə baxlap kelinginidin qorkuxup: — Aldinki qetim taqarlirimizoa yanduruloqan pulning səwəbidin biz uning əyigə elip kelindük; uning məqsiti bizgə hujum kilip, üstimizdin besip kul kilip, exəklirimizni tartiwelix ohxaydu, — deyixti.

¹⁹ Ular Yüsüpning əyini baxquridioqan oqjidarining yenioqa kelip, əyning ixikining tüwidə uningoa: —

²⁰ Əy hojam, biz həkikətən əslidə muxu yərgə axlik aloqili kəlgənidük; ²¹ Xundak boldiki,

■ 43:20 Yar. 42:3.

biz etanggə kelip öz taqarlimizni aqsak, mana hər birimizning puli, əyni eçirliki boy-içə taqarlimizning aqzida turuptu; xunga biz buni yandurup qolimizda aləaq kəldük.■

²² Axliq aləqili qolimizda baxqa pulmu elip kəldük; əmma taqarlimizə pulni kimning selip qoyəanliqini bilmidük, — dedi.

²³ U ularəa: — Hatirjəm bolunglar, qorkmanglar. Siləning Hudayinglar, atanglarning Hudasi taqarliringlarda silərgə bayliq ata qiloan ohxaydu; siləning pulunglarni allikaqan tapxurup aldim, — dedi. Andin u Ximeonni ularning kexioəa elip qikti.

²⁴ U kixi ularni Yüsüpning əyigə baxlap kirip, ularning putlirini yuyuxioəa su əkirip berip, andin exəklirigə yəm bərđi.■ ²⁵ Ular Yüsüpning qüxtə kelixigə ülgürtüp sowəatni təyyarlap qoydi; qünki ular əzlrining xu yərdə oqiza yəydiəoinini angliəanidi.

²⁶ Yüsüp əygə kəlgəndə ular kolliridiki sowəatni əygə uning aldioəa elip kirip, bexini yərgə təgküzüp uningə təzim kildi.■ ²⁷ U ulardin həl sorap, andin: — Silər gepini qiloan kəri atanglar salamətmu? U həyatmu? — dedi.

²⁸ Ular jawab berip: — Silining kulliri bizning atimiz salamət turuwatidu, u tehi həyattur, — dəp uning aldida egilip təzim kildi.

²⁹ Yüsüp bexini kətürüp, öz inisi Binyaminni kərüp: — Silər manga gepini qiloan kiqik ininglar xumu? — dəp sorap: — Əy oqlum,

■ 43:21 Yar. 42:27,35.

■ 43:24 Yar. 18:4.

■ 43:26 Yar.

37:10; 42:6.

Huda sanga xapaət kərsətkəy! — dedi.■

³⁰ Yüsüpnin öz inisiya bolğan seşinix oti kəttik küqiyip, yioqliwaləudək haliy jay izdəp, aldirap iqqiriki öygə kirip taza bir yioqliwalı.■

³¹ Andin yüzini yuyup qıqıp, özini besiwelip: — Taamlarni qoyunqlar, — dəp buyrudi.

³² Hizmətkarlar Yüsüpkə ayrim, ularoqa ayrim wə Yüsüp bilən billə tamakqa kəlgən misirlikləroqimu ayrim tamak qoydı; qünki misirliklər ibraniylar bilən bir dastihanda tamak yeyixni yirginqlik dəp qarap, ular bilən billə tamak yeməytti. ³³ Yüsüpnin qerindaxliri uning udulida, hər biri qong-kıqıq tərtpi boyiqə olturozuldi; qongi qongluqioqa yarixa, kıqiki kıqıqlıqigə yarixa olturozuldi; ular bir-birigə qarap həyran kəlixti.

³⁴ Yüsüp aldidiki dastihandiki tamaklardın ularoqa bəlüp bərdi. Əmma Binyaminə bərgini baxqılarningkıgə qarioqanda bəx həssə kəp idi. Ular xarab iqip, uning bilən hux kəyp kılıxti.

44

Yüsüpnin qerindaxlirini ahırkı qetim sinixi

¹ Andin u öz öyini baxquridioğan oqojdarioqa buyrup: — Bu kixilərnin taqarlırini elip kətürəligüdək axlık qaqılap, hər birinin pulini taqirinin aqzioqa selip qoyoqin; ² andin mening jamimni, yəni kümüx jamni axlıqning puli bilən billə əng kıqikinin taqirinin aqzioqa selip

■ 43:29 Yar. 42:13. ■ 43:30 Yar. 45:2.

qoyog'in, — dedi. U adəm Yüsüpning deginidək kildi.

³ Ətisi tang yoriqanda, ular exəkliri bilən billə yolqə selip qoyuldi. ⁴ Lekin ular xəhərdin qikip anqə uzun mangmayla, Yüsüp oqjidarigə: — Ornungdin tur, bu adəmləning kəynidin qoqlig'in; ularqə yetixkingdə ularqə: «Nemixkə yahxilikkə yamanlik qayturdunglar? ⁵ Hojam xu *jamda* xarab iqidu həmdə uningda pal aqidu əməsmu?! Mundak qilqininglar rəzillik qilqininglar bolmamdu!» degin, — dedi.□

⁶ Bu adəm ularning kəynidin yetixip berip, ularqə bu sözləni kildi. ⁷ Ular uningqə jawabən: — Hojimiz nemixkə mundak gəp kilidu? Mundak ixni kilix kəminiliridin neri bolsun! ⁸ Biz əslidə taqarlimizning aqzidin tapqan pulnimu Kanaan zeminidin silining qaxlirigə qayturup berixkə əkəlgəniduk. Xundak turukluk kandakmu hojilirining əyidin altun-kümüxnü oqrilayli? ⁹ Kəminiliringning arisida kimdin bu *jam* tepilsa, xu əlümgə məhkum bolsun, bizmu hojimizning qulliri bolayli, — dedi.

¹⁰ Oqjidar jawabən: — Eytqan sözliringlardək bolsun; jam kimning yenidin tepilsa, xu kixi qulum bolup kəlip qalsun, qalqanliringlar bigunah bolisilər, — dedi.

¹¹ Xuning bilən ular aldirap-tenəp, taqarlirini

□ **44:5 «Hojam xu jamda xarab iqidu həmdə uningda pal aqidu əməsmu?!»** — Yüsüp Hudaning pəyoqəmbiri bolqəqqa, «pal eqix» qatarlik ixlarni kət'iy qilmaytti. Uning gəpi akilirini sinax məqsitidə eytilqan, halas.

yergə qüxürüp, hər biri öz taqirini eqip bərđi. ¹² Olojidar qonginingkidin baxlap kiqikiningkigiqə ahturđi, jam Binyaminning taqiridin tepildi. ¹³ Buni kərüp ular kiyimlirini yirtixip, hər biri exikigə qaytidin yükni artip, xəhərgə qaytti.

Yəhudaning Binyamin üqün yelinixi

¹⁴ Xundak qilip Yəhuda wə kərindaxliri Yüsüpning öyigə kəldi; u tehi xu yərdə idi. Ular uning aldiqə kelip əzlrini yərgə etixti.

¹⁵ Yüsüp ularqə: — Bu silərninq zadi nemə qiloqininqlar? Meningdək adəmning qoqum pal aqalaydiqanliqini bilməmtinqlar? — dedi.□

¹⁶ Yəhuda jawabən: — Biz hojimizqə nemimu deyələymiz? Nemə gəp qilalaymiz, qandak qilip özimizni aqliyalaymiz? Huda kəminlirining qəbihlikini axkara qildi. Mana, biz wə qolidin jamliri tepiloqan kixi həmmimiz hojimizqə qul bolidiqan bolduq, — dedi.□

¹⁷ Lekin Yüsüp: — Mundak qilix məndin neri bolsun! Bəlki jam kimning qolidin tepiloqan bolsa pəqət xu kixi mening qulum bolidu. Lekin qaloqanliringlar aman-esən atanglarning kexiqə ketinqlar, — dedi.

□ 44:15 «Meningdək adəmning qoqum pal aqalaydiqanliqini bilməmtinqlar?» — 5-ayəttiki izahatni kərüng. □ 44:16 «Huda kəminlirining qəbihlikini axkara qildi» — Yəhudaning muxu gəpi muxu yərdə bəlkim Yüsüpning jami taqarlriridin tepiloqanliqini əməs, bəlki ular ətkəndə inisi Yüsüpkə ətküzgən yamanliqni kərsətsə kerək.

Yəhuda əzlrining aldidə turoqinining Yüsüp ikənlikini bilməytti, əlwəttə.

18 Andin Yəhuda uningəya yeqin berip mundak dedi: — Əy hojam, kəminilirigə kulak selip hojamning kulikioğa bir eoiz gəp kilixka ijazət bərgəyla. Ojəzəpliri kəminilirigə tutaxmioğay; qünki əzliri Pirəwngə ohxax ikənla. 19 Əslidə hojam kəminiliridin: «Atanglar ya ininglar barmu?» dəp soriwidila, 20 biz hojimizəya jawabən: «Bizning bir kəri atimiz bar wə u kəriəanda tapқан, yax bir balisimu bar. Bu balining bir anisidin boləqan akisi əlöp ketip, u əzi yaləquz qaldi; uning atisi uni intayin səyidu» desək, 21 Sili kəminilirigə: «Uning əzini kəximəya elip kelinglar, mən uni əz kəzüm bilən kərəy» dedilə.■ 22 Biz hojimizəya jawab berip: «Yigit atisidin ayrilalmaydu; əgər atisidin ayrilsa, atisi əlöp ketidu» desək, 23 Sili yənila kəminilirigə: «Əgər kiqik ininglar silər bilən billə kəlmisə, yüzümni yənə kərimiz dəp hiyal qilmanglar» degənidila.■ 24 Xuning bilən biz kəminiliri atimizning kəxiəya barəanda hojamning səzlidirini uningəya eyttuk; 25 andin atimiz yənə: «Yənə berip, bizgə azrak axlik elip kelinglar» dewidi, 26 Biz jawabən: «Biz xu yərgə kaytidin qüxəlməymiz; əgər kiqik inimiz biz bilən billə bolsa, undakta barimiz; qünki kiqik inimiz biz bilən billə bolmisa, u zatning yüzi aldidə turalmaymiz», deduk.□

27 Silining kulliri bizning atimiz bizgə yənə: «silərgə məlumki, ayalim mənəgə ikki oqul

---

■ 44:21 Yar. 42:15. ■ 44:23 Yar. 43:3, 5 □ 44:26 «U zatning yüzi aldidə turalmaymiz» — ibraniy tilidə «xu kixining yüzini kaytidin kəralməymiz».

tuqur bərgənidi. ²⁸ Biri mening yenimdin qikip, yok bolup kətti; mən: u jəzmən titmatitma kiliwetiliptu, dəp oylidim, xundakla uni bəgüngiqə kərmidim. ■ ²⁹ Əmdi silər bunimu mening kəximdin elip ketip, uningə bir kəlixməslək kelip qalsə, silər məndək bir ək qəqlək ədəmni dərd-ələm bilən təhtisərəqə quxuriwetisilər», degənidi. ■ ³⁰ Əmdi mən silining kulliri mening atamning kəxiqə barqəndə, xu bala biz bilən bolmisa uning jeni balining jeniqə baqlənqə boləqəqə, ³¹ xundək boliduki, u balining yoklukini kərsə, jəzmən əlup ketidu; xuning bilən silining kulliri bizning atimiz boləqən bu ək qəqni dərd-ələm iqidə təhtisərəqə quxürwətkən bolimiz. ³² Qünki mənki kəminiliri atəqə bu yigit üqün kəpil bolup: «Əgər mən uni kəxingəqə kəyturup kəlmisəm pütkül əmrümdə atamning əldidə gunəkar bolay» degənidi. ■ ³³ Xungə həzir ətünup qəlay, mənki kəminiliri u yigitning ornidə hojamning kəxidə kul bolup tursəm, u yigit kərindəxliri bilən billə kəytip kətsə!

³⁴ Qünki yigit mən bilən bolmisa, mən kəndəkmə atamning kəxiqə barəlaymən? Atəqə xundək əzəb-əqubətning quxuxini kəzüm kərgüqi bolmisun! — dedi.

45

Yüsüpning kərindəxliriqə əzini əxkarilixi

■ 44:28 Yar. 37:33. ■ 44:29 Yar. 42:38. ■ 44:32 Yar. 43:9.

1-2 Yüsüp öz yenida turoqanlarning aldida özini tutalmay: — Həmmə adəm aldimdin qikiriwetilsun! dəp warkiridi. Xuning bilən Yüsüp özini qerindaxlirioqa axkara qilqanda uning qexida heqkim bolmidi. U kattik yioqlap kətti; misirliklar uni anglidi, Pirəwnning ordisikilərmu buningdin *tezla* həwər tapti. □

3 Yüsüp qerindaxlirioqa: — Mən Yüsüp bolimən! Atam hazır həyatmu?! — dəp soridi. Əmma qerindaxliri uningqa qarap həduqup ketip, heq jawab berəlməy qaldi. 4 Lekin Yüsüp ularni: — Qeni, manga yeqin kelinglar, dəp qakiridi. Ular yeqin kəldi, u yənə: — Mən silərninq ininglar, yəni silər Misiroqa setiwətkən Yüsüp bolimən. ■ 5 Əmdi meni muxu yərgə setiwətkininqlar üqün azablanmanglar, özünqlarni əyibkə buyrumanglar; qünki Huda adəmlərninq həyatini saklap qelix üqün meni silərdin burun bu yərgə əwətti. ■ 6 Qünki hazır zemindiki aqarqilikqa ikki yil boldi; lekin tehi yənə bəx yiloqiqə heq teriloqumu bolmaydu, ormimu bolmaydu. 7 Xuning üqün silərgə dunyada bir qaldini saklap qelix üqün, uluq bir nijatlik kərsitip, silərninq tirik qutuluxunglar üqün Huda meni silərdin burun bu yərgə əwətti. 8 Xundaq boləqanikən, meni muxu yərgə əwətküqi silər əməs, bəlki Hudadur. U meni Pirəwngə atining ornida qilip, uning

---

□ 45:1-2 «Misirliklar uni anglidi, Pirəwnning ordisikilərmu buningdin *tezla* həwər tapti» — yaki «Misirliklar, xundaqla Pirəwnning ordisidikilər uni anglidi». ■ 45:4 Yar. 37:28; Zəb. 105:17; Ros. 7:9, 13. ■ 45:5 Yar. 50:19,20,21.

pütkül öyigə hoja kılıp tikləp, pütkül zeminoğa bax wəzir kılıp qoydi. □ ⁹ Əmdi tezdin atamning kexioğa berip, uningoğa: — Sening oqlung Yüsüp: «Huda meni pütkül Misiroğa hoja kılıp qoydi. Sən hayal kılmay, mening keximoğa kəlgin; ¹⁰ sən Goxən yurtida turisən; xuning bilən sən özüng, oqlulliring, nəwrliring, qoyliring, kaliliring wə həmmə təallukatlıring bilən manga yekin turisilər. ¹¹ Əzüng, ailəng wə həmmə təallukatıngni namratlık besiwalmisun dəp mən seni xu yərdə bakımən; qünki yənə bəx yil aqarqılık bardur», dedi, — dənglar.

¹² — Mana silərnıng kəzliringlar wə inim Binyamınning kəzliri silərgə gəp kiliwatқан mening əz aqzım ikənlikini kərüwatıdu.

¹³ Atamoğa mening Misirdiki bu barlık xanxəripim həmdə silərnıng barlık kərgininglar toqrisida eytip, atamni tezdin bu yərgə elip kelinglar, — dedi. ■

¹⁴ Xuning bilən u əzini Binyamınoğa etip uning boynioğa girə selip yioqlap kətti; Binyamınmu uning boynioğa yəlinip yioqlıdı. ¹⁵ Andin Yüsüp barlık kərındxalirini səyüp, ularni bir-birləp kuqaklap yioqlıdı. Andin kərındxaliri uning bilən paranglaxtı.

¹⁶ Yüsüpnıng kərındxaliri kəldi, dəgən həwər Pirəwnning ordısoğa yətküzüldi; bu Pirəwn wə hizmətkarlırining nəziridə kutluk ix boldi.

¹⁷ Pirəwn Yüsüpkə: — Kərındaxlıringoğa: — «Silər əmdi mundak kılinglar; ulaqliringlaroğa

□ **45:8** «**atining ornida kılıp**» — muxu yərdə bəlkim Yüsüpnıng Pirəwngə qoŋg məslıhətqi ikənlikini kərsətsə kerək.

■ **45:13** Ros. 7:14.

yük artip, Qanaan zeminioʻa berip, ¹⁸ atanglar wə jəmətinglarni elip mening kəximioʻa kel-inglar; mən Misir zeminidin əng esil yərlərnə silərgə berəy; silər bu zemindin qikqan nazunemətlərdin yəysilər» — degin. ¹⁹ Sanga boləjan əmrin xuki, sən ularoʻa: «Baliliringlar wə ayal-liringlarni elix uqun Misir zeminidin hārwilarni elip beringlar. Xuningdək atanglarnimu bu yərgə yətküzüp kelinglar. ²⁰ Pütkül Misir zeminidin əng esil jaylar siləningki boləraqqa, əz sərəmjanliringlaroʻa karinglar bolmisun» dəp buyruoʻqin, — dedi.□

²¹ Xuning bilən Israilning oʻqulliri xundak kildi; Yüsüp Pirəwnning buyruki boyiqə ularoʻa hārwilarni berip, yoli uqunmu ozuk bərdi.

²² Ularning hərbirigə bir qur kiyim bərdi; lekin Binyaminioʻa bolsa u uq yuz kümux tənggə, bəx qur kiyim bərdi. ²³ U atisioʻqimu xu hədiyələrnə, yəni Misirning esil məhsulatliri artiloʻan on hangga exək həmdə axlik, nan wə atisioʻa yol təyyarlikə artiloʻan on mada exəkni əwətti. ²⁴ Andin u qerindaxlirini yoloʻa selip, ularoʻa: — Yolda jedəlləxmənglar, dəp jekilidi. Ular yoloʻa rawan boldi.□

²⁵ Ular Misirdin qikip, Qanaan zeminioʻa atisi Yəqubning kəxioʻa berip, ²⁶ uningə Yüsüp əzligə eytkan gəplərnə yətküzüp: «Yüsüp tehi həyat ikən! U pütkül Misir zeminioʻa bax wəzir ikən!» dedi. Əmma u

□ **45:20 «əz sərəmjanliringlaroʻa karinglar bolmisun»** — ibraniy tilida «kəzūnglar sərəmjanliringlaroʻa həsətə qəkmisun».

□ **45:24 «yolda jedəlləxmənglar»** — bu nəsihətnə bəlkim ularning əzini Misiroʻa setiwətkənlikə toʻqruluk bir-birini yənə əyiblixidin ənsirəp eytkan bolsa kerək.

ularoqa ixənməy, yüriki qetip həxidən ketəy dəp qaldı.

²⁷ Ləkin ular Yüsüpning əzliyəgə eytkən bərlək səzliyinə uningəyə dəgəndə, xundaklə Yüsüpning əzini elip kelixkə əwətkən hərwilərnimə kərgəndə, ularning atisi Yakupning rohiyəyə jən kirdi. ²⁸ İsrail xuning bilən: — Əmdi arminim yəq! Ooqlum Yüsüp tehi həyattur! Mən əlməstə bərip uni kəruwalay, — dedi.

46

Yakupning pütün ailisini elip Misiroyəyə mənxi

¹ Xuning bilən İsrail bərlək təəllukatini elip yoloyə qikip, Bəər-Xəbəyəyə kəldi. U xu yərdə atisi İshəkning Hudasiyəyə kurbənləklərnə sundi.

² Kəqisi Huda əlamət kəruñuxlərdə İsrailəyə: — Yakup, Yakup! dewidi, u jəwəb bərip: — Mənə mən! — dedi.□

³ U: — Atəngning Təngriyə boləqən Huda Məndurmən. Sən Misiroyəyə bərixtin kərkmiyəqin, qünki Mən seni xu yərdə uluq bir kəwm kəlimən.■ ⁴ Mən səning bilən Misiroyəyə billə bərimən wə Mən Əzüm jəzmən yənə seni xu

□ **46:2** «**Yakup, Yakup**» — Hudaning adəmnəng ismini ikki kətim qəkirixi Hudaning uningəyə boləqən qəngqur mənir-muəbbitini wə əzīgə tolimu əziz ikənləknə kərsitidu.

■ **46:3** Yar. 13:16; 16:10; 17:2; 22:17; 26:24; 28:13; 32:9; 35:11; 48:4.

yərdin yandurup kelimən. Yüsüp öz qoli bilən sening kəzüngni yumduridu, — dedi. □ ■

⁵ Andin Yakup Bəər-Xebadin yoloqa çiqti; Israilning oqulliri atisi Yakup wə ularning balaqakilirini Pirəwn uni epkelix üqün əwətkən hərwilaroqa olturozuzup, ■ ⁶⁻⁷ qarpayliri bilən Qanaan zeminida tapқан təllukatlırini elip mangdi. Bu tərکیدə Yakup bilən barlıq əwladlırini Misiroqa kəldi; oqullirini, oqul nəwrilirini, kızlırini, kız nəwrilirini yiqip, nəsilirining həmmisini əzi bilən billə elip Misiroqa kəldi.

⁸ Israilning oqulliri, yəni Yakupning Misiroqa kəlgən əwladlırini təwəndikiqə: — Yakupning tunji oqli Rubən; ■ ⁹ Rubəning oqulliri Hənoh, Pallu, Həzron bilən Karmi.

¹⁰ Ximeonning oqulliri: — Yəmuəl, Yamin, Oħad, Yəqin, Zoħar wə Qanaaniy ayaldin boləqan Saul. □ ■

¹¹ Lawiyning oqulliri: — Gərxon, Koħat wə Mərari. ■

¹² Yəħudaning oqulliri: — Ər, Onan, Xələh, Pərez wə Zərah. Əmma Ər wə Onan Qanaanning zeminida əlüp kətkənidi.

□ **46:4** «Yüsüp öz qoli bilən sening kəzüngni yumduridu» — demək, Yüsüp Yakup səkratka qüxüp qaloqanda uning yenida bolidu. «Mən Özüm jəzmən yənə seni xu yərdin yandurup kelimən» degən yukiriki sözlər xübhısizki, Yakup Qanaan zeminida dəpnə kılinipla qalmay, bəlki Qanaan zeminida ahırkı zamanda tirilidu, degən mənini kərsitidu. ■ **46:4** Qəl. 20:15; Qan. 10:22; Yə. 24:4, 5, 6; Zəb. 105:23, 24; Yəx. 52:4; Hox. 11:1.

■ **46:5** Ros. 7:15. ■ **46:8** Mis. 1:2; 6:13; Qəl. 26:5; 1Tar. 4-8.

□ **46:10** «Saul» — yaki «Xaul». ■ **46:10** Mis. 6:15; 1Tar. 4:24. ■ **46:11** 1Tar. 5:27.

Pərəzning oqulliri Həzron bilən Həamullar idi.■

13 Issakarning oqulliri: — Tola, Puaḥ, Yob wə Ximron.□

14 Zəbulunning oqulliri: — Sərəd, Elon wə Jaḥliyəl.

15 Bular Leyaḥning Yaḳupka Padan-Aramda tuoqub bərgən oqul-əwladliri idi; u yənə kizi Dinahni tuoqub bərdi. Buning bu oqul-kiz pərzəntliri jəmiy bolup ottuz üq jan idi.

16 Gadning oqulliri: — Zifion, Ḥaggi, Xuni, Əzbon, Eri, Arodi wə Arəli.■

17 Axirning oqulliri: — Yimnaḥ, Yixwah, Yixwi wə Beriayah. Ularning singlisi Seraḥ idi; Beriayahning oqulliri Həbər wə Malkiəl idi.■

18 Bular bolsa Laban kizi Leyaḥka dedək boluxka bərgən Zilpaḥning Yaḳupka tuoqub bərgən oqulliri bolup, jəmiy on altə jan idi.■

19 Yaḳupning ayali Raḥiləning oqulliri Yüsüp wə Binyamin.

20 Yüsüpkə Misir zeminida tərəlgən oqulliri Manassəḥ wə Əfraim; bularni Ondiki kaḥin Potifiraḥning kizi Asinat uningəqa tuoqub bərdi.■

21 Binyaminning oqulliri: — Belah, Bəkər, Axbəl, Gera, Naaman, Eḥi, Rox, Muppm, Ḥuppm wə Ard.□ ■

22 Bular Raḥiləning Yaḳupka tuoqub bərgən oqul-əwladliri bolup, jəmiy on tət jan idi.

23 Danning oqli: — Ḥuxim.

■ 46:12 Yar. 38:3, 4, 5; 1Tar. 2:5. □ 46:13 «Puaḥ» — yaki «Puwah». «Qəl.» 36:23ni kəring. «Yob» — yaki «Yaxub».

■ 46:16 1Tar. 5:11. ■ 46:17 1Tar. 7:30. ■ 46:18 Yar. 29:24. ■ 46:20 Yar. 41:50; 48:5. □ 46:21 «Belah» — yaki «Bela». ■ 46:21 1Tar. 7:6; 8:1.

24 Naftalining oqulliri: — Yahziel, Guni, Yəzər wə Xilləm.■

25 Bular Laban kızı Rahiləgə dedək boluxka bərgən Bilhahning Yakupka tuşup bərgən oqul-əwladliri bolup, jəmiy yəttə jan idi.■

26 Yakupning kelinliridin baxka, Yakupning puxtidin boləan, uning bilən birgə Misiroqa kəlgənlər jəmiy atmix altə jan idi.

27 Yüsüpning Misirda tuşuləan oqulliri ikki idi. Yakupning jəmətidin bolup, Misiroqa kəlgənlər jəmiy yətmix jan idi.■

Yakup wə uning jəmətining Misiroqa yetip kelixi

28 Yakup Yüsüptin kərsətmə elip, əzlrini Goxəngə baxlap berixka Yəhudani Yüsüpning qəxiəqa əwətti. Xundak kəlip ular Goxən yurtioqa kelip qüxti.□ 29 Yüsüp əzining wəzirlik hərwisini katkuzup, atisi Israilning aldioqa Goxəngə qikti. U əzini uning aldioqa hazır kəlip atisioqa əzini etip boynioqa girə selip kuçaklap, uzundin uzun yioqlidi. 30 Israil Yüsüpkə: Mən sening yüzüngni kərup, tirik ikənlikingni bildim; əmdi əlsəmmu arminim yok, — dedi.□

31 Andin Yüsüp kərindaxliri wə atisining əydikilirigə mundak dedi: — Mən hazır qikip Pirəwngə həwər berip: «Kanaan zeminida

■ 46:24 1Tar. 7:13. ■ 46:25 Yar. 29:29. ■ 46:27

Qan. 10:22; Ros. 7:14. □ 46:28 «Yakup Yüsüptin

kərsətmə elip, əzlrini Goxəngə baxlap berixka Yəhudani Yüsüpning qəxiəqa əwətti» — yaki «əzliri Goxəngə berixtin awwal Yəhudani Yüsüpkə ukturux üqün əwətti». □ 46:30

«əlsəmmu arminim yok» — ibraniy tilida «əlsəm bolidu».

olturoqan qerindaxlirim, xundaqla atamning oyidikilar qeximoqa keldi; ³² bu adamlar padiqilar bolup, mal bekix bilan xuqullinip kalgan, qoy-kaliliri, xundaqla barliq mal-muloklirini elip keldi» dap eytay. ³³ Xundaq boliduki, Pirawn silerni qaqiridu; xu qaoqda u silerdin: «Nemə oqitinglar bar?» dap sorisa, ³⁴ siler jawab berip: — Kaminiliri kiqikimizdin tartip ata-bowilirimizqa ohxax pada bekip kalganmiz, — denglar. Xundaq desanglar Goxan yurtida olturup qalisilar; qunki padiqilarning hëmmisi misirliqlar arisida kezge ilinmaydu. □ ■

47

¹ Yüsüp Pirawnning qexioqa kelip: — Atam bilan qerindaxlirim qoy-kaliliri, xundaqla hëmmə mal-muloklirini billə elip Qanaan zeminidin keldi. Mana, ular hazir Goxan yurtioqa quxti, dap hawer berip, ■ ² qerindaxlirining iqidin bəxəylənni elip, Pirawnning aldioqa hazir qildi. ³ Pirawn uning qerindaxliridin: — Nemə oqitinglar bar, dap soriwidi, ular Pirawngə

□ **46:34** «qixümmə» — xu gepi bilan Yüsüp: (1) öz ailidikilərnin Misir iqtisadioqa yök bolmaydioqanliqini, əzlirinin jenini baqalaydioqanliqini kersətməkqi; (2) ularnin Goxan degən qət rayonda turuxini bekitməkqi. Xundaq bolqanda, Israil həlki Misirliqlar bilan anqə assimiliyatsiyə bolmaydu, xundaqla Misirdin qeqix kerək bolsa, Goxan yurti Qanaan zeminoqa birkədər yeqinraq idi. ■ **46:34** Yar. 43:32; Mis. 8:22.

■ **47:1** Yar. 45:10.

jawab berip: — Kəminiliri ata-bowilirimiz oħax mal baħquqilarmiz, — dedi.■

⁴ Andin ular Pirəwngə iltimas kilip: — Qanaan zeminida kattik kəhətqilik bol oħa qqa, kəminilirining qoylirimizni ba kidi oħa oħa yaylakmu yok; xunga bu zeminda musapir bolup turuxka kəduk; janabliridin təlöp kilimizki, kəminilirining Goxən yurtida turuxioħa ijazət bərgəyla, — dedi.

⁵ Pirəwn Yüsüpkə: — Atang wə kərindaxliring kəxing oħa kəldi; ⁶ mana Misir zemini sening aldingda turuptu; atang wə kərindaxliringni zeminning əng esil yeridə olturoħuz oħin; ular Goxən yurtida makan kilsun. Xuningdək, əgər sən ularning iqidiki qabil kixiləрни bilsəng, bularni mening qarpaylirim oħa nazarətqi kil oħin, — dedi.

⁷ Keyin, Yüsüp atisi Yakupni elip, Pirəwnning aldi oħa ħazir kildi; Yakup Pirəwngə bəht-bərikət tilidi.

⁸ Andin Pirəwn Yakuptin: — Əmrüngning yil-künliri nəqqigə yətti? — dəp soridi.

⁹ Yakup Pirəwngə jawab berip: — Musapirlik səpirimning künliri bir yüz ottuz yiloħa yətti; əmrüning künliri az ħəm japa-muxəkkətlik bolup, ata-bowilirimning musapirlik əmür səpirining künlirigə tehi yətmidi, — dedi.■

¹⁰ Xuning bilən Yakup Pirəwngə bəht-bərikət təlöp, aldidin qikip kətti. ¹¹ Xuning bilən Yüsüp atisi bilən kərindaxlirini Misir zeminida olturaklaxturup koydi; Pirəwnning buyru oħinidək ular oħa zeminning əng esil

■ 47:3 Yar. 46:34.

■ 47:9 Zəb. 119:19; Ibr. 11:9,13.

yeridin, yəni Ramsəs degən yurttin təwəlik bərdi. ¹² Yüsüp atisi, qerindaxliri, xundakla atisining həmmə əydikilirini bala-qaqilirining sanlirioğa qarap axlık bilən təminləp baqti.

Yüsüpning dana həkümranliqi

¹³ Əmma aqarqilik qattik eqir boloaqqa, zeminning heq yeridə ozuk-tülük tepilmidi; Misir zemini bilən Qanaan zemini aqarqiliqtiin haraplixip kətti. ¹⁴ Yüsüp axlık setip Misir zemini bilən Qanaan zeminidiki barlık pulni yioiwalidi. Andin Yüsüp bu pulni Pirəwnning ordisioğa yətküzüp bərdi. ¹⁵ Əmma Misir zemini bilən Qanaan zeminidiki Pul tügəp kətkəndə misirliqlarning həmmisi Yüsüpning aldioğa kelip: — Bizgə nan bərgəyla! Pul tügəp kətkini üqün silining aldirida əlimizmu? — dedi.

¹⁶ Yüsüp jawabən: — Pulunglar qalmioğan bolsa, qarpayliringlarni elip kelip bərsənglar, mən malliringlarioğa ozuk-tülük tegixip berimən, — dedi.

¹⁷ Buning bilən ular qarpaylirini Yüsüpning qexioğa elip kəlgili turdi; Yüsüp ularning atliri, qoy padiliri, kala padiliri wə exəklirining ornioğa ozuk-tülük bərdi; xu yili mallirining ornioğa ularoğa ozuk-tülük berip baqti. ¹⁸ U yil ayaoqlixip, ular ikkinqi yili uning qexioğa kelip uningioğa: — Biz hojimizdin heqnemini yoxurmaymiz; pulimiz tügidi, qarpay mal padilirimiz bolsa hojimizning ilkidə, hojimizning aldidə tənlimimiz bilən yerimizdin baxka heqnərsə qalmidi. ¹⁹ Nemixka kəz aldirida biz həm

yerimizmu  l p k tsun?  mdi sili  zimiz w  yerimizni ozuk-t l kk  tegixip eliwaloqayla;  zimiz w  yerimiz Pir wnning bolup, uningoa kul bolayli. Biz  l p kətməy, tirik turuximiz, yerimizmu wəyran bolmasliki  q n bizg  uruk-t l k bərgəyla, dedi.

²⁰ Bu t rikid  Y s p Misirning pütkül teriloq  yerini Pirəwn  q n setiwaldi; q nki aqar-qilik kattik boloq q , misirliklarning h rbiri  z etizini setip b rdi. Xuning bilən y r-zemin Pir wnning bolup qaldi. ²¹ Y s p h lkni Misirning bu qetid n yənə bir qetigiq  h rkaysi x h rlerg  k q rdi. ²² P k t kahinlarning yerini u almidi; q nki kahinlaroa Pirəwn t ripidin alahidə təminat berilg q , ular Pirəwn t ripidin t minl ng n ülüxini y p,  z y rlirini satmioqanidi.

²³ Y s p h lk : — Mana, mən b g n  z nglar bilən y rliringlarni Pirəwn  q n setiwalдим. Mana silerg  uruk!  mdi y r teringlar.

²⁴  mdi xundak kilisil rki, qikqan h suldin bəxtin birini Pir wng  berip, qalqan t t qismini  z nglaroa elip k linglar; u urukluk həmdə  z nglaroa, jümlidin  y ngdikilerg  w  kiiqik baliliringlaroa ozuk bolsun, — dedi.

□ **47:21 «q x nm »** — h kl rning yezilard n x h rlerg  k q r l xining səwəbi: (1) tupraqta giya  nm s bolup qaloq q , həlkning xu y rd  turuwerixining paydisi yok idi; (2) h lk xəhərdə tursa ularoa «kutq zux axliq » tarkitip berixkə qolaylik bolatti. Bu waqitlik tədbir bolup, keyin Y s p ularoa uruk b rg nd  (23-ayət) h lk bəlkim  z yurtlirioq  qaytqan boluxi mumkin. Baxqa birhil tərjimisi: «Xu t rikid  Y s p h lkni Misirning bu qetid n yənə bir qetigiq  qulluqioq  kerg zdi».

²⁵ Ular jawabən: — Sili jenimizni qutquzdila. Hojimizning nəziridə iltipat tapqan bolsakla, Pirəwnning qulliri bolup turayli, — dedi.

²⁶ Xuning bilən Yüsüp: — «Hosulning bəxtin biri Pirəwngə berilsun» dəp bu ixni bügüngə qədər Misir zemini üqün qanun-bəlgilimə kildi. Pəket kahınlarning yerila buning sirtida bolup, Pirəwngə təwə bolmidi.

Yaqupning ahirki təlipi

²⁷ Israillar Misir zeminida, Goxən əlkisidə olturaklaxti; ular xu jayda yər-zeminlik bolup, awup, tolimu kəpəydi. ²⁸ Yaqup Misir zeminida on yəttə yıl əmür kərđi; buning bilən Yaqupning əmür künliri bir yüz kırık yəttə yiloğa yətti. ²⁹ Israilning künliri səkratqa yeqinlaxqanda, oqlı Yüsüpni qakirtip, uningoa: — Əgər nəziringdə iltipat tapqan bol-

sam, qolungni yotamning astioğa koyup, manga xapaət wə sadakətlikni kərsitip, meni Misirda dəpnə qılma; ■ ³⁰ bəlki mən ata-bowilirim bilən yatidioğan waqtimda meni Misirdin elip ketip, ularning gəristanioğa dəpnə qiloqin, dedi. U jawab berip: — Mən eytkiningdək qılay, — dedi.

³¹ Yaqup uningoa: — Manga kəsəm qilip bərgin, — dedi. U uningoa kəsəm qilip bərđi; andin Israil karwatning bax tərripidə səjdə kildi. □ ■

■ 47:29 Yar. 24:2. □ 47:31 «Israil karwatning bax tərripidə səjdə kildi» — kona grekqə tərijimisi (LXX)də «u (Israil) həsisioğa yəlinip Hudaoga səjdə kildi» deyillidu. Muxu yərdə ikki mənisi boluxi mumkin («Ibr.» 11:21nimu kərüng). ■ 47:31 Ibr. 11:21.

48

Yaqubning Əfraim wə Manassəhkə həyrlik dua qilixi

¹ Bu ixlardin keyin birsi Yüsüpkə: — Mana atang kesəl bolup qaptu, dəp həwər bərdi. U ikki oqlı Manassəh bilən Əfraimni billə elip bardı. ² Birsi Yaqupqa: — Mana oqlung Yüsüp qexingəqa keliwatıdu, dəp həwər beriwıdı, İsrail küqəp qopup kariwatta olturdi.

³ Yaqup Yüsüpkə: — Həmmigə Qadir Təngri manga Qanaan zeminidiki Luz degən jayda ayan bolup, meni bərikətləp ■ ⁴ manga: Mana, Mən sening nəslingni kəpəytip, seni intayin zor awutimən, səndin bir türküm həlk qıqirimən; bu zeminni səndin keyinki nəslinggə əbədiy miras qilip berimən, dəp eytkanıdı.■ ⁵ Əmdi mən Misirəqa kelixtin ilgiri sanga Misir zeminida tuquləqan ikki oqlung mening həsəblinıdı; Əfraim bilən Manassəh bolsa, huddi Rubən bilən Ximeonəqa ohxax, hər ikkisi mening oqullirim bolıdı.□ ■ ⁶ Ulardin keyin tapqan baliliring əzüngning bolıdı; ular kəlgüsidə miraşqa erixkəndə akilirining nami astida bolıdı.□ ⁷ Manga kəlsək, Padandin keliwatqinimda Rahilə Qanaan

■ **48:3** Yar. 17:1. ■ **48:4** Yar. 28:3; 35:11.

□ **48:5** «**hər ikkisi mening oqullirim bolıdı**» — keyin Manassəh wə Əfraimdin boləqan qəbililər İsrailning on ikki qəbilisidin ikkisi həsəblandı. ■ **48:5** Yar. 41:50; 46:20.

□ **48:6** «**ular kəlgüsidə miraşqa erixkəndə akilirining nami astida bolıdı**» — demək, əgər Yüsüpnıng keyin oqulliri bolsa, Manassəhning qəbilisi yaki Əfraimning qəbilisining bir əzasi həsəblinip, xu qəbilining bir qismi süpitidə tegixlik miras alalaytti.

zeminida yol üstidə Əfratka az qaloqanda meni taxlap elüp kətti. Mən uni xu yərdə, yəni Əfratka (yəni Bəyt-Ləhəmgə) baridioqan yolda dəpnə kildim, — dedi. □ ■

⁸ Andin Israil Yüsüpning oqullirioqa qarap: — Bular kimdur, — dəp soridi.

⁹ Yüsüp atisioqa jawabən: — Bular bolsa Huda manga bu yərdə bərgən oqullirimdur, — dedi. U: — Ularni aldimioqa yəkin kəltürgin, mən ularoqa bəht-bərikət tiləy, — dedi.

¹⁰ Əmdi Israilning kəzliri kərilikidin oquwalixip *yahxi* kərəlməytti. Xunga Yüsüp ularni uning aldioqa yəkinraq kəltürdi; u ularni səyüp kuqaklidi. ¹¹ Andin Israil Yüsüpkə: — Mən sening yüzüngni kərələymən dəp həq oylimioqanidim; lekin Huda meni sening balilir-ingnimu kərukkə nesip kildi, — dedi.

¹² Yüsüp balilarni *Yakupning* tizlirining arilikidin elip, yüzini yərgə təgküzüp təzim kildi. □

¹³ Andin Yüsüp bu ikkiylənni Israilning aldioqa yəkin elip kelip, Əfraimni ong qoli bilən tutup Israilning sol qolioqa udullap turəuzdi; Manassəhni sol qoli bilən tutup Israilning ong qolioqa udullap turəuzdi. ¹⁴ Lekin Israil ong qolini uzitip, kənji balisi Əfraimning bexioqa koydi, sol qolini Manassəhning bexioqa koydi. Manassəh tunjisi bolsimu, u ikki qolini kayqilap tutup

□ **48:7** «**meni taxlap elüp kətti**» — yaki «meni həsrətkə qaldurup elüp kətti». «**mən uni (Rahiləni) xu yərdə, yəni Əfratka baridioqan yolda dəpnə kildim**» — Rahilə Yüsüpning öz anisi, əlwəttə. Bəlkim anisining əlümi toqruluk təpsilatlar uning esidə anqə qalmioqan boluxi mumkin idi. ■ **48:7** Yar. 35:19. □ **48:12** «**Yakupning**» — ibraniy tilida «uning».

xundak qoydi. ¹⁵ U Yüsüpkə bəht-bərikət tiləp: — Atilirim İbrahim bilən İshak Huda dəp bilip yüzi aldida mangojan, meni pütkül ömrümdə bu künqiçə padiqidək yetəkləp bekiş kəlgən Huda, ■ ¹⁶ Manga həmjəmət bolup meni həmmə bala-qazadin qutozuzoşan Pərixətə bu ikki oşulni bərikətlisun; ular mening ismim wə atilirim bolşan İbrahim wə İshakning isimliri bilən atilip, yər yüzidə kəp awuşay! — dedi. □ ■

¹⁷ Yüsüp atisining ong qolini Əfrainning bexioşə qoyşinini kəşüp kənglidə hapa boldi; xunga u atisining qolini tutup, Əfrainning bexidin elip Manassəhning bexioşə yetkiməkqi bolup, □

¹⁸ atişoşə: — Əy ata, bundak qilmişin; qünki mana, tunjisi budur; ong qolungni uning bexioşə qoyşin! — dedi.

¹⁹ Ləkin atisi rət qilip: — Bilimən, i oşlum, bilimən; uningdinmu bir qowm qikiş, əzimu uluş bolidu, əmma dərşəkikət uning inisi uningdin tehimu uluş bolidu; uning nəslidin nahayiti kəp qowmlar pəyda bolidu, — dedi. ■

²⁰ Xuning bilən xu küni u bu ikkisini bərikətləp: — Kəlgüşidə İsrailar bəht-bərikət tiligəndə: «Huda seni Əfrain bilən Manassəhdək uluş

■ **48:15** İbr. 11:21. □ **48:16** «...həmjəmət bolup ... **qutkuzoşan**» — ibraniy tilida «goel» degən peil bilən ipadilinidu. Muxu yərdə «goel» degən peil Təwratta birinçi qetim ixlitilidu. «Ayup» 19:25 wə izahətini wə «Təbirler»nimu kəşung. ■ **48:16** Yar. 31:42; 32:1. □ **48:17** «**Yüsüp atisining ong qolini Əfrainning bexioşə qoyşinini kəşüp kənglidə hapa boldi**» — ibraniy tilida «atisining ong qolini Əfrainning bexioşə qoyşini Yüsüpning kəzligəşə yaman ixtək kəşündi». ■ **48:19** Rut 4:11,12.

kilsun!» dəydiqan bolidu, dedi. Bu tərīkidə u Əfrāimni Manassəhtin üstün qoydi.■

²¹ Andin Israil Yūsüpkə yənə: — Mana, mən əlimən; ləkin Huda silər bilən billə bolup, silərni ata-bowiliringlarning zeminiqə kayturup baridu. ²² Mən sanga qerindaxliringningkidin bir ülūx yərni artuq bərdim; xu yərni özüm kiliq wə okyayim bilən Amoriylarning qolidin tartiwalqanidim.□ ■

49

Yaqupning wəsiyiti — oqulliriqə tiligən bəht-bərikətliri wə bərgən bexarətliri

¹ Andin Yaqup oqullirini qaqirip ularqə mundaq dedi: — *Həmminglar* jəm bolunglar, mən silərgə keyinki künlərdə silər yolukidioqan ixlarni eytip berəy: —

² Yioqilip kelip anglanglar, i Yaqupning oqulliri; Atanglar Israilqə kulak selinglar.

³ Əy Rubən, sən mening tunji oqlumsən, Küq-қudritimsən, Küqüm bar waқtimning tunji mewisidursən, Salapət wə қudrəttə aldi iding,■

■ **48:20** Yər. 31:20.

□ **48:22** «Mən sanga ... bir

ülūx yərni artuq bərdim» — degən səzlərnin yənə mumkin bolqan ikki mənisi bar: — (1) «sanga... axu «yaqlıq rayon» (kəp zəytun meyini qıqıdioqan zemin)ni təқdim qıldim,...» yaki (2) «sanga... Xəkəm degən yərni ... təқdim qıldim» (34-babni kərüng). Əməliyəttə üq mənə ohxaxla toqra boluxi mumkin.

■ **48:22** Yə. 13:7; 16:1; 17:1; 24:8.

■ **49:3** Yar. 29:32; Қan.

21:17; Zəb. 78:51.

4 Lekin kaynap texip qüxkən sudək,
 Əmdi aldi bolalmassən;
 Qünki sən atangning kərpisigə qıqting,
 Xuning bilən sən uni buloqiding!
 U mening kərpəmning üstigə qıkti! □ ■

5 Ximeon bilən Lawiy kərindaxlardur;
 Ularning kiliqliri zorawanlikning qoralliridur!
 □

6 Ah jenim, ularning məslihitigə kirmigin!
 I izzitim, ularning jamaiti bilən qetilip
 qalmioqay!

Qünki ular aqqıqida adəmlərnı öltürüp,
 Öz beximqilik qilip buqılarning peyini kəsti. ■

7 Ularning aqqıki əxəddiy boloaqqa lənətkə
 qalsun!

Oləzipimu rəhimsiz boloaqqa lənətkə qalsun!
 Mən ularni Yakupning iqidə tarkitiwetimən,
 Israilning iqidə ularni qeqiwetimən. □ ■

8 Əy Yəhuda! Seni bolsa kərindaxliring təriplər,
 Qolung düxmənliringning gəjgisini basar.
 Atangning oqulliri sanga bax urar, □

9 Yəhuda yax bir xirdur;

□ **49:4 «U mening kərpəmning üstigə qıkti!»** — Rubənnıng atisining tokili Bilhah bilən billə yatkinini kərsitidu (35:22). Yakupning bu uluq bexarətliri toqruluk «koxumqə səz»imizdə təpsiliyrək tohtilimiz. ■ **49:4** Yar. 35:22; 1Tar. 5:1.

□ **49:5 «Ularning kiliqliri zorawanlikning qoralliridur!»** — 34:25-31ni kərüng. ■ **49:6** Yar. 34:25. □ **49:7**

«tarkitiwetimən,... qeqiwetimən» — Yakup pəyoqəmbər boloaqqa uning muxu səzliri Hudaning səzigə barawər bolidu. Bu səzni Huda Əzi Yakupning aqzi arkilik eytkan bolsa kərək. ■ **49:7** Yə. 19:1; 21:3-45. □ **49:8 «Seni**

bolsa kərindaxliring təriplər» — oqurmənlərnıng esidə barki, «Yəhuda» degənnıng mənisi «təripləx» yaki «mədhıyə»dur (29:35ni kərüng).

Əy oqlum, sən owni tutupla qikting;
 U xirdək *owning yenida* qəküp sozulup yatsa,
 Yaki qixi xirdək yetiwalsa,
 Kimmu uni kozoaxka petinar? □ ■

¹⁰ Xahanə hasa Yəhudadin ketip qalmaydu,
 Yəhudaning puxtidin kanun qikarəuqi
 əksüməydu,
 Taki xu hokuk Igisi kəlgüqə kütidu;
 Kəlgəndə, jahan həkliri uningə itaət
 kəlidu. □ ■

¹¹ U təhiyini üzüm telioə,
 Exək balisini sortluk üzüm telioə baqlap koyar.
 U libasini xarabta yuyup,

□ **49:9** «**sən ow tutupla qikting**» — bu söz, xübhəsizki, Yəhudaning kəlgüsində toluq qəlibə kəlidioanlığını kərsitidu. «Xirdək qəküp sozulup yatsa yaki qixi xirdək yetiwalsa» degən sözlərgə «owning yenida» degən sözləni koxup kirgüzduq; çünki bizningqə bu jümlə aldinki jümlə bilən ziq baqlinixlik. Demək, Yəhuda qəlibə kəlipla qalmaq, bəlkə qəlibəning mewil-iridin bimalal huzurlinixkə muyəssər bolidu. Yəhuda Məsihning əjdadi boləqəqə, muxu sözlər Məsihning əzi toqrisida tehimu inawətlik boluxi kerək. «U xirdək owning yenida qəküp sozulup yatsa, yaki qixi xirdək yetiwalsa,...» degənning baxkə birhil təjmisisi: «U xirdək yaki qixi xirdək Maraxkə yetiwalsa,...».

■ **49:9** Qəl. 24:9; Mik. 5:7. □ **49:10** «**Yəhudaning puxtidin**» — ibraniy tilida «Yəhudaning putliri arisidin» — demək, uning nəslidin, puxtidin. «**kanun qikarəuqi**» — yaki «idarə kəloquqining tutqan tayiqi». «**xu hokuk Igisi**» — ibraniy tilida «Xiloə» degən söz bilən ipadilinidu. Bu uluq bexarət toqrisida «koxumqə söz»imizdə azrak tohtilimiz. ■ **49:10** Mat. 2:6.

Tonini üzüm xərbitidə yuyar.□

12 Uning közliri xarabtin qizirip ketər,
Qixliri süt iğkinidin ap'aq turar.□

13 Zəbulun dengiz boyini makan qılar,
Makani kemilərnin panahgahi bolar,
Yər-zemini Zidonəiqə yetip barar.■

14 Issakar bəstlik bərdəm bir exəktur,
U ikki qotan arisida yatqandır;

15 U aramgahning yahxi ikənlikigə qarap,
Zeminning esillikini kərüp,
Yük kətürüxkə mürisini egip,
Alwanəqa ixləydiəqan kul bolup qalar.□

16 Dan Israil qəbililiridin biri bolar,
Əz həlkiğə həküm qikirar.□

17 Dan yol üstidiki yilan,
Qioqir yol üstidə turoqan zəhərlik bir yilandur.
U atning tuyikini qekip,
At mingüqini arkiəqa mollaq atquzar.

18 I Pərwərdigar, nijatingəqa təlmürüp kütüp
kəldim!

19 Gadqa bolsa, qarəqqlar qoxuni hujum qilar;

□ 49:11 «xarabta» — ibraniy tilida «üzüm qenida». «**exək balisini sortluq üzüm telioqa baqlap koyar, ... libasini xarabta yuyup, Tonini üzüm xərbitidə yuyar**» — demək, Yəhuda qəbilisi xunqə bay boliduki, təhəyni əng esil üzüm telioqa baqlaydu, təhəynin uni tartip yuluwetixidin yaki uni yəp ketixidin qorqmaydu wə halisa keyimini yuəqanda suning ornida xarab ixlitidu. □ 49:12 «**qizirip ketər**» — yaki «nurlinar». ■ 49:13 Yə. 19:10,11. □ 49:15 «**aramgah**» — bəlkim Huda əzigi wədə qiloqan miras zeminining yahxi bir qismini kərsətsə kerək. □ 49:16 «**Dan**» — bu namning mənisi «həküm» yaki «həküm qikəroquqi» yaki «sotqi».

Lekin u tapinini besip zərbə berər.□

²⁰ Axirning tamikida zəytun meyi mol bolar,
U xahlar üqün nazu-nemətlərni təminlər.□

²¹ Naftalidin qirayliq gəplər qikar,
U ərkin qoyuwetilgən maraldur.

²² Yüsüp mewilik dərəhning xehidur,
Bulakning yenediki kəp mewilik xahtəktur;
Uning xahqiliri tamdin halkip kətkəndur.□ ■

²³ Ya atkuqilar uningəja azar kilip,
Uningəja ok atti, uningəja nəprətləndi.■

²⁴ Həlbuki, uning okyayi məzmut turar,
Kəl-biləkliri əplik turəuzular,
Xu *küq* Yakuptiki kudrət Igisining kolliridindur

(Israilning Koram Texi, yəni uning Padiqisi Uningdin qikar!)□

²⁵ *Axu küq* atangning Təngrisidindur — (U sanga mədət berər!)

Yəni Həmmigə Qadirdindur — U seni bərikətlər!
Yukirida asmanning bərikətliri bilən,

□ **49:19 «Gad»** — ibraniy tilida «Gad»ning mənisi «koxun» yaki «hujum». □ **49:20 «Axirning tamikida zəytun meyi mol bolar»** — yaki «Axirning yeridin mol axliq qikar». □ **49:22 «dərəhning xehi»** — ibraniy tilida muxu yərdə «mewilik dərəhning balisi» degən sözlər bilən ipadilinidu. Bu ikki jümlə iqidiki «mewilik» degən söz «Əfrayim» degən söz bilən ipadilinidu; okurmənlərnin esidə barki «Əfrayim» degənin mənisi «ikki həssə mewilik». **«uning xahqiliri»** — ibraniy tilida «uning qizliri». ■ **49:22** 1Tar. 5:1. ■ **49:23** Yar. 50:20. □ **49:24 «Israilning koram texi, yəni uning padiqisi uningdin qikar!»** — demək, «Israilning Koram Texi», «uning həqiqiy Padiqisi», yəni Kutkuzəuqi-Məsih Hudaning Özidin qikisu. Baxqa birhil təjimis: «(Yəni Israilning Koram Texidin, uning Padiqisidindur)».

Təwəndə yatqan qongqur sularning bərikətliri bilən,
Əmqək bilən baliyatkuning bərikiti bilən seni bərikətlər!□

²⁶ Sening atangning tiligən bərikətliri atabowilirimning tiligən bərikətliridin ziyadə boldi, Ular mənggülük taq-edirlarning qətlirigiqə yetər,

Ular Yüsüpning bexioqa güxər,
Yəni öz qerindaxliridin ayrim turoquqining qokkisiqə tegər.□ ■

²⁷ Binyamin yirtkuq bəridəktur;
Ətigəndə u owni yər.

Kəqkurun u oljisini təksim kilar» — dedi.

²⁸ Bularning həmmisi İsrailning on ikki kəbilisi bolup, məzkur sözlər bolsa atisining ularqə tiligən bəht-bərikət sözliridur. U xuning bilən ularning hərbirigə mas kelidioqan bir bərikət bilən ularqə bəht-bərikət tilidi.

Yaqupning əlümi wə ahirki wəsiyiti

²⁹ Andin Yaqup ularqə mundaq tapilidi: — «Mən əmdi öz kowmimning kexioqa qoxulimən. Silər meni atabowilirimning yenida, Hittiylardin bolqan Əfronning etizlikidiki qarqə dəpnə kilinglar; ³⁰ u qarqə bolsa Qanaan zeminida Mamrəning udulida, Makpelahning etizlikida.

□ **49:25 «Həmmigə Qadir»** —Hudaning bir namidur.

□ **49:26 «Ular mənggülük taq-edirlarning qətlirigiqə yetər»** — baxqa birhil tərjimisi: — «Ular mənggülük taqlarning bərikətliridin ziyadə boldi». **«öz qerindaxliridin ayrim turoquqining...»** — yaki «öz qerindaxliri arisidin əmir boluquqining...» ■ **49:26** Qan. 33:16

Ūarni Ibrahīm gərıstan bolsun dər xu etizlik bilən koxup Hıttiy Əfrondin setiwaloqanidi.■

³¹ Xu yərdə Ibrahīm ayali Sarah bilən dərpnə kılinoqan; xu yərdə Ishaq ayali Riwkah bilənmu dərpnə kılinoqan; xu yərdə mənmu Leyahni dərpnə kıldim.■ ³² Bu etizlik həm iqidiki oqar Hətning əwladlıridin setiwelinoqanidi».

³³ Yakup oqullıriqə bu wəsiyətəni tapılap bolup, putlırını kariwatta tüzläp, nərəs tohtap öz kowmiqə koxuldi.■

50

Yakupning dərpnə kılınixi

¹ Yüsüp atisining yüzigə özini etip, uning üstidə yioqlap, uni söydi. ² Andin Yüsüp öz hizmitidə bolqan tewiplarqə atisini mumiya kılıxni buyrudi; xuning bilən tewiplar Israilni mumiya kıldı.□ ³ Buni kılıxka kırık kün kətti, qünki mumiya kılıxka xunqilik kün ketətti. Misirliklar uningqə yətmix kün matəm tutti.

⁴⁻⁵ Uningqə həza tutux künliri ətüp bolqanda, Yüsüp Pirəwnning ordısidikilərgə: — Mən nəziringlarda iltıpat tapqan bolsam, Pirəwnning kulaklıriqə söz kilinglarki: — Atam manga

■ 49:30 Yar. 23:9,16. ■ 49:31 Yar. 25:9; 35:29; Ros. 7:16.

■ 49:33 Ros. 7:15. □ 50:2 «mumiya kılıx» — adəmning jəsitini qırixtin saqlaxtin ibarəttur. Misirda alahidə mumiya kılıx kəspi bilən xuqullanoquqlar bar idi; lekin u kixilər mumiya kılqanda kəp butpərəslik murasimlırını ətıküzətti, xunga Yüsüp ularni ixlətməy, bəlki öz tewiplırını xu ixka buyrudi.

kəsəm kıldurup: «Mana mən əlimən; sən meni mən Qanaan zeminida özüm üqün kolap qoyoqan gərgə dəpnə kıləqin» degənidi. Əmdi Pirəwn manga ijasət bərgəy, mən berip atamni dəpnə kılıp bolup yenip kəlsəm, — dedi.■

⁶ Pirəwn jawabən: — Sən berip özüggə atang kəsəm kılduroqandək uni dəpnə kıləqin, dedi.

⁷ Xuning bilən Yüsüp atisini dəpnə kıləqili mangdi. Pirəwnning barlıq hizmətkarliri, ordining aqsakalliri həm Misir zeminidiki aqsakallar uning bilən həmrəh bolup mangdi.

⁸ Yüsüpning əyidiki həmmisi, qerindaxliri wə atisining əyidikilərmu billə bardı; ular pəkət kiqik baliliri, qoy-kala padilirini Goxən yurtda qoyup kətti. ⁹ Uning bilən yənə jəng hərwiliri wə atlıqlarmu billə bardı; xuning bilən ular nahayiti qong bir qoxun boldı.

¹⁰ Ular İordan dəryasining u tərpidiki «Atadning hamini»qa yetip kəlgəndə, xu yərdə qattıq wə həsrətlik yioqa-zar kılıp matəm tutup yioqlaxtı. Yüsüp atisi üqün yəttə kün matəm tutti.

¹¹ Xu yurtda olturuxluk Qanaaniylar Atadning haminida boləqan bu matəmni kərüp: — Bu misirliklarning intayin qattıq tutqan həzisi boldı, deyixtı. Bu səwəbtin u jayning nami «Abəl-Mizraim» dəp ataldı; u İordan dəryasining u tərpididur.□

¹² Yaqupning oqulliri uning əzlrigə tapiloqinidək kildi; ¹³ uning oqulliri uni Qanaan

■ **50:4-5** Yar. 47:29. □ **50:11** «Abəl-Mizraim» — mənisi: «misirliklarning matimi» wə «misirliklarning etizliki» degənlərnı bildürüxi mumkin. «İordan dəryasining u tərpidə» bolsa İordan dəryasining xərkiy tərpidə.

zeminioʻa elip berip, Mamrəning udulida, Makpelaʻning etizlikining iqidiki oʻarda dəpnə kildi. Xu oʻarni Ibrahım kəbristanlik kılay dəp Makpelaʻning etizlikı bilən qoxup Hıttiy Əfrondin setiwaloʻanidi. ■ ¹⁴ Yüsüp atisini dəpnə kıləandın keyin, əzi, kərindaxlıri, xundakla atisini dəpnə kılıxka uningə qə həmrah bolup qıkkən həmmə həklər Misiroʻa yenip kəldi.

Yüsüpning kərindaxlırini hatırjəm kılıxi

¹⁵ Lekin Yüsüpning kərindaxlıri atisining əlöp kətkinini kərgəndə: — Əmdi Yüsüp bizgə duxmən bolup bizning uningə qıləan barlık yamanlikimizni üstimizgə yandurarmikin, deyixti.

¹⁶ Ular Yüsüpning kəxiə qə adəm əwətip: — Atiliri əlüxtin ilgiri bizgə wəsiyə t kilip tapılap: — ¹⁷ «Silər Yüsüpkə: — Akiliring sanga rəzillik kıləanidi; əmdi ularning asiylikı həm gunahını kəqürgin! — dənglar» — degənidi. Həzir silidin ətünümüzki, atilirining Hudasining bəndilirining asiylikini kəqürgəylə! — dedi. Yüsüp bu gəplərnı anglap yioqlidi.

¹⁸ Andin akiliri kelip uning əldida əzlırini yərgə etip: — Mana, biz silining qulliridurmiz! — dedi.

¹⁹ Lekin Yüsüp ularə qə jawabən: — Qorqmanglar! Mən Hudaning ornida turuwatamdım? ■ ²⁰ Silər dər wəkə manga xu ixni yaman niyə t bilən kıldinglar; lekin Huda bügünki kündikidək nuroʻunliə qən həlkning jenini tirik saklap kəlix üqün xu ixni yahxilıkkə

bekitkənidi. ²¹ Xunga əmdi qorqmanglar; mən həm silərnı həm bala-qaqiliringlarnı bakımən, — dedi wə ularning kənglinı hatırjəm kılıp mehirlik gəp kıldı.

Yüsüpning aləmdin ətüxi

²² Yüsüp atisining jəməti bilən billə Misirda turup qaldı. Yüsüp bir yüz on yıl əmür kərđi. ²³ Bu tərıkidə Yüsüp Əfrainning üçinçi əwladını kərđi; Manassəhning oqlı Makirning balilirimu uning tızlırı üstidə tuqlulđı. □ ■ ²⁴ Yüsüp qerındaxlırioqa: — Mən ələp ketimən; lekin Huda qokum silərnı yoqlap silərnı bu zemindin qıqırıp, İbrahım, İshak wə Yakupqa berixkə kəsəm kılıp wədə kılolan zeminoqa yətküzidu, — dedi. □ ■

²⁵ Andin Yüsüp yənə qerındaxlırioqa kəsəm iqküzüp: «Huda silərnı qokum yoqlaydu; xu qaoda silər mening səngəklirimni elip, bu yərdin qıqıp ketixinglar kerək», — dedi. □ ■

²⁶ Yüsüp bir yüz on yaxka kirkəndə wapat taptı. Ular uni mumiya kılıp, Misirda bir meyit sanduqioqa selip qoydı.

□ **50:23** «**Makirning balilirimu uning tızlırı üstidə tuqlulđı**» — degən ibarə bəlkim: (1) Yüsüp muxu qəwrilirigə özining oqulliridək qaraytti; (2) muxu qəwriliri Yüsüpning biwasitə mirashori kılındı. ■ **50:23** Qəl. 32:39. □ **50:24**

«**Hudaning yoqlıxi**» — ıbraniy tilida «yoqlax» degən bu peil Huda bilən munasiwətlikİxlitilgən bolsa, Uning oqəmhorluk kılıxi, insanning halidin həwər elixini öz içigə alidu. ■ **50:24** İbr. 11:22. □ **50:25** «**yoqlax**» — toqruluk 24-ayət wə izahatını kərüng. ■ **50:25** Mis. 13:19; Yə. 24:32.

**Muq ddes Kalam (y ngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright   2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 12 Sep 2021

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5